Nazi Subayının Paradoksu

Spinoza Problemi

IRVIN D. YALOM

NAZİ SUBAYININ PARADOKSU

SPINOZA PROBLEMİ

Kabalcı Yayınevi: 377

İnceleme Dizisi: 66

First Published by Basic Books,

a division of Perseus Group, USA

Spinoza Problemi **Kabalcı Yayınevi, İstanbul, 2012**

Birinci Baskı: Mart 2012

Yayın Yönetmeni: Murat Ceyişakar

Kapak Tasarımı: Gökçen Yanlı

KABALCI YAYINEVİ

NAZİ SUBAYININ PARADOKSU

SPINOZA PROBLEMİ

Çevirmen: Ahmet Ergenç

TEŞEKKÜRLER

Romanın tamamı ya da bir kısmım okuyup, değerlendirme ve önerilerini sunan birçok kişiye teşekkür borçluyum: Stephen Nadler, Van Harvey, Walter Sokel, Rudolph Binion, Rebecca Goldstein, Marianne Siroker, Alice von Hanen ve Pegasus yazı grubunun üyeleri. Temsilcim Sandy Dijkstra sonsuz destek ve yardımlarım benden esirgemedi. Araştırma görevlilerim Kate Mc-Queen, Moira van Dijk ve Marcel Oden'e ve iki bölümün ilk kopyalarını yayıma hazırlayan Maureen Lilla'ya ve yardım taleplerime cömert bir şekilde karşılık veren birçok arkadaş ve meslektaşıma da teşekkür etmeliyim: Stephan Alder, Zachary Baker, Robert Berger, Daniel Edelstein, Deborah Hayden, Lazar Fleishman, Dagfin Follesdal, Joseph

Frank, Lija Hirsch, Daan Jacobs, Ruthellen Jos-selson, Regina Kammerer, Jay Kaplan, Rabbi Patricia Karlin-Neumann, Molyn Leszcz, Pesach Lichtenberg, Miriam van Reijen, Aran Rodrigue, Abraham W. Rosenberg, Micha de Vries, Ori Soltes, David Spiegel, Daniel Spiro, Hans Steiner, Aivars Stranga, Carla Strenger, Theo van der Werf, Hans van Wijngaaden, Simona van Wijngaarden-Bota ve Steven Zipperstein.

Olağanüstü bir editör olan ve yazmak istediğim kitabı yazmama olanak sağlayan Daniel Menaker'le çalışmak gibi harika bir şansa sahip oldum. Her zamanki gibi, evimde de destek gördüm: İlk editörüm, en acımasız eleştirmenim ve daimi yardımcım olan eşim Marilyn'di ve iyi bir editör olan oğlum Ben de

müsveddelere son müdahaleleri yaptı.

PROLOG

Spinoza uzun zamandır ilgimi çekiyordu ve bu cesur 17. yüzyıl yazarı üzerine yıllardır yazmak istiyordum. Dünyada yapayalnızdı, ailesi, cemaati yoktu ve dünyayı değiştiren kitaplar yazmıştı. Laikleşmeyi, liberal demokratik devleti ve doğa bilimlerinin yükselişini öngörmüş ve Aydınlanma'ya uzanan yolu döşemişti. Yirmi dört yaşındayken Yahudiler tarafından aforoz edilmiş ve Hıristiyanlar tarafından da hayatı boyunca yasaklanmış olması, muhtemelen kendi putkırıcı, sivil hayat yanlısı hassasiyetlerimden ötürü beni her zaman derinden etkilemişti. İlk kahramanlarımdan biri olan Einstein'ın da bir Spinozacı olduğu gerçeği bu garip akrabalık hissini daha da kuvvetlendirmişti. Einstein Tanrı'dan bahsettiğinde

“Spinoza’nın Tanrısı”ndan bahsederdi, tamamen doğaya eşdeğer olan, bütün özleri içeren ve “evren için zar atmayan” bir Tanrı’ydı bu ki bununla istisnasız her şeyin doğa yasaları uyarınca gerçekleştiğini kastediyordu.

Ayrıca Spinoza da, tıpkı daha önce hayatları ve felsefelerini romanlarıma dayanak yaptığım Nietzsche ve Schopenhauer gibi, benim kendi psikiyatri ve psikoterapi alanımla alakalı olan çok şey yazmıştı (örneğin, fikir, düşünce ve duyguların kaynağının daha önceki deneyimler olduğu, tutkuların tutkusuzca incelenebileceği ve anlayışın aşkınlığa yol açtığına dair cümleler) ve ben de fikirlere dayalı bir roman yazarak bu katkıları yâd etmek istedim.

Ama çarpıcı dış olayların bu kadar az olduğu, düşüncelerle dolu bir

hayat sürmüş biri hakkında nasıl roman yazabilirdim? Son derece mahrem bir hayat sürüyor, yazılarında da kendi kişiliğini sergilemiyordu.

Genellikle anlatılara zemin hazırlayan malzemelerin (aile dramları, aşk ilişkileri, kıskançlıklar, ilginç anekdotlar, dolandırıcılıklar, tartışmalar ya da barışmalar) hiçbiri yoktu elimde. Ardında büyük bir mektup koleksiyonu bırakmış ama ölümünden sonra dostları vasiyetine uyup mektuplarından neredeyse bütün kişisel yorumları çıkarmışlardı. Hayır, hayatında çok fazla dışsal dram yoktu: Çoğu araştırmacı Spinoza'yı mülayim ve kibar biri olarak görüyor, bazıları da hayatını Hıristiyan azizlerinkiyle ya da hatta İsa'nınkiyle kıyaslıyordu.

Ben de bu nedenle Spinoza'nın içsel yaşamına dair bir roman yazmaya karar verdim. Kişisel uzmanlığım bu noktada Spinoza’nın hikâyesini anlatmama yardımcı olabilirdi. Ne de olsa, o da bir insandı ve beni ve yıllar boyunca üzerinde çalıştığım birçok hastayı rahatsız eden aynı temel insani çelişkilerle mücadele etmiş olmalıydı. Yirmi dört yaşındayken Amsterdam’daki Yahudi cemaati tarafından aforoz edilmesi (ki bu ailesi de dâhil bütün Yahudilerin ondan sonsuza dek uzak durmasını emreden geri alınamaz bir karardı) onda güçlü duygusal tepkilere yol açmış olmalıydı. Hiçbir Yahudi bir daha asla onunla konuşmayacak, onunla ticaret yapmayacak, yazdıklarını okumayacak ve ona beş metreden fazla yaklaşmayacaktı. Ve elbette fantezi, düş, tutku ve aşk özlemiyle dolu bir içsel yaşam sürmeyen hiç

kimse yoktur. Spinoza'nın en önemli eseri olan Etik'in yaklaşık dörtte biri "tutkuların esaretinden kurtulma"ya adanmıştır. Bir psikiyatr olarak, bu bölümü kendi tutkularıyla bilinçli bir şekilde mücadele etmeden yazmış olamayacağına inancım tamdı.

Fakat yıllarca elim kolum bağlı kaldı çünkü romanın gerektirdiği hikâyeyi bulamamıştım: ta ki bundan beş yıl önce yaptığım bir Hollanda yolculuğu her şeyi değiştirene kadar. Bir konuşma yapmam gerekiyordu ve bunun karşılığı olarak bir "Spinoza günü" istedim. Hollanda Spinoza Derneği'nin sekreteri ve önde gelen bir Spinoza uzmanı bana bir gün ayırıp, bütün önemli Spinoza mekanlarını, yaşadığı evleri, gömüldüğü yeri ve en çok ilgi çeken yer olan Rijnsburg'daki Spinoza Müzesi'ni benimle birlikte

dolaşmayı kabul ettiler. Müzedeyken adeta bir aydınlanma yaşadım.

Amsterdam’dan yaklaşık kırk beş dakika uzaklıktaki Rijnsburg Spinoza Müzesi’ne yoğun bir beklentiyle, bir şeyler arayarak girdim ama neydi aradığım? Belki de Spinoza'nın ruhuyla karşılaşmak. Belki de bir hikâye. Ama müzeye girer girmez hayal kırıklığı yaşadım. Bu çok da dolu olmayan, küçük müzenin beni Spinoza’ya yaklaştırabileceğinden şüphe ettim. Kişisel sayılabilecek tek şey Spinoza'nın kendi kütüphanesinden alınma 151 kitaptı, hemen onlara yöneldim. Rehberlerim bana kitaplara erişim şansı tanımıştı ve bir 17. yüzyıl kitabını bırakıp diğerini elime alırken, koklarken, bir zamanlar Spinoza’nın ellerinin değmiş

olduğu bu kitaplara dokunmanın heyecanı beni sarmıştı.

Ama kısa süre sonra rehberlerimden biri daldığım hayal âleminden uyandırdı beni: “Elbette, Dr. Yalom, Spinoza’nın eşyaları -yatağı, giysileri, ayakkabıları ve kitapları- ölümünden sonra cenaze masraflarını karşılamak için açık artırmaya çıkarılmıştı. Kitaplar satılmış, sağa sola dağılmıştı ama neyse ki noter memuru açık artırmadan önce kitapların tam bir listesini çıkarmıştı ve iki yüzyılı aşkın bir süre sonra Yahudi bir hayırsever aynı basım yılı ve aynı basım yerine sahip kitapları bir araya getirdi. Bu nedenle biz buna Spinoza Kütüphanesi diyoruz ama aslında bu bir kopya. Yani onun parmaklan bu kitaplara hiç dokunmadı. ”

Kütüphaneden uzaklaşıp, duvarda asılı olan Spinoza portresine baktım ve çok geçmeden ağır gözkapakları altındaki o devasa, üzgün, oval gözlerde eriyip gittiğimi hissettim, neredeyse mistik bir deneyimdi, çok nadiren yaşadığım bir şeydi bu. Ama sonra rehberim, “Bunu bilmiyor olabilirsiniz ama bu aslında Spinoza’nın gerçek görünüşü değil. Bir sanatçının birkaç satır tarife dayanarak yarattığı hayali bir görüntü bu. Eğer Spinoza yaşarken portresi yapıldıysa bile, günümüze ulaşmamıştır. ” Belki tam da bu mutlak belirsizliğe dair bir hikâye yazmalıyım, diye düşündüm. İkinci odadaki mercek yontma aletlerine bakarken (müzedeki levha bunların da onun kendi aletleri değil, benzer aletler olduğunu söylüyordu) kütüphane odasındaki rehberlerimden birinin Nazilerden bahsettiğini duydum.

Tekrar kütüphaneye döndüm. “Ne? Naziler buraya, bu müzeye mi gelmişti?”

“Evet, Hollanda’nın bombalanmasından aylar sonra ERR birlikleri büyük limuzinleriyle buraya gelip, her şeyi çaldılar, kitapları, büstü, Spinoza'nın bir portresini, her şeyi. Her şeyi yükleyip götürmüş, sonra da müzeyi mühürleyip kamulaştırmışlardı. ”

“ERR mi? Ne anlama geliyor?”

“Einsatzstab Reichleister Rosenberg. Reich lideri Rosenberg’in, yani Nazilerin en önde gelen Yahudi karşıtı ideologunun özel harekat birliği. Nazi Almanya'sı için ganimet toplamakla görevliydi ve Rosenberg’in komutasında ERR bütün Avrupa'yı talan etmiş; ilkönce Yahudilere ait şeyleri, sonra da savaşın ilerleyen safhalarında

değerli olan ne varsa yağmalamıştı.

“O halde bu kitaplar Spinoza'dan iki kez uzaklaşmış kopyalar öyle mi?” diye sordum. “Yani kitaplar yeniden satın alındı ve kütüphane ikinci kez bir araya getirildi öyle mi?”

“Hayır, mucize eseri bu kitaplara bir şey olmadı ve savaştan sonra birkaç kayıp hariç buraya geri getirildi. ”

“İnanılmaz!” İşte sana hikâye, diye düşündüm. “Ama Rosenberg bu kitaplarla niye ilgilendi ki? 17. yüzyıl ve daha öncesinden kalma olduk-lan için kısmen değerli olduklarını biliyorum ama neden Amsterdam Rijksmuseum'a girip, bütün bu koleksiyondan daha değerli bir Remb-randt tablosu almamışlar ki?”

“Hayır, mesele bu değildi. Olayın parayla alakası yoktu. ERR, Spinoza’ya esrarengiz bir ilgi duyuyordu. Kütüphaneyi bizzat yağmalayan Nazi subayı, resmi raporuna önemli bir cümle eklemişti: ‘Bu kitaplar, ‘Spinoza Problemi'nin çözülmesi için çok önemli olan eski eserleri içeriyor. ’ Eğer isterseniz raporu internette bulabilirsiniz, resmi Nürn-berg belgeleri arasında yer alıyor. ”

Afallamıştım. “Nazilerin, ‘Spinoza Problemi’nin çözülmesi’ mi? Anlamadım! Ne demek istiyordu? Nazilerin ‘Spinoza Problemi’ dediği şey neydi?”

Rehberlerim bir pandomim ikilisi gibi omuz silkip, avuçlarını açtılar.

Israr ettim. “Spinoza Problemi yüzünden, bu kitapları Avrupa'nın büyük kısmını yaktıkları gibi, bu kez yakmak yerine muhafaza ettiler mi diyorsunuz?”

Başlarını sallayarak onayladılar.

“Peki kitaplar savaş esnasında nerede saklanmış?”

“Kimse bilmiyor. Kitaplar beş yıl boyunca kayıptı ve 1946’da Almanya’daki bir tuz madeninde bulundu. "

“Tuz madeni mi? İnanılmaz!” Kitaplardan birini elime aldım (Ilyada’nın 16. yüzyıldan kalma bir baskısı) ve kitabı okşarken, “Demek ki bu eski hikâye kitabının da anlatacak kendi hikâyesi var. ” dedim.

Rehberlerim bana evin geri kalanını dolaştırdılar. Şanslı bir zaman diliminde gelmiştim, daha önce binanın diğer yarısını çok az kişi görebilmiş çünkü yüzyıllardır bir işçi sınıfı ailesi yaşıyormuş orada. Ama son aile üyesi de yakın zamanda ölünce, Spinoza Derneği hemen burayı satın almış ve

müzeye dâhil etmek için restorasyon çalışmalarına başlamış. İnşaat molozları arasında küçük mutfağı ve oturma odasını dolaştım ve sonra dar, dik merdiveni kullanarak küçük, göze batmayan yatak odasına çıktım. Bu sade odaya hızla göz atmış aşağı iniyordum ki tavanın kenarında otuz santime otuz santim ince bir çatlak gördüm.

“Bu ne?”

Yaşlı kâhya bakmak için birkaç basamak tırmandı ve bunun iki Yahudi'nin, yaşlı bir kadınla kızının savaş boyunca Nazilerden gizlendiği küçük bir çatı arasına açılan gizli bir kapak olduğunu söyledi. “Onlara yemek verdik ve göz kulak olduk. ”

Dışarısı ateş altındaydı! Naziler her beş Hollandalı Yahudi’den dördünü öldürmüştü! Ama Spinoza evinin üst katında, çatı arasında gizlenen

iki Yahudi kadına savaş süresince özenle bakılmıştı. Ve aşağıda küçük Spinoza Müzesi, Rosenberg'in harekât birliğindeki, kütüphanenin Nazilerin “Spinoza Problemi”ni çözmelerine yardımcı olabileceğine inanan bir subay tarafından yağmalanmış, mühürlenmiş ve kamulaştırılmıştı. Peki neydi “Spinoza Problemi”? Bu Nazi de, Alfred Rosenberg de kendince nedenlerden ötürü Spinoza’yı mı arıyordu acaba diye merak ettim. Bir muamma ile girdiğim müzeden iki muamma ile çıkmıştım.

Bundan kısa süre sonra yazmaya başladım.

AMSTERDAM - Nisan 1656

Son ışık huzmeleri Zwanenburgwal sularına yansırken Amsterdam kapanıyor. Boyacılar kanalın taş kenarları üzerinde kurumaya bırakılmış mor ve kan kırmızı kumaşlarını topluyorlar. Tüccarlar tentelerini kapatıyor ve dükkânın önündeki pazar tezgâhlarını topluyorlar. Ağır ağır evlerine giden birkaç işçi kanal üzerindeki ringa balığı tezgâhlarında Hollanda cini eşliğinde bir şeyler atıştırıp yollarına devam ediyorlar. Amsterdam ağır ağır hareket ediyor: daha birkaç ay önce her dokuz kişiden birinin ölümüne sebep olan salgının yaralarını halen sarmaya çalışan şehir yas tutuyor.

Breestraat No. 4'teki kanalın birkaç metre ötesinde iflas etmiş ve

hafiften sarhoş olan Rembrandt van Rijn, "Joseph'in Oğullarını Kutsayan Yakup" adlı tablosuna son fırça darbesini atıyor, sağ alt köşeye imzasını atıyor, paletini yere fırlatıyor ve dar dolambaçlı merdivenden aşağı inmek üzere arkasını dönüyor. Üç yüzyıl sonra müze ve anıt olacak olan bu ev şu anda Rembrandt'ın utancına tanıklık ediyor ve sanatçının bütün malvarlığının açık artırmaya çıkarılmasını bekleyen teklifçilerle dolup taşıyor. Merdivendeki akbabaları sert bir şekilde kenara iterek ön kapıdan çıkıyor, tuzlu havayı içine çekiyor ve yalpalayarak

köşedeki meyhaneye gidiyor.

Yetmiş kilometre güneydeki Delft'te başka bir sanatçının yıldızı parlamaya başlıyor. Yirmi beş yaşındaki Johannes Vermeer, “Fahişe” adlı yeni tablosuna son bir bakış atıyor. Sağdan sola tarıyor tabloyu.

İlk başta parlak sarı bir ceket giymiş fahişe. Güzel. . . Güzel. Sarı renk güneş ışığı gibi parıldıyor. Ve onun etrafını kuşatmış adamlar. Harika, her biri her an tuvalden fırlayıp sizinle konuşmaya başlayacak gibi. Yan yan bakan züppece bir şapka atmış genç adamın küçük ama delici bakışını yakalamak için eğilip tabloya yaklaşıyor. Vermeer

kendi minyatür kopyasını başıyla onaylıyor. Büyük bir memnuniyetle sağ alt köşeye gösterişli bir şekilde imzasını atıyor.

Amsterdam'a geri dönüyoruz, Breestraat No. 57'deyiz, Rembrandt'ın evindeki açık artırma hazırlıklarından sadece iki sokak ötede, yirmi üç yaşındaki tüccar (hayran olduğu ama asla tanışamadığı Vermeer'den sadece birkaç gün önce doğmuş olan), ithalat-ihracat dükkânını kapatmaya hazırlanıyor. Bir esnafa göre fazla narin ve güzel görünüyor. Yüz hatları kusursuz, ipeksi teni lekesiz, gözleri büyük, kara ve anlamlı.

Etrafa son bir bakış atıyor; rafların çoğu cepleri kadar boş. Korsanlar Bahia'dan gelen son gemi yüküne el koydukları için kahve, şeker ya da kakao yok dükkânda. Spinoza ailesi bir kuşak boyunca karlı bir toptan ithalat-ihracat işi yaptılar ama Spinoza kardeşler - Gabriel ve Bento- şimdi küçük bir perakende dükkânına kaldılar. Bento Spinoza tozlu havayı içine çekerek kuru incir, kuru üzüm, şekerli zencefil, badem, nohut ve kekre İspanyol şarabı kokularına eşlik eden pis kokulu fare dışkılarını fark ediyor, durumu kabullenerek. Dışarı çıkıyor ve dükkânının kapısındaki paslı kilitle gündelik düellosuna başlıyor. Tumturaklı bir

Portekizceyle konuşan tanımadık bir ses onu şaşırtıyor.

“Bento Spinoza siz misiniz?”

Spinoza iki yabancıya, çok uzun yoldan gelmiş gibi görünen bu genç yorgun adamlara bakmak için arkasını dönüyor. Konuşan adam uzun boylu biri, sanki düz tutulamayacak kadar ağırmış gibi öne doğru sarkan kocaman bir kafası var. Kıyafetleri kaliteli ama kirli ve buruşuk.

Yırtık pırtık köylü kıyafetleri giymiş olan diğeri ise arkadaşının arkasında duruyor. Darmadağın uzun saçları, kara gözleri, kemikli bir çenesi ve kemerli bir burnu var. Baston yutmuş gibi

duruyor. Sadece gözleri hareket ediyor, ürkmüş kurbağa yavruları gibi cirit atıyorlar.

Spinoza temkinli bir şekilde başıyla onaylıyor.

“Ben Jacob Mendoza. ” diyor daha uzun boylu olan: “Sizi görmek, sizinle konuşmak zorundayız. Bu Portekiz'den yeni getirdiğim kuzenim Franco Benitez. " Jacob Franco'nun omzunu sıkıyor, “Kuzenim krizde”.

“Evet” diye cevap veriyor Spinoza. “Sonra?”

“Çok ciddi krizde. "

“Anladım. Ama neden beni arıyorsunuz?”

“Bize yardım edebilecek kişinin, belki de tek kişinin siz olduğunuzu söylediler. "

“Yardım mı?"

“Franco bütün inancını kaybetti. Her şeyden şüphe ediyor. Bütün dini ayinlerden. Dualardan. Hatta Tanrı'nın varlığından bile. Sürekli korku içinde. Uyuyamıyor. Kendini öldürmekten bahsediyor. "

“Peki sizi buraya gönderme gafletinde bulunan kim? Ben küçük bir iş yapan tüccarın biriyim. Ve çok da iyi kazanmıyorum, görebileceğiniz gibi. ” Yarı boş rafların göründüğü tozlu cama işaret ediyor Spinoza. “Haham Mortera bizim ruhani liderimizdir. Ona gitmelisiniz. ”

“Dün geldik buraya ve bu sabah tam da bunu yapmak için yola çıktık. Ama uzaktan kuzenimiz olan ev

sahibimiz bunu yapmamamızı tavsiye etti. ‘Franco'nun ona yardım edecek birine ihtiyacı var, onu yargılayacak birine değil. ' dedi. Haham Mortera'nın şüphecilere karşı çok acımasız olduğunu, Portekiz’deki Hıristiyanlığı seçmiş bütün Yahudilerin din değiştirmek ve ölmek arasında seçim yapmaya zorlanmış olsalar bile sonsuza dek lanetlendiğine inandığını söyledi. ‘Haham Mortera' dedi, ‘Franco’ya kendini daha kötü hissettirecektir. Gidip Bento Spinoza’yı görün. Böyle meselelerde ehil bir kişidir. ”’

“Nasıl bir konuşma bu böyle? Altı üstü bir tüccarım ben!”

“Eğer ağabeyiniz ve babanızın ölümü sizi bu işi yapmaya zorlamasaydı Amsterdam'ın bir sonraki büyük hahamı olacağınızı iddia ediyor. ” “Gitmem gerek. Katılmam gereken bir toplantı var. "

“Sinagogda Sebt ayinine mi katılacaksınız? Öyle mi? Biz de. Franco'yu da yanıma alacağım zira inancına tekrar kavuşması lazım. Sizinle birlikte yürüyebilir miyiz?”

“Hayır, ben başka bir toplantıya gidiyorum. ”

“Ne tür bir toplantı?” diyor Jacob ama hemen sorusunu geri alıyor. “Pardon. Beni ilgilendirmez tabii. Yarın buluşabilir miyiz? Bize Sebt ayini konusunda yardım eder misiniz? Sevap olduğu

için bunu yapmamızda bir sakınca yok. Size ihtiyacımız var. Kuzenim tehlikede. ”

“Ne tuhaf. ” Spinoza başım sallıyor. “Hiç böyle bir rica duymamıştım. Üzgünüm ama yanılıyorsunuz. Size verecek hiçbir şeyim yok. ” Jacob konuşurken sürekli yere bakan Franco şimdi gözlerini kaldırıyor ve ilk kelimelerini sarf ediyor: “Sizinle küçük bir konuşma yapmak, birkaç kelime duymak istiyorum sadece. Yahudi kardeşinizi geri mi çeviriyorsunuz? Bu sizin benim gibi bir gezgine karşı yükümlülüğünüzdür. Ben de tıpkı babanız ve aileniz gibi Engizisyon'dan kurtulmak için Portekiz'e kaçmak zorunda kaldım. "

“Ama ben ne. . . ”

“Babamı geçen sene kazıkta yaktılar. Onun suçu muydu bu? Evimizin arkasında toprağa gömülmüş Tevrat sayfaları buldular. Babamın kardeşi, Jacob'un babası da çok geçmeden öldürüldü. Bir sorum var. Bir oğlun, babasının yanan etinin kokusunu duyduğu bu dünyayı bir düşünün. Böyle bir dünya yaratan Tanrı nerede? Böyle şeylere neden izin veriyor o? Bunu sorduğum için beni mi suçluyorsunuz?” Franco, Spinoza'nın gözlerine uzunca bir süre derin derin bakıyor ve sonra devam ediyor. “Adı ‘kutsanmış' anlamına gelen (Portekizcede Bento ve

İbranicede Baruch) biri benimle konuşmayı kesinlikle reddetmeyecektir öyle değil mi?”

Spinoza ciddi bir ifade takınıp, başıyla onaylıyor. “Seninle konuşacağım Franco. Yarın öğle vakti?”

“Sinagogda mı?” diye soruyor Franco.

“Hayır, burada. Burada dükkânda buluşâlim. Açık olacak. ” “Dükkân mı?” Açık mı?” diye araya giriyor Jacob. “Ama Sebt ayini ne olacak?”

“Kardeşim Gabriel, sinagogda Spinoza ailesini temsil ediyor. ”

“Ama kutsal Tevrat” diye ısrar ediyor Jacob, Franco’nun gömleğinin ucundan çekiştirmesine

aldırmayarak: “Tanrı’nın Sebt gününde çalışmamamamızı, bu kutsal günü ona dua ederek ve sünnetleri yerine getirerek geçirmemizi istediğini söylüyor. "

Spinoza ona doğru dönüyor ve bir öğretmenin genç bir öğrenciyle konuşması gibi kibar bir şekilde konuşuyor: “Söyle bana Jacob, Tanrı’nın kadiri mutlak olduğuna inanıyor musun?”

Jacob başıyla onaylıyor.

“Tanrı’nın kusursuz olduğuna? Kendi başına eksiksiz olduğuna. . . ” Jacob yine onaylıyor.

“O halde kusursuz ve eksiksiz bir varlığın hiçbir ihtiyacı, yetersizliği, isteği ya da arzusu olmadığını da

kabul edersin, öyle değil mi?" Jacob düşünüyor, duraksıyor ve temkinli bir şekilde başıyla onaylıyor. Spinoza, Franco'nun dudaklarında beliren bir gülümseme fark ediyor.

"O halde" diye devam ediyor Spinoza: "Ben Tanrı'nın onu nasıl yücelttiğimize, hatta yüceltip yüceltmemize dair bir isteğinin olmadığını iddia ediyorum. O zaman Jacob, bırak da Tanrı'yı kendimce seveyim ben. "

Franco'nun gözleri açılıyor. Sanki, "Görüyorsun, görüyorsun işte, aradığım adam bu!" der gibi Jacob'a dönüyor.

Zaman: 16. 00.

Mekân: Müdür Esptein'in Petri-Realschule'daki odasının önündeki ana koridorda bir bank.

Müdürün odasına neden çağrıldığından emin olamayan on altı yaşındaki Alfred Rosenberg bankta kıpırdanıp duruyor. Alfred'in gövdesi sırım gibi, gözleri gri-mavi, Germen yüzü gayet orantılı ve bir tutam kestane rengi saç alnının üzerine tam da istenilen açıyla düşüyor. Çenesini yukarı kaldırıyor. Muhtemelen küstah bir çocuk ama bir sıkıp bir gevşettiği yumrukları korktuğuna işaret ediyor.

Herkes gibi ve hiç kimse gibi görünüyor. Önünde koskoca bir hayat olan bir yeniyetme o. Sekiz yıl sonra Reval'den Münih'e gidecek ve çok üretken bir Bolşevik karşıtı ve Yahudi karşıtı gazeteci olacak. Dokuz yıl sonra Alman İşçi Partisi'nin mitinginde yeni bir ümidin, Adolf Hitler adlı bir Birinci Dünya Savaşı gazisinin

heyecan verici bir konuşmasını dinleyecek ve Hitler’den kısa bir süre sonra partiye katılacak. Yirmi yıl sonra kalemini bırakacak ve Yirminci Yüzyıl Efsanesi adlı kitabının son sayfasını bitirmiş olduğu için muzaffer bir edayla sırıtacak. Milyonlarca basılacak bir çoksatar olacağı kesin olan bu kitap, Nazi Partisi’nin ideolojik temellerinin büyük bir kısmını sağlayacak ve Avrupalı Yahudilerin katledilmesini meşrulaştıracak. Otuz yıl sonra Alfred’in birlikleri Rijnsburg, Hollanda’daki küçük bir müzeyi basıp Spinoza'nın yüz elli bir ciltlik kişisel kitaplığına el koyacak. Ve otuz altı yıl sonra etrafı siyah halkalarla çevrili gözleri şaşkınlık içinde açılacak ve Nürnberg'deki Amerikalı bir cellat, “Söylemek istediğiniz son bir şey var mı?” diye sorduğunda başını sağa sola sallayarak “Hayır” diyecek.

Genç Alfred koridorda yaklaşan adımların yankılanan sesini duyuyor, danışmanı ve Almanca öğretmeni Herr Schafer'i fark edince selam vermek üzere ayağa fırlıyor. Herr Schafer ise yanından geçip Müdür'ün kapısını açarken sadece kaşlarını çatıyor ve başını sağa sola sallıyor. Ama tam içeri girecekken duraksıyor, Alfred'e doğru dönüyor ve kaba olmayan bir ses tonuyla şöyle diyor: “Rosenberg dün geceki konuşmanda sergilediğin zayıf muhakemeyle beni, hepimizi hayal kırıklığına uğrattın. Sınıf temsilcisi seçilmiş olman bu zayıf muhakemeyi ortadan kaldırmıyor. Her şeye rağmen senin hâlâ tamamen ümitsiz bir vaka olmadığına inanıyorum. Birkaç hafta içinde mezun olacaksın. Aptallık etme. ”

Dün geceki seçim konuşması! Olay buymuş demek ki, avucunun içiyle kafasına vuruyor Alfred. Elbette, beni bu yüzden buraya çağırdılar. Son sınıftaki yaklaşık kırk öğrencinin (çoğunluğu Baltık Almanıydı ama az miktarda Rus, Estonyalı, Polonyalı ve Yahudi de vardı) orada olmasına karşın Alfred kampanya konuşmasını tamamen Alman çoğunluğa yaptı ve asil Alman kültürünün bekçileri olarak üstlendikleri misyondan söz ederek içlerindeki ruhu canlandırdı. “Irkınızın saflığını koruyun. ” dedi onlara. “Asil geleneklerimizi unutarak, daha aşağı fikirleri kabul ederek, daha aşağı ırklarla karışarak ırkımızı zayıflatmayın. " Muhtemelen burada durmalıydı. Ama kendini kaptırmıştı. Muhtemelen çok ileri gitmişti.

Üç metre yüksekliğindeki devasa kapının açılması ve Müdür

Epstein'ın “Herr Rosenberg, bitte, buyurun!” diyen gür sesi onu daldığı düşüncelerden uyandırdı.

Alfred içeri girdiğinde Müdür ve Almanca öğretmeninin uzun, siyah, ağır ahşap bir masada oturduğunu görüyor. Alfred boyu bir doksandan fazla olan, otoritesi haşmetli duruşunda, delici gözlerinde ve kabarık, bakımlı sakallarında vücut bulan Müdür Epstein'ın huzurunda her zaman küçük hissetmişti kendini.

Müdür Epstein eliyle Alfred’e masanın ucundaki bir sandalyeye oturmasını işaret ediyor. Bu sandalye diğer uçtaki iki uzun, arkalıklı sandalyeden gözle görülür bir biçimde daha küçük. Müdür hiç vakit kaybetmeden konuya giriyor. “Söyle bakâlim Rosenberg, ben Yahudi kökenliyim, öyle değil mi? Ve karım da Yahudi, öyle değil mi? Ve Yahudiler daha aşağılık bir ırktır

ve Almanlara hocalık yapmamalıdır öyle mi? Ve buradan da benim kesinlikle müdürlük seviyesine çıkarılmamam gerektiğini anlıyoruz öyle mi?”

Cevap yok. Alfred derin bir nefes alıyor, sandalyesinde daha da küçülmeye çalışıyor ve başını öne eğiyor.

“Rosenberg, görüşlerini doğru ifade ediyor muyum?”

“Efendim. . . Ee şey, efendim, çok acele konuştum. Bu cümleleri sadece genel anlamda söyledim. Bu bir seçim konuşmasıydı ve ben öyle konuştum çünkü onların duymak istediği buydu. ” Alfred gözünün ucuyla Herr Schafer'in sandalyesine iyice kurulduğunu, gözlüklerini çıkarıp gözlerini ovuşturduğunu görüyor.

“Ha, anladım. Genel anlamda konuştun öyle mi? Ama ben

burada karşındayım, genel anlamda değil özel olarak. ”

“Efendim, ben sadece bütün Almanların düşündüğü şeyi söyledim. Irkımızı ve kültürümüzü korumamız gerektiğini. ”

“Ya ben ve Yahudilere ne olacak?”

Alfred bir kez daha başını sessizce öne eğiyor. Masanın ortasına denk gelen camdan dışarı bakmak istiyor ama kafasını kaldırıp korku dolu gözlerle Müdür’e bakıyor.

“Evet tabii ki cevap veremezsin. Benim ve karımın soyunun katışıksız Alman olduğunu ve atalarımızın Baltıklara on dördüncü yüzyılda geldiğini söylemem belki dilini çözer. Dahası biz inançlı birer Lüteriyeniz. ”

Alfred başını ağır ağır sallayarak onaylıyor.

“Ama sen bana ve karıma Yahudi dedin. ” diye devam ediyor Müdür.

“Ben öyle demedim. Sadece dedim ki böyle söylentiler var. . . "

“Seçimdeki kişisel çıkarın için memnuniyetle yaydığın söylentiler. Hem söylesene bana Rosenberg bu söylentiler hangi gerçeklere dayanıyor? Yoksa havada asılı mı duruyor bunlar?”

“Gerçekler mi?” Alfred kafasını sallıyor. “Hımm. Belki de soyadınızdandır?”

“Ne yani Epstein bir Yahudi soyadıdır ve bütün Epsteinlar da Yahudi’dir, öyle mi? Ya da Yahudilerin yarısı? Ya da bir kısmı? Ya da sadece binde biri? Akademik araştırmaların sana ne gösterdi bakâlim?”

Cevap yok. Alfred başını sallıyor.

“Demek okulumuzda aldığın bütün bu bilim ve felsefe eğitimine rağmen bildiğin şeyleri nereden bildiğini hiç düşünmüyorsun. Bu

Aydınlanma'nın bize verdiği temel derslerden biri değil mi? Biz mi seni yüzüstü bıraktık yoksa sen mi bizi?”

Alfred afallamış görünüyor. Herr Epstein uzun masayı parmaklarıyla tıkırdatıyor ve sonra devam ediyor.

“Ya senin soyadın, Rosenberg? Senin soyadın da Yahudi soyadı mı?”

“Olmadığına eminim. ”

“Ben o kadar emin değilim. Sana soyadlarıyla ilgili birkaç gerçekten söz edeyim. Almanya'da Aydınlanma sürecinde. . . ” Müdür Epstein duraksıyor ve sonra havlar gibi: “Rosenberg, sen Aydınlanma'nın ne zaman yaşandığını ve ne olduğunu biliyor musun?”

Göz ucuyla Herr Schafer'e bakıyor ve dua eder gibi bir tonla, ürkek bir şekilde cevap veriyor Alfred: “On

sekizinci yüzyıl ve. . . Şey çağıydı. . . Akıl ve bilim?”

“Evet, doğru. Güzel. Herr Schafer'in eğitimi tamamen boşa gitmemiş. O yüzyılın sonlarında Yahudileri Alman vatandaşlığına geçirmek için tedbirler alındı ve Yahudiler Alman soyadları seçip, bunun için de para ödemeye zorlandı. Eğer ödemeyi reddederlerse Schmutzfinger veya Drecklecker gibi gülünç soyadları alabiliyorlardı. Yahudilerin çoğu daha hoş ya da zarif soyadları almak için para ödemeyi kabul ettiler, Rosenblum gibi bir çiçek ismi ya da Greebaum gibi bir şekilde doğayla alakalı isimler. Soylu kalelerin isimleri daha popülerdi. Mesela Epstein kalesinin soylu çağrışımları vardı ve Kutsal Roma Imparatorluğu'ndan büyük bir aileye aitti ve bu kalenin ismi genellikle on sekizinci yüzyılda o

bölgede yaşayan Yahudilerce seçilmişti. Bazı Yahudiler Levy ya da Cohen gibi geleneksel Yahudi soyadları için daha az miktarlar ödediler.

“Şimdi senin soyadın da Rosenberg, çok eski bir soyadıdır. Ama yüzyılı aşkın bir süredir yeni bir hayat sürüyor bu soyadı. Anavatan'da yaygın bir Yahudi soyadı olmuştur bu ve seni temin ederim ki eğer Anavatan'a gidecek olursan kaçamak bakışlar ve sırıtışlar görecek ve soyundaki Yahudi atalara dair söylentiler duyacaksın. Söyle bana Rosenberg, o zaman onlara nasıl cevap vereceksin?”

“Sizin yaptığınız gibi yapacağım efendim, soyumdan bahsedeceğim. ”

“Şahsen ben ailemin soykütüğünü yüzlerce yıl önceye kadar araştırdım. Ya sen?”

Alfred başını sağa sola sallıyor.

“Böyle bir araştırmayı nasıl yapacağını biliyor musun?” Alfred yine aynı tepkiyi veriyor.

“O halde mezuniyet öncesi zorunlu araştırma projelerinden biri de soy kütüğü araştırmasının detaylarını öğrenmek ve soyuna dair bir araştırma yapmak olmalı. "

“Projelerimden biri mi olacak bu efendim?”

“Evet, senin mezun olmaya ve de Teknik Üniversite’ye girmeye uygun olduğuna dair şüphelerimi ortadan kaldırmak için iki zorunlu proje olacak. Bugünkü görüşmemizden sonra Herr Schafer’le başka bir öğretici projeye daha karar vereceğiz. ”

“Elbette efendim. ” Alfred şimdi durumunun hassasiyetinin farkına varmaya başladı.

“Söyle bakâlim Rosenberg" diye devam ediyor Müdür Epstein: “Dün

geceki toplantıda Yahudi öğrencilerin de olduğunu biliyor muydun?”

Alfred başıyla belli belirsiz onaylıyor. Müdür Epstein devam ediyor: “Peki Yahudilerin bu okula layık olmadıkları yönündeki sözlerin karşısında onların his ve tepkilerinin ne olacağını hiç düşündün mü?”

“Her şeyden önce Anavatan'a karşı, bütün uygarlıktaki yaratıcı güç olan büyük Aryan ırkımızın safiyetini korumakla yükümlü olduğuma inanıyorum.”

“Rosenberg, seçim sona erdi; bana artık bu konuşmaları yapma. Soruma cevap ver. Dinleyiciler arasındaki Yahudilere dair hislerini sordum sana. "

“Eğer dikkatli olmazsak Yahudi ırkının bizi alt edeceğine inanıyorum. Onlar zayıflar. Parazit

gibiler. Ezeli düşman onlar. Aryan değerleri ve kültürünün tersi ırk onlar. ”

Alfred'in kapıldığı hararete şaşıran Müdür Epstein ve Herr Schafer birbirlerine kaygıyla bakıyorlar. Müdür Epstein daha derine iniyor.

“Görünen o ki sorduğum sorudan kaçınmak istiyorsun. Başka bir tartışma hattını deneyelim öyleyse. Yahudiler zayıf, parazitimsi, aşağılık küçük bir ırktır öyle mi?"

Alfred başıyla onaylıyor.

“Söyle bakâlim o zaman Rosenberg, bu kadar zayıf bir ırk kadiri mutlak Aryan ırkını nasıl bu kadar tehdit edebilir?”

Alfred bir cevap formüle etmeye çalışırken, Herr Epstein devam ediyor: “Söyle bana Rosenberg, Herr Schafer'in derslerinde Darwin okudunuz mu?”

“Evet” diye cevap veriyor Alfred: “Herr Schafer'in tarih dersinde ve ayrıca da Herr Werner'in biyoloji dersinde. ”

“Peki Darwin hakkında ne biliyorsun?”

“Türlerin evrimini ve en uygun olanın hayatta kaldığını biliyorum. ”

“Ah, evet, en uygun olan hayatta kalır. Elbette din dersinde Eski Ahit’i baştan sona okudunuz, değil mi?”

“Evet, Herr Muller'in dersinde. ”

“Öyleyse, Rosenberg, Kutsal Kitap'ta betimlenen onlarca halk ve kültürün neredeyse hepsinin soyunun tükendiği gerçeğini bir düşünelim. Tamam mı?”

Alfred başıyla onaylıyor.

“Bu soyu tükenen halklardan bazılarının adını verebilir misin?”

Alfred yutkunuyor: “Fenikeliler, Moablılar ve Edomlulular. ” Başıyla onaylayan Herr Schafer’e bakıyor göz ucuyla.

“Harika. Ama hepsi yok oldu gitti. Yahudiler hariç. Yahudiler hayatta kaldı. Darwin olsa Yahudilerin en uygun halk olduğunu iddia etmez miydi? Beni dinliyor musun?”

Alfred şimşek gibi cevap veriyor: “Ama kendi güçleriyle hayatta kalmadılar. Parazit gibi yaşadılar ve Aryan ırkını daha da uygun olmaktan alıkoydular. Onlar sadece bizim gücümüzü, altınlarımızı ve servetimizi emerek hayatta kalıyorlar. ”

“Oyunu dürüst oynamıyorlar yani” diyor Müdür Epstein. “Doğanın büyük şemasında dürüstlüğe yer olduğunu ima ediyorsun. Başka bir deyişle, asil hayvan hayatta kalma mücadelesinde kamuflaja ya da avlanırken gizlenmeye başvurmaz

öyle mi? Garip, ben Darwin'in eserlerinde dürüstlüğe dair hiçbir şey hatırlamıyorum. ”

Kafası karışmış olan Alfred sessizce oturuyor.

“Tamam, bunu boş ver. ” diyor Müdür. “Başka bir hususu ele alâlim. Yahudi ırkının harika insanlar ürettiğini kabul ediyorsundur Rosenberg. Efendimizi, İsa’yı düşün, doğduğunda Yahudi'ydi. ”

Alfred yine hızla cevap veriyor: “İsa’nın, Yahudilerin yaşadığı Yahudiye'de değil, Celile'de doğduğunu duymuştum. Bazı Celileliler sonuçta Yahudiliğe geçmiş olsa da içlerinde bir damla bile gerçek İsrailli kanı yoktu”

“Ne?” Müdür Epstein ellerini havaya kaldırıyor ve Herr Schafer'e dönerek soruyor: “Bu fikirler nereden geliyor Herr Schafer? Eğer

karşımda bir yetişkin olsaydı ne içtin sen, diye sorardım. Tarih dersinde bunları mı öğretiyorsunuz?”

Herr Schafer kafasını sallıyor ve Alfred'e dönüyor. “Bu fikirleri nereden ediniyorsun? Bunları okuduğunu söylüyorsun ama benim sınıfımda okutulmuyorlar. Ne okuyorsun sen Rosenberg?”

“Asil bir kitap, efendim. On Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri. ”

Herr Schafer eliyle alnına vuruyor ve sandalyesine yayılıyor.

“Nedir bu kitap?” diye soruyor Müdür Epstein.

“Houston Stewart Chamberlain'in kitabı. ” diyor Herr Schafer. “Kendisi bir İngiliz, şimdi Wagner'in damadı oldu. Hayali tarih yazıyor: yani, kendi icat ettiği tarihi. ” Alfred’e dönüyor. “Chamberlain’in kitabına nasıl denk geldin?”

“Birazını amcamın evinde okudum sonra da caddenin karşısındaki kitapçıdan almaya gittim. Ellerinde yoktu ama benim için sipariş ettiler. Geçtiğimiz ay okudum bu kitabı. ”

“Bu ne şevk böyle! Keşke ders kitapların için de böyle şevkli olsaydın. " diyor Herr Schafer, havada savurduğu koluyla Müdür’ün odasının duvarındaki deri kaplama kitapların olduğu raflara işaret ederek. “Tek bir ders kitabı için bile olsa!”

“Herr Schafer.” diye soruyor Müdür: “Bu esere, Chamberlain’e aşina mısınız?”

“Sahte bir tarihçiye olabileceğim kadar aşinayım. Aryan ırklarının temel üstünlüğüne dair yazıları Wagner’i etkilemiş olan Fransız ırkçı Arthur Gobineau'yu popülerleştiren yazarlardan biridir. Hem Gobineau hem de

Chamberlain büyük Yunan ve Roma uygarlıklarındaki Aryan liderliğe dair mübalağalı iddialarda bulunuyorlar. ”

“Bu uygarlıklar harikaydı!” diye bir çıkış yapıyor Alfred aniden. “Ta ki daha aşağı ırklarla -zehirli Yahudiler, Siyahlar ve Asyalılarla- karışana dek. Sonra iki uygarlık da çöktü. ”

Hem Müdür Epstein hem de Herr Schafer bir öğrencinin konuşmalarını bölme cüreti göstermesi karşısında afallamış durumdalar. Müdür sanki bundan o sorumluymuş gibi göz ucuyla Herr Schafer'e bakıyor.

Herr Schafer suçu öğrencisine atıyor: “Keşke sınıfta da bu kadar hararetli olsaydı. ” Alfred’e dönüyor. “Bunu sana kaç kere söyledim Rosenberg? Kendi eğitiminle hiç ilgilenmiyorsun. Okumalarımıza katılımını sağlamak

için seni kaç kere teşvik ettim? Ve şimdi birdenbire bir kitabın fitiliyle alevlenmiş bir Rosenberg görüyoruz karşımızda. Bunu nasıl yorumlamalıyız?"

“Muhtemelen daha önce hiç böyle bir kitap okumadığım içindir; ırkımızın asilliğine dair gerçeği, akademisyenlerin tarihi insanlığın ilerleyişi olarak yanlış bir şekilde tasavvur edip yazdıklarını söyleyen bir kitap. Gerçek şu ki bütün büyük imparatorlukları bizim ırkımız yaratmıştır! Sadece Eski Yunan ve Roma’da değil Mısır, Iran ve Hindistan’da da böyle olmuştur. Bu imparatorluklar ancak bizim ırkımız etraftaki daha aşağı ırklar tarafından kirletildiğinde çökmüştür. ”

Alfred Müdür Epstein'a bakıp, mümkün olduğunca saygılı bir şekilde şöyle diyor: “Eğer izin verirseniz efendim, bu, daha

önceki sorunuzun da cevabıdır. Birkaç Yahudi öğrencinin ya da aşağı olmalarına karşın Yahudiler kadar organize olmayan Slavların incinmiş hislerine aldırış etmememin nedeni budur. ”

Müdür Epstein ve Herr Schafer yine birbirlerine bakıyorlar. Artık meselenin ciddiyetini kavramış durumdalar. Karşılarında yaramaz ya da düşüncesiz bir yeniyetmeden daha fazlası var.

“Rosenberg, lütfen dışarıda bekle. ” diyor Müdür Epstein. “Baş başa konuşmamız gerekiyor. ”

AMSTERDAM – 1656

Sebt günü akşamüzeri Yahudilerle dolu olan Jodenbreestraat. Bütün Yahudilerin ellerinde bir dua kitabı ve içlerinde dua şalı olan küçük kadife çantalar vardı. Amsterdam'daki bütün Sefarad Yahudileri sinagoga doğru gidiyordu, biri hariç. Bento, dükkânının kapısını kilitledikten sonra kapı eşiğinde durdu, sel gibi akan Yahudi kardeşlerine uzun uzun baktı, derin bir nefes aldı ve kalabalığın içine dalıp aksi istikamette yürümeye başladı. Bakışlardan kaçmaya çalıştı ve gerginliğini azaltmak için telkin edici sözler fısıldadı kendine. “Kimse fark etmiyor, kimsenin umurunda değil. Önemli olan insanın adının çıkıp çıkmaması değil vicdanının rahat olmasıdır. Bunu defalarca yaptım. ” Ama hızla çarpan kalbi mantığın zayıf silahlarından hiç

etkilenmiyordu. Sonra dış dünyaya bir perde çekmeye, kendi içine gömülmeye ve mantık ile duygular arasındaki, aklın her zaman kazandığı ilginç düelloya şaşırarak kafasını dağıtmaya çalıştı.

Kalabalık seyreldiğinde daha kolay yürümeye başladı ve Konings-gracht kanalının köşesindeki caddeden sola dönüp extraordinaire Latince ve klasik eserler hocası Franciscus van den Enden'in evine ve dersliğine doğru yöneldi.

Jacob ve Franco ile yaptığı görüşme kayda değer olsa bile, aylar önce Franciscus van den Enden, Spinoza ithalat dükkânına girdiğinde daha da akılda kalıcı bir buluşma

yaşanmıştı. Yürürken Bento bu buluşmayı düşünerek eğlendi kendi kendine. Ayrıntılar zihninde kusursuz bir şekilde netti.

Sebt ***günü arifesi gün batmak üzere, Bento'nun ithalat dükkânına cüsseli, resmi giyimli, kibar orta yaşlı bir adam girip malları inceliyor. Bento defterine bir şey yazmaya kendisini o kadar kaptırmış ki müşterisinin geldiğini fark etmiyor, en sonunda van den Enden varlığını belli etmek için kibarca öksürüyor ve güçlü fakat kibar bir tonla "Delikanlı, müşteriyle ilgilenemeyе-cek kadar meşgul değilizdir herhalde, değil mi?" diyor.***

Kalemini kelimenin orta yerine bırakan Bento ayağa sıçrıyor. "Meşgul mü? Hiç de değil, efendim. Bugün gelen ilk müşteri sizsiniz. Dikkatsizliğimi bağışlayın

lütfen. Size nasıl yardımcı olabilirim?"

“Bir litre şarap ve belki de, fiyatına bağlı olarak, şu aşağıdaki sepetteki küçük kuru üzümlerden bir kilo istiyorum. "

Bento terazinin bir kefesine bir ağırlık koyup terazi dengeye gelene kadar diğer kefeye yıpranmış tahta bir kürekle kuru üzüm ***eklerken, van den Eden, “Ama yazınızı böldüm. ” diye ekliyor. “Bir dükkâna girip, yazmaya müşterilerini fark etmeyecek kadar kendini kaptırmış genç bir görevli bulmak ne kadar ihya edici ve sıra dışı, hayır sadece sıra dışı değil, benzersiz bir deneyim. Bir hoca olarak genellikle tam tersi bir deneyim yaşıyorum. Yazmaları ve düşünmeleri gereken öğrencilerimi yazmıyor ve düşünmüyorken buluyorum. "***

“işler kötü. ” diye cevap veriyor Bento. “Bu yüzden ben de düşünmek ve yazmaktan başka yapacak bir şeyim olmadan burada saatlerce oturuyorum.”

Müşteri Spinoza'nın defterine işaret ediyor, yazdığı sayfa açık duruyor. “Yazılarınıza dair bir tahminde bulunayım izninizle. işler kötü gittiğine göre, kesinlikle envanter tutuyorsunuz değil mi? Defterinize gelir ve giderleri işliyor, bir bütçe çıkarıyor ve olası çözümleri listeliyorsunuz? Doğru mu?"

Yüzü kızaran Bento defterini ters çeviriyor.

“Benden bir şey saklama delikanlı. Ben usta bir casusum ve sır tutmayı da bilirim. Ayrıca ben de yasak

düşüncelere sahibim. Ayrıca benim mesleğim retorik öğretmenliği ve yazı stilini kesinlikle geliştirebilirim. ”

Spinoza defterini havaya kaldırıp gösteriyor ve hafif bir sırıtışla, “Portekizceniz nasıl, efendim?" diye soruyor.

“Portekizce mi? Yakaladın beni delikanlı. Felemenkçe evet. Fransızca, İngilizce, Almanca evet. Latince ve Yunanca da evet. Hatta İspanyolca ve az buçuk İbranice ve Aramice de evet. Ama Portekizce hayır. Felemenkçeyi mükemmel konuşuyorsun. Neden Felemenkçe yazmıyorsun? Buralısın öyle değil mi?"

“Evet. Babam çocukken Portekiz'den buraya göç

etmiş. ***Ticari işlerimde Felemenkçe kullanmama rağmen, Felemenkçe yazarken kendimi tam anlamıyla rahat hissetmiyorum. Bazen İspanyolca yazıyorum. Ve son zamanlarda kendimi İbranice çalışmalarına verdim. "***

“Kutsal Kitapları hep orijinal dillerinde okumak istemişimdir. Ne yazık ki Cizvitler bana vasat bir İbranice eğitimi verdiler sadece. Ama yazıyla ilgili yorumuma hâlâ cevap vermediniz. "

"Bütçeler hakkında yazdığım ve satışları düzeltmeye çalıştığım yönündeki ***kanınız sanırım işlerin iyi gitmediği yönündeki yorumuma dayanıyordu. Mantıklı bir tümdengelim, yani çıkarım ama bu durumda tamamen yanlış. Zihnim işle nadiren meşgul***

oluyor ve ben asla iş hakkında yazmıyorum. "

“Hatamı düzelttiniz. Ama yazılarınızın odak noktasına konusunda daha fazla söz söylemeden önce küçük bir parantez açıp pedagojik bir yorumda bulunmama izin verin, vazgeçemediğim bir alışkanlık bu. “Tümdengelim kelimesini yanlış kullanıyorsunuz. Mantıklı bir sonuca ulaşmak için tekil gözlemlere yaslanmak, başka bir deyişle belirli gözlemlerden yukarı doğru hareketle teori inşa etmek ‘tümevarım'dır; ‘tümdengelim’ ise önsel bir teoriden yola çıkar ve aşağı doğru akıl ***yürüterek bir dizi sonuca ulaşır. “***

Spinoza'nın düşünceli, belki de müteşekkir bir şekilde başıyla onayladığını gören van den Enden devam ediyor. “Eğer iş değilse, delikanlı, o zaman ne hakkında yazıyorsun?"

“*Dükkânımın camından gördüğüm şeyleri yazıyorum basitçe. ”*

Van den Enden, Bento’nun dışarı caddeye bakışını takip etmek için arkasını dönüyor.

“Baksanıza. Herkes hareket halinde. Bütün gün, bütün hayatları boyunca koşuşturuyorlar. Ne için peki? Zenginlik? Şöhret? İştahlı hazlar? Bu amaçlar kesinlikle yanlış dönemeçleri ifade ediyor. ”

“Neden?”

Bento söylemek istediği her şeyi söylemişti ama müşterisinin sorusuyla şevke gelerek devam ediyor: “Böyle amaçlar tavşan gibi ürerler. Ne zaman bir amaca ulaşılsa fazladan ihtiyaçlar üretir. Böylece daha fazla koşuşturma, daha fazla arayış, ad infinitum (sonsuz). Bozulmaz mutluluğa giden yolun başka bir yerde yatıyor olması gerekiyor. Düşündüğüm ve yazdığım şey bu işte. ” ***Bento fena halde kızarıyor. Daha önce bu tip düşüncelerini hiç paylaşmamıştı.***

Müşterinin yüzünde büyük bir ilgi belirtisi. ***. Alışveriş çantasını yere bırakıyor, Bento'ya yaklaşıp yüzüne bakıyor.***

Bu o andı, anların en güzeliydi. Bento bu anı sevmişti, yabancının yüzünde beliren şaşkınlığı, yeni ve daha büyük ilgiyi sevmişti. Ayrıca, ne yabancı ama! Büyük dış dünyadan, Musevi olmayan dünyadan gelen bir elçi. Gayet mühim bir adam. Bu anı bir kez olsun bile tekrarlamanın imkânsız olduğunu gördü. Sadece bu sahneyi gözünde ikinci, bazen de üçüncü ve dördüncü kez tekrar canlandırdı. Ve gözünde her canlandırdığında gözleri yaşardı. Bir hoca, görmüş geçirmiş zarif bir adam ona ilgi duyuyor, onu ciddiye alıyor, muhtemelen de "olağanüstü bir adam bu" diye düşünüyordu.

Bento kendini büyük bir efor sarf ederek anların en güzelinden kopardı ve ilk buluşmalarını gözünde canlandırmaya devam etti.

Müşteri üsteliyor: “Bu bozulmaz mutluluğun başka bir yerde yattığını söylüyorsun. Bana bu ‘başka yer'den bahsetsene biraz. "

“Fani nesnelerde yatmadığını biliyorum sadece. Dışarıda değil içimizde yatıyor. Bir şeyin korkutucu, değersiz, arzu edilesi ya da beş para etmez olduğuna karar veren zihindir, dolayısıyla değiştirilmesi gereken şey sadece ve sadece zihindir. "

“Senin adın ne delikanlı?”

“Bento Spinoza. İbranicede adım Baruch. ”

“Ve Latincede Benedictus. Güzel, kutsal bir isim. ***Ben de Franciscus van eden Enden. Klasiklere dair bir Akademinin kurucusuyum. Demek Spinoza. . . hımm, Latincede 'diken' ve 'dikenli’ anlamlarına gelen 'spina' ve ‘spinosus' kelimelerinden geliyor. "***

“Portekizcede ise ***‘d'espinhosa’” diyor Bento, başıyla onaylayarak, “dikenli bir yerden anlamında’’.***

“Sorduğunuz türde sorular Ortodoks, dogmacı hocalara dikenli gelebilir. " Van den Enden’in dudakları hınzır bir sırıtış içinde kıvrılıyor. “Söyle bakâlim delikanlı, hocalarının nezdinde bir diken miydin?"

Bento da sırıtıyor: “Evet, bir zamanlar öyleydim. Ama artık kendimi hocalarımdan uzaklaştırdım. Dikenli yanlarımı defterimle sınırlı tutuyorum. Benim sorduğum türde sorular hurafelere inanan bir toplumda hoş karşılanmıyor. "

“Hurafe ve akıl asla sıkı ***dost olmamışlardır. Ama belki*** **seni** ***benzer zihniyete sahip yoldaşlarla tanıştırabilirim. İşte, mesela, tanışman gereken biri var burada. “ Van den Enden çantasına uzanıyor,*** **eski** ***bir kitap çıkarıp Bento'ya uzatıyor. “Adı Aristoteles ve bu kitap senin sorduğun türde sorulara dair keşif yolculuğunu içeriyor. O da*** **zihni ve** ***akıl güçlerimizi mükemmelleştirme çabasını en yüce ve biricik insani proje olarak görüyordu. Aristoteles'in***

‘Nichomachean Etik'i *sonraki derslerinden biri olmalı. "*

Bento kitabı burun deliklerine kaldırıyor ve sayfalan açmadan önce kokusunu içine çekiyor: “Bu adamdan haberdardım ve onunla tanışmak istiyordum. Ama hiç konuşamadık. Yunanca bilmiyorum ben. ”

“O zaman Yunanca da eğitiminin bir parçası olmalı. Latinceyi iyice öğrendikten sonra elbette. Eğitimli hahamlarımızın klasikler konusunda bu kadar az bilgi sahibi olmaları ne kötü. Havsalaları o kadar dar ki Yahudi olmayanların da bilgelik arayışında olduklarını sık sık unutuyorlar. ”

Bento hemen cevap veriyor, Yahudilere saldırıldığında hep yaptığı gibi Yahudi yanını öne çıkarıyor. “Doğru değil bu. Hem Haham Menassch hem de Haham Mortera Aristoteles'i Latince çevirilerinden okumuştur. Ve Ma-imonides de Aristoteles'in filozofların en büyüğü olduğunu düşünüyordu. ” Van den Enden şöyle bir doğruluyor. “Aferin delikanlı, aferin. Bu cevapla giriş sınavını geçmiş oldun. Yaşlı hocalara gösterdiğin bu sadakat akademimde çalışman için sana resmi bir davet göndermeye sevk etti beni. Artık senin için Aristoteles'ten haberdar olmakla kalmayıp onu bizzat tanıma zamanı geldi. Onun, Sokrates ve Platon

gibi birçok yoldaşının dünyasını senin zihnine yerleştirebilirim. "

“Ücret meselesi ne olacak? Söylediğim gibi, işler iyi gitmiyor. ”

“Bir uzlaşmaya varmamız gerekecek. İlk önce, nasıl bir İbranice hocası olduğunu görmemiz lazım. Hem kızım hem de ben İbranicemizi geliştirmek istiyoruz. Başka değiş tokuş yöntemleri de bulabiliriz. Şimdilik, şarap ve kuru üzümlerimin yanına bir kilo da badem eklemeni öneriyorum o sıskalardan istemiyorum, üst raftaki şu tombul kuru üzümleri deneyelim. ”

Yeni hayatının yaradılış sahnesini hatırlayışı o kadar güçlüydü ki Bento

düşüncelerde kaybolmuş bir halde varacağı yeri birkaç sokak geçtiğini fark etmemişti. Aniden durdu, çabucak kendini toparladı ve van den Enden’in evine geri yürüdü, Singel'in karşısında dört katlı dar bir binaydı burası. Derslerin verildiği en üst kata tırmanırken Bento her zaman yaptığı gibi her sahanlıkta duraksadı ve odalara baktı. tık kattaki mavi ve beyaz yel değirmeni desenli Delft çiniliyle çevreli, süslü çini yer kaplamasıyla pek ilgilenmedi.

ikinci kattaki lahana turşusu ve keskin köri kokusu ona yine öğle ve akşam yemeği yemeyi yine unuttuğunu hatırlattı.

Üçüncü katta ışıldayan harp'a ve duvar kilimlerine hayran kalmadı ama her zaman olduğu gibi, bütün duvarları kaplayan yağlıboyaların tadını uzun uzun çıkardı. Bento sahile yanaşmış bir gemiyi gösteren küçük bir tabloya dakikalarca baktı ve sahildeki büyük figürler ve gemideki biri pruvada ayakta duran, daha da küçük olan diğeri pruvada oturan figürler tarafından sağlanan perspektif derinliğini fark etti ve o akşam karakalem kopyasını yapmak için hafızasına kaydetti tabloyu.

Dördüncü katta onu van den Enden ve altı akademi öğrencisi karşıladı, biri Latince çalışıyordu diğerleri

Yunancaya geçmişti. Van den Enden dersine her zaman olduğu gibi öğrencilerin Felemenkçe ya da Yunancaya çevirmesi gereken bir Latince yazma alıştırmasıyla başladı. Yeni diller öğrenme tutkusu aşılama ümidiyle ilginç ve eğlenceli metinler seçiyordu Van den Eden. Son üç haftanın metni Ovid'di ve bu gece van den Enden Narsis hikâyesinden parçalar okuyordu.

Diğer öğrencilerin aksine Spinoza sihirli, fantastik dönüşüm masallarına pek ilgi göstermiyordu. Çok geçmeden anlaşıldı ki Spinoza'nın eğlenceye ihtiyacı yoktu. Fakat dil konusunda büyük bir tutkusu ve nefes kesici bir

yatkınlığı vardı. Van den Enden, Bento'nun olağanüstü bir öğrenci olacağını hemen anlamış olmasına karşın, açıklamalar, hocasının dudaklarından daha çıkmadan bütün kavramları, genellemeleri ve bütün gramer hususiyetlerini kavraması ve aklında tutması karşısında şaşırmaya devam etti.

Gündelik Latince alıştırmalardan van den Enden'in kızı Clara Maria sorumluydu, uzun boyunlu, sırım gibi, cezbedici bir gülümsemesi olan, beli hafiften kambur on üç yaşında bir kız olan Clara. Clara, dil konusunda tam bir dehaydı ve babasıyla

her öğrencinin o günkü derslerini tartışırlarken bir dilden diğerine geçerek diğer öğrencilere bu yeteneğini utanmazca sergiliyordu. Clara, Maria Bento'yu ilk başta şoke etmişti. Bento'nun meydan okumadığı temel Musevi inançlarından biri de kadınların erkeklerden daha aşağı olduğuydu: onlar daha aşağı haklara ve zekâya sahiptiler. Bento, Clara Maria karşısında afallamıştı ama onun tuhaf biri, bir ucube olduğunu düşünmüş ve kadınların genelde zekâlarının daha aşağı seviyede olduğu yönündeki inancını asla değiştirmemişti.

Van den Enden, beş öğrencinin Yunanca çalıştığı

odayı terk eder etmez Clara Maria on üç yaşındaki bir çocukta biraz komik duran bir ciddiyetle Bento ve Alman öğrenci Dirk Kercknick'e kelime ve fiil çekimlerine dair ev ödevleri konusunda alıştırma yaptırmaya başladı. Dirk, Hamburg'daki Tıp Okulu'na girebilmek için Latince öğreniyordu. Kelime alıştırmasından sonra Clara Maria, Bento ve Dirk'ten, Jacob Cats'ten genç, evlenmemiş kadınlara uygun düşen davranışlara dair büyüleyici bir tonla okuduğu popüler bir Felemenkçe şiiri çevirmelerini istedi. Dirk ve hemen ardından da Bento, performansını alkışlarken Clara gülümsedi, ayağa kalktı ve reverans yaptı.

Akşam derslerinin son bölümü Bento için her zaman en ilginç bölümdü. Sekiz öğrenci birden pencereleri olan tek sınıfta, en büyük sınıfta toplanıyor ve Van den Enden'in antik dünya üzerine söylevini dinliyorlardı. Bu akşamki konusu Antik Yunan'daki demokrasi fikriydi: ona göre bu en kusursuz yönetim biçimiydi fakat -bu noktada bütün oturumlarına katılan kızına göz ucuyla bakarak- şunu da kabul ediyordu: "Yunan demokrasisi nüfusun yüzde ellisinden fazlasını, yani kadınları ve köleleri dışlıyordu. " Sözlerine şöyle devam etti: "Kadınların Yunan tiyatrosundaki paradoksal konumunu bir düşünün. Yunanlı kadınların oyunları izlemesi yasaktı. Daha sonraki daha aydınlanmış

yüzyıllarda, amfiteatrlara girmelerine izin verildi ama sadece sahneyi en kötü gören yerlerde oturabiliyorlardı. Öte yandan oyunlarda kahraman kadınlar vardı; büyük Sofokles ve Euripides tragedyalarında başrol oynayan çelik gibi sağlam kadınları düşünün. Edebiyattaki en ürkütücü üç kadın karakteri kısaca betimlememe izin verin: Antigone, Phaedra ve Midia"

Clara Maria'nın babasının ricasıyla Antigone'den hem Yunanca hem de Felemenkçe okuduğu birçok güçlü pasaj eşliğinde yaptığı sunumdan sonra van den Eden, Bento'dan diğerleri gittikten sonra birkaç dakika daha kalmasını istedi.

"Seninle birkaç meseleyi tartışmak istiyorum, Bento. Birincisi, senin

dükkânındaki ilk görüşmemizde yaptığım teklifi hatırlıyor musun? Seni seninle akraba düşünürlerle tanıştırma teklifimi?" Bento başıyla onayladı ve van den Enden devam etti: "Verdiğim sözü unutmadım ve artık sözümü yerine getirmeliyim. Latincede inanılmaz bir ilerleme kaydettin, şimdi Sofokles ve Homeros'un diline geçmeliyiz. Önümüzdeki hafta Clara Maria Yunan alfabesini öğretmeye başlayacak. Dahası, senin ilgini çekebilecek metinler seçtim. Aristoteles ve Epikür'den ilk karşılaşmamızda ilgilendiğini dile getirdiğin meselelerle yakından

alakalı pasajlar üzerinde çalışacağız. ”

“Geçici ve kalıcı amaçlara dair defterime yazdığım şeylerden mi bahsediyorsunuz?”

“Kesinlikle. Latinceni mükemmelleştirme yolunda bir adım olarak sana artık Latince yazmanı öneriyorum. ”

Bento başıyla onayladı.

“Ve bir şey daha" diye devam etti van den Eden. “Clara ve ben senin gözetimin altında İbranice eğitimimize başlamaya hazırız. Önümüzdeki hafta başlamamız senin için uygun mu?”

“Memnuniyetle” diye cevap verdi Bento. “Benim için çok keyifli olacaktır ve

böylece size olan büyük borcumu ödeyebilirim. ”

“O halde şimdi pedagojik yöntemler üzerine düşünme vaktimiz geldi. Öğretmenlik deneyimin var mı?”

“Üç yıl önce Haham Mortera benden küçük öğrencilere İbranice öğretmesine yardımcı olmamı istemişti. İbranicenin karmaşık nüanslarına dair birçok düşünce not aldım ve bir gün bir İbranice gramer kitabı yazmayı ümit ediyorum. ”

“Harika. İstekli ve ilgili öğrencilerin olacağından hiç şüphen olmasın. ”

“Ne rastlantıdır ki" diye ekledi Bento: “Bu öğleden sonra pedagoji konusunda

tuhaf bir teklif aldım. Aklını oynatmış iki adam birkaç saat önce beni bulup bana bir nevi danışmanlık önermeye kalktılar. " Bento Jacob ve Franco'yla olan konuşmalarının ayrıntılarını anlatmaya başladı.

Van den Eden dikkatle dinledi ve Bento lafını bitirdiğinde, "Bu gece Latince kelime ödevine bir kelime daha ekleyeceğim. " dedi. "Lütfen 'Caute'yi not al. İspanyolcadaki 'Cautela'ya bakarak anlamını tahmin edebilirsin. "

"Evet, 'temkin' demek, Portekizcesi de Cautela. Ama niye caute?"

"Latince, lütfen. "

"Quad cur caute?"

“Bana Yahudi arkadaşlarının benimle çalışmandan hoşnut olmadıklarını söyleyen bir casusum var. Hiç hoşnut değillermiş. Ve cemaatinden gitgide uzaklaşmandan da hoşnut değillermiş. Caute, evlat. Onları daha fazla endişelendirmemeye dikkat et. Derin düşünce ve şüphelerini hiçbir yabancıyla paylaşma. Önümüzdeki hafta Epikür'ün sana yararlı bir nasihati olabilir mi ona bakacağız. ”

ESTONYA - 10 Mayıs 1910

Alfred çıktıktan sonra iki arkadaş ayağa kalkıp, gerindiler, bu sırada Müdür Epstein'ın sekreteri bir tabak elma ve cevizli turta koydu. Masaya oturdular ve sekreter çaylarını hazırlarken tabaktakilerden sessizce küçük ısırıklar aldılar.

“Ee Hermann, geleceğin yüzü bu mu?” dedi Müdür Epstein.

“Görmek istediğim bir gelecek değil bu. Sıcak çay iyi geldi; onunla olmak insana soğuk bir ürperti veriyor. ”

“Bu çocuk hakkında, sınıf arkadaşları üzerindeki etkisi hakkında ne kadar endişe duymalıyız?”

Bir gölge geçti, koridorda bir öğrenci yürüyordu. Herr Schafer

hafiften aralık bırakılmış kapıyı kapatmak için ayağa kalktı.

“Okula başladığından beri danışmanıyım onun ve birçok dersime de girdi. Ne gariptir ki onu hiç tanımıyorum. Gördüğün gibi, böyle mekanik ve soğuk bir hali var. Çocukların canlı sohbetler yaptığını görüyorum ama Alfred asla katılmıyor. Kendini iyi gizliyor. ”

“Son birkaç dakika neredeyse hiç gizlemedi, Hermann. ”

“Bu tamamen yeni bir şeydi. Düpedüz sarstı beni. Yeni bir Alfred Rosenberg gördüm. Chamberlain okumak onu fişeklemiş. "

“Belki bunun iyi bir yanı da vardır. Belki başka kitaplar da onu başka bir yönde ateşler. Ama genelde kitap düşkünü olmadığını söylüyorsun, değil mi?”

“Garip ama buna cevap vermek zor. Bazen kitap fikrini sevdiğini düşünüyorum ya da aurasını ya da belki de sadece kitap kapaklarını. Okulda sürekli kolunun altında bir yığın kitapla dolaşıyor - Hauptman, Heine, Nietzsche, Hegel, Goethe. Bazen takındığı hava neredeyse komik oluyor. Bu onun üstün zekâsını göstermesinin, popüler olmaktansa kitapları tercih ettiğini gösterip hava atmasının bir yolu bu. Kitapları gerçekten okuduğundan şüphe duyardım genellikle. Bugün ise ne düşüneceğimi bilmiyorum. ”

“Chamberlain'e büyük bir tutku duyuyor” dedi Müdür. “Diğer şeyler için de böyle bir tutku gösterdi mi?”

“işte sorun da bu. Duygularını kontrol altında tutuyor ama bir keresinde yerel tarihöncesi konusunda bir heyecan patlaması

yaşadığını hatırlıyorum. Birkaç kere küçük öğrenci gruplarını St. Olai kilisesinin hemen kuzeyinde yapılan arkeolojik kazılara götürmüştüm. Rosenberg böyle geziler için hep gönüllü oluyordu. Bir gezide bazı taş devri aletlerini ve prehistorik bir evi yüzeye çıkarmaya yardımcı olmuş ve çok heyecanlanmıştı. ”

“Tuhaf” dedi Müdür, Alfred’in dosyasına göz gezdirirken. “Klasikleri inceleyip, sonra da üniversitede ilgi alanıymış gibi görünen edebiyat ya da felsefe bölümüne girebileceği düz lisedense bizim okulumuza gelmeyi tercih etti. Neden Teknik Üniversite’ye gidiyor ki?”

“Sanırım bunun mali sebepleri var. Annesi o daha bebekken ölmüş ve babası da veremli, ara sıra banka memuru olarak çalışıyor sadece. Resim öğretmeni Herr Purvit onun

gayet iyi bir teknik ressam olduğunu düşünüyor ve onu mimar olmaya teşvik ediyor. ”

“Böylece diğerleriyle arasındaki mesafeyi koruyor. ” dedi Müdür Alfred’in dosyasını kapatarak: “Ama yine de seçimi kazandı. Birkaç yıl önce sınıf başkanı da olmamış mıydı?”

“Bence bunun popülerlikle pek alakası yok. Çocuklar bu mevkiye saygı göstermiyor ve popüler çocuklar angarya işlerden ve mezuniyet konuşmasının gerektirdiği hazırlıktan ötürü sınıf başkanı olmaktan kaçınıyorlar. Çocukların Rosenberg’i ciddiye aldıklarını sanmıyorum. Onu asla bir grubun içinde ya da diğerleriyle şakalaşırken görmedim. Genellikle eşek şakalarına maruz kalıyor. Yalnız biri o, elinde eskiz defteriyle Reval civarında tek başına dolaşıyor sürekli. Bu yüzden bu aşırı fikirleri burada yaymasından endişe duymuyorum. ”

Müdür Epstein ayağa kalkıp pencereye doğru yürüdü. Dışarıda

baharda yeni çiçek açmış geniş yapraklı ağaçlar ve daha ileride de kırmızı tuğla çatılı devasa beyaz binalar vardı.

“Bana bu Chamberlain’den biraz daha bahsetsene. Benim ilgi alanıma girmiyor. Almanya’da ne derece etkili kendisi?”

“Etkisi hızla artıyor. Telaşa düşürecek bir hızla. Kitabı yaklaşık on yıl önce basıldı ve popülerliği artmaya devam ediyor. Yüz binden fazla sattığını duymuştum. ”

“Okudun mu kitabı?”

“Başladım ama sonra sabrımı zorladı ve gerisine şöyle bir göz attım. Arkadaşlarımın çoğu okudu. Eğitimli tarihçiler benim tepkimi paylaşıyor, Kilise ve elbette Musevi basını da. Fakat birçok önemli insan kitabı övüyor -Kaiser Wilhelm, Amerikalı Theodore Roosevelt- ve önde gelen birçok

gazetede olumlu, hatta bazen yüceltici eleştiriler yayınlandı. Chamberlain mağrur bir dil kullanıp, asil güdülerimize hitap ettiğini iddia ediyor. Ama bence en aşağılık güdülerimizi teşvik ediyor.

“Peki popülerliğini nasıl açıklıyorsun?”

“İkna edici bir dille yazıyor. Ve eğitimsizleri etkiliyor. Her sayfada Tertullian ya da St. Augustine'den veya belki Platon ya da bir sekizinci yüzyıl mistiğinden yapılan alıntılar bulabilirsin. Ama bu sadece sözde bir bilgelik. Aslında yaptığı şey, basmakalıp düşüncelerini desteklemek için eski çağlardan alakasız alıntılar toplamaktan ibaret. Kısa süre önce Wagner'in kızıyla evlenmiş olması da hiç şüphesiz popülerliğine katkıda bulundu. Birçok kişi onu Wagner'in ırkçı mirasının vârisi sayıyor.”

“Wagner onu kabullendi mi?”

“Hayır, hiç tanışmadılar. Wagner Chamberlain kızıyla yakınlaşmadan önce öldü. Ama Cosima ona tam destek verdi. ”

Müdür biraz daha çay koyuyor. “Bizim genç Rosenberg Chamberlain'in ırkçılığına kendini o kadar kaptırmış ki onu bundan uzaklaştırmak kolay olmayabilir. Ama düşününce, hangi popüler olmayan, yalnız, beceriksiz yeniyetme üstün bir ırktan olduğunu, atalarının büyük medeniyetler kurduğunu öğrendiğinde memnuniyet mırıltıları çıkarmaz ki? Özellikle de ona hayran olacak bir annesi olmayan, babası ölümün eşiğinde olan, ağabeyi hep hasta olan bir çocuk. . . ”

“Ah, Karl, senin şu hayalperestliğin, Viyanalı Doktor Freud’un yankılarım duyar gibiyim, o da ikna edici bir dille yazıyor ve klasiklerin

içine dalıp her zaman leziz alıntılar çıkarıyor yüzeye. "

“Mea culpa. Freud’un fikirlerinin bana gitgide daha akla yatkın geldiğini itiraf ediyorum. Örneğin, az önce Chamberlain'in Yahudi karşıtı kitabının yüz bin sattığını söyledin. Bu binlerce okurdan kaç tanesi ona senin gibi burun kıvırıyor? Ve kaç tanesi Rosenberg gibi onu okuyunca elektrik çarpmışa dönüyor? Aynı kitap neden bu kadar geniş bir tepki yelpazesine sebep oluyor? Onun kitabım kucaklayan okur tipinde belirgin bir özellik olmalı. Hayatı, psikolojisi, kendine bakışı. Belli bir okurun belli bir yazara âşık olmasına neden olan, zihnin derinliklerinde -ya da Freud’un söylediği gibi, bilinçdışında- pusuya yatmış bir şey olmalı. ”

“Bir sonraki akşam yemeğimiz için derinlikli bir tartışma konusu! Bu

esnada küçük öğrencim Rosenberg'in dışarıda kaygılanıp terlediğini düşünüyorum. Ne yapacağız ona?”

“Evet, bunu görmezden geliyoruz. Ona ödev vereceğimize söz verdik ve bazı ödevler bulmamız lazım. Belki de haddimizi aşıyoruzdur. Önümüzdeki birkaç hafta içinde olumlu bir etki yapabilecek bir ödev vermek nasıl mümkün olabilir ki? Onda o kadar büyük bir incinmişlik, ‘gerçek Alman' fantezisi dışında kalan herkese karşı o kadar büyük bir nefret görüyorum ki. Sanırım onu fikirlerden uzaklaştırıp somut bir şeye, dokunabileceği bir şeye yöneltmemiz gerekiyor. ”

“Katılıyorum. Bir bireyden nefret etmek bir ırktan nefret etmekten daha zordur. ” dedi Herr Schafer. “Aklıma bir fikir geldi. Önemseyeceği bir Yahudi

tanıyorum. Onu geri çağıralım ve ben de bundan bahsetmeye başlayayım. ”

Müdür Epstein’ın sekreteri çay tabaklarını kaldırdı ve Alfred'i içeri getirdi, Alfred de masanın ucundaki sandalyesine oturdu tekrar.

Herr Schafer piposunu ağır ağır doldurdu, yaktı, dumanı içine çekti ve dışarı bir duman bulutu üfleyip, konuşmaya başladı; “Rosenberg, sana birkaç sorumuz daha var. Yahudilere dair genel ırksal çerçevede sahip olduğun hislerin farkındayım ama kesinlikle iyi Yahudilerle de yollarınız kesişmiş olmalı. İkimizin kişisel doktorunun aynı, yani Herr Apfelbaum olduğunu biliyorum. Senin doğurtanın o olduğunu duymuştum. ”

“Evet” dedi Alfred. “Bütün hayatım boyunca benim doktorum oldu. ”

“Benim de yıllardır çok yakın arkadaşım. Söyle bana, zehirli biri mi o? Parazit mi? Reval’de ondan daha çok çalışan biri yok. Sen daha bebekken anneni tüberkülozdan kurtarmak için gece gündüz çalıştığını ben kendi gözlerimle gördüm. Ve cenazesinde de ağladığını duymuştum. ”

“Dr. Apfelbaum iyi bir insan. Her zaman iyi tedavi ediyor. Ve bu arada biz de ona her zaman parasını ödüyoruz. Ama iyi Yahudiler de olabilir. Bunu biliyorum. Onu bir insan olarak değil, sadece Yahudi tohumu yüzünden kötülüyorum. Yahudilerin nefret edilesi bir tohum taşıdıkları inkâr edilemez ve bu. ”

“Ah yine o kelime, ‘nefret edilesi”’ diye araya girdi Müdür Epstein, kendini zar zor zapt ederek. “Sürekli nefretten bahsediyorsun Rosen-berg; ama sevgiden hiç bahsetmiyorsun. Sevginin İsa'nın

mesajının özü olduğunu unutma. Sadece Tanrı'yı değil, komşunu da kendin gibi sevmelisin. Chamberlain'de okudukların ve her hafta kilisede Hıristiyan sevgisine dair duydukların arasında bir çelişki görmüyor musun?”

“Efendim ben her hafta kilisede değilim. Gitmeyi bıraktım. ”

“Baban bu konuda nasıl hissediyor peki? Chamberlain nasıl hissederdi?”

“Babam kiliseye asla ayak basmadığını söylüyor. Ve ben hem Chamberlain hem de Wagner’in Kilise öğretisinin bizi güçlendirmekten çok zayıf düşürdüğünü iddia ettiklerini okumuştum. ”

“İsa Mesih’i sevmiyor musun?”

Alfred duraksadı, her yerde tuzaklar seziyordu. Gizli tehlikelerle dolu bir zemin

üzerindeydi. Müdür kendinden dindar bir Lüteriyen olarak bahsetmişti. En güvenlisi Chamberlain’den şaşmamaktı, kitabındaki ifadeleri hatırlamaya çalıştı Alfred. “Chamberlain gibi ben de İsa'ya büyük bir hayranlık duyuyorum. Chamberlain onu ahlaki bir deha olarak tanımlıyor. Güçlü ve cesurdu fakat öğretileri İsa’yı acı çeken, yumuşak başlı birine çeviren Pavlus tarafından maalesef Yahudileştiril-di. Bütün Hıristiyan kiliselerinde İsa’nın çarmıha gerilişini betimleyen resimler ya da vitraylar var. Hiçbirinde güçlü ve cesur İsa’ya, yozlaşmış hahamlara meydan okuyan, dolandırıcıları tapınaktan tek başına kovan İsa’ya dair görüntüler yok!”

“Yani Chamberlain Kuzu İsa’yı değil Aslan İsa’yı görüyor öyle mi?”

“Evet” dedi cesareti yerine gelmiş olan Rosenberg. “Chamberlain İsa'nın ortaya çıktığı yer ve zamanda ortaya çıkmasının bir trajedi olduğunu söylüyor. Eğer İsa Germen ya da Hindu halklara vaaz verseydi sözlerinin çok farklı bir etkisi olurdu. ”

“Daha önceki soruma geri dönelim. ” dedi yanlış yola girdiğini fark eden Müdür. “Basit bir sorum var: Kimi seviyorsun? Kahramanın kim? Herkesten çok hayran olduğun kişi kim? Yani bu Chamberlain haricinde. ”

Alfred'in hazır bir cevabı yoktu. Cevap vermeden önce uzun uzun düşündü. “Goethe”.

Hem Müdür Epstein hem de Herr Schafer sandalyelerinde hafifçe doğruldular. “İlginç bir seçim, Rosenberg. ” dedi Müdür. “Bu senin seçimin mi yoksa Chamberlain'in mi?”

“ikisi de. Ve sanırım Herr Schafer'in de seçimi. Goethe'yi herkesten daha çok övdü. ” Alfred onay almak için Herr Schafer'e baktı, o da başıyla onayladı.

“Peki, söyle bana neden Goethe?”

“O ebedi ve ezeli Alman dehasıdır. Almanların en büyüğüdür. Bir yazı, bilim, sanat ve felsefe dehasıdır. Herkesten daha çok alanda bir deha o. ”

“Harika bir cevap. ” dedi Müdür Epstein, aniden heyecanlanarak. “Ve sanırım şimdi senin için ideal mezuniyet projesini bulmuş oldum. ”

İki öğretmen özel olarak, birbirlerinin kulaklarına hafifçe fısıldayarak konuştular. Müdür Epstein odadan çıktı ve kısa süre sonra büyük bir kitapla geri geldi. Schafer’le birlikte kitabın üzerine eğilip dakikalarca sayfaları kurcalayıp, metni taradılar. Müdür

bazı sayfa numaralarını not ettikten sonra Alfred’e döndü.

“Projen şu. Goethe’nin otobiyografisinin iki bölümünü, on dört ve on altıncı bölümleri dikkatle okuyacak ve onun kendi kahramanına, uzun süre önce yaşamış olan Bento Spinoza adlı bir adama dair söyle-diği bütün cümleleri not edeceksin. ”

“Eminim ki” diye devam etti Müdür: “Bu ödev hoşuna gidecektir. Kahramanının otobiyografisinin bir kısmını okumak keyifli olacaktır. Goethe senin sevdiğin adam ve sanırım onun sevdiği ve hayran olduğu adam konusunda neler dediğini öğrenmek senin için ilgi çekici olacaktır. Öyle değil mi?”

Alfred temkinli bir şekilde, başıyla onaylıyor. Müdür'ün iyi tavrı karşısında afallayan Alfred bir tuzak seziyor.

“O zaman” diye devam etti Müdür: “Ödevi iyice netleştirelim, Rosenberg. Goethe'nin otobiyografisinin on dört ve on beşinci sayfalarını okuyacak ve Benedict de Spinoza’ya dair yazdığı bütün cümleleri kopyalayacaksın. Üç kopya hazırlayacaksın, birisi senin ikisi bizim için. Eğer Spinoza'ya dair yorumlarından herhangi birini atladığım görürsek bütün ödevi tekrar yapman gerekecek, ta ki düzgün yapana kadar. İki hafta sonra yazılı ödevini okumak ve okuma ödevinin bütün yönlerini tartışmak için seni tekrar çağıracağız. Yeterince açık mı?”

Alfred yine başıyla onaylıyor. “Efendim, bir soru sorabilir miyim? Daha önce iki ödev demiştiniz. Soy kütüğü araştırması yapmam ve iki bölüm okumam gerekiyor. Ve Benedict Spinoza'ya dair

malzemenin üç kopyasını çıkarmam gerekiyor. ”

“Bu doğru” dedi Müdür “Peki sorun ne?”

“Efendim, bu iki değil üç ödev anlamına gelmiyor mu?" “Rosenberg” diye araya girdi Herr Schafer: “Yirmi ödev versek yeridir. Müdürünün konumuna uygun olmadığını söylemek Estonya ya da Anavatan'daki bütün okullardan atılman için yeterli bir sebeptir”. “Evet, efendim. ”

“Bir dakika, Herr Schafer, çocuk haklı olabilir. Goethe ödevi o kadar önemli ki onun bu ödevi layıkıyla yapmasını istiyorum. ” Alfred'e döndü. “Soy kütüğü projesinden muafsın. Tamamen Goethe’nin cümlelerine odaklan. Toplantı bitmiştir. Seni tam iki hafta sonra tekrar göreceğiz. Aynı saatte. Ve yazılı ödevinin kopyalarını bir gün

önce bana ver ki kontrol edebilelim. ”

AMSTERDAM – 1656

Günaydın, Gabriel!" diye seslendi Bento, kardeşinin Sebt ayinine hazırlanmak için yıkandığını duyunca. Gabriel cevap olarak bir homurtu çıkardı sadece ve yatak odalarına girip, paylaştıkları heybetli, sayvanlı karyolaya külçe gibi oturdu. Odanın çoğunu kaplayan yatak geçmişlerinin tanıdık kalıntılarından biriydi.

Babaları Michael bütün aile varlığını büyük oğlu Bento'ya bırakmış ama Bento'nun iki kız kardeşi Bento'nun Yahudi cemaatinin gerçek bir üyesi olmamayı tercih ettiğini söyleyerek babalarının

vasiyetine karşı çıkmışlardı. Yahudi şeriatı Bento lehine karar vermesine karşın Bento bütün aile varlığını hemen kız kardeşlerine devrederek herkesi şaşırtmıştı ama sadece bir şeyi kendisine saklamıştı; anne ve babasının sayvanlı karyolasını. İki kız kardeşinin evlenmesinden sonra Bento ve Gabriel Spinoza ailesinin onlarca yıldır kirada oturduğu üç katlı beyaz güzel evde yalnız kaldılar. Ev Amsterdam'ın Yahudi kesiminin en yoğun buluşma noktalarına yakın olan Houtgracht'a bakıyordu ve küçük Beth Jacob Sinagogu ve bitişik sınıflarından sadece bir sokak ötedeydi.

Bento ve Gabriel üzülerek taşınmaya karar verdiler. Kız kardeşleri gidince ev onlar için çok büyük gelmeye başlamıştı ve ölülerin görüntüleri her yeri ele geçirmişti. Ayrıca çok da pahalıydı onlar için 1652 Hollanda-İngiltere savaşı ve Brezilya'dan gelen gemilere düzenlenen korsan saldırılar Spinoza ithalat işletmesi için tam bir felaket olmuş, iki kardeşi dükkândan sadece beş dakika uzakta küçük bir ev kiralamaya mecbur kılmıştı.

Bento kardeşine uzun uzun baktı. Gabriel çocukken insanlar ona "küçük Bento" derlerdi çünkü aynı uzun oval yüze, aynı delici baykuş gözlerine ve aynı kemikli burna sahiptiler.

Şimdi ise Gabriel ağabeyinden yirmi kilo daha ağır, on santim daha uzun ve çok daha güçlüydü. Ama gözleri artık uzaklara bakıyor gibi değildi.

İki kardeş sessizce yan yana oturdular. Normalde Bento sessizliği severdi ve Gabriel'le sessizce yemek yerken ya da dükkânda tek kelime etmeden yan yana çalışırken kendini rahat hissederdi. Ama bugünkü sessizlik bunaltıcıydı ve karanlık düşünceler doğuruyordu. Bento eskiden hep konuşkan ve neşe dolu olan kız kardeşi Rebekah'ı düşünüyordu. Şimdi ise o da Bento'ya sessizlikten başka bir şey sunmuyor ve ne zaman onu

görse bakışlarını kaçırıyordu.

Ve bu yatakta son nefeslerini veren bütün o ölüler de sessizdi: on yedi yıl önce o daha altı yaşındayken ölen annesi Hanna, altı yıl önce ölen ağabeyi Isaac, üç yıl önce ölen üvey annesi Este ve iki yıl önce ölen babası ve kız kardeşi Miriam. Oynayan, kavga eden, annelerinin yokluğunu telafi etmeye çalışıp anneleri için üzülen ve yavaş yavaş üvey anneleri Ester'i sevmeye başlayan o gürültücü, neşeli takımdan sadece Rebekah ve Gabriel kalmıştı ve ikisi de ondan hızla uzaklaşıyordu.

Bento, Gabriel'in tombul, solgun yüzüne bakarak

sessizliği bozdu. "Yine kötü mü uyudun Gabriel? Yatakta dönüp durduğunu hissettim. " "Evet, yine. Nasıl uyuyabilirim Bento? Hiçbir şey iyi gitmiyor ki. Ne yapmalı peki? Ne yapmalı? Aramızdaki sorundan nefret ediyorum. Burada bu sabah Sebt için giyiniyorum. Bu hafta ilk defa güneş çıkmış, yukarıda biraz mavi bir gökyüzü var ve benim herkes gibi, bütün komşularımız gibi sevinçli olmam lazım. Ama bunun yerine kendi kardeşim yüzünden, affet beni Bento ama konuşmazsam patlayacağım. Senin yüzünden hayatım çok sefil. Kendi sinagoguma gidip, kendi halkıma katılıp, kendi

Tanrı'ma dua etmekten hiç keyif almıyorum. "

"Bunu duyduğuma üzüldüm, Gabriel. Senin mutluluğunu istiyorum ben. "

"Sözler başka, hareketler başka. "

"Hangi hareketler?"

"Hangi hareketler mi?" diye gürledi Gabriel. "Çok uzun zamandır, bütün hayatım boyunca senin her şeyi bildiğine inandım. Böyle bir soruyu başka biri sorsa 'Şaka yapıyorsun' derdim ama senin asla şaka yapmadığını biliyorum. Hangi hareketleri kastettiğimi kesinlikle biliyorsun sen. "

Bento iç çekti.

“Pekâlâ, Yahudi âdetlerini ve hatta cemaatini reddetme hareketiyle başlayâlim. Sonra da Sebt’i hiçe sayma hareketine bakâlim. Ve sinagoga yüz çevirmen, bu yıl neredeyse hiç bağışta bulunmaman; kastettiğim hareketler bunlar işte. ”

Gabriel Bento’ya baktı, Bento sessizliğini bozmadı.

“Sana birkaç hareketten daha bahsedeceğim Bento. Daha dün gece Sarah’nın evindeki Sebt yemeğine ‘hayır’ deyişin. Biliyorsun Sarah’la evleneceğim ama sen bize Sebt için katılmayarak iki ailenin bağlantı kurmasına izin vermiyorsun. Bunun bana nasıl hissettirdiğini hayal edebiliyor musun? Kız

kardeşimiz Rebekah'a? Ne mazeret sunabiliriz? Kardeşimizin Cizvit'iyle Latince çalışmayı tercih ettiğini mi?"

"Gabriel, benim gelmemem herkesin sindirimi açısından daha iyi. Bunu biliyorsun. Sarah'ın babasının batıl itikatlı olduğunu da biliyorsun. "

"Batıl itikatlı mı?"

"Aşırı tutucu demek istiyorum. Benim varlığımın onu nasıl da dini tartışmalara teşvik ettiğini gördün. Verdiğim her cevabın sen ve Rebekah için daha fazla huzursuzluk ve acı tohumu ektiğini de gördün. Benim yokluğum huzura yol açıyor; bundan hiç şüphem yok. Benim yokluğum sen ve Rebekah

için huzurla eşanlamlı. Bu denklemi gitgide daha fazla düşünür oldum. ”

Gabriel kafasını sağa solla sallıyor “Bento, küçükken bazen gözlerimi kapattığımda dünyanın yok olduğunu sandığım için korktuğumu hatırlıyor musun? Benim düşüncelerimi düzeltirdin. Gerçeklik ve ebedi doğa kanunlarına olan inancımı tekrar tesis ederdin. Ama şimdi aynı hatayı sen yapıyorsun. Bento Spinoza’ya dair bu huzursuzluğun Bento orada olmadığında yok olduğunu mu düşünüyorsun?”

“Dün gece çok acı vericiydi. ” diye devam etti Gabriel. “Sarah’nın babası yemeğe senin hakkında konuşarak

başladı. Yerel Yahudi şeriatımızı es geçip davam Hollanda sivil mahkemesine devretmen konusunda yine öfkeliydi. Hatırladığım hiç kimse, dedi, hahamlar mahkemesini bu şekilde aşağılamamıştı. Bu neredeyse bir aforoz edilme sebebidir. İstediğin bu mu? "Cherem/Herem" (Yahudilikte, Katoliklikteki "aforoz" benzeri bir ceza - ed. n.) mi? Bento, babamız öldü, ağabeyimiz öldü. Ailenin başı sensin. Hollanda mahkemesine başvurarak hepimizi aşağılıyorsun. Ve zamanlaman da harika! En azından düğün sonrasına kadar bekleyemez miydin?"

"Gabriel, defalarca açıkladım bunu ama bana

kulak asmadın. Şimdi tekrar dinle ki bütün gerçekleri bilebilesin. Ve hepsinden de önemlisi lütfen sana ve Rebekah'a karşı sorumluluğumu ciddiye aldığımı anla. İçine düştüğüm ikilemi bir düşün. Babamız, nur içinde yatsın, cömert bir adamdı. Ama yas tutan dul Henriques için o açgözlü tefeci Duarte Rodriguez'in elinde tuttuğu bir teminat notu yazmakla hata etti. Henriques'in kocası Pedro babamın sıradan bir tanıdığıydı, akrabası ya da bildiğim kadarıyla yakın arkadaşı bile değildi. Hiçbirimiz onlarla tanışmamıştık ve babamızın neden o teminat notunu yazmaya kalkıştığı tam bir muamma. Ama babamızı biliyorsun, acı çeken insanları gördüğünde

sonuçlarını düşünmeden yardım etmek için iki elini birden uzatırdı. Hernriques ve tek çocuğu geçen yıl salgında ölüp de borç ödenmeden ortadan kalktığında Duarte Rodriguez, sinagogun Bema'sında oturan ve Jodenbreestraat'taki evlerin yarısının sahibi olan o cimri Yahudi, Hahamlar Mahkemesi'ne fakir Spinoza ailesini hiç tanımadığımız birinin borcunu ödemesini talep etmesi için baskı yaparak kendi kaybını bize aktarmaya çalıştı. ”

Bento duraksadı: “Bunu biliyorsun Gabriel, öyle değil mi?”

“Evet, ama. . . ”

“Bırak da bitireyim, Gabriel. Bunu bilmen önemli. Bir gün ailenin reisi olabilirsin. Böylece Rodriguez davayı Yahudi şeriatına götürdü,

mahkemenin çoğu üyesi de sinagogun en önemli bağışçısı olan Rodriguez'den çıkarı olan insanlar. Söyle bana Gabriel, onu gücendirmek isterler miydi? Mahkeme neredeyse anında, ailenin en büyüğü olan ben yirmi dört yaşıma ulaştığım için Spinoza ailesinin borcu üstlenmesine karar verdi. Ve bu ailemizin kaynaklarını hayatımızın geri kalanı boyunca tüketecek bir borç. Ayrıca annemizin bize bıraktığı mirasın da borcun ödenmesi için tahsis edilmesine karar verdiler. Bütün bunları anlıyor musun, Gabriel?”

Gabriel başıyla onaylayınca Spinoza devam etti. “Bu

yüzden üç ay önce Hollanda hukukuna başvurdum çünkü daha makul. Birincisi, Duarte Rodriguez ismi onlar üzerinde bir hâkimiyete sahip değil. Ve Hollanda hukuku böyle bir borçtan sorumlu olması için aile reisinin yirmi dört değil yirmi beş yaşında olması gerektiğini belirtiyor. Yirmi beş yaşında olmadığım için ailemiz kurtulabilir. Babamızın borcunu kabullenmek zorunda değiliz ve annemizin bize bıraktığı parayı da alabiliriz. Ve biz derken, sen ve Rebekah'ı kastediyorum; kendi payımı size devretmeyi planlıyorum. Benim ailem yok ve paraya da ihtiyacım yok. ”

“Ve sonra bir şey daha” diye devam etti.

“Zamanlama konusunda. Yirmi beşinci doğum günüm sizin düğününüzden önce olduğu için şimdi harekete geçmek zorundayım. Şimdi söyle bana, ailemiz için sorumlu bir şekilde davrandığımı göremiyor musun? Özgürlüğe değer vermiyor musun? Hiç harekete geçmezsem, hayatımız boyunca köle olacağız. Bunu mu istiyorsun?”

“Ben meseleyi Tanrı'ya havale etmeyi tercih ediyorum. Dini cemaatimizin hukukuna meydan okumaya hakkın yok. Ve köleliğe gelince, köleliği aforoza tercih ederim. Ayrıca, Sarah'ın babası sadece davadan

bahsetmedi. Başka ne dedi duymak ister misin?”

“Sanırım bana söylemek istiyorsun. ”

‘“Spinoza Problemi’ dediği şeyin izlerinin yıllar öncesinde kadar, bar ‘mitzvah' hazırlıkların esnasındaki küstahlığına kadar sürülebileceğini söyledi. Haham Mortera’nın seni diğer bütün öğrencilerden daha çok sevdiğini hatırlıyordu. Senin onun olası halefi olduğunu düşündüğünü. Daha sonra sen kutsal kitaptaki Âdem ve Havva hikâyesinin bir “fabl” olduğunu söyledin. Haham seni Tanrı’nın kelamını reddettiğin için azarladığında senin ‘Tevrat'ın kafasının karışık,

zira eğer Âdem ilk insandıysa, oğlu Kabil tam olarak kimle evlendi?' diyerek karşılık verdiğini söyledi. Bunu söyledin mi hakikaten Bento? Tevrat için 'kafası karışık' dediğin doğru mu?"

"Tevrat'ın Âdem'i ilk insan olarak tanımladığı doğru. Ve Tevrat'ın oğlu Kabil'in evli olduğunu söylediği de doğru. Hiç şüphesiz şu bariz soruyu sormaya hakkımız var: eğer Âdem ilk insandıysa, o zaman Kabil'in evleneceği başka biri nasıl var olabilirdi? Bu konu (Âdem öncesi sorunu, deniyor buna) kutsal kitap çalışmalarında yüzyılı aşkın bir süredir tartışılmaktadır. Bu yüzden bana bunun bir fabl olup olmadığını sorarsan, cevabım 'evet' olur; açıkça görülüyor ki bu hikâye bir metafordan başka bir şey değildir. "

“Böyle diyorsun çünkü anlamıyorsun. Senin aklın Tanrı'nınkini aşıyor mu? Her şeyi bilemememizin ve kutsal metinleri yorumlayıp açıklamaları için hahamlarımıza güvenmemiz gerekmesinin bazı sebepleri olduğunu bilmiyor musun?”

“Bu tutum hahamların çok işine gelir Gabriel. Çağlar boyunca din adamları her zaman muammaların yegâne yorumcusu olmayı istemişlerdir. Bu onların çıkarlarına hizmet ediyor. ”

“Sarah'ın babası kutsal kitabı ve dini önderlerimizi sorgularken takındığın bu küstahlığın sadece Yahudiler için değil ayrıca Hıristiyan toplumu için de sinir bozucu ve tehlikeli

olduğunu söyledi. Bizim kutsal kitabımız onlar için de kutsaldır. "

“Gabriel, mantıktan, sorgulama hakkımızdan feragat etmemiz gerektiğine mi inanıyorsun sen?”

“Ben senin kişisel mantığını ve hahamların hukukunu sorgulamam yargılamıyorum. Senin Kutsal Kitabın kutsallığından şüphe etme hakkını sorgulamıyorum. Aslında ben senin Tanrı’ya öfkelenme hakkını bile sorgulamıyorum. Bu senin meselen. Belki de senin hastalığın. Ama görüşlerini kendine saklamayı reddederek bana ve kız kardeşine zarar veriyorsun. "

“Gabriel, Haham Mortera ile Âdem ve Havva'ya dair o konuşmayı yapalı on seneyi geçti. O zamandan sonra görüşlerimi kendime sakladım. Ama iki yıl önce hayatımı kutsal bir şekilde yaşayacağıma yemin ettim; bu yemin bir daha asla yalan söylememeyi de içeriyordu. Bu nedenle, bana görüşüm sorulduğunda görüşümü dosdoğru sunuyorum; Sarah’ın babasıyla yemek yemeyi reddetmemin nedeni buydu. Ama hepsinden de önemlisi Gabriel, unutma ki bizler farklı insanlarız. Burada diğerleri benle seni karıştırmıyorlar. Seni ağabeyinin iğrençliklerinden ötürü sorumlu tutmuyorlar. ”

Gabriel başını sağa sola sallayarak ve “Ağabeyim çocuk gibi konuşuyor. ” diye mırıldanarak odayı terk etti.

ESTONYA - 1910

Üç gün sonra rengi solmuş ve sinirleri bozulmuş bir Alfred, Herr Schafer'le görüşme talep etti.

"Bir sorunum var efendim. " diye söze başladı Alfred, okul çantasını açıp Goethe'nin yedi yüz sayfalık otobiyografisini çıkardı, sayfaların arasında çok sayıda rast gele yırtılmış kâğıt parçası çıkıyordu. İlk kâğıt parçasının olduğu sayfayı açtı ve metne işaret etti.

"Efendim, Goethe burada bu satırda Spinoza'dan bahsediyor. Ve yine burada, birkaç satır sonra. Ama sonra ismin geçmediği birçok paragraf var ve ben bunların onun hakkında olup olmadığını anlayamıyorum. Aslında, bu şeyin çoğunu anlayamıyorum. Bu çok zor. " Sayfaları çeviriyor ve başka

bir bölüme işaret ediyor: “Burada da aynı şey var. Spinoza’dan iki üç kere bahsediyor, sonra dört sayfa hiç bahsetmiyor. Bana kalırsa Spinoza'dan söz edip etmediği açık değil. Ayrıca Jacobi diye birinden de bahsediyor. Ve bu dört yerde daha oluyor. Dersinizde okuduğumuzda Faust’u anlamıştım ve Genç Werther’in Acıları’nı da anlamıştım ama bu kitabı sayfalarca anlamadığım oluyor. ”

“Chamberlain’i okumaktan çok daha kolay öyle değil mi?" Bir an için Herr Schafer takındığı alaycı tavırdan pişman oldu ve hemen, daha kibar bir sesle ekledi: “Goethe'nin bütün cümlelerini kavrayamayacağını biliyorum Rosenberg ama bunun iyi organize edilmiş bir kitap değil hayatı üzerine bir dizi değerlendirme olduğunu fark etmen lazım. Hiç

günlük tutmayı ya da kendin hakkında yazmayı denedin mi?”

Alfred başıyla onayladı. “Birkaç yıl önce tutmuştum ama sadece birkaç ay. "

“Pekâlâ, bunu günlük gibi düşün. Goethe bunu okur için olduğu kadar kendi için de yazmıştı. Güven bana, biraz daha büyüyüp Goethe’nin fikirleri hakkında daha çok şey öğrendiğinde cümlelerini daha fazla anlayacak ve takdir edeceksin. Şu kitabı bir versene. "

Alfred’in işaretlediği sayfaları taradıktan sonra Herr Schafer, “Sorunu anlıyorum. " dedi. “Makul bir soru soruyorsun ve benim ödevi gözden geçirmem gerekecek. Şu iki bölümün üstünden beraber geçelim. " Herr Schafer ve Alfred kafa kafaya vererek metni uzunca bir süre incelediler ve Herr Schafer bir not

defterine bir dizi sayfa ve dize numarası yazdı.

Alfred'e not defterini uzatıp, “Kopya etmen gerekenler bunlar. " dedi. “Unutma okunaklı bir şekilde yazılmış üç kopya hazırlayacaksın. Ama bir sorun var. Burada sadece yirmi dört ya da yirmi beş satır var ki bu da Müdür’ün en başta verdiği ödevden çok daha kısa ve ben bunun Müdür'ü tatmin edeceğinden şüpheliyim. Bu yüzden ek bir şey daha yapman lazım; bu kısa versiyonu ezberle ve Müdür Epstein’la yapacağımız görüşmede ezberden oku. Sanırım bu onun için kabul edilebilir bir şey olacaktır. "

Birkaç saniye sonra, Alfred'in suratının hafiften asıldığını fark etmesinin ardından, Herr Schafer devam etti: “Sendeki bu değişimi - bu ırk üstünlüğü saçmalığını- sevmesem de hâlâ senin

tarafındayım. Son dört yıldır hep iyi ve itaatkâr bir öğrenci oldun; fakat sana sık sık söylediğim gibi, daha çalışkan olabilirdin. Mezun olamayıp, gelecekte seni bekleyen şansları harcaman senin için trajik olurdu". Bu lafının havada çınlamasını bekledi. “Bütün kalbinle bu ödeve odaklan. Müdür Epstein kopya edip, ezbere okumandan daha fazlasını isteyecek. Okuduğunu anlamanı bekleyecek. Bu yüzden kendini tamamen ver Rosenberg. Şahsen ben senin mezun olmanı istiyorum. ”

“Diğer iki kopyayı yapmadan önce ilk kopyayı size verecek miyim yine?”

Rosenberg’in mekanik cevabı Herr Schafer’in kalbini kırdı ama sadece, “Eğer not defterindeki tavsiyelerimi takip edersen, buna gerek kalmaz. ” demek yetindi.

Alfred gitmek üzereydi ki Herr Schafer onu geri çağırdı. “Rosenberg, bir dakika önce sana doğru uzandım ve senin iyi bir öğrenci olduğunu, mezun olmanı istediğimi söyledim. Buna verecek bir cevabın yok mu? Ne de olsa dört yıldır öğretmeninim senin. ”

“Evet efendim. ”

“Evet efendim mi?”

“Ne diyeceğimi bilmiyorum. "

“Pekâlâ Alfred, gidebilirsin. ”

Herr Schafer okunmamış öğrenci kâğıtlarıyla dolu evrak çantasını toparladı, Alfred’i zihninden uzaklaştırdı ve onun yerine iki çocuğunu karısını ve karısının bu akşam için söz verdiği spaetzle ve verivorst’tan oluşan yemeği düşündü.

Alfred’in ödevi konusunda kafası karışmıştı. Durumu daha da mı kötüleştirmişti? Yoksa rahat bir

nefes mi almıştı? Ne de olsa ezberlemek onun için kolaydı. Oyunlar ve konuşmalardan pasajlar ezberlemeyi severdi.

* * *

İki hafta sonra Alfred, Herr Epstein'ın uzun masasının ucunda oturmuş, o gün her zamankinden daha büyük ve haşin görünen müdürden gelecek tâlimatları bekliyordu. Çok daha küçük olan Herr

Schafer yüzünde ciddi bir ifadeyle Alfred'e okumaya başlamasını işaret etti. Goethe’nin cümlelerine son bir bakış atan Alfred ayağa kalktı ve “Goethe’nin otobiyografisinden” diye ilan ederek, ezberden okumaya başladı:

“Üzerimde çok belirleyici olan ve bütün düşünce şeklim üzerinde çok büyük etkisi olan düşünür

Spinoza'ydı. Bütün dünyada boş yere tuhaf tabiatımı işleyip zenginleştirmenin yollarını aradıktan sonra nihayet Spinoza’nın Etik'ine denk geldim. Tutkularımı dindirecek bir şey bulmuştum; maddi ve ölümlü dünyaya dair geniş ve özgür bir bakış açısı açılmış gibiydi. ”

“Pekâlâ, Rosenberg” diye araya girdi müdür: “Spinoza’nın Goethe'den aldığı şey nedir?”

“Ha, etiği miydi?”

“Hayır, hayır. Yarabbim, Etik’in Spinoza’nın kitabının adı olduğunu anlamadın mı? Goethe'nin Spinoza'nın kitabından aldığı şey ne? ‘Tutkularımı dindirecek bir şey’ derken neyi kastediyor sence?”

“Onu sakinleştiren bir şey?”

“Evet, kısmen. Ama şimdi devam et; bu fikir çok yakında tekrar karşımıza çıkacak. ”

Albert ritmini tekrar yakalayabilmek için bir süre içinden okudu ve sonra devam etti:

“Ama beni Spinoza’ya bilhassa bağlayan şey her cümleden parıldayan ilgisiydi. . . ”

“İlgi değil, ilgisizlik!” diye haykırdı her şeyi notlardan kelime kelime takip eden Müdür Epstein. “ilgisizlik duygusal olarak bağlı olmamak anlamına gelir. ”

Alfred başıyla onayladı ve devam etti:

“Ama beni Spinoza’ya bilhassa bağlayan şey her cümleden parıldayan ilgisizliğiydi. Ah o Tanrı’yı doğru düzgün seven kişi elbette karşılığında Tanrı'nın da kendisini sevmesini arzu etmemelidir’ cümlesi, dayandığı bütün temeller ve yol açtığı bütün sonuçlarla düşünce gücümü tamamen kapladı.”

“Zor bir pasaj bu. " dedi Müdür. “Bırak da açıklayayım. Goethe, Spinoza’nın ona aklını diğerlerinin etkisinden özgürleştirmeyi öğrettiğini söylüyor. Kendi hislerine, kendi sonuçlarına ulaşabilmek ve sonra da bunlara uygun davranmak için. Başka bir deyişle bırak sevgin aksın ve sevginin karşılığında alabileceğin sevgi fikrinin etkisi altında kalmasına izin verme. Bu fikri seçim konuşmalarına da uygulayabiliriz. Goethe diğerlerinin hayran kalmasına dayalı bir konuşma yapmayacaktır. Diğerlerinin ondan söylemesini istediği şeyleri de söylemeyecektir. Anlıyor musun? Kavrayabiliyor musun burada söyleneni?"

Alfred başıyla onayladı. Aslında anladığı şey, Müdür Epstein'ın ona fena halde gücenmiş olduğuydu. Müdür devam etmesini işaret edene kadar bekledi.

“Dahası, en yakın birliklerin zıtlıklardan doğduğu da inkâr edilmemelidir. Spinoza’nın her şeyi kapsayan sükûneti benim her şeyi

alt üst eden hareketliliğimle taban tabana zıddı. Matematiksel yöntemi benim şiirsel hislerimin zıddıydı. Disiplinli düşünme şekli beni onun tutkulu müridi, en azimli tapınanı yaptı. Kalp ve akıl, kavrayış ve duygu birbirlerini zaruri bir yakınlıkla aradılar ve böylece de en farklı tabiatların birliği ortaya çıktı. "

“Burada iki farklı tabiat derken neyi kastettiğini biliyor musun Rosenberg?” diye sordu Müdür Epstein.

“Sanırım akıl ve kalbi kastediyor?”

“Aynen. Peki hangisi Goethe hangisi Spinoza?"

Alfred'in kafası karışmış gibiydi.

“Ah evet. Şimdi yaşadığın kafa karışıklığını anlıyorum. Ve burada Spinoza'nın ona tutkusunu ve coşkulu hayal gücünü zaruri sükûnet ve akılla harmanlamasını

sağlayan dengeyi sunduğunu söylüyor. Ve Go-ethe işte bu yüzden Spinoza’nn ‘en azimli inananı' olduğunu söylüyor. Anlıyor musun?”

“Evet efendim. "

“Şimdi devam et. "

Alfred duraksadı, gözlerinde panik işaretleri belirdi. “Olduğum yeri kaybettim. Nerede olduğumuzdan emin değilim. ”

“İyi gidiyorsun. ” diye araya girdi Herr Schafer onu sakinleştirmeye çalışarak. “Bu kadar çok araya girildiğinde ezbere okumanın zor olduğunu biliyoruz. Kaldığın yeri bulmak için notlarına göz atabilirsin. " Alfred derin bir nefes aldı, notlarını hızla taradı ve devam etti. “Bazıları Spinoza'yı bir ateist olarak sundu ve menfur biri olarak gördüler ama sessiz, düşünceli bir adam, iyi bir yurttaş

ve sempatik biri olduğunu da kabul ettiler. Yani Spinoza'yı eleştirenler İncil'in sözlerini unutmuş gibiydi, 'Onları verdikleri meyvelerle tanımalısınız. ' zira hem insanları hem de Tanrı'yı mutlu eden bir hayat nasıl olur da yozlaşmış ilkelerden yola çıkabilir? O kayda değer insanın Etik'inin ilk sayfalarını açtığımda üzerime yağan o sükûnet ve berraklığı çok iyi hatırlıyorum. Dolayısıyla çok şey borçlu olduğum eseri tekrar incelemek için sabırsızlandım ve yine aynı huzur havası beni sarıp sarmaladı. Kendimi okumaya kaptırdım ve kendi içime baktığımda dünyayı hiç bu kadar berrak bir şekilde görmemiştim, diye düşündüm. "

Alfred son satın bitirdiğinde derin bir nefes verdi. Müdür yerine oturmasını işaret etti ve şu yorumda bulundu: "Performansın

tatmin ediciydi. İyi bir hafızan var. Şimdi bu son bölümü anlamış mısın ona bir bakâlim. Söyle bakâlim, Goethe Spinoza’nın ateist olduğunu düşünüyor mu?”

Alfred başını sağa sola salladı.

“Cevabını duyamadım. ”

“Hayır efendim. ” dedi Alfred yüksek sesle: “Goethe onun ateist olduğunu düşünmüyordu. Ama diğerleri olduğunu düşünüyordu. ”

“Peki Goethe neden onlara katılmıyordu?”

“Etiği yüzünden mi?”

“Hayır, hayır. Etik'in Spinoza'nın kitabının adı olduğunu unuttun mu şimdiden? Yine soruyorum, Goethe Spinoza’yı eleştirenlere neden katılmıyor?”

Alfred şöyle bir titredi ve sessiz kaldı.

"Tanrı aşkına Rosenberg, notlarına baksana!” dedi Müdür.

Alfred son paragrafı taradı ve şansını denedi. “İyi bir insan olduğu ve Tanrı’yı memnun eden bir hayat sürdüğü için mi?’’

“Aynen. Başka bir deyişle, inandığın ya da inandığını söylediğin şeyler değil, yaptığın şeyler önemlidir. Şimdi Rosenberg, bu pasaja dair son bir soru. Bize tekrar söyler misin, Goethe’nin Spinoza’dan aldığı şey neydi?”

“Bir huzur ve sükûnet havası aldığını söylüyor. Ayrıca dünyayı daha berrak bir şekilde gördüğünü de söylüyor. Bunlar iki temel şey. ”

“Aynen. Büyük yazar Goethe'nin cebinde Spinoza'nın Etik'ini bir yıl boyunca taşıdığını biliyoruz. Bir düşünsene, koskoca bir yıl! Ve bunu sadece Goethe değil daha birçok önde gelen Alman da yaptı.

Lessing ve Heine de onun kitabını okuduklarında bir berraklık ve sükûnete kavuştuklarını belirtmişlerdi. Kim bilir belki gün gelecek sen de hayatında Spinoza’nın Etik'inin sunduğu sükûnet ve berraklığa ihtiyaç duyacaksın. Kitabı şu anda okumanı salık veremem. Anlamını kavramak için çok gençsin. Ama senden yirmi beş yaşına gelmeden okuyacağına söz vermeni istiyorum. Ya da belki de, tamamen olgunlaştığında oku, demeliyim. İyi bir Alman olarak söz veriyor musun bana?”

“Evet efendim, söz veriyorum. ” Alfred bu sorgulamadan kurtulmak için Çince ansiklopedi okuyacağına bile söz verebilirdi.

“Şimdi bu ödevin asıl olayına geçelim. Bu ödevi sana neden verdiğimiz konusunda kafan net mi tam olarak?”

“Aa, hayır efendim. Sadece Goethe'yi diğer herkesten daha çok sevdiğimi söylediğim için olduğunu düşünmüştüm. ”

“Kesinlikle bunun da payı vardı. Ama asıl sorumun ne olduğunu anladın değil mi?”

Alfred boş gözlerle baktı.

“Sana soruyorum, herkesten daha çok sevdiğin adamın herkesten çok sevdiği adam olarak bir Yahudi’yi seçmesi sana ne ifade ediyor?” “Yahudi mi?”

“Spinoza’nın Yahudi olduğunu bilmiyor muydun?”

Sessizlik.

“Son iki haftada onun hakkında hiçbir şey öğrenmedin mi?” “Efendim, Spinoza hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Ödevimin parçası değildi bu. ”

“Ve sen de, şükürler olsun ki, fazladan bir şey öğrenme adımını atmaktan ölesiye korktun, öyle mi Rosenberg?”

“Şöyle ifade edeyim” diye araya girdi Herr Schafer. “Goethe'yi düşün. Bu durumda olsa o ne yapardı. Eğer Goethe’nin tanımadığı birinin otobiyografisini okuması gerekseydi, Goethe ne yapardı?”

“Kendini bu insan konusunda eğitirdi. ”

“Aynen. Bu önemli bir şey. Eğer birine hayransan, onu imrenmelisin. Onu rehberin olarak kullanmalısın. ”

“Teşekkürler, efendim. ”

“Yine sorumla devam edelim. ” dedi Müdür Epstein. “Goethe'nin bir Yahudi’ye duyduğu sınırsız hayranlık ve minnettarlığı nasıl açıklıyorsun?”

“Goethe onun Yahudi olduğunu biliyor muydu?”

“Yarabbim, tabii ki biliyordu. ”

“Ama Rosenberg” dedi Herr Schafer, onun da sabrı tükeniyordu: “Sorduğun soruyu bir düşün. Spinoza'nın Yahudi olup olmadığını bilip bilmemesinin ne önemi var ki? Bu soruyu neden soruyorsun ki bir kere? Goethe gibi bir adamın (onun evrensel bir dahi olduğunu sen söylemiştin) kaynakları her ne olursa olsun büyük fikirleri kucaklamayacağını mı düşünüyorsun?”

Alfred şaşalamış gibiydi. Daha önce hiç böyle bir fikir fırtınasına tutulmamıştı. Susturmak için Herr Schafer’in kolunun üzerine elini koyan Müdür Epstein, merhamet etmeye niyetli değildi.

“Temel sorum halen cevaplanmadı: evrensel Alman dehasının aşağılık

bir ırkın bir mensubundan bu kadar çok yardım görmüş olmasını nasıl açıklıyorsun?"

“Belki Dr. Apfelbaum için verdiğim cevap burada da geçerlidir. Irk yoz ve aşağılık olsa da belki mutasyona uğramış iyi Yahudiler olabilir. ”

“Kabul edilebilir bir cevap değil bu. ” dedi Müdür. “Mesleğini düzgün icra eden kibar bir doktordan bahsetmek başka bir şey, tarihin akışı değiştirebilecek bir dâhiden böyle bahsetmek başka bir şey. Ve dehaları herkesçe bilinen daha birçok Yahudi var. Onları bir düşün. Tanıdığın ama belki de Yahudi olduklarını bilmediğin kişileri hatırlatayım sana. Herr Schafer, bana derste Heinrich Hein’ın şiirlerini ezbere okuduğunu söyledi. Bana ayrıca müziği sevdiğini de söyledi ve sanırım Gustav Mahler ve Felix

Mendelssohn’un müziğini dinlemişsindir, öyle değil mi?”

“Onlar Yahudi mi efendim?”

“Evet, ayrıca İngiltere başbakanı Disraeli’nin de Yahudi olduğunu biliyor muydun?”

“Bilmiyordum, efendim. ”

“Evet. Ve tam şu anda Riga'da Yahudi ırkının bir diğer üyesi olan Jacob Offenbach’ın Hoffmann'ın Masalları adlı operasını sergiliyorlar. O kadar çok dâhi var ki. Açıklaman ne peki?”

“Bu soruya cevap veremiyorum. Bunu düşünmem gerekecek. Lütfen gidebilir miyim, efendim? İyi hissetmiyorum. Bu konuda düşüneceğim, söz veriyorum. ”

“Evet, gidebilirsin. ” dedi Müdür. “Ve senden çok şeyi düşünmeni istiyorum. Düşünmek iyidir. Bugünkü konuşmamız hakkında

düşün. Goethe, Yahudiler ve Spinoza hakkında düşün. ”

***

Alfred gittikten sonra Müdür Epstein ve Herr Schafer bir süre birbirlerine baktılar ve sonra Müdür “Düşüneceğini söylüyor, Hermann. ” dedi. “Düşünme ihtimali nedir?”

“Sıfıra yakın, sanırım. ” dedi Herr Schafer. “Mezun edelim ve kurtulalım şundan. Ciddi bir merak eksikliği var ve bunu tedavi etmek imkânsız gibi. Zihninin neresini kazsak karşımıza mesnetsiz fikirler çıkıyor. ”

“Katılıyorum. Şu anda Goethe ve Spinoza'nın düşüncelerinden hızla uzaklaştığına ve bir daha onu asla rahatsız etmeyeceklerine hiç şüphem yok. Ama yine de az önce yaşanan şey beni rahatlattı. Korkularım yatıştı. Bu delikanlı diğerlerini kendi düşünce şekline

çekerek sorun çıkarmaya yetecek zekâ ve metanete sahip değil. ”

AMSTERDAM – 1656

Bento camdan dışarı bakıp kardeşinin sinagoga doğru yürüyüşünü seyretti. “Gabriel haklı; bana en yakın olanlara zarar veriyorum. Seçimlerim aşırı, en derin doğamdan vazgeçip merakıma ket vurarak kendimi geri çekmeliyim yoksa en yakınlarıma zarar vermem kaçınılmaz. ” Gabriel’in Sebt yemeğinde kendisine dair dile getirilen öfkeyi anlatışı onun aklına van den Enden’in Yahudi cemaati içerisinde karşılaştığı, gitgide artan tehlikelere dair babacan uyarısını getirdi. Yaklaşık bir saat boyunca, takılıp kaldığı kapandan kaçma stratejileri düşündükten sonra ayağa kalktı, giyindi, kendine kahve yaptı ve elinde fincanıyla arka kapıdan çıkarak Spinoza İthalat ve İhracat Dükkânı’na gitti.

Dükkânda toz aldı, yerleri süpürüp çerçöpü ön kapıdan sokağa attı ve İspanya'dan yeni gelen mis kokulu bir kuru incir çuvalını bir sepete boşalttı. Her zamanki cam kenarındaki sandalyesine oturan Bento kahvesini yudumladı, incirlerle oynadı ve zihninden geçip giden gündüz düşlerine odaklandı. Son zamanlarda kendini düşünce akışından kopardığı ve zihnini bir tiyatro, kendisini ise sahnedeki gösteriyi izleyen bir seyirci olarak gördüğü bir meditasyon yapıyordu. Bütün hüznü ve karmaşası içinde Gabriel'in yüzü hemen sahnede belirdi ama Bento perdeyi indirip bir sonraki sahneye nasıl geçeceğini öğrenmişti. Çok

geçmeden van den Enden belirdi. Bento'nun omzunu babacan bir tavırla hafifçe sıkarak, Latincede kat ettiği ilerlemeyi övdü. Bu dokunuş, bunu hissetmeyi seviyordu. "Ama şimdi" diye düşündü Bento: "Rebekah ve Gabriel bana yüz çevirdiğine göre, bana bir daha kim dokunacak?"

Bento'nun zihni daha sonra hocasına ve Clara Maria'ya İbranice öğreten haline dair bir görüntüye sürüklendi. İki öğrencisine çocuk gibi "aleph, bet, gimmel" alıştırması yaptırırken gülümsüyor ve Clara Maria'nın da bunun karşılığında ona Yunanca alfa, beta, gamma alıştırması yaptırmasının görüntüsü karşısında daha da çok gülümsüyordu. Clara

Maria'nın görüntüsünün parlak, neredeyse ışıltılı yapısını fark etmişti; sırtı sırım gibi olan o on üç yaşındaki hayalet, afacan gülümsemesi, takındığı yetişkin acımasız öğretmen pozunu ele veren o çocuk-kadın. Rast gele bir düşünce akıp geçti zihninden: "Keşke daha büyük olsaydı. "

Öğle vakti, pencerenin dışındaki hareketlilik uzun meditasyonunu böldü. Uzakta dükkâna doğru gelirken laflayan Jacob ve Franco'yu gördü. Bento kutsal bir biçimde hareket edeceğine yemin etmişti ve diğerlerini, özellikle de onun hakkında tartışıyor olabilecek kişileri gizlice dinlemenin erdemli bir

davranış olmadığını biliyordu. Yine de gözlerinin önünde açılan tuhaf sahneden alamıyordu kendisini.

Franco Jacob'un üç ya da dört metre gerisinde kalmıştı, bunun üzerine Jacob arkasını döndü, elini kavradı ve onu çekiştirmeye çalıştı. Franco elini ittirdi ve hararetli bir şekilde başını sağa sola salladı. Jacob bir karşılık verdi ve tanık olmadığından emin olmak için etrafa bakındıktan sonra, devasa ellerini Franco'nun omuzlarına koyup, Franco'yu sarstı ve dükkâna varana kadar onu önünde ittirip durdu.

Bento bir an için öne eğildi, oyuna gözlerini dikti ama

çok geçmeden meditasyon haline tekrar girdi, Franco ve Jacob'un bilmecesi üzerine düşündü. Birkaç dakika sonra dükkân kapısının açılması ve içeri girenlerin ayak sesleri onu bu hayal aleminden uyandırdı.

Ayağa sıçradı, misafirlerini selamladı ve kendisi dev bir kuru incir sandığının üzerine otururken onlar için iki sandalye çekti. "Sebt ayininden mi geliyorsunuz?"

"Evet" dedi Jacob: "birimiz rahatlarken diğerimizin sinirleri daha da bozuldu."

"İlginç. Aynı olay iki farklı tepkiye yol açıyor. Peki, bu ilginç olgunun açıklaması nedir?" diye sordu Bento.

Jacob alelacele cevap verdi. “Durum o kadar ilginç değil ve açıklama da gün gibi ortada. Musevi eğitimine sahip olmayan Franco’nun aksine, ben Musevi geleneğinde ve İbranice eğitim gördüm ve. . . ”

“İzin verin de araya gireyim. " dedi Bento. “Daha başlangıçta bu açıklama bir açıklama gerektiriyor. Portekiz’de bir Marrano aile içinde büyütülen hiçbir çocuk İbranice’yi ve Musevi âdetlerine dair eğitim almaz. Buna İbranice’yi ancak Portekiz’i terk edince öğrenen babam da dâhil. O Portekiz’de çocukken çocuklarına İbranice ya da Musevi geleneği eğitimi veren ailelere büyük

cezalar verildiğini söyledi bana. ” Spinoza Franco'ya döndü: “Hatta dün bana Engizisyon'un gömülü bir Tevrat bulduğu için öldürdüğü bir babadan söz etmediniz mi siz?”

Ellerini gergin bir şekilde uzun saçlarında gezdiren Franco hiçbir şey söylemeyip, sessizce başıyla onaylıyor.

Bento, Jacob’a geri dönerek devam etti: “Bu yüzden sana sormak istiyorum Jacob, İbranice bilgin nereden geliyor?”

“Ailem üç kuşak önce ‘Yeni Hıristiyanlar’a katıldı” dedi Jacob hızla. “Ama aslında Gizli Yahudi'ydiler ve inançlarını yaşatmaya kararlıydılar. Babam beni on bir yaşımdayken ticaret

işletmesinde çalışmanı için Rotterdam'a gönderdi ve ben de sonraki sekiz yılda her geceyi haham olan amcamla İbranice çalışarak geçerdim. Beni Rotterdam sinagogunda 'bar mitzvah'a hazırladı ve sonra da ölene kadar bana verdiği

Musevilik eğitimine devam etti. Son on iki yılın çoğunu Rotterdam'da geçirdim ve kısa süre önce sadece Franco'yu kurtarmak için Portekiz'e geri döndüm. "

"Ya sen?" dedi Bento gözleri sadece Spinoza ithalat dükkânının yarım yamalak süpürülmüş zeminiyle ilgilenen Franco'ya dönerek: "Senin hiç İbranicen yok mu?"

Jacob, 'Tabii ki yok!" dedi. "Söylediğiniz gibi,

Portekiz'de İbra-niceye izin verilmiyor. Hepimize kutsal metinleri Latince okumamız öğretiliyor. ”

“Ee Franco, hiç İbranicen yok mu?”

Jacob bir kez daha araya girdi: “Portekiz’de hiç kimse İbranice öğretmeye cesaret edemiyor. Sadece kendileri anında öldürülmekle kalmaz, bütün ailelerinin de peşine düşülür. Şu anda Franco'nun annesi ve iki kız kardeşi saklanıyorlar. ”

“Franco” diyor Bento doğrudan doğruya gözlerine bakmak için öne doğru eğilerek: “Jacob senin yerine cevap vermeye devam ediyor. Neden cevap vermemeyi tercih ediyorsun. ”

“Bana yardım etmeye çalışıyor. ” diyor Franco fısıldayarak.

“Ve sen sessiz kalarak yardım mı alıyorsun?”

“Kendi sözlerime güvenemeyecek kadar morâlim bozuk. ” diyor Franco, daha yüksek sesle. ‘Jacob doğruları söylüyor, ailem tehlikede ve Jacob'un söylediği gibi, harfleri kuma çizerek bana öğrettiği ‘aleph, bet ve gimmel’ hariç hiç İbranice eğitimim yok. Bu harfleri bile ayağıyla silmek zorunda kaldı. ”

Bento tamamen Franco’ya dönüyor, Jacob’a net bir şekilde yüz çevirerek. “Ayinin onu rahatlatırken senin sinirlerini daha da bozduğu sence de doğru mu?”

Franco başıyla onaylıyor.

“Ve senin sinirlerin daha da bozuldu çünkü?”

“Şüphelerim ve hislerim yüzünden. ” Franco Jacob'a kaçamak bir bakış atıyor. “Bu hisler o kadar güçlü ki tarif etmeye korkuyorum. Sana bile edemem. ”

“Hislerini anlayacağım ve yargılamayacağım konusunda bana güven. ”

Franco önüne bakıyor, başı titriyor.

“Korkun bu kadar büyük mü?” diye devam ediyor Bento. “Seni sakinleştirmeye çalışacağım. Birincisi, korkun rasyonel bir korku mu onu düşünelim. ”

Franco sırıttı ve kafası karışmış bir halde gözlerini

Spinoza'ya dikti.

"Bakâlim korkun mantıklı mı? Şu iki gerçeği bir düşün: birincisi, ben senin için bir tehdit değilim. Söylediklerini asla başkalarına söylemeyeceğime söz veriyorum. Dahası, ben de birçok şeyden şüphe ediyorum. Senin bazı hislerini paylaşıyor bile olabilirim. Ve ikincisi, Hollanda tehlikeli değil, burada Engizisyon yok. Bu dükkânda, bu cemaatte, bu şehirde ya da bu ülkede. Amsterdam yıllar önce Iberia'dan bağımsızlığını ilan etti. Bunu biliyorsun, öyle değil mi?"

"Evet" diye cevap verdi Franco yumuşak bir sesle.

“Ama yine de zihninin kontrolün altında olmayan bir bölümü büyük bir tehlike varmış gibi davranmaya devam ediyor. Zihinlerimizin böyle bölünmüş olması, zihnimizin en yüksek kısmı olan aklımızın duyguların egemenliğine girmesi ne garip değil mi?”

Franco hiç oralı olmadı.

Bento duraksadı. Hem gitgide artan bir sabırsızlık hem de bir misyon, neredeyse bir görev hissine kapıldı. Ama nasıl ilerlemeliydi? Franco'dan çok kısa süre içinde çok fazla şey mi bekliyordu? Aklın korkularını dindirmekte başarısız olduğu birçok olayı hatırladı. Daha dün akşam, Sebt

ayinine giden kalabalığın içinde ters yöne giderken yaşamıştı bunu.

En sonunda elindeki tek kozu kullanmaya karar verdi ve en kibar sesiyle şöyle dedi: “Sana yardım etmem için bana yalvardın. Ben de kabul ettim. Ama eğer benden yardım istiyorsan, bugün bana güvenmelisin. Sana yardım etmeme yardımcı olmalısın. Anlıyor musun?”

“Evet” dedi Franco, iç çekerek.

“Peki o zaman, atacağın ilk adım korkularını açıkça dile getirmek. ”

Franco başını sağa sola salladı ve “Yapamam” dedi: “Korkunç ve tehlikeliler.”

“Aklın ışığına dayanacak kadar korkunç olamazlar.

Ve sana az önce korkacak bir şey yoksa bunların tehlikeli olmadığını gösterdim. Biraz cesaret! Korkularınla yüzleşmenin vakti geldi. Eğer öyle değilse, sana tekrar söylüyorum görüşmeye devam etmemizin hiçbir anlamı yok. " dedi Bento kararlı bir sesle.

Franco derin bir nefes aldı ve konuşmaya başladı: "Bugün sinagogda kutsal metinlerin tuhaf bir dilde okunduğunu duydum. Hiçbir şey anlamadım. "

"Ama Franco" diye araya girdi Jacob: "Elbette hiçbir şey anlamayacaksın. Sana bu sorunun geçici olduğunu defalarca söyledim. Haham İbranice dersleri veriyor. Sabır, sabır. "

“Ben de defalarca” diye geri ateş açtı Franco, öfkesi artık sesini ele geçiriyordu: “Bunun dille sınırlı olmadığını söyledim. Beni dinlesene! Sorun bütün bu gösteri. Bu sabah sinagogda etrafıma baktım; süslü dantelli takkeleriyle, püsküllü mavi beyaz şallarıyla oturmuş, gözlerini göğe kaldırıp, yem kaplarına eğilen papağanlar kafalarını öne geri hareket ettirdiklerini gördüm. Duydum, gördüm ve düşündüm ki hayır, ne düşündüğümü söyleyemem. ”

“Söylesene, Franco” dedi Jacob. “Daha dün bana bunun aradığın öğretmen olduğunu söylemiştin. ”

Franco gözlerini kapattı. “Bu gösteri ve -izin verin aklımdan geçenleri söyleyeyim- biz ‘Yeni Hıristiyanların katılmak zorunda olduğu Katolik ayininde olup biten saçmalıklar arasında ne fark var ki, diye düşündüm. Jacob, çocukken ayinden sonra Katoliklerle nasıl dalga geçtiğimizi hatırlıyor musun? Rahiplerin acayip kostümleriyle, çarmıha gerilmeyi betimleyen sonu gelmez kanlı tablolarla, azizlerin kemik parçalarının önünde diz çökmeleriyle, ekmek ve şarapla, eti yiyip, kanı içme törenleriyle dalga geçerdik. ” Franco'nun sesi iyice yükseldi. “Yahudi ya da Katolik. . . fark etmez. . . delilik bu. Tam bir delilik. ”

Jacob takkesini kafasına taktı, elini hafifçe takkenin üzerine koydu ve İbranice bir dua okumaya başladı. Bento da sarsılmıştı ve en doğru, en yatıştırıcı kelimeleri aradı dikkatle. “Böyle şeyler düşünmek ve tek başına olduğuna inanmak. Şüphelerinde yalnız hissetmek. Korkunç olmalı. ”

Franco hızla devam etti. “Dahası da var, daha korkunç bir düşünce daha var. Babamın bu delilik için hayatını feda ettiğini düşünüyordum. Bu delilik için hepimizi tehlikeye attı: beni, kendi ailesini, annemi, erkek kardeşimi, kız kardeşlerimi. ”

Jacob kendini tutamıyordu. Bir adım yaklaşıp, devasa

kafasını Franco'nun kulağına eğerek, kaba olmayan bir sesle, "Muhtemelen babalar çocuklarından daha iyi bilirler her şeyi. " dedi.

Franco başını sağa sola salladı, ağzını açtı ama hiçbir şey söylemedi.

"Ve ben de" diye devam etti Jacob. "Senin sözlerinin babamızın ölü-münü nasıl anlamsızlaştırdığını düşünüyorum. Böyle şeyler düşünmen onun ölümünü saçma bir ölüme çeviriyor. İnancını senin için kutsal tutmak amacıyla öldü o. "

Franco sanki dayak yemiş gibi oldu ve başını öne eğdi.

Bento araya girmesi gerektiğini biliyordu. İlk

önce Jacob'a dönüp yumuşak bir sesle şöyle dedi: “Daha bir dakika önce Franco'ya aklından geçenleri söylemesi için yalvarıyordun. Şimdi nihayet senin istediğini yaptığına göre onu susturmaktansa teşvik etmek daha iyi değil mi?”

Jacob yarım adım geri attı. Bento Franco'ya aynı yatıştırıcı sesle hitap etmeye devam etti: “Senin için ne büyük bir açmaz bu, Franco; Jacob inanılası bulmadığın şeylere inanmazsan babanın şehit düşüşünü saçma bir ölüme çevirdiğini iddia ediyor. Ayrıca, kim kendi babasını incitmek ister ki? Kendi adına düşünmen için önünde o kadar çok engel

var ki. Tanrının bize bahşettiği akıl yetisiyle kendimizi kusursuzlaştırmamızın önünde o kadar çok engel var ki. ”

Jacob başını sağa sola salladı. “Bir dakika, bir dakika bize Tanrı'nın bahşettiği akıl yetisine dair son söylediklerine itirazım var. Benim söylediğim şey bu değildi. Bazı şeyleri çarpıtıyorsun. Akıldan mı bahsediyoruz. Sana aklı göstereceğim. Sağduyunu kullan. Gözlerini aç. Karşılaştırmanı istiyorum! Franco'ya bak. Acı çekiyor, ağlıyor, inliyor, ümitsizliğe kapılıyor. Görüyor musun onu?"

Bento başıyla onaylıyor.

“Ve şimdi de bana bak. Güçlüyüm. Hayatı seviyorum. Franco'ya göz kulak oluyorum. Onu Engizisyon'dan kurtardım. inancım ve Yahudi kardeşlerimin beni kucaklaması beni ayakta tutuyor. Halkımızın ve geleneğimizin yaşamaya devam edeceğini bilmem beni rahatlatıyor. O keskin aklınla biz ikimizi karşılaştır ve söyle bana, 'Bilge adam', aklın vardığı sonuç nedir?”

Yanlış fikirler yanlış ve kırılgan bir rahatlık sağlar, diye düşündü Bento. Ama dilini tuttu.

Jacob daha da bastırdı. “Ve bunu kendine de uygula. Cemaatimiz, geleneğimiz olmadan biz neyiz ki, sen nesin ki? Dünyada tek

başına dolaşarak yaşayabilir misin? Hiç evlenmediğini duydum. insanlar olmadan nasıl bir hayat sürebilirsin? Aile olmadan? Tanrı olmadan?”

Çatışmaktan her zaman kaçınan Bento, Jacob’un hakaretleri karşısında sarsıldığını hissetti.

Jacob Franco’ya döndü ve sesini yumuşattı. “Kelimeleri ve duaları öğrendiğinde, bu şeylerin ne anlama geldiğini anladığında benim gibi desteklendiğini hissedeceksin. ”

“Bu açıklamaya katılıyorum. ” dedi Bento, ona öfkeyle bakan Jacob’u sakinleştirmeye çalışarak: “Şaşkınlık yaşadığın şoku artırıyor Franco.

Portekiz'den ayrılan bütün Marranolar alt üst oluyor, yeniden Yahudi olmak için yeniden eğitim almak, bir çocuk gibi işe başlayıp 'aleph, bet, gimmel' öğrenmek zorunda kalıyorlar. Üç yıl boyunca Marranolara verilen İbranice derslerinde hahamın yardımcılığını yaptım ve seni temin ederim ki hızla öğreneceksin. "

"Hayır" diye ısrar etti Franco, şimdi Bento'nun camdan gördüğü inatçı Franco'ya benziyordu. "Ne sen Jacob Mendoza ne de sen Bento Spinoza, beni dinliyorsunuz! Bir kez daha söylüyorum, sorun dil değil. Hiç İbranice bilmiyorum ama bu sabah sinagogda

ayin boyunca kutsal Tevrat’ın İspanyolca çevirisini okudum. Mucizelerle dolu. Tanrı Kızıldeniz'i ikiye bölüyor, Mısırlıları felakete boğuyor, yanan bir çalılık kılığına girip konuşuyor. Neden bütün mucizeler o zaman, Tevrat’ın çağında gerçekleşiyor? Söyleyin bana, mucize sezonu kapandı mı? Haşmetli, kadiri mutlak Tanrı uykuya mı daldı? Babam kazığa bağlanıp yakıldığında neredeydi bu Tanrı? Ve babam neden yandı? Bu Tanrı’nın kutsal kitabını korumak için mi? Tanrı ona bu kadar hürmet gösteren babamı kurtaracak kadar güçlü değil miydi? Eğer güçlü değildiyse, bu kadar zayıf bir Tanrı’ya kimin

ihtiyacı var? Yoksa Tanrı babamın ona hürmet ettiğini bilmiyor muydu? Eğer bilmiyorduysa, bu kadar bilgisiz bir Tanrı'ya kimin ihtiyacı var? Yoksa Tanrı babamı kurtaracak kadar güçlüydü de kurtarmamayı mı tercih etmişti? Eğer bunu tercih ettiyse, bu kadar sevgisiz bir Tanrı'ya kimin ihtiyacı var? Sen Bento Spinoza, senin 'kutsanmış' olduğunu söylüyorlar, sen Tanrı meselesini biliyorsun, âlimsin. Açıklasana bunu bana. "

"Konuşmaktan neden korkuyordun ki?" diye sordu Bento. "Önemli sorular, yüzyıllardır dindar insanların kafasını kurcalayan sorular sordun. Bence bu sorunun kökleri temel ve çok büyük bir hatada yatıyor: Tanrı'nın yaşayan, düşünen, bize benzeyen, bizim gibi

düşünen, bizim hakkımızda düşünen bir varlık olduğunu varsayma hatası.

“Antik Yunan’da bu hata anlaşılmıştı. İki bin yıl önce Xenophanes denilen bilge bir adam eğer öküz, aslan ya da atların duvarlara resim kazıyacak elleri olsaydı Tanrı’yı kendileri gibi şekillendirip, ona kendilerininkine benzer vücutlar vereceklerini yazmıştı. Bence eğer üçgenler düşünebilseydi üçgen görüntüsü ve özelliklerine sahip bir Tanrı yaratılardı ya da daireler dairemsi Tanrılar. . . ”

Fena halde öfkelenen Jacob, Bento’nun lafını kesti. “Sanki biz Yahudiler Tanrı’nın tabiatı hakkında hiçbir şey bilmiyormuşuz

gibi konuşuyorsun. Tanrı’nın sözlerini içeren Tevrat'a inandığımızı unutma. Ve Franco, Tanrı’nın güçsüz olduğunu düşünme. Yahudilerin halen hayatta olduğunu, onlar bize ne yaparlarsa yapsınlar bizim hayatta kaldığımızı unutma. Yok olup giden bütün o halklar, Fenikeliler, Moablılar, Edomlular ve ismini bilmediğim daha birçok halk neredeler? Tanrı’nın bize, seçilmiş halka bizzat verdiği yasanın bize rehberlik etmesi gerektiğini unutma. ”

Franco Spinoza’ya “Neyle uğraşıyorum görüyor musun?” der gibi bir bakış attı ve Jacob’a döndü. “Herkes Tanrı'nın

kendilerini seçtiğine inanıyor: Hıristiyanlar, Müslümanlar. . . ”

“Hayır! Diğerlerinin neye inandığının ne önemi var? İncil’de ne yazdığının ne önemi var. ” Jacob Spinoza'ya dönüyor. “Kabul et Baruch, kabul et âlim kişi, Tanrı’nın kitabı Yahudilerin seçilmiş halk olduğunu söylemiyor mu? Bunu inkâr edebilir misin?”

“Bu soru üzerine yıllarca çalıştım, Jacob, şimdi istersen araştırmamın sonuçlarını seninle paylaşabilirim. ” Bento kibar bir tonla, aşırı meraklı bir öğrenciyle konuşan bir öğretmen edasıyla konuştu. “Yahudilerin özel olduğuna dair sorunu cevaplamak için kaynağa geri

dönmeliyiz. Tevrat'taki sözleri incelememde bana eşlik eder misin? Benim Tevrat'ım sadece birkaç dakika uzaklıkta. ”

İkisi de başlarıyla onayladılar, birbirlerine baktılar ve Bento'yu takip etmek için ayağa kalktılar. Bento sandalyeleri özenle yerlerine koydu ve dükkânının kapısını kilitleyip, onları evine doğru götürdü.

REVAL, ESTONYA - 1917-1918

Müdür Epstein'ın Rosenberg'in sınırlı merak ve zekâsının onu zararsız kılacağı yönündeki tahmini tamamen yanlış çıktı. Goethe ve Spinoza'nın Alfred'in düşüncelerinden anında uçup gideceği yönündeki tahmini de yanlış çıktı. Tam aksine: Alfred büyük Goethe'nin Yahudi'nin, yani Spinoza'nın önünde diz çökmesi görüntüsünü aklından asla çıkaramadı. Goethe ve Spinoza'nın (artık sonsuza dek iç içe geçmiş olan) düşünceleri ne zaman karşısına çıksa, bu uzlaşmalığı kısa bir süre canlı tutuyor, sonra elindeki düşünsel süpürgelerle bunu hemen süpürüp atıyordu. Bazen Houston Stewart Chamberlain'in Spinoza'nın tıpkı İsa gibi Yahudi kültürüne ait olduğu ama bir damla bile Yahudi kanına sahip olmadığı yönündeki

argümanına sarılıyordu. Ya da belki de Spinoza Aryan düşünürlerden düşüncelerini çalan bir Yahudi'ydi. Ya da Goethe büyülenmişti, Yahudi komplosuna kapılıp kendini kaybetmişti. Düşünmek, gerçek anlamda düşünmek çok zor bir işti, çatı arasında ağır sandıkları bir sağa bir sola taşımak gibi bir şeydi. Bunun yerine Alfred bastırma konusunda ustalaştı. Kafasını başka şeylerle dağıtıyordu. Birçok faaliyete kendini kaptırmış gidiyordu. Hepsinden de önemlisi, sağlam kanaatlerin soruşturma ihtiyacını ortadan kaldırdığına ikna etmişti kendini.

Gerçek, asil bir Alman yeminlerine sadıktır ve Alfred de yirmi birinci doğum günü yaklaşırken Müdür'e Spinoza'nın Etik'ini okuyacağı yönünde verdiği sözü hatırladı. Sözünü tutma niyetindeydi, gidip

sahaftan aldı ama okumaya başladığında karşısında uzun bir anlaşılmaz tanımlar listesi çıktı:

I. Kendisinin nedeni derken, özü varoluşunu gerektiren şeyi kastediyorum; yani var olmadığı takdirde doğasını kavrayamayacağım şeyi.

II. Bir şey kendisiyle aynı doğadan başka bir şeyle sınırlanabiliyor-sa, o şeye kendi cinsinde sonlu denir. Örneğin bir cismin sonlu olduğunu söyleriz, çünkü her zaman daha büyüğünü düşünebiliriz. O halde bir düşünce de başka bir düşünceyle sınırlanır. Ama bir cisim bir düşünceyle sınırlanmaz, bir düşünce de bir cisimle sınırlanmaz.

III. Töz derken, kendinde olan ve kendisi aracılığıyla

kavranabilen şeyi anlıyorum, yani kavramı başka bir şeyin kavramından oluşturulması gerekmeyen şeyi.

IV. Sıfat derken anladığım, aklımızın tözün özünü kuran şey olarak anladığıdır.

V. Tavır derken tözün hallerini anlıyorum; yani başka şeyde olan ve hatta bu başka şey aracılığıyla kavranan şeyi

VI. Tanrı derken mutlak anlamda sonsuz varlığı anlıyorum; başka deyişle her biri ezeli-ebedi ve sınırsız özünü ifade eden sonsuz sıfatlardan ibaret tözü.

Bu Yahudi zırvalıklarını kim anlayabilirdi ki? Alfred

kitabı fırlatıp attı. Bir hafta sonra tekrar denedi ve tanımları atlayıp bir sonraki Aksiyomlar bölümüne geçti:

I. Var olan her şey ya kendi başına vardır, ya da başka bir şeye bağlı olarak.

II. Başka bir şey aracılığıyla kavranması mümkün olmayan bir şey kendi kendine kavranmak zorundadır.

III. Mevcut bir neden varsa bundan zorunlu olarak bir sonuç çıkar, ama bir neden yoksa bir sonuç çıkması da imkânsızdır.

IV. Sonucun bilgisi nedenin bilgisine bağlıdır ve bu bilgiyi gerektirir.

V. Birbirleriyle hiçbir ortaklığı olmayan şeyleri birbirleri aracılığıyla

anlamamamız mümkün değildir; başka deyişle birinin kavramı diğerinin kavramını içermez.

Bunlar da bir o kadar anlaşılmazdı ve kitap yine havaya uçtu. Daha sonra bir sonraki bölüme, önermelere bir göz attı, bunları kavramak da imkânsızdı. En sonunda her bölümün mantıksal açıdan daha önceki tanım ve aksiyomlara dayalı olduğu ve daha fazla göz atmanın hiçbir işe yaramayacağı kafasına dank etti. Ara sıra ince kitabı eline alıyor, kapaktaki Spinoza portresine bakıyor ve o uzun, oval yüz ve (kitabı ne yöne çevirirse çevirsin doğrudan doğruya gözlerinin içine bakan) o

devasa, anlamlı Yahudi gözleri karşısında donup kalıyordu. Bu lanetli kitaptan kurtul, dedi kendi kendine sat gitsin (ama havada yaptığı çok sayıda yolculuktan sonra kapağı çok yıpranmış olduğu için para da etmezdi). Ya da birine ver ya da at gitsin. Bunu yapması gerektiğini biliyordu ama ne tuhaftır ki Alfred Etik'ten bir türlü ayrılamıyordu.

Peki neden? Verdiği söz elbette bir etkendi ama çok zorlayıcı bir etken değildi. Müdür Etik'i anlaması için insanın tamamen olgunlaşması gerektiğini söylememiş miydi? Ve tamamen olgunlaşması için önünde daha eğitimle

geçecek birçok yıl yok muydu?

Hayır, hayır, onun canını sıkan şey verdiği söz değildi: Goethe sorunuydu. Goethe'ye tapıyordu. Ve Goethe de Spinoza'ya tapıyordu. Alfred kendini bu lanetli kitaptan kurtaramıyordu çünkü Goethe bu kitabı bir sene cebinde taşıyacak kadar çok sevmişti. Bu anlaşılmaz Yahudi saçmalıkları Goethe'nin azgın tutkularını yatıştırmış ve dünyayı hiç olmadığı kadar berrak bir şekilde görmesini sağlamıştı. Nasıl olabilirdi böyle bir şey? Goethe bu kitapta Alfred'in ayırtına varamadığı bir şey görmüştü. Belki günün birinde ona bunu açıklayacak bir öğretmen bulabilirdi.

Birinci Dünya Savaşı'nın çalkantılı olayları çok geçmeden Alfred'in bilincinden bu muammayı söküp atı. Reval Oberschule'den (Reval ortaokulu) mezun olduktan ve Müdür Epstein, Herr Schafer ve resim öğretmeni Herr Purvit'e elveda dedikten sonra, Reval'daki evinden yaklaşık üç yüz kilometre uzakta bulunan Riga, Litvanya'daki Teknik Üniversite'ye yazıldı. Ama Alman birlikleri 1915'te hem Estonya hem de Litvanya'yı tehdit ettiğinde Teknik Üniversite Moskova'ya taşındı ve Alfred de 1918'e kadar Moskova'da kalıp, bitirme projesini (bir krematoryum için mimari tasarım) teslim edip mimarlık ve

mühendislik diplomasını aldı.

Akademik çalışmaları üstün nitelikli olmasına karşın Alfred mühendislik alanında hiç kendini bulmuş gibi hissetmedi ve bunun yerine mitoloji ve roman okuyarak geçirdi vaktini. Norveç mitolojisinin Edda'da yer alan masalları, Dickens'ın incelikli bir kurguya sahip romanları ve Rusça aslından okuduğu Tolstoy'un devasa eserleri onu büyülüyordu. Felsefe sularına hafifçe girerek Kant, Schopenhauer, Fichte, Nietzsche ve Hegel'in temel fikirlerine bir göz atıyor ve daha önce olduğu gibi felsefi eserleri uluorta okumaktan keyif alıyordu.

1917 Rus Devrimi'nin kargaşası esnasında yüz binlerce öfkeli göstericinin sokaklara dökülüp kurulu düzenin yıkılmasını talep etmesi Alfred'i dehşete düşürdü. Chamberlain'in eserine dayanarak, Rusya'nın her şeyi Vikingler, Hansa Birliği ve kendisi gibi Alman göçmenler aracılığıyla taşınan Aryan etkisine borçlu olduğuna inanmıştı. Rus medeniyetinin çöküşü tek bir anlama geliyordu; Norveçten gelen temeller aşağı ırklar -Moğollar, Yahudiler, Slavlar ve Çinliler- tarafından alt edililiyordu ve gerçek Rusya'nın ruhu yakında kaybolacaktı. Anavatan'ın da sonu böyle mi olacaktı? Irksal kargaşa ve alçalma Almanya'ya da gelecek miydi?

Ayaklanan kalabalıkların görüntüsü midesini bulandırıyordu. Bolşevikler, misyonları uygarlığı yok etmek olan hayvanlardı. Önderlerini inceledi ve en azından yüzde doksanının Yahudi olduğuna kanaat getirdi. 1918'ten sonra Alfred Bolşeviklerden nadiren söz etti: her zaman "Yahudi Bolşevikler" diyordu, bu ikili yafta ileride Nazi propagandasının bir parçası olacaktı. Alfred 1918'de mezun olduktan sonra kendisini Rusya'nın topraklarından geçirip Reval'e, evine götürecek trene binmek için sabırsızlanıyordu. Tren batıya doğru yol aldı, günlerce oturup sonu gelmez Rus topraklarına

baktı. Bu açık alanlar (ah, açık alanlar) karşısında büyülenen Alfred'in aklına, Houston Smith Chamberlain'in Anavatan için daha fazla Lebensraum isteyişi geldi. İşte burada, ikinci sınıf vagonunun camının ötesinde Almanya'nın fena halde ihtiyaç duyduğu o Lebensraum uzanıyordu fakat Rusya'nın uçsuz bucaksızlığı Rusya'yı fethedilemez kılıyordu ta ki. . . Ta ki Rus işbirlikçilerden oluşan bir ordu Anavatan'la omuz omuza savaşana kadar. Başka bir fikir tohumu daha serpilmişti: bu korkutucu açık alan, bununla ne yapmak gerekiyordu? Yahudileri, Avrupa'nın

bütün Yahudilerini oraya sürmeye ne dersiniz?

Tren düdüğü, trenin fren yapıp tekrar hareket etmesi eve geldiğinin işaretiydi. Reval de Rusya kadar soğuktu. Çantasındaki bütün kazakları giydi, atkısını sıkıca boynuna doladı ve elinde çantalar ve evrak çantasında diplomayla ağzından duman bulutları çıkararak tanıdık sokaklarda yürüdü ve çocukluğunun geçtiği eve, Halası Câcilie'nin evine vardı. Kapıyı çaldığında "Alfred" çığlıkları, büyük gülümsemeler, erkek el sıkışları ve kadın sarılışlarıyla karşılandı ve küçük kuzenlerinden biri dörtnala birkaç bina uzakta yaşayan Lydia halayı getirmeye gönderilirken, Alfred hemen kahve

ve streusel için mis gibi kokan sıcacık mutfağa götürüldü. Lydia hala da çok geçmeden kutlama yemeği için getirdiği yiyeceklerle çıkageldi.

Evi aynen hatırladığı gibiydi ve geçmişin böyle süregitmesi Alfred'in o acı verici köksüzlük hissinden kısa bir süre kurtulmasını sağladı. Yıllardır neredeyse hiç değişmemiş olan odasının görüntüsü yüzüne çocuksu bir sevinç yaydı. Eski okuma koltuğuna gömüldü ve halasının gürültülü bir şekilde yastığı dövüp, dağınık yatak örtüsünü düzeltişi-nin, bu tanıdık görüntünün tadını çıkardı. Ve gözleriyle odayı taradı: Alfred'in on yıllar önce birkaç ay boyunca (din karşıtı babası duyamayacak

kadar uzaktayken) uyku öncesi duasını okuduğu mendil büyüklüğünde kırmızı seccade vardı: “Annemi Cennet’te kutsa, Babamı kutsa ve iyileştir onu Tanrım, kardeşim Eugen’i iyileştir ve Ericka halamı ve Marlene halamı ve bütün ailemizi kutsa Tanrım. ”

Duvarda hâlâ parıldayan ve güçlü duran, Alman ordusunun bocalayışından bihaber olmanın mutluluğunu yaşayan devasa Kaiser Wilhelm posteri vardı. Ve posterin altındaki rafta kurşun Viking savaşçıları ve Roma askerleri vardı, kibarca eline aldı bu heykelcikleri. En sevdiği kitaplarla dolu olan küçük kitaplığı

incelemek için eğildi ve yıllar önce bıraktığı aynı sırayla dizili olduklarım görünce yüzünü bir ışıltı kapladı: en sevdiği "Genç Werther" ilk başta, sonra "David Copperfield" ve önem sırasına göre bunları takip eden diğerleri.

Alfred halaları, amcaları ve kuzenleriyle yediği akşam yemeği süresince de kendini evinde hissetmeye devam etti. Ama herkes gidip de eve sessizlik çöktüğünde ve yatak örtüsünün altına girdiğinde o tamdık hissizlik hali geri döndü. "Yuvası" solgunlaşmaya başladı. !ki halasının halen sırıtan, el sallayıp başlarıyla onaylayan görüntüleri bile yavaş yavaş uzaklaştı ve

geriye sadece ürpertici bir karanlık kaldı. Yuvası nere-siydi? Nereye aitti?

Ertesi gün Reval sokaklarında dolaşıp, bütün çocukluk arkadaşları büyümüş ve sağa sola dağılmış olmalarına ve kalbinin derinliklerinde aslında hayaletleri, keşke sahip olmuş olsaydım dediği arkadaşları aradığını bilmesine rağmen, tanıdık yüzler aradı. Oberschule'e gitti, koridorlar ve açık sınıflar hem tanıdık hem de itici görünüyordu. Zamanında ona çok kibar davranmış olan resim öğretmeni Herr Purvit'in sınıfının kapısında bekledi. Zil çaldığında, iki ders arasında eski öğretmeniyle konuşmak için sınıfa girdi.

Herr Purvit Alfred'in yüzünü inceledi, tanıdığını belli eden bir ses çıkardı ve hayatının nasıl gittiğini öyle genel ifadelerle sordu ki, öğrenciler bir sonraki ders için sıralarına koşuştururken dışarı çıkan Alfred öğretmeninin onu gerçekten hatırladığından şüphe etti. Daha sonra Herr Schafer'in odasını aradı ama nafile, sonra artık müdürlükten ayrılmış ve tarih öğretmenliğine geri dönmüş olan Herr Epstein'in odasını fark etti ve yüzünü diğer tarafa çevirerek önünden hızla geçti. Spinoza sözünü tutup tutmadığının sorulmasını ya da Alfred Rosenberg'in sözünün Herr Epstein'ın zihninden uzun zaman önce buharlaşıp gitmiş olma

riskini göze almak istemiyordu.

Okuldan çıktığında kasaba meydanında gitti, orada Alman ordu karargâhını gördü ve aniden bütün hayatını değiştirebilecek bir karar aldı. Görevli bekçiye, Almanca, orduya yazılmak istediğini söyledi ve büyük burunlu, gür bıyıklı ve "Yahudi" ifadesi yüzünden belli olan iri-yarı bir adam olan Çavuş Goldberg'e yönlendirildi. Çavuş önündeki kâğıtlardan kafasını kaldırmadan kısa bir süre Alfred'i dinledi ve talebini tersleyen bir tavırla reddetti. "Savaştayız. Alman ordusu sadece Almanlar içindir, işgal edilmiş, bizimle savaşan ülkelerin vatandaşları için değil. "

Çavuşun tavrı karşısında alt üst olan Alfred birkaç apartman ötedeki birahaneye sığındı, bir bardak bira söyledi ve uzun bir masanın ucuna oturdu. Birasından ilk yudumu almak için bardağını kaldırdığında sivil kıyafetli bir adamın ona baktığını fark etti. Gözleri bir an için buluştu ve yabancı adam bardağını kaldırıp, Alfred'i başıyla selamladı. Alfred tereddütlü bir şekilde karşılık verdi ve sonra kendi içine gömüldü. Birkaç dakika sonra kafasını kaldırdığında uzun boylu, ince yapılı, uzun Alman kafatasına sahip çekici yabancının hâlâ derin mavi gözlerle ona baktığını gördü. Adam en sonunda ayağa kalktı ve birası

elinde Alfred'e doğru yürüdü ve kendini tanıttı.

AMSTERDAM – 1656

Bento Jacob ve Franco'yu Gabriel ile paylaştığı eve buyur etti ve kadın eli değmediği belli olan küçük bir odadan -sadece kaba saba bir tahta bank ve sandalye, köşede hasır bir süpürge ve körüklü bir şömine- geçirerek onları çalışma odasına götürdü. Bento’nun çalışma odasında yontulmamış bir yazı masası, yüksek bir tabure ve külüstür bir tahta sandalye vardı. Amsterdam kanal görüntülerine dair kendi karakalem çizimlerinden üçü, kalın ciltli bir düzine kitabın ağırlığı altında eğilmiş iki rafın üstünde asılıydı. Jacob hemen kitaplara göz atmak için raflara yöneldi ama Bento ona ve Franco’ya oturmalarını işaret etti ve yan odadan bir sandalye daha kapıp geldi.

“Şimdi çalışma vakti.” dedi, yıpranmış İbranice Tevrat’ı aldı ve masanın ortasına koyup, Jacob ve Franco’nun incelemesi için sayfalarını açtı. Sonra bir daha düşünüp, durdu ve sayfaları kapattı.

“Bizim Tevrat'ımızın Yahudilerin seçilmiş insanlar olduğuna dair söylediği ya da söylemediği şeyleri size göstereceğime dair sözümü tutacağım. Ama yıllar süren Kutsal Kitap çalışmalarımdan elde ettiğim temel sonuçlarla başlamayı tercih ediyorum. ”

Jacob ve Franco'dan onay aldıktan sonra konuşmaya başladı Bento. “Kutsal Kitap’ın Tanrı’ya dair temel mesajı bence O’nun

kusursuz ve eksiksiz olduğu ve mutlak bir bilgeliğe sahip olduğudur. Tanrı her şeydir ve kendi suretinden dünyayı ve içindeki her şeyi yaratmıştır. Katılıyor musunuz?"

Franco hemen başıyla onayladı. Jacob düşündü, alt dudağını ısırdı, avucunu göstermek için sağ yumruğunu açtı ve yavaşça, temkinli bir şekilde onayladı başıyla.

"Tanrı tanımı gereği kusursuz olduğu ve hiçbir şeye ihtiyaç duymadığına göre, dünyayı kendisi için değil, bizim için yaratmış demektir. " Franco bir kez daha başıyla onayladı ve Jacob da şaşırmış bir bakış attı ve "Bunun konumuzla

ne alakası var?" anlamında avuçlarını açtı.

Bento sakin sakin devam etti: “Ve bizi kendi Özünden yarattığına göre, (Tanrı’nın özünün bir parçası olan) bizler için biçtiği amaç, mutluluğa ve kutsal bir huzura ulaşmamızdır. ”

Jacob sanki nihayet hemfikir olabileceği bir şey duymuş gibi bütün kalbiyle onayladı bunu. “Evet, amcamın her birimizin içindeki Tanrı kıvılcımından bahsettiğini duymuştum. ”

“Aynen. Amcan ve ben tamamen aynı fikirdeyiz. " dedi Spinoza ve Jacob’un kaşlarının hafiften çatıldığını fark ederek, gelecekte böyle ifadelerden kaçınmaya karar verdi;

Jacob büyüklük taslanılamayacak kadar zeki ve kuşkucuydu. Tevrat'ı açıp, sayfaları taradı. "İşte burada, Mezmurlar'dan bazı dizelerle başlayâlim. " Bento yavaş yavaş İbranice metni okudu ve Franco için Portekizceye çevirdiği her kelimeye parmağıyla işaret etti. Birkaç dakika sonra Jacob araya girip, "Hayır, hayır, hayır. " diyerek başını sağa sola salladı.

"Hayır, ne?" diye sordu Bento. "Çevirimi önemsemiyor musun?" "Sorun sözlerin değil, tavırların. Bir Yahudi olarak, kutsal kitabımızı tutuş şeklin beni rahatsız ediyor. Kitabı öpüp başına koymuyor, kitaba saygı

göstermiyorsun. Masanın ortasına fırlatıyor ve yıkanmamış parmağınla kelimelere işaret ediyorsun. Ve namesiz, duygusuz okuyorsun. Kuru üzümlerin için yaptığın bir satış anlaşmasını okuduğun aynı sesle okuyorsun kutsal kitabı. Böyle bir okuma Tanrı'yı gücendirir. "

"Tanrıyı gücendirir mi? Jacob, yalvarırım aklın yolunu takip et. Tanrının eksiksiz olduğu, hiçbir şeye ihtiyaç duymadığı ve bizim gibi bir varlık olmadığı konusunda anlaşmaya varmadık mı az önce? Böyle bir Tanrı benim okuma tarzım gibi önemsiz bir şeyden gücenebilir mi hiç?"

Jacob sessizce başını sağa sola salladı, Franco ise

başıyla onayladı ve sandalyesini Bento’ya daha da yaklaştırdı.

Bento mezmuru İbranice okuyup Franco için Portekizceye çevirmeye devam etti. “Tanrı kendisine yakara / İçtenlikle yakaran herkese yakındır. ” Bento aynı mezmurda atlayarak ilerledi ve okumaya devam etti: “Tanrı herkese iyi davranır / Sevecenliği bütün yapıtlarını kapsar. ' Bana güvenin. ” dedi. “Tanrı’nın bütün insanlara aynı aklı bahşettiğini ve kalplerini benzer şekilde yarattığını açıkça ifade eden böyle birçok pasaj bulabilirim. ”

Bento dikkatini Jacob'a çevirdi, Jacob yine başını

sağa sola sallıyordu. “Çevirime katılmıyor musun Jacob? Kutsal kitapta ‘bütün Yahudiler’ değil ‘bütün insanlar' dendiği konusunda seni temin ederim. ”

“Katılmamam mümkün değil: kelimeleri değiştiremezsin. Kutsal Kitap bir şey söylüyorsa, doğrudur. Ama Kutsal Kitap'ta birçok cümle var ve bunlara dair de birçok okuma, insanlar tarafından, kutsal insanlar tarafından yapılmış birçok yorum var. Rashi ve Abarbanel’in harika tefsirini görmezden geliyor ya da bilmiyorsun?”

Bento gayet soğukkanlıydı. “Ben yorumlar ve üst yorumlarla yeterince beslendim.

Gündoğumundan günbatımına kadar okudum. Ama lütfen yıllarımı kutsal kitapları inceleyerek geçirdiğimi ve bizzat söylediğin gibi cemaatimizdeki birçok insanın beni bir âlim olarak gördüğünü unutma. Yıllar önce tek başıma yola çıktım, eski İbranice ve Aramice'de uzmanlaştım, tefsirleri bir kenara bıraktım ve Kutsal Kitabın sözlerini yeni baştan inceledim. Kutsal Kitabın sözlerini gerçekten anlamak için insanın eski dili bilmesi ve yeni, özgür bir şekilde okuması gerekir. Kutsal Kitabın sözlerini okuyup anlamamızı istiyorum, bir hahamın onlara dair yorumunu ya da âlimlerin anlarmış gibi

yaptığı birtakım mesajları ve Kabalistlerin bazı kelime düzenlerinde ve harflerin rakamsal değerlerinde gördüğü gizli bir mesajı değil. Geri dönüp Kutsal Kitabın gerçekten söylediği şeyi okumak istiyorum. Benim yöntemim bu. Devam etmemi istiyor musun?”

Franco, “Evet, lütfen devam et. ” dedi ama Jacob duraksadı. Sinirlerinin bozulduğu aşikârdı, Bento “bütün insanlar" lafım vurguladığı anda Bento'nun argümanının nereye doğru gittiğini sezmişti; önündeki tuzağın kokusunu alabiliyordu. Önleyici bir manevra yapmayı denedi: “Benim o basit ve mühim sorumu hâlâ cevaplamadın,

‘Yahudilerin seçilmiş halk olduğunu inkâr mı ediyorsun?”'

“Jacob, yanlış sorular soruyorsun. Görünen o ki yeterince açık ifade edememişim kendimi. Benim meydan okumak istediğim şey, otoriteye dair bütün tavrın. Benim bunu inkâr etmem ya da bir hahamın ya da başka bir âlimin bunu iddia etmesi önemli değil. Yukarı, büyük bir otoriteye değil, bize mutluluk ve huzurumuzun sadece iyi olanın keyfini sürmemizde yattığını söyleyen Kutsal Kitabımızın sözlerine bakâlim. Kutsal Kitap bize sadece biz Yahudilerin kutsanmış olduğu gerçeğiyle övünmemizi ya da diğerleri

gerçek mutluluktan bihaber olduğu için bizim daha fazla keyif aldığımızı söylemiyor."

Jacob ikna olduğuna dair hiçbir işaret vermedi, bu yüzden Bento başka bir taktik denedi. "Sana bugünkü kendi deneyimimizden bir örnek vermek istiyorum. Dükkândayken ben Franco'nun hiç İbranice bilmediğini öğrendim, öyle değil mi?"

"Evet. "

"O zaman söyle bana, ondan daha fazla İbranice bildiğim için sevinmeli miyim? Onun İbranice bilmemesi beni bir saat öncesinden daha mı bilgili kılıyor? Bizim diğerleri karşısındaki

üstünlüğümüzden aldığımız haz kutsal değildir. Çocukça ya da kötücüldür. Doğru değil mi?" Jacob omuzlarını kamburlaştırarak şüpheciliğini belli etti ama Ben-to damarlarında bir gücün dolaştığını hissediyordu. Zaruri sessizlikle geçen yılların yükünü omuzlarında taşıyan Bento, şimdi, inşa ettiği savların birçoğunu yüksek sesle ifade etme fırsatı yakaladığı için sevinçliydi. Jacob'a döndü. "Kutsallığın sevgide yattığını hiç şüphesiz kabul ediyor olmalısın. Bütün kutsal metinlerin ve Hıristiyanlıktaki Ahit'in en büyük ve en önemli mesajı budur. Kutsal Kitabın söylediği ve din adamlarının Kutsal Kitabın

söylediğini söylediği şeyler arasında bir ayrım yapmalıyız. Hahamlar ve rahipler genellikle yanlı okumalarla, hakikatin anahtarını sadece onların elinde tuttuklarını iddia eden okumalarla kendi çıkarlarını gözetiyorlar. ”

Bento göz ucuyla, Jacob ve Franco’nun birbirlerine afallamış bakışlar attıklarını görmesine rağmen devam etti. “Krallar 3: 12'nin bu bölümüne bir bakın. ” Spinoza Kutsal Kitabın kırmızı iple işaretlediği bir sayfasını açtı. ‘Tanrı’nın Süleyman'a söylediği sözlere bir bakın: ‘Sana öyle bir bilgelik vereceğim ki, benzeri ne senden öncekilerde görülmüştür,

ne de senden sonrakilerde görülecektir. ’ Şimdi ikiniz de bir an için Tanrı'nın dünyanın en bilge adamına yaptığı yorumu bir düşünün. Hiç şüphesiz bu, Tevrat'ın sözlerinin birebir anlaşılamayacağının kanıtıdır. O zamanın bağlamı içinde anlaşılmalıdırlar. ”

“Bağlam mı?” diye araya girdi Franco.

“O günün dilini ve tarihsel olaylarını kastediyorum. Kutsal Kitabı bugünün diliyle anlayamayız: yazıldığı ve derlendiği zamanın dil geleneklerini ve aradan yaklaşık iki bin sene geçtiğini bilerek okumalıyız. ”

“Ne?” diye haykırdı Jacob. “Musa Tevrat'ı, ilk beş

kitabı iki bin yıldan çok daha önce yazdı!”

“Bu çok geniş bir konu. Birkaç dakika sonra bu konuya döneceğim. Şimdilik Süleyman’la devam etmeme izin ver. Söylemeye çalıştığım şey şu ki, Tanrı’nın Süleyman'a yaptığı yorum basitçe büyük, emsalsiz bir bilgeliği aktarmanın bir yoludur ve Süleyman’ın mutluluğunu arttırmayı amaçlamaktadır. Tanrı’nın insanların en bilgesi olan Süleyman’ın diğerlerinin her zaman ondan daha az akıllı olacağını düşünüp bundan keyif almasını kabul edebileceğine inanabiliyor musun? Hiç şüphesiz ki Süleyman da, bütün bilgeliyle, herkese aynı yetilerin bahşedilmesini isterdi. ”

“Neyden bahsettiğini anlamıyorum!” diye itiraz ediyor Jacob. “Birkaç kelime ya da cümle

seçiyorsun ama bizim Tanrı'nın seçilmiş kulları olduğumuz gerçeğini yok sayıyorsun. Kutsal Kitap bunu defalarca söylüyor. ”

“Tamam, Eyüb’e bakâlim. ” dedi Bento hiç yılmadan. Sayfaları çevirip Eyüb xxviii’e geldi ve okudu, “’Bütün insanlar kötülükten kaç-malı ve iyilik yapmalıdır. ' Bu tip pasajlarda. . . ” diye devam etti Bento: “Tanrı'nın bütün insan ırkını kastettiği çok açık. Ve ayrıca Eyüb’ün Yahudi olmadığını fakat bütün insanlar arasında Tanrı için en makul insan olduğunu da unutma. İşte dizeler burada, kendin oku. ”

Jacob bakmayı reddetti. “Kutsal Kitap’ta bu

kelimelerin bazıları olabilir. Ama bunların zıddı olan binlerce kelime var. Biz Yahudiler farklıyız ve bunu sen de biliyorsun. Franco Engizisyon'dan daha yeni kaçtı. Söyle bana Bento, Yahudiler ne zaman Engizisyonlar kurdu? Diğerleri Yahudileri katletti. Biz hiç diğerlerini katlettik mi?"

Bento sakin sakin sayfaları çevirdi, bu sefer Yeşu 10: 37'e geldi ve okudu: "Kenti aldılar, kralını, halkını ve köylerindeki bütün canlıları kılıçtan geçirdiler. Eglon'da yaptıkları gibi, herkesi öldürdüler; kimseyi sağ bırakmadılar. Bundan sonra Yeşu İsrail halkıyla birlikte geri dönüp Devir'e saldırdı. Kralıyla birlikte Devir'i ve köylerini alıp bütün halkı kılıçtan geçirdi; tek canlı bırakmadı,

hepsini öldürdü. ’ Ya da Hasor şehrini konu akan Yeşu ll: ll’i ele alâlim. ” diye devam etti Bento: “İsrailliler kentteki bütün canlıları kılıçtan geçirip yok ettiler. Soluk alan bir tek kişiyi esirgemediler. Ardından Yeşu Hasor'u ateşe verdi. "

“Ya da yine Samuel 18: 6-7’ye bakâlim, “Davut’un Filistinli Golyat'ı öldürmesinden sonra, askerler geri dönerken, İsrail'in bütün kentlerinden gelen kadınlar, tef ve çeşitli çalgılar çalarak, sevinçli ezgiler söyleyip oynayarak Kral Saul'u karşılamaya çıktılar. Bir yandan oynuyor, bir yandan da şu ezgiyi söylüyorlardı: Saul binlercesini öldürdü, Davut’sa on binlercesini. ’

“Maalesef Tevrat'ta güce sahipken İsraillilerin de

diğer herhangi bir millet kadar gaddar ve acımasız olduklarına dair birçok kanıt var. Diğer antik milletlerden ahlaki açıdan üstün, daha doğrucu ya da daha zeki değillerdi. Tek üstünlükleri, uzun süre var olmalarını sağlayan düzenli bir toplumsa ve üstün bir hükümete sahip olmaları anlamında üstündüler. Ama o İbrani halkı çok uzun zaman önce yok oldu ve o zamandan beri de diğer halklarla eşit düzeydeler. Tevrat'ta Yahudilerin diğer halklardan daha üstün olduğuna işaret eden hiçbir şey göremiyorum. Tanrı herkese karşı eşit derecede cömerttir. ’’

Yüzünde inanmaz bir ifadeyle, “Yahudileri Yahudi

olmayanlardan ayıran hiçbir şey yoktur mu diyorsun?" dedi Jacob.

"Aynen, ama bunu ben söylemiyorum, Kutsal Kitap söylüyor. "

"Nasıl olur da ismin 'Baruch' olmasına rağmen böyle konuşabilirsin? Tanrı'nın Yahudileri seçtiğini, onları kayırdığını, onlara yardım ettiğini ve onlardan çok şey beklediğini gerçekten inkâr mı ediyorsun?"

"Jacob, söylediklerini bir düşün yine. Sana bir kez daha hatırlatıyorum: insanlar seçer, kayırır, yardım eder, değer verir ve bir şeyler bekler. Ama ya Tanrı? Tanrı bu insani özelliklere sahip midir? Tanrı'nın bizim

suretimizden olduğunu tahayyül etme yanılgısı hakkında söylediklerimi hatırla. Üçgenler ve üçgen şekilli Tanrı hakkında söylediklerimi hatırla. ”

“Biz onun suretinden yaratıldık. ” dedi Jacob. “Yaradılış’ı aç. Sana o cümleleri göstereyim. ”

Bento ezbere okudu: “Tanrı, insanı kendi suretimizde, kendimize benzer yaratâlim, dedi. Denizdeki balıklara, gökteki kuşlara, evcil hayvanlara, sürüngenlere, yeryüzünün tümüne egemen olsun. Tanrı insanı kendi suretinde yarattı. Böylece insan Tanrı suretinde yaratılmış oldu. İnsanları erkek ve dişi olarak yarattı. ”

“Aynen, Baruch, cümleler bunlar. ” dedi Jacob. “Keşke dindarlığın da hafızan kadar sağlam olsaydı. Eğer bunlar Tanrı’nın kelamıysa, o zaman sen kim oluyorsun da onun suretinden yaratıldığımızı sorguluyorsun?” “Jacob, Tanrı'nın sana bahşettiği aklı kullan. Bu cümleleri birebir anlayamayız. Bunlar birer metafor. Biz ölümlülerin (bazılarımız sağır ya da kambur, bazılarımız kabızlık çekiyor, bazılarımız acınacak halde) Tanrı'nın suretinden yaratıldığımıza gerçekten inanıyor musun? Annem gibi yirmili yaşlarda ölenleri, kör ya da sakat doğanları ya da devasa çıbanlardan ötürü keçileri kaçıranları, sıraca illetinden

mustarip olanları, ciğerleri iflas edip, kan tükürenleri, açgözlüleri ya da canileri düşün; onlar da Tanrı'nın suretinden mi yaratıldı? Tanrı'nın bizimki gibi bir zihniyete sahip olduğunu, gururunun okşanmasını istediğini, yasalarına uymadığımıza kıskançlaşıp kindarlaştığını mı düşünüyorsun? Bu kadar kusurlu, sakat düşünce şekilleri kusursuz bir varlıkta mevcut olabilir mi? Bunlar sadece Kutsal Kitabı yazanların ifade şeklidir. "

"Kutsal Kitabı yazanların mı? Musa, Yeşu, Peygamberler ve Hakimler'e dil mi uzatıyorsun? Kutsal Kitabın Tanrı'nın kelamı olduğunu inkâr mı ediyorsun?"

Jacob’un sesi her cümlede daha da yükseldi ve Bento’nun sarf ettiği her kelimeyi dikkatle dinlemiş olan Franco, onu yatıştırmak için eliyle koluna dokundu.

“Kimseye dil uzatmıyorum. ” dedi Bento. “Bu sonuç senin zihninin ürünü. Ama Kutsal Kitaptaki söz ve fikirlerin insan zihninin, o pasajları yazan ve Tanrı’nın suretinde yaratıldıklarını, Tanrı'ya benzediklerini hayal eden -ya da daha doğrusu bunu arzu eden demeliyim- insanların ürünü olduğunu söylüyorum. ”

“Yani, Tanrı’nın Peygamberler aracılığıyla konuştuğunu inkâr ediyorsun, öyle mi?”

“Kutsal Kitaptaki 'Tanrı'nın kelamı’ olarak anılan bütün sözlerin sadece çeşitli peygamberlerin hayal gücünden kaynaklandığı çok açık. ”

“Hayal gücü mü! Sen hayal gücü mü dedin?” Jacob dehşetle açılmış olan ağzım eliyle kapattı, Franco ise gülümsemesini bastırmaya çalışıyordu.

Bento ağzından dökülen her kelimenin Jacob’u dehşete düşürdüğünü biliyordu fakat kendini durduramıyordu. Sessizlik zincirlerini kırmak ve gizlice düşündüğü ya da hahamla üstü kat kat kapalı bir şekilde paylaştığı bütün fikirleri yüksek sesle ifade etmek onu mest etmişti. Aklına Van den Enden’in “caute, caute” uyarısı geldi

ama ilk defa mantığı boş verip, gözünü karartarak devam etti.

“Evet, Jacob, bariz hayal gücü bu ve sakın afallama: bunu Tevrat'taki cümlelerden biliyoruz. ” Bento göz ucuyla Franco'nun sırıttığını gördü. Devam etti Bento: “Bak, Jacob Yasanın Tekrarı 34: 10’da yazanları benimle birlikte oku: ‘O günden bu yana İsrail’de Musa gibi Tanrı’nın yüz yüze görüştüğü bir peygamber çıkmadı. ' Şimdi, Jacob bunun ne anlama geldiğini bir düşün. Tevrat’ın bize Musa'nın bile Tanrının yüzünü görmediğini söylediğini biliyorsun tabii ki, değil mi?”

Jacob başıyla onayladı. “Evet, Tevrat öyle diyor. ”

“O zaman Jacob görme duygusunu devre dışı bırakıyoruz ve bu da Musa’nın Tanrı'nın gerçek sesini duyduğunu ve Musa'yı takip eden hiçbir peygamberin O’nun gerçek sesini duymadığı anlamına gelmeli. ” Jacob'un buna verecek cevabı yoktu.

“Açıkla bana!” dedi Bento’nun her lafına dikkat kesilen Franco. “Eğer diğer peygamberlerin hiçbiri Tanrı’nın sesini duymadıysa, o zaman kehanetlerin kaynağı nedir?"

Franco'nun katılımına sevinen Bento'nun cevabı hazırdı: “Bence peygamberler çok canlı hayal gücüne sahip olan ama çok gelişmiş

uslamlama gücüne sahip olmayabilen adamlardı. ”

“O zaman, Bento” dedi Franco: “Mucizevi kehanetlerin peygamberlerin hayal ettiği şeylerden başka bir şey olmadığına mı inanıyorsun?" “Aynen. ”

“Sanki doğaüstü bir şey yok gibi. . . ” diye devam etti Franco. “Her şey açıklanabilirmiş gibi konuşuyorsun. ”

“Benim inandığım şey tam da bu. Her şeyin, yani gerçekten her şeyin doğal bir sebebi vardır. ”

“Bence” dedi, peygamberler hakkında konuşurken Bento'ya dikdik bakan Jacob: “sadece Tanrı’nın bildiği, Tanrı'nın

iradesinin neden olduğu şeyler var. ”

“Biz daha çok bildikçe sadece Tanrı’nın bildiği şeylerin azalacağına inanıyorum. Başka bir deyişle, ne kadar cahil olursak Tanrı'ya o kadar çok şey atfediyoruz. ”

“Bu ne cürettir ki. . . ”

“Jacob” diye kesti lafını Bento. “Üçümüz neden burada toplandık bir gözden geçirelim. Bana geldiniz çünkü Franco ruhani bir kriz içindeydi ve yardıma ihtiyacı vardı. Ben sizi aramadım, aslında size benim yerime hahamı görmenizi tavsiye ettim. Sen de hahamın Franco'ya kendini daha kötü hissettireceğini söylediklerini söyledin bana. Hatırlıyor musun?”

“Evet, doğru. ” dedi Jacob.

“O zaman seninle böyle bir tartışmaya girmemiz hangi amaca hizmet ediyor? Sadece tek bir soru var aslında. ” Bento Franco'ya dönüyor. “Söyle bana, sana yardım edebiliyor muyum? Söylediğim herhangi bir şeyin faydası dokundu mu?”

“Söylediğin her şey içimi rahatlattı. ” dedi Franco. “Aklımı korumama yardımcı oldun. Yönümü kaybetmiştim ve senin berrak düşüncelerin, otoriteye dayanarak hiçbir şeyi kabul etmemen, daha önce duyduğum hiçbir şeye benzemiyor bu. Jacob'un öfkesini duyuyor ve onun için özür diliyorum ama benim için, evet bana yardımcı oldun. "

“O halde” dedi Jacob aniden ayağa kalkarak: “almak için geldiğimiz şeyi aldık demektir ve işimiz burada biter. " Franco afallamış gibiydi ve yerinden kalkmadı ama Jacob dirseğinden tutup onu kapıya doğru götürdü.

“Teşekkürler, Bento" dedi Franco, kapı eşiğinde dururken. “Söyle bana lütfen, bir daha buluşmamız için müsait olur musun?”

“Mantıklı tartışmalar için her zaman müsaidim, dükkâna gel yeter. “Ama. . . ", Bento Jacob’a doğru döndü, “mantığı dışarıda bırakan münakaşalar için müsait değilim”.

****

Bento’nun evinden görülemeyecek kadar uzaklaştıklarında Jacob sırıttı ve kolunu Franco’nun omzuna atıp, omzunu sıktı. “İhtiyacımız olan şeyi aldık. İyi iş çıkardık beraber. Sen rolünü iyi oynadın -hatta bana sorarsan fazla iyi oynadın- ama bunu tartışmayacağım şimdi çünkü yapmamız gereken şeyi tamamladık artık. Elimizdekilere baksana. Yahudiler Tanrı'nın seçilmiş kulları değilmiş; diğer halklardan hiçbir farkları yokmuş. Tanrı bize dair hiçbir hisse sahip değilmiş. Peygamberler hayalperest insanlarmış sadece. Kutsal metinler kutsal değilmiş de tamamen insanların eseriymiş. Tanrı'nın kelamı ve Tanrı’nın iradesi diye bir şey yokmuş. Yaradılış ve Tevrat'ın geri kalan bölümü fabl ya da metaformuş. Hahamlar, en yüceleri bile, özel bir bilgiye sahip

değillermiş, sadece kendi çıkarlarına göre hareket ederlermiş. ”

Franco başını sağa sola salladı. “İhtiyacımız olan her şeye sahip değiliz, henüz değil. Onu tekrar görmek istiyorum. ”

“Az önce iğrenç laflarını tek tek saydım: bu laflar düpedüz sapkınlık. Duarte amcanın bizden istediği buydu ve biz de istediğini yaptık. İnanılmaz bir kanıt var elimizde: Bento Spinoza Yahudi değil, Yahudi karşıtı. ”

“Hayır” dedi yine Franco. “Elimizde yeterince şey yok. Daha fazlasını duymalıyım. Daha fazlasını duymadan tanıklık yapmayacağım. ”

“Fazlasıyla bilgi var elimizde. Ailen tehlikede. Duarte amcayla bir anlaşma yaptık ve hiç kimse onunla yaptığı anlaşmanın dışına çıkamaz. Bu aptal Spinoza’nın yaptığı şey tam da buydu, Yahudi şeriatını es geçerek onu kazıklamak. Amcamın bağlantıları, amcamın verdiği rüşvetler ve amcamın gemisi olmasaydı halen Portekiz’de bir mağarada saklanıyor olurdun. Ve iki hafta sonra gemi senin annen ve kız kardeşin ve benim kız kardeşim için geri dönecek. Onların da babalarımız gibi katledilmesini mi istiyorsun? Eğer benimle sinagoga gelip, komiteye tanıklık yapmazsan, o zaman onları yakacak

kazığı kendi ellerinde tutuşturmuş olacaksın. ”

“Ben aptal değilim ve kimse beni koyun gibi güdemez!” dedi Fran-co. “Daha vaktimiz var ve benim de sinagog komitesine tanıklık yapmam için daha fazla bilgiye ihtiyacım var. Sen de biliyorsun ki bir gün daha geçse bir şey olmaz. Ve dahası, biz bir şey yapmasak bile amcam ailesiyle ilgilenmek zorunda. ”

“Amcan canı ne istiyorsa onu yapar. Onu senden daha iyi tanıyorum. Kendisininkilerden başka kural tanımaz ve tabiatı gereği cömert falan değildir. Spinoza'yı bir daha ziyaret etmek istemiyorum.

Bütün halkımıza iftira atıyor. ”

“O adam bütün cemaatin toplamından daha fazla zekâya sahip. Eğer sen gitmek istemiyorsan, onunla yalnız konuşacağım. ”

“Hayır, sen gidersen ben de gelirim. Yalnız gitmene izin veremem. İkna gücü çok yüksek bu adamın. Ben bile rahatsız oldum. Eğer yalnız gidersen onun için olduğu gibi senin için de cherem kararı çıkacağına eminim. " Franco’nun şaşkın bakışını fark eden Jacob, “cherem ‘aforoz’ demektir. ” diye ekledi. “Öğrensen iyi olacak bir İbranice kelime daha. ”

REVAL, ESTONYA - Kasım 1918

Guten tag!" dedi yabancı ve elini uzattı: "Ben Friedrich Pfister. Sizi tanıyor muyum? Tanıdık geliyorsunuz. "

"Rosenberg, Alfred Rosenberg. Burada büyüdüm.

Moskova'dan yeni geldim. Geçen hafta Teknik Üniversite'den diplomamı aldım. "

"Rosenberg mi? Aa, evet, evet hatırladım. Sen Eugen'in küçük kardeşisin. Gözlerin aynen onunkiler gibi. Sana katılabilir miyim?"

"Tabii ki. "

Friedrich bira bardağını masaya koydu ve Alfred'in karşısına oturdu. "Ağabeyinle çok yakın arkadaştık ve hâlâ temas halindeyiz. Evde seni sık sık görüyordum, hatta sırtımda dolaştırmışlığım bile vardır. Sen Eugen'den kaç yaş küçüktün: altı, yedi?"

"Altı. Tanıdık geliyorsun ama tam olarak hatırlayamıyorum. Neden bilmiyorum ama çocukluğuma dair çok az şey hatırlıyorum, her şey silinmiş gibi. Eugen okul için Brüksel'e gittiğinde dokuz on yaşındaydım. O zamandan beri de pek görmedim. Onunla hâlâ temas halinde olduğunu mu söylemiştin?"

“Evet, iki hafta önce Zürih’te akşam yemeği yedik. ”

“Zürih mi? Brüksel’den ayrılmış mı?"

“Yaklaşık altı ay önce. Veremi tekrar nüksetti ve yatarak tedavi olmak için İsviçre’ye geldi. Ben Zürih’te eğitim görüyordum ve onu hastanede ziyaret ettim. Birkaç hafta sonra hastaneden çıkacak ve sonra bir ileri bankacılık kursu için Berlin’e taşınacak. Birkaç hafta sonra ben de okul için Berlin’e gideceğim, yani orada sık sık görüşeceğiz. Bunların hiçbirini bilmiyor musun?”

“Artık yollarımız ayrıldı. Hiçbir zaman çok yakın değildik zaten ve şimdi de bağlantımız koptu. ”

“Evet, Eugen bundan bahsetti, hüzünlü bir tonla. Annenin sen daha bebekken öldüğünü biliyorum, bu ikiniz için de zordu ve babanın da genç yaşta öldüğünü hatırlıyorum, veremden mi ölmüştü?”

“Evet, daha kırk dört yaşındaydı. Ben on bir yaşındaydım. Söylesenize Herr Pfister. . . "

“Friedrich, lütfen. Ağabeyinin arkadaşı senin de arkadaşındır. Biz Friedrich ve Alfred’iz tamam mı?"

Alfred başıyla onayladı.

“Evet, Alfred, ne soracaktın?”

“Eugen benden hiç bahsetti mi?”

“Son görüşmemizde bahsetmedi. Yaklaşık üç yıldır görüşmemiştik ve anlatacak çok şey vardı. Ama geçmişte senden birçok kez bahsetti.

Alfred duraksadı ama sonra pat diye söyleyiverdi: “Benim hakkımda söylediği her şeyi anlatır mısın bana?”

“Her şeyi mi? Denerim ama önce bir gözlemde bulunmama izin ver: bir yandan bana gayet gerçekçi bir tutumla ağabeyinle hiçbir zaman çok yakın olmadığınızı söylüyorsun, öte yandan da birbirinizle temas kurmak için çaba harcamamış gibisiniz. Ama bugün ondan haber almaya istekli, hatta aç gibi görünüyorsun. Biraz

paradoksal bir durum. Merak ediyorum, acaba kendini ve geçmişini mi arıyorsun?”

Sorudaki derin kavrayış karşısında afallayan Alfred’in başı bir an için geri doğru gitti. “Evet, doğru. Bunu görmen beni çok şaşırttı. Bunlar. . . nasıl desem bilmiyorum. . . kaotik günler. Moskova’da anarşiyle coşan öfkeli kalabalıklar gördüm. Şimdi bu dalga doğu Avrupa'ya, bütün Avrupa'ya yayılıyor. Okyanuslar dolusu yerinden edilmiş insan. Ve ben de onlarla birlikte, belki de hepsinden daha fazla alt üst oldum. . . her şeyle bağım koptu.

“Ve geçmişte tutunacak bir dal arıyorsun, değişmeyen geçmişi özlü-yorsun. Bunu anlayabiliyorum. Eugen’in sana dair yorumları için

hafızamı bir tarayayım. Bana bir dakika izin ver, yoğunlaşayım ve görüntüleri yoklayıp yüzeye çıkarayım. ”

Friedrich gözlerini kapattı ama kısa bir süre sonra açtı: “Bir engel var, sana dair kendi anılarım önüme çıkıyor. İlk önce sana bunları anlatayım, sonra Eugen'in yorumlarına ulaşabilirim, tamam mı?"

“Tamam bana uyar." diye mırıldandı Alfred. Ama tam anlamıyla uymuyordu. Aksine, bu konuşma son derece tuhaftı: Friedrich’in ağzından dökülen her kelime garip ve beklenmedikti. Yine de çocukluğunu bilen bu adama güveniyordu.

Friedrich bir “yuva” amasına sahipti.

Friedrich tekrar gözlerini kapatarak deruni bir sesle konuşmaya başladı: “Yastık savaşı denedim ama sen oynamadın. . . seni bir türlü oynamaya ikna edemiyordum. Ciddi çok çok ciddi. Düzen, düzen. . . oyuncaklar, kitaplar, oyuncak askerler, her şey çok düzenli. . . o oyuncak askerleri severdin. . . ölümcül ciddiyette küçük bir çocuk. . . bazen seni sırtımda taşırdım. . . sanırım hoşuna gidiyordu. . . ama her zaman hemen iniyordun sırtımdan. . . eğlenmek kötü bir şey miydi?. . . evde bir soğukluk vardı. . . annesiz. . . baba bir kenara çekilmiş,

depresif. . . sen ve Eugen hiç konuşmazdınız. . . arkadaşlarınız neredeydi?. . . evinizde hiç arkadaşınızı görmedim. . . korku doluydun. . . odana kaçar, kapını kapatırdın, hep kitaplarına koşardın. . . "

Friedrich durdu, gözlerini açtı, biradan büyük bir yudum aldı ve gözlerini Alfred'e çevirdi: "Anı bankamdan sana dair çıkanlar bunlar, muhtemelen daha sonra başka anılar da yüzeye çıkacaktır. İstediğin şey bu muydu, Alfred? Emin olmak istiyorum. En yakın arkadaşımın kardeşine istediği ve ihtiyaç duyduğu şeyi vermek istiyorum. "

Alfred başıyla onayladı ve şaşkınlığını gizleyemeyerek hemen başını başka yöne çevirdi; daha önce hiç böyle

bir konuşma duymamıştı. Almanca kelimelerle konuşmasına rağmen Friedrich'in dili tamamen yabancıydı.

“O halde devam edip, Eugen'in sana dair yorumlarını bulup çıkaracağım. " Friedrich yine gözlerini kapattı ve bir dakika sonra yine o garip deruni ses tonuyla konuşmaya başladı. “Eugen, bana Alfred'den bahset. ” Friedrich başka bir sesle konuşmaya başladı, muhtemelen Eugen'in sesi olan bir sesle.

“Ah. . . Benim utangaç korku dolu kardeşim, harika bir sanatçıdır, ailedeki bütün yeteneği almıştı. Reval çizimlerini severdim (liman ve demir atmış

bütün o gemiler, yüksek kuleli Cermen kalesi) bir yetişkin için bile başarılı çizimlerdi ve o daha on yaşındaydı. Küçük kardeşim, hep okurdu, zavallı Alfred hep yalnızdı. . . Diğer çocuklardan o kadar korkardı ki. . . popüler değildi, çocuklar onunla dalga geçer ve 'filozof derlerdi ona, çok sevgi görmedi, annemiz ölmüş, babamız ölmek üzereydi, halalarım iyi kalpliydi ama hep kendi aileleriyle meşguldüler, onun için daha fazla şey yapmalıydım ama ona ulaşmak zordu. . . Ve ben de artıklarla besleniyordum. ”

Friedrich gözlerini açtı, bir iki kere gözlerini kırpıştırdı ve sonra doğal sesine geri

dönerek, “Hatırladıklarım bunlar. ” dedi. “Aa evet, bir şey daha var Alfred ama sana bunu söylemek konusunda karmaşık hislere sahibim, Eugen annenin ölümü için seni suçlamıştı. ”

“Beni mi suçladı? Beni mi? Daha birkaç haftalıktım ben. ”

“Biri öldüğünde genellikle suçlayacak bir şey, birini ararız. ”

“Ciddi olamazsın. Öyle değil mi? Yani Eugen bunu gerçekten söyledi mi? Hiç anlamı yok bunun. ”

“Genellikle hiç anlamı olmayan şeylere inanırız. Tabii ki onu sen öldürmedin ama sanırım Eugen sana hamile kalmasaydı

annesinin hala yaşıyor olacağını düşünüyor. Ama Alfred tahmin yürütüyorum ben. Kullandığı kelimeleri tam olarak hatırlamıyorum ama sana karşı bizzat irrasyonel diye tanımladığı bir kırgınlığı var. ”

Beti benzi atmış olan Alfred dakikalarca sessiz kaldı. Friedrich ona baktı, birasından bir yudum aldı ve kibarca, “Korkarım çok fazla şey söyledim. " dedi. “Ama bir arkadaşım bana danıştığında verebildiğim her şeyi vermeye çalışıyorum. ”

“İyi bir şey bu. Açıklık, dürüstlük, iyi, asil Alman erdemleri bunlar. Seni takdir ediyorum Friedrich. Ve söylediğin çoğu şey doğru. Bazen Eugen’in neden benim için daha fazla şey yapmadığını

merak ettiğimi kabul etmeliyim. Ve o alaycı laf (Küçük Filozof) bunu diğer çocuklardan o kadar çok duydum ki! Sanırım bu beni çok etkiledi ve gerçekten bir filozof olarak hepsinden intikamımı alma planı yaptım. ”

“Teknik Üniversite’de mi? Nasıl olabilir ki?”

“Diplomalı bir filozof olmadım, mühendislik ve mimarlık okudum ama kendimi gerçekten evimde hissettiğim yer felsefeydi ve Teknik Üniversite’de benim şahsi okumalarıma rehberlik eden donanımlı profesörler buldum. Her şeyden çok Almanların düşünce berraklığına hayran oldum. Bu benim tek dinim. Fakat tam şu anda aklım karmakarışık, yalpalıyorum. Aslında

neredeyse başım dönüyor. Belki de söylediklerini hazmetmek için biraz zamana ihtiyacım vardır sadece. ”

“Alfred, sanırım ne hissettiğini açıklayabilirim. Bunu bizzat tecrübe ettim ve başkalarında da gördüm. Sen paylaştığım anılara tepki vermiyorsun şu anda. Bu başka bir şey. Bunu açıklamamın en iyi yolu, felsefi bir modda konuşmak. Ben de çok felsefe eğitimi aldım ve benzer eğilimlere sahip biriyle konuşmak benim için bir zevk. ”

"Benim için de zevk olacaktır. Yıllardır etrafım mühendislerle çevrili ve felsefi bir sohbete hasret kaldım. ”

“Güzel, güzel. İzninle şöyle başlayayım: Kant'ın dış gerçekliğin bizim normalde algıladığımız gibi olmadığı, yani dış gerçekliğin doğasını içsel akli kurgularımız aracılığıyla inşa ettiğimiz yönündeki ifşaatının yarattığı şok ve şüpheleri hatırlıyor musun? Sanırım Kant'a aşmasındır değil mi?"

“Evet, çok aşinayım. Ama şu anki akli durumumla ne gibi bir alakası var?”

“Pekâlâ, kastettiğim şey şu ki senin geçmiş deneyimlerinle belirlenen dünyanın -iç dünyandan bahsediyorum- birdenbire olduğunu düşündüğün gibi olmadığını gördün. Ya da başka bir şekilde ifade etmek için, Husserl'dan

alıntı yapmama ve senin noema'nın infilak ettiğini söylememe izin ver. ”

“Husserl mı? Yahudi sözde felsefecilerden uzak duruyorum. Noema ne ayrıca?"

“Alfred sana Husserl'ı bir kenara atmamam tavsiye ederim, en iyilerden biridir. Noema deneyimlediğimiz haliyle şeyi, şeyin bizim tarafımızdan inşa edilmiş halini ifade ediyor. Örneğin bir bina ideasını düşün. Sonra da bir binaya yaslandığını ve binanın katı olmadığını ve bedeninin içinden geçtiğini düşün. O zaman senin bina noema'n infilak eder, ‘Lebenswelt'in (yaşam-dünyası) birdenbire düşündüğünden farklı hale gelir. ”

“Tavsiyene saygı duyuyorum. Ama lütfen biraz daha açıkla, dünyaya dayattığımız yapı fikrini anlıyorum ama bunun Eugen ve benle ne alakası olduğu konusunda kafam hala karışık. "

“Pekâlâ, söylediğim şey şu ki ağabeyinle olan hayat boyu sürmüş ilişkine dair görüşün tek, büyük bir darbeyle değişiverdi. Ona dair belli bir düşüncen vardı ve aniden geçmiş azıcık kaydı ve şimdi sen onun sana bazen kızgınlık (bu kızgınlık irrasyonel ve haksız olmasına rağmen) duyduğunu öğrendin. ”

“Yani geçmişimin sağlam zemini kaydığı için mi başımın döndüğünü söylüyorsun?”

“Aynen. İyi ifade ettin, Alfred. Zihnin aşın yüklenmiş durumda çünkü tamamen geçmişini yeniden kurmakla meşgul ve dengeni sağlamak için normal işlere ayıracak kapasitesi yok. ”

Alfred başıyla onayladı: “Friedrich, afallatıcı bir sohbet oldu bu. Üzerine düşüneceğim çok şey veriyorsun bana. Ama şunu da belirtmek isterim ki bu baş dönmesinin kısmen konuşmamızdan önce de vardı. ”

Friedrich sakince, ümitle bekledi, beklemesini bilen birine benziyordu.

Alfred duraksadı: “Normalde bu kadar çok şey paylaşmam. Aslında kendimden neredeyse hiç

bahsetmem ama sen de böyle -nasıl desem-güven verici, davetkâr bir yön var. ”

“Ne de olsa aileden sayılırım. Ve elbette biliyorsun ki yeniden eski arkadaş edinemezsin. ”

“Yeniden eski arkadaş. . . ” Alfred bir an düşündü, sonra gülümsedi: “Anlıyorum. Çok zekice. Neyse, güne yabancılaşmış hissederek başladım, Moskova’dan daha dün geldim. Şimdi yalnızım. Kısa bir süre evliydim, karım veremli, babası onu birkaç hafta önce İsviçre'de bir hastaneye yerleştirdi. Ama sorun veremle sınırlı değil, zengin ailesi beni ve fakirliğimi hiç tasvip etmiyor, kısacık

evliliğimizin artık tamamen bittiğine eminim. Beraber çok az vakit geçirdik ve artık birbirimize yazmayı bile kestik. ”

Alfred birasından hızlı bir yudum aldı ve devam etti. “Dün buraya geldiğimde halalarım, amcalarım ve kuzenlerim beni gördüklerine memnun gibiydiler ve onların bu sıcak karşılaması iyi hissettirdi bana. Buraya ait olduğumu hissettim. Ama uzun sürmedi. Bu sabah uyandığımda bir kez daha yabancılaşmış ve yuvasız hissettim ve şehirde dolaşıp, aradım o şeyi. . . şeyi. . . neyi? Sanırım yuvamı, arkadaşlarımı, hatta tanıdık yüzleri. Ama sadece yabancılar gördüm.

Realschule’de bile en sevdiğim öğretmenim, resim öğretmenim dışında hiç kimseyi görmedim, o da beni tanımış gibi yaptı sadece. Sonra, yarım saat önce son darbe geldi. Gerçekten ait olduğum yere gitmeye, sürgün yaşamayı bırakmaya, ırkımla tekrar bağlantı kurmaya ve Anavatan’a gitmeye karar verdim. Alman ordusuna katılmayı planlıyordum. Caddenin karşısındaki Alman askeri karargahına gittim. Orada, asker almaktan sorumlu çavuş, Goldberg adında bir Yahudi, beni sinek gibi savuşturdu. Alman ordusunun savaşılan ülkelerin vatandaşları için değil Almanlar için olduğunu söyleyerek eliyle gitmemi işaret etti. "

Friedrich sevimli bir şekilde başını salladı. “Belki bu son darbe bir nimetti. Belki de siperlerde anlamsızca, çamur içinde ölmekten azat edilecek kadar şanslıydın. ”

“Benim tuhaf derecede ciddi bir çocuk olduğumu söyledin. Sanırım hala öyleyim. Örneğin, ben kendi Kant’ımı ciddiye alıyorum, orduya katılmayı ahlaki bir zorunluluk olarak görüyorum. Eğer ölümcül bir yara almış Anavatan’dan herkes kaçsaydı içinde yaşadığımız dünya nasıl bir yer olurdu. Anavatan göreve çağırdığında oğulları çağrıya cevap vermelidir. "

“Ne tuhaf ya" dedi Friedrich: “biz Baltık Almanları Almanlardan

daha Almanız. Sanırım yerinden edilmiş biz bütün Almanlar bahsettiğin o güçlü özlemi duyuyoruz, yuva özlemi, gerçekten ait olduğumuz

bir yer özlemi. Biz Baltık Almanları köksüzlük illetinin orta yerindeyiz. Şu anda bunu bilhassa keskin bir şekilde hissediyorum çünkü babam bu hafta başı öldü. Bu yüzden Reval’deyim. Şimdi ben de nereye ait olduğumu bilmiyorum. Anne tarafım İsveçli ama kendimi oraya da ait hissetmiyorum. "

“Başın sağolsun. ” dedi Alfred.

“Teşekkürler. Birçok açıdan senden daha kolay atlattım, babam neredeyse seksen yaşındaydı ve bütün hayatım boyunca sağlıklı bir şekilde yanımdaydı. Ve annem de hâlâ hayatta,

burada vaktim onun ablamın evine taşınmasına yardım etmekle geçti. Aslında evde uyuyor şimdi ve çok geçmeden yanına dönmem lazım. Ama gitmeden önce şunu söylemek isterim ki yuva meselesi senin için derinlikli ve acil bir konu. Eğer bunu daha fazla irdelemek istersen biraz daha kalabilirim. ”

“Bunu nasıl irdeleyeceğimi bilmiyorum. Aslında derinlikli kişisel şeyler hakkında bu kadar rahat konuşabilme becerin beni şaşırtıyor. Daha önce kimsenin içindeki düşünceleri senin kadar açık bir şekilde ifade ettiğini duymamıştım. ”

“Sana bu konuda yardımcı olmamı ister misin?”

“Ne demek istiyorsun?”

“Yuvaya dair hislerini tanımlamana ve anlamana yardımcı olmamı diyorum.”

Alfred ihtiyatlıydı ama Litvanya birasından uzun, yavaş bir yudum aldıktan sonra, kabul etti.

“Bunu dene. Senin çocukluğuna dair anılarımı taradığımda yaptığım gibi yap. Tavsiyem şu, ‘yuvamda değilim' ifadesini düşün ve kendine defalarca söyle, ‘yuvamda değilim, ' ‘yuvamda değilim, ’ ‘yuvamda değilim. ”’

Alfred’in dudakları bu kelimeleri birkaç dakika tekrarladı ama son-

ra kafasını sağa sola salladı. “Hiçbir şey gelmiyor. Aklım grevde. ”

“Akıl asla grev yapmaz. Her zaman çalışır ama bir şey bizim ondan haberdar olmamızı engeller. Genellikle kendimizi rahat hissetmememiz engeller bunu. Bu durumda sanırım benim varlığım yüzünden rahat hissetmiyorsun. Gözlerini kapat ve beni unut, senin hakkında ne düşüneceğimi unut, söylediklerini nasıl yargılayabileceğimi unut. Sana yardımcı olmaya çalıştığımı ve bu konuşmanın aramızda kalacağına dair söz verdiğimi unutma. Eugen’le bile paylaşmayacağım bunu. Şimdi gözlerini kapat

‘yuvamda değilim'e dair düşüncelerin aklında patlak vermesine izin ver ve sonra bunları ifade et. Aklına geleni söyle, anlamlı şeyler olmak zorunda değil bunlar. ”

Alfred gözlerini kapattı ama tek kelime bile çıkmadı ağzından.

“Seni duyamıyorum. Yüksek sesle düşün. ”

Alfred yumuşak bir tonla konuşmaya başladı. “Yuvamda değilim. Hiçbir yerde değilim. Cacilie halam ya da Lydia halam yok. . . bana ait bir yer yok, okulda yok, diğer çocukların yanındayken, karımın ailesiyleyken, mimaride, mühendislikte, Estonya’da, Rusya'da bana

ait yer yok. . . Rusya Ana, tam bir şaka. . . ”

“Güzel, güzel, devam et" diye teşvik etti Friedrich.

“Hep dışarıdayım, kendi içime bakıyorum, hep onlara göstermek istiyorum. ” Alfred sessizleşti, gözlerini açtı: “Başka gelen bir şey yok. . . ” “Onlara göstermek istediğini söyledin. Kime, Alfred? ”

“Benimle alay eden herkese. Mahallede, Realschule’de, Teknik Üniversite’de, her yerde. ”

“Peki, onlara neyi nasıl göstereceksin, Alfred? Bu esnek akli çerçeveyi koru. Anlamlı şeyler söylemek zorunda değilsin. ”

“Bilmiyorum. Bir şekilde beni fark etmelerini sağlayacağım. ”

“Eğer seni fark ederlerse, o zaman yuvanı bulacak mısın? ”

“Yuva diye bir şey yok. Bana göstermeye çalıştığın şey bu mu? ” “Daha önceden belirlenmiş bir planım yok ama şimdi aklıma bir fikir geldi. Sadece bir tahmin bu ama merak ediyorum acaba herhangi bir yerde ‘yuvanda’ hissedebilir misin çünkü yuva bir yer değil, bir ruh halidir. Gerçekten yuvada olmak insanın kendisini kendi derisinin içinde yuvasında hissetmesidir. Ve Alfred bence sen kendi derinin içinde yuvanda

hissetmiyorsun. Belki de hiç hissetmedin. Belki de yuva denilen şeyi bütün hayatın boyunca yanlış yerlerde aradın. ”

Alfred yıldırım çarpmışa döndü. Çenesi aşağı düştü, gözleri Friedrich'e kilitlendi: "Sözlerin kalbime işledi. Böyle şeyleri, böyle mucizevi şeyleri nereden biliyorsun? Felsefeci olduğunu söylemiştin. Buradan mı geliyor bu? Bu felsefeyi ben de okumalıyım. ”

"Ben amatörüm. Tıpkı senin gibi, bütün hayatımı felsefeyle geçirmek isterdim ama hayatımı kazanmak zorundayım. Zürih'te tıp fakültesine gittim ve diğerlerinin zor şeylere dair konuşmasına

yardımcı olmak konusunda çok şey öğrendim. Ama annem beni bekliyor ve yarından sonra da Zürih'e gitmek zorundayım. "

"Ne büyük talihsizlik. Aydınlatıcı bir konuşma oldu ve ben daha yeni başladığımızı hissediyorum. Reval'e gitmeden önce devam etmek için vaktin yok mu? "

"Sadece yarınım var. Annem öğleden sonraları dinleniyor. Aynı saatte? Burada buluşâlim mı? "

Alfred iştahını ve "Evet, evet" diye haykırma isteğini frenledi. Sadece tam da olması gerektiği gibi başıyla onayladı: "Sabırsızlanıyorum. "

AMSTERDAM – 1656

Ertesi akşam van den Enden akademide Clara Maria'nın özenli Latince alıştırması babası tarafından kesildi. Kızına resmi bir şekilde selam verdi ve "Araya girdiğim için kusura bakmayın, Matmazel van den Enden" dedi, "ama Bay Spinoza'yla konuşmam lazım". Bento'ya dönerek, "Lütfen bir saat içinde büyük odaya gelip, Yunanca dersine katılın. " dedi.

"Aristoteles ve Epikür'ün bazı metinlerini tartışacağız. Yunancanız halen başlangıç seviyesinde olsa da bu iki beyefendinin size söyleyecek önemli şeyleri var. " Dirk'e dönüp, "Maalesef artık tıp fakültesinde zorunlu olmadığı için. " dedi.

“Yunancayla pek ilgilenmediğinizi biliyorum ama bu tartışmanın bazı yönleri hastalarla gelecekte yapacağınız çalışmalar için faydalı olabilir. ”

Van den Enden yine resmi bir şekilde kızına selam verdi: “Matmazel, izninizle şimdi aradan çekiliyorum, Latince alıştırmalarınıza devam edebilirsiniz. ”

Clara Maria Cicero’dan metinler okumaya devam etti, Bento ve Dirk de sırayla bunları Felemenkçeye çevirdi. Maria, Cicero’yu dinlemektense “multa”, “pater” ve “puer”deki ve hepsinden de güzeli “praestantissimum”daki m ve p’leri telaffuz ederken Clara Maria’nın

dudaklarının büründüğü leziz hareketlere takılıp kalmış olan Bento’nun dikkatini toparlamak için cetvelini defalarca masaya vurdu.

“Bugün aklınız nerede, Bento Spinoza? " dedi Clara Maria, on üç yaşındaki, armut şekilli aşırı sevimli yüzünü gerip, haşin bir şekilde kaş çatmak için kendini zorlayarak.

“Pardon, bir an için dalıp gitmişim, Bayan van den Enden. ” “Babamın Yunanca seminerini düşünüyorsunuzdur hiç şüphesiz? ” “Hiç şüphesiz. ” diye gerçeği gizledi, babadan çok daha fazla kızım düşünen Bento. Ayrıca birkaç saat önce Jacob’un sarf ettiği, onun yalnız, yalıtılmış bir adam

olmaya yazgılı olduğunu öngören öfkeli sözler de aklından çıkmıyordu. Jacob'un beyni yıkanmıştı, zihni kapalıydı ve birçok konuda yanılıyordu ama şu konuda haklıydı: Bento'nun gelecekte bir karısı, ailesi ya da cemaati olmayacaktı. Aklı ona amacının özgürlük olması gerektiğini ve Bâtıni Yahudi cemaatinin sınırlarından kurtarma mücadelesinin, bu sınırların yerine bir eş ve ailenin kelepçelerini koyarsa, gülünç olacağını söylemişti. Tek gayesi düşünme, inceleme ve zihninde yankılanan sağır edici düşünceleri kayda geçirme özgürlüğüydü. Ama ilgisini Clara Maria'nın tatlı dudaklarından söküp almak

o kadar, ah o kadar zordu ki.

Van den Enden Yunanca sınıfındaki tartışmaya “Eudaimonia! ” diye haykırarak başladı. “Şimdi ‘eu'nun iki kökünü inceleyelim. "Elini kulağa koyup bekledi. Öğrenciler ürkekçe “iyi”, “normal” ve “hoş” dediler. Van den Enden başıyla onayladı ve aynı egzersizi “daimon”la tekrarladı ve daha canlı bir koro yükseldi: “ruh”, “şeytan”, “küçük ilah".

“Evet, evet, evet. Hepsi doğru ama ‘eu' ile birleşince anlam ‘iyi talih’e doğru kayıyor, dolayısıyla eudaimonia genellikle ‘esenlik', ‘mutluluk’ ya da ‘refah’ anlamına gelir. Bu üç kelime eşanlamlı mıdır? İlk bakışta öyle görünüyor ama aslında sayısız filozof aralıklarındaki

küçük farklılıklar üzerine söylev çekmiştir. Eudaimonia bir ruh hali midir? Bir yaşam şekli midir? ” Cevap beklemeden, “Yoksa katışıksız hedonistik haz mıdır? ” diye ekledi. “Yoksa arete kavramıyla bağlantılı olabilir mi? Arete ne anlama gelir peki? ’’ Elini kulağına götürerek, iki öğrenci aynı anda “erdem” diyene kadar bekledi.

“Evet, kesinlikle ve birçok antik Yunan filozofu erdemi eudaimonia kavramına dâhil eder böylece de eudaimonia’yı *öznel* mutluluk hissinden ahlaki, erdemli, arzulanası bir hayat sürmeye yönelik daha yüce bir uğraşa yükseltirler. Sokrates bu konuda güçlü hislere sahip: geçen hafta okuduğumuz Platon’un Savunma'sını hatırlayın, Platon bir Atinalı’ya sesleniyor ve arete meselesini şu cümlelerle ortaya koyuyor. . . ” Bu noktada van den

Enden teatral bir poz takınıyor ve Platon'u Yunanca olarak ezberden okuyor ve sonra Dirk ve Bento için tane tane Latinceye çeviriyor: "Bir yandan bilgelik ya da hakikate ya da olası en iyi ruh haline hiç aldırmaz veya bu konuda hiç düşünmezken olabildiğince zenginlik, şan ve şöhret elde etme isteğine sahip olmaktan utanmıyor musun? "

"Şimdi, Platonun erken dönem eserlerinde hocası Sokrates'in fikirlerini yansıttığını ama Devlet gibi son dönem eserlerinde Platon'un adalet ve metafizik alanındaki diğer erdemlere dair mutlak standartları vurgulayan kendi fikirlerinin ortaya çıktığını gördüğümüzü unutmayın. Platonun hayatımızdaki temel amaca dair fikri nedir? En yüce

bilgi biçimine ulaşmaktır ve bu da, bana göre, diğer her şeyin türediği 'iyi' ideasıdır. Ancak o zaman eudemonia'ya ulaşabiliriz ki eudemonia Platon'a göre bir ruh dengesi durumudur. Ruh dengesi ifadesini tekrar etmek isterim. Bunu hatırlamakta fayda var; hayatınızda işinize yarayabilir.

"Şimdi bir sonraki büyük filozofa, Platon'la muhtemelen yirmi yıl çalışmış olan Aristoteles'e bakâlim. Yirmi yıl. Benim müfredatımın çok zor ve uzun olduğundan yakınanlar bunu unutmasınlar. "

"Bu hafta okuyacağınız Nichomachean Ethics'ten parçalarda Aristoteles'in de

iyi hayata dair güçlü fikirlere sahip olduğunu göreceğiz. İyi hayatın duyusal haz, şöhret ya da zenginlikten ibaret olmadığından emindi. Aristoteles hayatımızdaki amacın ne olduğunu düşünüyordu peki? En derin benzersiz işlevimizi yerine getirmek olduğunu düşünüyordu. ‘Bizi diğer canlılardan ayıran nedir? ’ diye soruyor. Bu soruyu size yöneltiyorum. ”

Sınıftan hemen gelen bir cevap yok. En sonunda bir öğrenci, “Biz gülebiliyoruz ama diğer hayvanlar gülemiyor. ” diyor, sınıf arkadaşları kıkırdamaya başlıyor.

Bir diğeri, “iki ayak üstünde yürüyoruz. ” diyor.

“Kahkaha ve bacaklar: sunabildiğiniz en iyi şey bu mu! ” diye haykırdı van den Enden.

“Böyle aptalca cevaplar bu tartışmayı saçmalaştı-rıyor. Düşünün! Bizi diğer canlılardan ayıran temel özellik nedir? ” Aniden Bento'ya dönüyor: “Bu soruyu sana yöneltiyorum, Bento Spinoza. "

Bir an için bile düşünmeden cevap verdi Bento: “Bize özgü olan akıl yürütme yeteneğimizdir. ”

“Kesinlikle. Ve dolayısıyla, Aristoteles en mutlu insanın bu işlevi yerine getiren insan olduğunu iddia etmişti. ”

“En yüce ve en mutlu uğraş, filozof olmak mıdır? ” diye sordu, Yunanca sınıfındaki en zeki öğrenci olan ve Bento'nun ani cevabı karşısında cesaretinin kırıldığını hisseden Alphonse. “Bir filozof için bu iddiada

bulunmak kendi çıkarlarına hizmet etmek değil midir? ”

“Evet, Alphonse ve bu sonuca ulaşan ilk düşünür sen değilsin. Ve bu takıntı bize, Eudemonia’ya dair son derece farklı fikirlerle tartışmaya katılan bir diğer önemli Yunan düşünürü Epikür'e geçiş imkânı tanıyor. İlki hafta sonra Epikür'ü okuduğunuzda onun da iyi hayattan bahsettiğini ama bunun için tamamen başka bir kavram kullandığını göreceksiniz. Ataraxia’dan sık sık bahsediyor, bu terimi şöyle çevirebiliriz. . . ” van den Enden elini yine kulağına götürdü.

Alphonse aniden ‘huzur’ diye bağırdı ve çok geçmeden diğerleri

‘sükûnet’ ve ‘akli huzur’ diye ekledi.

“Evet, evet, evet" dedi van den Enden, sınıfının performansından gitgide daha memnun olduğu belli olan van den Enden. “Epikür için ataraxia tek gerçek mutluluktu. Peki, buna nasıl ulaşırız? Platon'un ruh dengesi ya da Aristoteles’in önerdiği akıl yürütme aracılığıyla değil, basitçe kaygı ve endişenin ortadan kaldırılması aracılığıyla ulaşırız. Eğer Epikür şu anda sizinle konuşuyor olsaydı sizi basitçe hayatınızı basitleştirmeye teşvik ederdi. Eğer bugün burada duruyor olsaydı bunu muhtemelen şöyle ifade edecekti. ”

Van den Enden boğazını temizledi ve dost canlısı bir tavırla konuştu. "Arkadaşlar, çok az şeye ihtiyacınız var, bunlara kolayca ulaşabilirsiniz ve zorunlu acılara da kolaylıkla katlanılabilir. Zenginlik ve şöhret gibi saçma amaçlarla hayatınızı karmaşıklaştırmayın: bunlar ataraxia'nın düşmanıdır. Örneğin şöhret diğerlerinin fikirlerinden ibarettir ve hayatımızı diğerlerinin istediği gibi yaşamamızı gerektirir. Şöhrete ulaşmak ve şöhreti muhafaza etmek için diğerlerinin sevdiği şeyleri sevmeli ve kaçındıkları şeylerden kaçınmalıyız. Bu nedenle şöhretle geçen bir hayatın siyasetle geçen bir hayattan farkı yoktur. Uzak

durun. Ya zenginlik? Aman ha! Tuzak bu. Daha fazla şey elde ettikçe daha fazla ihtiyaç duyarız ve isteğimiz karşılanmadığında üzüntümüz daha derin olur. Arkadaşlar beni dinleyin: eğer mutluluğu arzuluyorsanız hayatınızı gerçek anlamda ihtiyaç duymadığınız bir şey için mücadele ederek harcamayın. ”’

“Şimdi" diye devam etti van den Enden, normal ses tonuna geri dönerek: “Epikür ve öncülleri arasındaki farka dikkat edin. Epikür en yüce iyiliğin bütün kaygılardan kurtularak ataraxia’ya ulaşmak olduğunu düşünüyor. Sorusu ya da

yorumu olan? Aa, evet Bay Spinoza. Sorunuz mu var? "

“Epikür sadece negatif bir yaklaşım mı öneriyor? Yani rahatsızlığın ortadan kaldırılmasının ihtiyaç duyduğumuz tek şey olduğunu ve dıştan gelen kaygıları olmayan insanın kusursuz, doğası gereği iyi ve mutlu olduğunu mu kastediyor? Ulaşmaya uğraşmamız gereken hiç olumlu nitelik yok mudur? "

“Harika bir soru. Seçtiğim okuma parçaları onun cevabına ışık tutacaktır. Şanslısınız Bay Spinoza Yunancanız kusursuzlaşana kadar beklemek zorunda değilsiniz, Epikür’ün fikirlerini Latince okuyabilirsiniz, Epikür’den yaklaşık iki yüzyıl sonra

yaşamış olan Romalı şair Lucretius onun fikirlerini Latince olarak kayda geçirmişti. Zamanı gelince sizin için uygun sayfaları seçerim. Bugün sadece onu diğerlerinden ayırt eden temel fikre temas ettim: iyi hayat kaygıdan kurtulmakta yatar. Ama basit bir okuma bile Epikür'ün çok daha karmaşık bir filozof olduğunu gösterecektir. Bilgi, dostluğu ve erdemli, ılımlı bir hayatı teşvik ediyor. Evet, Dirk sorun var mı? Görünen o ki Latince öğrencilerim Yunanlılara Yunanca öğrencilerimden daha meraklılar. "

"Hamburg'da" dedi Dirk: "'Epikürcü Haz' diye bir meyhane var. İyi şarap ve

bira da Epikür'ün iyi hayatının bir parçası mı? "

"Bu soruyu bekliyordum, geleceği kesindi. Birçok kişi iyi yemek ya da şarabı ifade etmek için hatalı bir şekilde onun adını kullanıyor. Eğer öğrense Epikür buna çok şaşırırdı. Sanırım bu garip hata Epikür'ün katı materyalizminden kaynaklanıyor. Ölümden sonra hayatın olmadığına ve hayat bundan ibaret olduğu için dünyevi mutluluk peşinde koşmamız gerektiğine inanıyordu. Ama Epikür'ün hayatlarımızı duyusal ya da erotik hazlar içinde yüzerek harcamamız gerektiğini önerdiği sonucunu çıkarma hatasına düşmeyin.

Kesinlikle öyle değil, neredeyse çileci bir hayat yaşadı ve bunu savundu. Tekrar ediyorum, hazzı azamiye çıkarmanın en iyi yolunun acıyı asgariye indirmek olduğuna inanıyordu. Temel vargılarından biri ölüm korkusunun temel bir acı kaynağı olduğu idi ve hayatının çoğunu ölüm korkusunu azaltmanın felsefi yöntemlerini aramakla geçirdi. Başka sorusu olan, lütfen."

"İnsanın diğerlerine ve kendi cemaatine hizmet etmesinden ya da sevgiden hiç bahsediyor mu? "

"Geleceğin doktorundan gelen yerinde bir soru. Kendisini bir doktorun fiziksel rahatsızlıkları tedavi etmesi gibi ruhi rahatsızlıkları tedavi eden tıbbi bir filozof olarak

tanımladığını da bilmek ilgini çekecektir sanırım. Bir keresinde ruhu iyileştiremeyen bir felsefenin bedeni iyileştiremeyen bir ilaç kadar değersiz olduğunu söylemişti. Şöhret, güç, zenginlik ve cinsel şehvet arayışından kaynaklanan bazı ruh rahatsızlıklarından bahsetmiştim ama bunlar sadece ikincil önemdedir. Diğer bütün endişelerin temelinde yatan ve onları besleyen kaygı behemotu ölüm ve ölümden sonraki yaşam korkusudur. Aslında öğrencilerinin okuması gereken 'ilmihal'deki ilk ilkelerden biri de şudur: biz ölümlüyüz, ölümden sonra hayat yok ve dolayısıyla da ölümden sonra tanrılardan korkmamız için hiçbir

neden yok. Çok yakında bu konuda Lucretius'un metninde daha fazla şey okuyacaksın Dirk. Sorunun devamını unuttum ama. "

"İlk olarak" dedi Dirk: "'Behemot' ne anlama geliyor bilmiyorum. "

"İyi soru. Burada bu kelimeyi bilen var mı? " Sadece Bento elini kaldırdı.

"Söyleyin bize, Bay Spinoza. "

"Canavarımsı hayvan" dedi Bento. "Yaradılış ve Eyüb'de geçen İbranice b'hemâh kelimesinden geliyor. "

"Eyüb, öyle mi. Bunu ben de bilmiyordum. Teşekkürler. Şimdi soruna geri dönelim, Dirk. "

“Sevgi ve insanın cemaatine hizmet etmesi hakkında bir şey sordum. ”

“Bildiğim kadarıyla, Epikür evlenmemişti ama bazılarının evlenip aile kurmasına inanıyordu, sorumluluk almaya hazır olanların. Ama seven kişiyi köleleştiren ve nihayetinde hazdan çok acıya yol açan irrasyonel bir şekilde tutkulu aşka ısrarla karşı çıkıyordu. Şehvetli tutku bir kez amacına ulaştığında aşığın sıkıldığını ya da kıskançlığa kapıldığını veya ikisini birden tecrübe ettiğini söylüyor. Ama daha yüce bir sevgiye, bizi bir kutsanmışlık durumuna uyandıran dost sevgisine büyük önem veriyordu. Dışlayıcı bir insan

olmadığını ve bütün insanlara eşit davrandığını da belirtmekte fayda var: Epikür’ün okulu Atina'da hem kadın hem de kölelere kapılarını açan tek okuldu.

“Ama hizmete dair sorduğun soru önemli Dirk. Epikür sessiz, yalı-tık bir hayat sürmemiz, kamusal sorumluluklardan, resmi görevlerden ve ataraxia’mızı tehlikeye atabilecek bütün sorumluluk türlerinden kaçınmamız gerektiğini savunuyordu. “

“Dinin hiç bahsi geçmiyor. ” dedi, amcası zamanında Antwerp piskoposluğu yapmış olan Katolik öğrenci Edward. “Arkadaş sevgisinden bahsediliyor ama Tanrı sevgisinden ya

da Tanrı'nın Epikür'ün mutluluk şemasındaki yerinden hiç bahsedilmiyor. "

“Önemli bir hususa parmak bastın, Edward. Epikür günümüz okurlarım afallatıyor çünkü mutluluk formülü Tanrı'yı neredeyse hiç ilgilenmiyor. Mutluluğun sadece kendi zihnimizden kaynaklandığına inanıyor ve doğaüstü şeylerle kurulan ilişkilere hiç önem vermiyordu. ” ‘Tanrı’nın varlığını inkâr ettiğini mi söylüyorsunuz? ” diye sordu Edward.

“Çoğul anlamda tanrılar mı demek istiyorsun? Hangi dönemden bahsettiğimizi unutma Edward. MÖ dördüncü yüzyıldayız ve İbraniler hariç bütün erken

kültürler gibi Yunan kültürü de çoktanrılıydı. " dedi van den Enden.

Edward başıyla onayladı ve sorusunu yeniden formüle etti: “Epikür ilahları inkâr mı ediyordu? "

“Hayır, cüretkârdı ama kendini tehlikeye atacak kadar değil. Sokrates’in sapkın olduğu gerekçesiyle idam edilmesinden yaklaşık altmış yıl sonra doğmuştu ve tanrılara inanmamanın insanın sağlığı için zararlı olduğunu biliyordu. Daha güvenli bir konum benimsemiş ve tanrıların var olduğunu, Olimpos Dağı’nda mutlu mesut yaşadıklarını ama insanların hayatlarından tamamen bihaber olduklarını ifade etmişti. "

“Ama nasıl bir Tanrı ki bu? İnsan Tanrı'nın bizim onun Plan’ına göre yaşamamızı istemediğini nasıl tahayyül edebilir ki? ” diye sordu Edward. “Kendi oğlunu bizim için feda eden bir Tanrı’nın bizden belli, kutsal bir biçimde yaşamamızı istemediğini tahayyül etmek imkânsız. ”

“Farklı kültürler tarafından icat edilen birçok farklı Tanrı anlayışı var. ” diye araya girdi Bento.

“Ama İsa’nın, Efendimizin bizi sevdiğinden ve bizim için kalbinde bir yer ve aklında bir plan olduğuna derinden inanıyorum. ” dedi Edward, yukarı bakarak.

“Bir inancın kuvvetli olmasının o inancın

doğruluyla hiçbir ilişkisi yok. ” diye karşılık verdi Bento. “Her Tanrı’nın deruni ve hararetli inananları vardır. ”

“Beyler, beyler” diye müdahale etti van den Enden: “Bu tartışmayı metinleri okuyup iyice kavrayana kadar erteleyelim. Ama sana şunu söylemek isterim ki Edward, Epikür tanrılar konusunda küstah ve ciddiyetsiz değildi: tanrıları kendi ataraksiya görüşüne dâhil etmiş ve onlara imrenerek onları kalbimizde yaşatmamızı ve mutlu bir sükûnet içinde geçen bir hayat için onları model almamız gerektiğini söylemişti. Dahası, rahatsızlık yaratmaktan

kaçınmak adına. . . ” Bu noktada van den Enden Bento’ya doğru bir bakış attı: “Takipçilerine dini ayinler de dâhil bütün cemaat faaliyetlerine sakin sakin katılmalarını tavsiye etmişti. ” Edward yatışmamıştı. “Ama sırf rahatsızlıktan kaçınmak için dua etmek sahte bir itaat gibi görünüyor. ”

“Bu itirazı birçok kişi dile getirdi Edward fakat Epikür ayrıca tanrılara kusursuz varlıklar olarak hürmet etmemiz gerektiğini yazıyor. Dahası, biz tanrıların varlığı üzerine düşünmekten estetik bir haz alıyoruz. Saat geç oldu beyler. Bunların hepsi harika sorular ve Epikür’ün eserini okurken her birini tek tek ele alacağız. ”

Günün sonunda Bento ve öğretmenleri rol değiştirdi. Van den Enden ve kızına yarım saat İbranice dersi verdi ve sonrasında van den Enden baş başa konuşmak için biraz daha kalmasını istedi.

"İlk karşılaştığımızda yaptığımız konuşmayı hatırlıyor musun? " "Çok iyi hatırlıyorum ve siz beni hiç şüphesiz benzer düşüncelere sahip yol göstericilerle tanıştırıyorsunuz. "

"Epikür'ün yorumlarının cemaatin içinde düştüğün müşkül duruma son derece uygun olduğunu fark etmişsindir. "

"Cemaatin dini törenlerine sakin sakin katılmak konusundaki yorumlarını

beni hedefleyerek mi dile getirdiniz merak ettim. ”

“Kesinlikle öyle. Hedeflerine ulaştılar mı peki? ”

“Neredeyse ulaşacaklardı ama kendileriyle o kadar çelişiyorlardı ki hedefe varamadılar. ”

“Nasıl olur? ”

“Şahsen ben huzurun ikiyüzlülüğün topraklarında filizlenemeyeceğini düşünüyorum. ”

“Sanırım cemaate ayak uydurmak için toplu ibadetlere katılmak dâhil gereken her şeyin yapılması gerektiği yönündeki tavsiyesinden bahsediyorsun. ”

“Evet, ben buna ikiyüzlülük diyorum. Edward bile buna

tepki verdi. Eğer insan kendine karşı dürüst değilse iç huzur nasıl var olabilir ki? ”

“Seninle bilhassa Edward’a dair konuşmak istemiştim. Tartışmamıza ve sana dair olan hisleri konusunda tahminin nedir? ”

Bu soruya şaşıran Bento duraksadı. “Bunun cevabını bilmiyorum. ”

“Tahminde bulunmanı istiyorum. ”

“Şey, benden memnun değil. Sanırım biraz kızgın. Belki de tehdit altında hissediyor. "

“Evet, iyi bir tahmin. Bunu öngörmek zor değil, sanırım. Şimdi şu soruya cevap ver. Senin istediğin bu mu? ”

Bento hayır anlamında başını salladı.

“Peki Epikür senin iyi hayata yol açacak bir şekilde davrandığını düşünür müydü? ”

“Düşünmeyeceğini kabul etmek zorundayım. Fakat o an için daha fazla şey söylemekten kaçındığım için bilgece davrandığıma inanmıştım. "

“Ne gibi şeyler? ”

“Tanrı’nın bizi kendi suretinden yaratmadığı, bizim onu kendi suretimizden yarattığımız gibi şeyler. Biz onun bizim gibi bir varlık olduğunu, mırıldanarak okuduğumuz duaları duyduğunu ve ne istediğimizi önemsediğini hayal ediyoruz. . . “

“Aman Tanrım! Eğer söylemek üzere olduğun şey buyduysa, o zaman haklısın. O halde diyelim ki davranışın bilgelikten uzaktı fakat tamamen aptalca değildi. Edward katı bir Katolik. Amcası Katolik bir piskopostu. Ne kadar mantıklı olurlarsa olsunlar birkaç yorum karşısında onun kendi inançlarından vazgeçmesini beklemek son derece mantıkdışı ve belki de tehlikeli olacaktır. Amsterdam şu anda Avrupa'daki en hoşgörülü şehir olarak ün salmış durumda. Ama ‘hoşgörülü’ kelimesinin anlamını hatırla, mantıkdışı olduklarını düşünsek de diğerlerinin inançlarına hoşgörülü olmayı ifade eder. ”

“Gitgide şuna daha fazla inanıyorum ki. . . ” dedi Bento: “Eğer insan çok farklı inançlara sahip insanlar arasında yaşıyorsa, kendisini değiştirmeden onlara ayak uyduramaz. "

“Ajanımın Yahudi cemaatinde sana dair baş gösteren huzursuzluğa ilişkin söylediklerini şimdi anlayabiliyorum. Fikirlerini diğer Yahudilerle paylaşıyor musun? ”

“Bir yıl kadar önce yaptığım meditasyonlar esnasında her zaman doğruları söylemeye karar verdim. . . ”

“Haa” diye araya girdi van den Enden: “İşlerinin neden bu kadar kesat olduğunu şimdi anladım. ‘Doğruları

söyleyen işadamı’ tam bir oksimorondur. ”

Bento başını sağa sola salladı. “Oksimoron mu? "

“Yunancadan. ‘Oxys' keskin anlamına geliyor; ‘moros’ ise aptalca. Dolayısıyla oksimoron bir iç çelişkiyi ifade ediyor. Gerçekleri söyleyen bir tüccarın müşterisine söyleyebileceği şeyleri bir düşünsene: ‘Lütfen bu kuru üzümleri alın, bana büyük bir iyilik yapmış olursunuz. Yıllardır bekliyorlar, buruşup gittiler ve önümüzdeki hafta taze üzümler gelmeden önce bunlardan kurtulmak zorundayım. ”'

Bento’nun yüzünde hiçbir gülme izi göremeyen van den Enden hâlihazırda fark etmiş olduğu bir şeyi

anımsadı, Bento Spinoza'nın hiç espri anlayışı yoktu. Geri adım attı Enden. “Ama senin bana anlattığın ciddi şeyleri hafife almak gibi bir niyetim yok. ”

“Cemaatim içinde ihtiyatlı olmamı istediniz. Ben de görüşlerim konusunda kardeşim ve Portekiz'den gelip benden yardım isteyen o ikinci yabancı hariç kimseye bir şey söylemedim. Aslında o iki yabancıyı daha birkaç saat önce gördüm ve ruhani kriz içinde olduğunu itiraf eden kişiye yardımcı olabilmek için batıl inançlara dair görüşlerimi ifade etmekten çekinmedim. Onlarla Kutsal Kitaba dair eleştirel bir okuma yaptım. Kendimi onlara açık ettiğimden beri ‘iç uyum’ dediğiniz şeyi yaşıyorum. "

“Sanki çok uzun zamandır kendini bastırmış gibi konuşuyorsun. ” “Ailem ya da benden hiç memnun olmayan hahama yetecek kadar değil. Yanlış inançların kölesi olmayan bir toplumun özlemi içersindeyim. ”

“Bütün dünyayı dolaşsan bile Bâtıni olmayan tek bir toplum bulamazsın. Cehalet olduğu sürece batıl inançlara bağlılık devam edecek. Tek çözüm cehaletten kurtulmak. Bu yüzden ders veriyorum. ”

“Korkanın bu kaybetmeye mahkûm olduğumuz bir savaş. ” diye cevap verdi Bento. “Cehalet ve batıl inançlar yangın gibi yayılıyor ve dini önderler de konumlarını

sağlamlaştırmak için bu ateşi körüklüyorlar. ” “Bunlar tehlikeli laflar. Yaşını aşan laflar. Yine söylüyorum, dünyadaki herhangi bir topluluğun parçası olabilmek için ihtiyat şart. ”

“Özgür olmam gerektiği kanaatindeyim. Eğer böyle bir topluluk bulamayacaksam, o zaman belki de topluluğum olmaksızın yaşamalıyım. ” “‘Caute’ye dair söylediklerimi unutma. Eğer ihtiyatlı olmazsan isteklerinin ve muhtemelen de korkularının kontrolden çıkması olasıdır. "

“Artık ‘olası'nın ötesine geçti bu. Sanırım bu süreç zaten başladı. ” diye yanıt verdi Bento.

ESTONYA – 1918

İlk görüşmelerinin ertesi günü Alfred meyhanenin girişine bakıyordu ve Friedrich'i fark eder etmez ayağa sıçradı. "Friedrich, seni görmek ne güzel. Bana vakit ayırdığın için teşekkürler. "

Bardan biralarını aldıktan sonra yine köşedeki sessiz masaya oturdular. Alfred bu sefer bütün konuşmanın odağı olmamaya karar verdi ve "Nasılsın, annen nasıl? " diye konuşmaya başladı.

"Annem hala şokta, hala babamın artık var olmadığını kavramaya çalışıyor. Bazen öldüğünü unutmuş gibi görünüyor. İki kere onu dışarıda bir insan kalabalığının içinde

gördüğünü iddia etti. Ve rüyalarındaki o inkârı Alfred, olağanüstü bir şey' Bu sabah uyandığında gözlerini açmanın berbat bir şey olduğunu söyledi: rüyasında babamla yürüyüp konuşurken o kadar mutluymuş ki uyanıp, babamın ölü olduğu bir gerçekliğe tekrar katılmaktan nefret ediyormuş. ”

“Bana gelince” diye devam etti Friedrich: “tıpkı Alman ordusu gibi iki cephede birden savaşıyorum. Sadece babamın öldüğü gerçeğiyle boğuşmakla kalmayıp, ayrıca burada bulunduğum sürece anneme de yardım etmek zorundayım. Çok karmaşık bir şey bu. ”

“Karmaşık derken neyi kastediyorsun? ” diye sordu Alfred.

“Birine yardım edebilmek için bence o insanın dünyasına girmek zorundasın. Ama bunu annem karşısında yapmaya çalıştığımda aklım uçup gidiyor ve birkaç dakika içinde tamamen başka bir şey düşünmeye başlıyorum. Daha az önce annem ağlıyordu ve onu teselli etmek için kolumu omzuna koyduğumda, aklımda bugün seninle yapacağımız görüşmenin döndüğünü fark ettim. Bir an için suçlu hissettim. Sonra da kendime insan olduğumu ve insanların kendilerini korumak için kafalarını dağıtmak yönünde doğal bir eğilime sahip olduklarını hatırlattım. Niye babamın ölümüne odaklanamadığımı

düşünüyordum. Sanırım bu beni kendi ölümümle yüzleştiriyor ve bu görüntü de bakamayacağım kadar korku verici. Başka bir açıklama gelmiyor aklıma. Sen ne dersin?” Friedrich durdu ve dönüp Alfred'in gözlerinin içine baktı.

“Bu şeyleri anlamıyorum ama ulaştığın sonuç mantıklı görünüyor. Ben de asla ölüm hakkında derinlemesine düşünmeme izin vermiyorum. Babam beni annemin mezarına götürmek için ısrar ettiğinde bundan hep nefret ettim. "

Friedrich Alfred'in daha fazla şey söylemeye niyetinin olmadığından emin olana kadar sessiz kaldı ve “Evet, Alfred” dedi: “Ne yaptığıma dair kibar soruna uzun bir cevap

vermiş oldum ama gördüğün gibi zihnin bütün işleyişlerini gözlemleyip, tartışmayı seviyorum. Beklediğinden ya da istediğinden daha detaylı bir cevap mı verdim?"

“Beklediğimden daha uzun bir cevaptı ama gerçek, derinlikli ve samimiydi. Yüzeysellikten kaçmışım takdir ediyorum. Düşüncelerini bu kadar dürüst ve rahat bir şekilde paylaşmaya ne kadar da isteklisin. "

“Dünkü konuşmamızın sonunda sen de kendin hakkında derinlere daldın Alfred. Kötü bir etkisi oldu mu bunun?"

“itiraf ediyorum ki dengem sarsıldı, halen konuşmamızı anlamaya çalışıyorum. ”

“Hangi kısmı açık değildi?"

“Fikirlerin açıklığından değil, seninle konuşurken kapıldığım garip histen bahsediyorum. Yani sadece çok kısa bir süre için konuştuk, değil mi? Muhtemelen yirmi dakika falan? Ama o kadar çok şey açık ettim ve o kadar samimi, o kadar garip bir şekilde. . . yakın hissettim ki. Sanki seni hayatım boyunca yakından tanıyor gibiydim. ”

“Ve bu rahatsız edici bir his miydi?”

“Karmaşık bir his. İyiydi çünkü yalnızlık, yuvasızlık hissimi hafifletti. Ama dünkü konuşma aşırı garip olduğu için rahatsız ediciydi, sana söyleyip durduğum gibi hiç bu kadar içli dışlı bir sohbet etmemiş ve hiçbir yabancıya bu kadar çabuk güvenmemiştim. ”

“Ama ben yabancı değilim, arada Eugen var. Ya da şöyle diyelim, ben çocukluğun geçtiği evin iç odalarını bilen tanıdık bir yabancıyım. ” “Dünden beri kafamı bayağı bir meşgul ediyorsun, Friedrich. Aklıma bir şey takıldı ve merak ediyorum acaba kişisel bir soru sormama izin verir misin?”

“Elbette, elbette. Lafı bile olmaz, kişisel soruları severim ben. ”

“Bu konuşma ve zihni deşeleme becerisini nasıl edindiğini sorduğumda bunun tıp eğitiminden kaynaklandığını söylemiştin. Ama ben tanıdığım bütün doktorları düşünüyorum da hiçbirinde ama hiçbirinde senin bu

hayranlık uyandırıcı tavırlarından eser yok. Onlar bunu bir iş olarak görüyor; asla kişisel bir soruşturma yapmıyorlar, üstünkörü birkaç soru sorup, sonra hızla gizemli bir Latince reçete karalıyorlar ve sonra da 'Sıradaki hasta, lütfen. ' Sen neden bu kadar farklısın, Friedrich?"

"Tamamen dürüst değildim, Alfred" diye cevap verdi Friedrich, Alfred'in gözlerinin içine her zamanki teklifsizliğiyle bakarak: "Doktor olduğum doğru ama sana söylemediğim bir şey daha var, ayrıca psikiyatri eğitimi de aldım, düşünme ve konuşma şeklimi belirleyen şey işte bu deneyimdi. "

“Bu çok, çok. . . zararsız bir gerçek gibi görünüyor. Bunu gizlemek için niye bu kadar çaba harcıyorsun ki?”

“Bugünlerde insanlar psikiyatr olduğumu öğrendiklerinde geriliyor, geri çekiliyor ve çıkış kapısını aramaya başlıyorlar. Psikiyatrların zihin okuyabildiğine ve bütün karanlık sırlarını bildiklerine dair aptalca fikirleri var. "

Alfred başıyla onayladı: "Şey, belki o kadar da aptalca değildir. Dün sanki zihnimi okuyabiliyor gibiydin. "

“Hayır, hayır, hayır. Ama kendi zihnimi okumayı öğreniyorum ve bu tecrübe sayesinde senin kendi zihnini okumana rehberlik

edebiliyorum. Alanımdaki yeni temel eğilim bu. "

“Tanıdığım ilk psikiyatr olduğunu itiraf etmeliyim. Alanın hakkında hiçbir şey bilmiyorum. "

“Olay şu ki yüzyıllar boyunca psikiyatrlar hastaneye yatırılan psikozlular için birer rehber ya da bekçi oldular ama geçen on yılda her şey değişti. Değişim Viyana’da Sigmund Freud’la başladı; Freud hastalara psikolojik problemlerini çözmemize yardım etmemizi sağlayan, psikanaliz adı verilen bir konuşma terapisi icat etti. Bugün aşırı kaygı ya da baş edilemez keder gibi rahatsızlıkları ya da histeri dediğimiz, hastanın felç ya da hatta körlük gibi

psikolojik kökenli fiziksel semptomlar sergilediği rahatsızlığı tedavi edebiliyoruz. Zürih’teki hocalarım Cari Jung ve Eugen Bleuler bu alanda öncü kişiler. Bu yaklaşım ilgimi çekiyor ve yakında son derece saygın bir hoca olan Kari Abraham’dan Berlin’de ileri psikanaliz eğitimi alacağım. "

“Psikanaliz hakkında bir şeyler duymuştum. Bunun başka bir Yahudi entrikası daha olduğunu söylüyorlar. Hocalarının hepsi Yahudi mi?"

“Jung ve Bleuler kesinlikle değil. "

“Ama Friedrich neden kendini Yahudi işi bir alana dâhil ediyorsun ki?

“Eğer biz Almanlar girmezsek kesinlikle Yahudi bir alan olacak. Ya da şöyle ifade edeyim: bu alan Yahudilere bırakılamayacak kadar iyi bir alan. ”

“Neden kendini kirletiyorsun kil Neden Yahudilerin öğrencisi oluyorsun ki?”

“Bu bir bilim alanı. Bak, Alfred, başka bir bilim adamını, Alman Yahudisi Albert Einstein'ı düşün. Bütün Avrupa onu konuşuyor, çalışmaları fiziğin çehresini sonsuza dek değiştirecek. Modern fizikten Yahudi fiziği diye bahsedemezsin. Bilim bilimdir. Tıp fakültesinde anatomi hocalarımdan biri bir İsveç Yahudisiydi, bana Yahudi anatomisi öğretmedi. Ve eğer o büyük William Harvey Yahudi olsaydı bile kan dolaşımına inanırdın değil mi? Eğer Kepler Yahudi olsaydı bile dünyanın güneşin etrafında döndüğüne

inanırdın değil mi? Bilim, kâşif kim olursa olsun, bilimdir. ”

“Yahudiler söz konusu olunca iş değişiyor” diye araya girdi Alfred. “Bütün alanları yozlaştırıyor, tekellerine alıyor ve kurutuyorlar. Siyaseti ele alâlim. Yahudi Bolşeviklerin bütün bir Rus hükümetinin altını ka-zışlarına bizzat tanık oldum. Moskova caddelerinde anarşinin yüzünü gördüm. Bankacılığı ele alâlim. Bu savaşta Rothschilds’in oynadığı rolü gördün, onlar ipleri oynatıyor ve bütün Avrupa dans ediyor. Tiyatroyu ele alâlim. Bir kere ele geçirdiklerinde sadece Yahudilerin çalışmasına izin veriyorlar. ”

“Alfred, Yahudilerden nefret etmeyi hepimiz seviyoruz ama sen bunu öyle bir. . . yoğunlukla yapıyorsun ki. Bu kısa konuşmalarımızda o kadar çok gündeme geldi ki. Bir bakâlim. . . Yahudi çavuş karşısında askere yazılma çaban, Husserl, Freud ve Bolşevikler. Bu yoğunluğa dair felsefi bir soruşturma yapmaya ne dersin?”

“Nasıl yani?”

“Psikiyatrinin sevdiğim yönlerinden biri de, diğer tıp alanlarından farklı olarak, felsefeye çok yakın durması. Biz psikiyatrlar tıpkı felsefeciler gibi mantıksal soruşturmaya yaslanırız. Biz hastaların hislerini teşhis ve ifade etmelerine yardımcı olmakla kalmayıp, ‘neden?’ diye sorarız. Bu hislerin kaynağı nedir? Zihinde bazı

kompleksler neden ortaya çıkıyor? Bazen bizim alanımızın Spinoza’yla, her şeyin, hisler ve düşüncelerin bile sağlam bir soruşturmayla keşfedilebilecek bir nedeninin olduğuna inanan Spinoza'yla başladığını düşünüyorum. ”

Alfred’in yüzündeki afallamış ifadeyi fark eden Friedrich, devam etti. “Şaşırmış gibisin. İzin ver de açıklayayım. Sana musallat olan bir şeye, ‘yuvanda olmama’ hissine dair yaptığımız o çok kısa soruşturmayı bir düşün. Dün, öylesine yaptığımız sadece birkaç dakikalık bir yolculuk esnasında köksüz olma hissinin kaynağına dair birçok şeyle karşılaştık. Bir düşün bunları, annenin yokluğu ve babanın hasta ve uzakta

olması. Sonra yanlış akademik alanı seçtiğinden ve sonra da kendi derin içinde yuvanda hissetmemenden kaynaklanan özsaygı eksikliğinden bahsettin, öyle değil mi? Söylediklerimi takip ediyor musun?”

Alfred başıyla onayladı.

“Şimdi, bu kaynakları daha eksiksiz bir şekilde keşfetmek için haftalarca süren onlarca saatlik konuşmalar yapsaydık bu hafriyatın ne kadar zengin olacağını bir düşün. Anlıyor musun?"

“Evet, anlıyorum. ”

“Benim alanımın olayı bu işte. Ve az önce öne sürdüğüm şey, sen-deki

bilhassa kuvvetli Yahudi nefretinin bile psikolojik ya da felsefi kökenlerinin olması gerektiğiydi. "

Hafiften geri çekilen Alfred: “Burada ayrılıyoruz. ” dedi. “Ben Yahu-dilerin ırkımız için oluşturdukları tehdidi ve geçmişte büyük uygarlıklara verdikleri zararları anlayacak kadar aydınlanmış olduğum için şanslı olduğumu söylemeyi tercih ediyorum. "

“Lütfen şunu anla, Alfred, vardığın sonuçlar konusunda aramızda bir uzlaşmazlık yok. İkimiz de Yahudilere dair aynı hislere sahibiz. Söylemeye çalıştığım tek şey şu ki sen bunları çok şiddetle ve olağanüstü bir tutkuyla hissediyorsun. Ve ikimizin

paylaştığı felsefe sevgisi bize bütün düşünce ve inançların temelini irdelememizi emrediyor. Doğru değil mi?”

“Burada sana katılamayacağım Friedrich. Söylediklerini anlamıyorum. Bu kadar bariz yargıları felsefi araştırmaya tabi tutmak neredeyse ayıp geliyor bana. Bu neden gökyüzünün mavi olduğunu ya da neden birayı veya şekeri sevdiğini analiz etmek gibi bir şey. ”

“Evet, Alfred, muhtemelen haklısın. ” Bleuler’in ona birkaç kez yaptığı uyarıyı hatırladı. “Bak genç adam, psikanaliz bir çekiç değildir, bitkin düşmüş egolar yırtık pırtık beyaz bayraklar sallayana kadar egoları

çekiçle ezmek değil bizim işimiz. Sabır, sabır. Hastanın güvenini kazan. Hastanın direnişini analiz et ve anla, er ya da geç direniş çözülecek ve hakikat yolu açılacaktır. ” Friedrich konuyu kapatması gerektiğini biliyordu. Ama içindeki, bilme arzusuyla yanıp tutuşan şeytanı yatıştırmak mümkün değildi.

“Bir hususa daha değineyim Alfred. Ağabeyin Eugen’i ele alâlim mesela. Derin bir zekâsı olduğunu, tam olarak senle aynı kültürde büyütüldüğünü biliyorsun aynı miras, aynı çevre, etrafınızda aynı akrabalar ama o Yahudi sorununa senin kadar tutkuyla eğilmiyor. Almanya

onun kanına işlememiş ve Belçika'yı gerçek yuvası olarak görmeyi tercih ediyor. Büyüleyici bir muamma bu. Aynı çevrede büyümüş kardeşler ama görüşleri birbirinden o kadar farklı ki. "

"İçinde büyüdüğümüz çevre benzerdi ama aynı değildi. Bir kere Eugen benim gibi Realschule'de Yahudi sever bir müdürle karşılaşmak gibi bir talihsizliğe sahip değildi. "

"Ne? Müdür Peterson mı? Olamaz. Okula giderken onu çok iyi tanıyordum."

"Hayır, Peterson değil. Benim son senemde izne ayrılmıştı ve onun yerine Herr Epstein geçmişti. "

“Bir dakika Alfred, Eugen’in bana sen ve Herr Epstein’la ilgili bir hikâye anlattığını ve mezun olmadan önce ciddi bir sorun yaşadığını anlattığını hatırlamaya başlıyorum. Tam olarak ne oldu?”

Alfred Friedrich'e bütün hikâyeyi anlattı. Yahudi karşıtı konuşmasından, Epstein’ın öfkesinden, Chamberlain’i okuyup durduğundan, Goethe’nin Spinoza’ya dair yorumlarını zorla okuma ödevinden ve Spinoza’yı okuma sözünden bahsetti.

“İlginç bir hikâye, Alfred. Goethe’nin otobiyografisindeki o bölümleri bana göstereceğine söz ver. Ve

merak ediyorum, Spinoza'yı okuma sözünü tuttun mu?”

“Defalarca denedim ama içine giremedim. Karman çorman, nüfuz edilemez bir şeydi. Ve başlangıçtaki anlaşılmaz tanım ve aksiyomlar aşılmaz bir engeldi. ”

"Ha sen Etik'le başlamışsın. Büyük bir hata. Rehber olmadan okumak zordur bu kitabı. Daha basit olan Teolojik ve Politik Bir lnceleme'siyle başlamalıydın. Spinoza bir mantık abidesidir. Onu Sokrates, Aristo ve Kant'la aynı panteona yerleştiriyorum. Bir gün Anavatan'da buluşmalıyız, o zaman istersen Etik'i okumanda sana yardımcı olabilirim. ”

“Tahmin edebileceğin gibi, bu Yahudi’nin eserini okumak konusunda hayli karmaşık hislere sahibim. Ama büyük Goethe ona saygı duyuyordu ve ben Müdür’e onu okuyacağıma söz verdim. Spinoza'yı anlamama yardımcı olabilirsin öyle mi? Kibar, hatta cazip bir teklif bu. Almanya’da yollarımızı kesiştirmeye çalışacağım, senden Spinoza hakkında bir şeyler öğrenmek için sabırsızlanıyorum. ”

“Alfred şimdi annemin yanına dönmem gerekiyor ve bildiğin gibi yarın İsviçre’ye gidiyorum. Ama ayrılmadan önce son bir şey daha söylemek istiyorum. Biraz ikilemde kaldım. Bir yandan seni önemsiyor ve

sadece iyiliğini istiyorum ama diğer yandan da sana acı verecek ama nihayetinde seni kendine dair gerçeklere yöneltecek bir bilginin ağırlığı altında eziliyorum. "

“Bir felsefeci olarak gerçeğin peşinden gitmeyi nasıl reddedebilirim?”

‘Tam da senden beklediğim gibi asil bir cevap bu, Alfred. Sana söylemek zorunda olduğum şey şu ki, ağabeyin geçtiğimiz yıllarda ve hatta daha geçen ay benimle annenin ananesinin -büyük ninenin- Yahudi olduğu gerçeği üzerine saatlerce konuştu. Bir keresinde onu Rusya'da ziyaret ettiğini ve çocukken Hıristiyanlığa geçmiş olsa

bile Yahudi kökenlerini kabul ettiğini söyledi. ”

Alfred sessizce uzaklara baktı.

“Alfred?”

“Bunu kabul etmiyorum. Uzun zamandır ortalıklarda dolaşan aşağılık bir söylenti bu ve senin de bunu yaymana içerledim. Ben kabul etmiyorum. Babam kabul etmiyor. Teyzelerim, halalarım kabul etmiyor. Abim kafası karışık ahmağın teki!" Alfred’in yüzü öfkeyle doldu. Friedrich’le göz göze gelmekten kaçınarak, “Eugen’in bu yalanı niye kucakladığını" diye ekledi: “Niye diğerlerine anlattığını ve senin de bana niye söylediğini aklım almıyor!”

“Lütfen, Alfred” Friedrich sesini alçaltıp neredeyse fısıldamaya başladı. “İlk olarak seni temin ederim ki ben bunu yaymıyorum. Sen bundan bahsettiğim tek kişisin ve böyle de kalacak. Sana söz veriyorum, Alman sözü. Sana neden söylediğime gelince, bir düşünelim bunu. Bir ikilemde olduğumu söylemiştim sana; sana bunu söylemek acı verici gibi geliyordu ama söylememek daha da kötüydü. Nasıl olur da senin dostun olduğunu iddia edip, bunu sana söylemem? Ağabeyin bana bunu söylemişti ve tartışmamızla alakalı gibi geldi bana. Sağlam dostlar -felsefecilerden hiç bahsetmiyorum bile- her şeyden konuşabilirler ve konuşmalıdırlar da. Bana içerlemen harika bir şey. "

“Bana bunu söylemen beni afallattı. ”

Friedrich Bleuler’in kendisine defalarca verdiği tavsiyeyi düşündü: “Düşündüğünüz her şeyi söylemek zorunda değilsiniz, Doktor Pfister. Terapi sizin rahatsız edici düşünceleri boşaltarak iyi hissedeceğiniz bir yer değil. Bunları kendinize saklamayı öğrenin. Baş edilmesi güç düşünceler için bir araç olmayı öğrenin. Zaman her şeydir. ” Alfred'e döndü. “O halde, hata yaptım, kendime saklamalıydım bunu. Bazı şeylerin söylenmemesi gerektiğini öğrenmeliyim. Affet beni, Alfred. Dostluğumuza güvenerek, dizginsiz tutkunun

nihayetinde öz yıkıma yol açabileceğine inandığım için söyledim bunu. Baksana, Realschule'den atılmaya ne kadar yaklaşmışsın. Gelecekteki eğitimin, diplomanın, parlak geleceğin yanacaktı. Böyle olayların gelecekte tekrarlanmaması için yardımcı olmak istedim sadece. "

Alfred hiç ikna olmuş gibi değildi. "Bunu bir düşüneyim. Artık gitme vaktin geldi, biliyorum. "

Friedrich gömleğinin cebinden katlanmış bir kâğıt çıkarıp, Alfred'e uzatarak "Eğer tartışmamızın herhangi bir kısmına devam etmek, Spi- noza konusunda rehberlik etmem ya da başka bir şey

için beni tekrar görmek istersen" dedi: “Zürih’teki adresim ve üç ay sonra gideceğim Berlin'deki temas bilgilerim burada. Alfred, umarım tekrar görüşürüz. Auf wiedersehen. ”

Alfred, somurtkan bir halde on beş dakika daha oturmaya devam etti. Bardağım boşalttı ve gitmek için ayağa kalktı. Friedrich'in bıraktığı kâğıdı açtı, adrese baktı, dört parçaya yırtıp yere fırlattı ve meyhaneden çıkmak üzere yürümeye başladı. Fakat tam çıkışa ulaşacakken durdu, tekrar düşündü, masaya geri döndü ve kâğıt parçalarım almak için yere eğildi.

AMSTERDAM -1656

Ertesi sabah saat on civarı Spinoza kardeşler dükkânlarında harıl harıl çalışıyorlardı, Bento yerleri süpürüyor, Gabriel de yeni gelmiş bir kuru incir kasasını açıyordu. Bu esnada Franco ve Jacob kapıda belirip, tedirgin bir şekilde beklediler ta ki Franco konuşana kadar; “Eğer teklifiniz hâlâ geçerliyse, tartışmamıza devam etmek isteriz. Lütfen, size uygun olan her an biz müsaidiz. ”

"Devam etmekten memnuniyet duyarım. ” dedi Bento ve Jacob’a dönerek sordu: “Bunu sen de istiyor musun Jacob?”

“Sadece Franco için en iyi olan şeyi istiyorum. ”

Bento bu cevabı bir an için düşündü ve cevap verdi: "Bir dakika bekleyin lütfen. " Ve dükkânın arka tarafında kardeşiyle fısıldayarak konuştuktan sonra, kararı açıkladı Bento: "Hemen şimdi emrinize amadeyim. Benim evime gidip, kutsal metinleri tartışmaya devam edelim mi?" Devasa Kutsal Kitap masada duruyordu ve sandalyeler de sanki Bento onları bekliyormuş gibi masanın etrafındaydı. "Nereden başlayâlim? Geçen sefer birçok meseleye değindik. "

"Bize Tevrat'ı Musa'nın yazmadığından bahsedecektin. " dedi Jacob, bir gün öncekinden daha mülayim, daha

uzlaşmacı bir tavırla konuşarak.

“Bu konu üzerine yıllarca çalıştım ve Musa’nın kitaplarına dair dikkatli ve açık fikirli bir okumanın Musa’nın bu kitapların yazarı olamayacağına dair birçok iç delil sunduğuna inanıyorum. ”

“İç delil mi? Biraz açıklasanıza. ” dedi Franco.

“Musa’nın hikâyesinde birçok tutarsızlık var; Tevrat’ın bazı bölümleri diğer bölümleriyle çelişiyor ve birçok pasaj da basit mantığa uymuyor. Buna örnekler vereceğim ve benden önce diğerlerinin de fark ettiği basit bir örnekle başlayacağım.

“Tevrat sadece Musa'nın nasıl ölüp, nasıl gömüldüğünü değil ve 1b-ranilerin otuz gün boyunca nasıl yas tuttuğunu betimlemekle kalmayıp, Musa'yı ondan sonra gelen bütün peygamberlerle kıyaslayarak onun hepsinden üstün olduğunu söylüyor. Çok açık ki bir adamın kendine ölümden sonra ne olduğunu yazması ya da daha doğmamış peygamberlerle kendini kıyaslaması mümkün değildir. Dolayısıyla Tevrat’ın bir kısmının Musa tarafından yazılmış olamayacağı kesin. Öyle değil mi?”

Franco başıyla onayladı. Jacob ise omuz silkti.

“Ya da şuraya bakın. ” Bento kutsal kitabın iple işaretlenmiş bir sayfasını açtı ve Yaradılış xxii’deki bir pasaja işaret etli. “Burada Moriah Dağı'na Tanrı'nın dağı dendiğini görüyorsunuz ve tarihçiler bizi bu ismin Tapınağın inşasından sonra, Musa'nın ölümünden yüzyıllar sonra verildiği konusunda bilgilendiriyorlar. Şu pasaja bak Jacob, Musa burada Tanrı’nın gelecekte bir gün bu ismin verileceği bir yer seçeceğini açıkça söylüyor. Yani daha önce bir şey söylerken, sonra buna zıt bir şey söylüyor. Buradaki iç çelişkiyi görüyor musun, Franco?"

Hem Jacob hem de Franco başlarıyla onayladılar.

“Başka bir örnek verebilir miyim izninizle?” diye sordu Bento, Jacob’un son görüşmelerindeki öfke patlamalarından hala çekinerek. Yüzleşmeler onun için her zaman rahatsız ediciydi ama bir yandan da düşüncelerini nihayet bir dinleyici grubuyla paylaşmak onu heyecanlandırıyordu. Kendisini yatıştırdı, ne yapacağını biliyordu, ölçülü bir konuşma ve inkâr edilemez delillerin sunuluşu. “İbraniler Musa’nın zamanında hangi bölgelerin Yahuda'nın kabilelerine ait olduğunu hiç tartışmasız biliyorlardı ama bunların adının Kutsal Kitap'ta geçtiği gibi Argob ya da Devler Diyarı olduğunu kesinlikle bilmiyorlardı. Başka bir deyişle

Tevrat Musa’dan yüzyıllar sonra ortaya çıkan isimler kullanıyor. ”

İkisinin de başlarıyla onayladığını gören Bento, devam etti. “Yaratılış bölümünde de benzer bir şey var. Şu pasajı ele alâlim. ” Bento kırmızı iple işaretlenmiş başka bir sayfaya geçti ve İbranice pasajı Jacob için okudu. “Filistinliler o zamanlar o topraklardaydı. ” Bu pasaj Musa tarafından yazılmış olamaz çünkü Filistinliler Musa’nın ölümünden sonra o topraklardan sürüldüler. Bunun geçmişe dönüp o zaman bakan, Filistinlerin sürüldüğünü bilen biri tarafından yazılmış olması lazım. ”

Dinleyicileri başlarıyla onayladıktan sonra, Bento

devam etti: “Bir diğer bariz sorun da şu. Musa’nın yazar olduğu varsayılıyor fakat metin Musa’dan üçüncü şahısta bahsetmekle kalmayıp, ona dair birçok ayrıntıya da tanıklık ediyor; örneğin ‘Musa Tanrı'yla konuştu. ', ‘Musa insanların en mülayimiydi.' ve dün size okuduğum pasaj, ‘Efendimiz Musa’yla yüz yüze konuştu. ”’

“İç tutarsızlıklar derken bunu kastediyorum. Tevrat’ta o kadar çelişki var ki Musa kitaplarının Musa tarafından yazılmış olamayacağı gün gibi ortada ve Musa’nın kitapların yazarı olduğunu iddia etmeye devam etmek

akıldışıdır. Argümanımı anlıyor musunuz?”

Franco ve Jacob yine başlarıyla onayladılar.

“Aynı şey Hakimler kitabı için de söylenebilir. Her bir Hakim’in kendi adını taşıyan kitabı yazdığına kimse inanamaz. Çeşitli kitapların birbirine bağlanış şekli hepsinin aynı kişi tarafından yazıldığına işaret ediyor. ”

“Eğer öyleyse bu kitabı kim, ne zaman yazdı?” diye sordu Jacob.

“Tarih konusunda şu tip ifadeler bize yardımcı oluyor. ” Jacob’un okuması için Kralların bir sayfasını açtı: “‘O zamanlar Kral yoktu. ’ Kullanılan kelimeleri görüyor musun

Jacob? Bu pasajın bir krallık kurulduktan sonra yazılmış olması gerekir. Benim tahminim Krallar kitabının başlıca yazar derleyicilerinden birinin de Ibn Ezra olduğu yönünde. " “Kim o” diye sordu Jacob.

“MÖ beşince yüzyılda yaşamış âlim bir kâtip. Beş bin İbrani sürgünü Babil’den evlerine, Kudüs’e götüren oydu. ”

“Peki, Kutsal Kitap’ın tamamı ne zaman derlendi?" diye sordu Franco.

“Sanırım Makkabilerin yaşadığı zamandan (yani yaklaşık MÖ 200) önce Tanah denilen kutsal kitaplara dair resmi bir derleme olmadığından emin olabiliriz. Tevrat Tapınağın

restorasyondan geçirildiği dönemde Pharisees’e ail birçok belgeden derlenmiş gibi görünüyor. Bu yüzden, kutsal olan ve kutsal olmayan şeylerin senin benim gibi insan olan haham ve hatiplerin derlenmiş görüşlerinden ibaret olduğunu unutma; bunlardan bazıları ciddi, kutlu insanlar iken diğerleri kendi kişisel statüleri için mücadele eden, kendi cemaatleri içinde yükselemeye çalışan, açlık sancıları çekip, yemeği düşünen, eşleri ve çocukları için endişelenen insanlar olabilirdi. Kutsal Kitap insanlar tarafından derlenmiştir. Gördüğümüz çok sayıda tutarsızlığın başka bir olası açıklaması yok. Hiçbir mantıklı insan,

ilahi, kadiri mutlakyazarın kendisiyle serbestçe çelişmek amacıyla yazdığını tahayyül edemez. ”

Afallamış gibi görünen Jacob, kaçamak bir cevap vermeye çalıştı. ‘Tam olarak öyle değil. Tevrat'ın birçok gizli sır içeren kasti hatalar içerdiğini ve Tanrı’nın Kutsal Kitap'ın her kelimesini, hatta her harfini yozlaşmaktan koruduğunu öne süren bilge Kabalacılar yok mu?”

Bento başıyla onayladı. “Kabalacıları inceledim ve Tanrı’nın sırlarına sadece kendilerinin malik olduğunu kabul ettirmeye çalıştıklarına inanıyorum. Onların yazılarında ilahi sırlar değil, çocukça kurgular görüyorum.

Avarelerin yorumlarını değil, bizzat Tevrat'taki cümleleri incelemek istiyorum ben. ”

Kısa bir sessizlikten sonra, “Kutsal Metinlerin yazarına dair düşüncelerimi size açıkça iletebildim mi?” diye sordu.

“Evel ilettin. " dedi Jacob. “Belki de başka konulara geçmeliyiz. Örneğin, Franco’nun mucizelere dair sorusunu ele alâlim. Kutsal Kitap bu mucizelerle dolup taşarken o zamandan beri neden hiç mucize görmediğimizi sormuştu. Mucizelere dair düşüncelerini söyleyebilir misin?” “Mucizeler sadece insanın cehaletinden beslenir. Antik çağlarda doğal sebeplerle

açıklanamayan bütün olaylar bir mucize olarak görülüyordu ve kitlelerin Doğa'nın işleyişine dair cehaletleri ne kadar büyük olursa mucizelerin sayısı o kadar anıyordu. ”

“Ama çok sayıda insanın tanık olduğu büyük mucizeler vardı: Kızıl-denizin Musa için ortadan ikiye ayrılması, güneşin Yeşu için durması. ” “Çok sayıda insanın tanık olduğu cümlesi sadece bir ifade şeklidir, inanılmaz olayların doğruluğunu iddia etmeye çalışmanın bir yoludur. Mucizeler söz konusu olduğunda, benim görüşüm mucizeyi gördüğünü iddia eden kalabalık ne kadar büyükse, olayın o kadar

daha az inanılası olduğu yönünde. "

“O halde tam da doğru anda, Yahudi halkı tehlikedeyken vuku bulan sıra dışı olayları nasıl açıklıyorsun?"

“Mucizelerin gerçekleşmediği, en dindar ve en haklı bireylerin feci halde tehlikede olduğu, yardım için yalvardığı ve sadece sessizlikle karşılaştığı milyonlarca ‘tam da doğru an'dan söz ederek başlamak isterim. Franco ilk görüşmemizde sen bundan bahsetmiş ve baban yakılıp öldürülürken mucizelerin nerede olduğunu sormuştun, öyle değil mi?”

“Evet” diye kabul etti Franco, göz ucuyla Jacob'a

bakarak. “Bunu söyledim ve yine söylüyorum, Portekizli Yahudiler tehlikedeyken mucizeler neredeydi? Tanrı neden sessizdi?”

“Böyle sorular sorulmalı. ” diyerek teşvik etti Jacob’u Bento. “Mucizelere dair birkaç düşüncemi daha sunmama izin verin. Mucizeleri anlatılırken dışarıda bırakılan doğal koşulların olduğunu unutmamalıyız. Örneğin, Mısırdan Çıkış bize ‘Musa elini öne doğru uzattı ve denizler tekrar kuvvetine kavuştu. . . ' diyor ama sonra Musa'nın şarkılarında fazladan bir bilgi alıyoruz: Üfledin soluğunu, denize gömüldüler, / Kurşun gibi engin sulara battılar. ’

Başka bir deyişle, bazı tasvirler doğal nedenleri, yani rüzgârları devre dışı bırakıyor. Böylece, kutsal metinlerin bu mucizeleri insanları, özellikle eğitimsiz insanları dindarlığa sevk etme gücü en yüksek olacak şekilde anlattığını görüyoruz. ”

“Peki ya Yeşu’nun büyük zaferi için olduğu yerde duran güneş? Bu da mı kurguydu?” diye sordu Jacob, sakin kalmak için büyük çaba harcayarak.

“Bu son derece mesnetsiz bir mucize. Birincisi, şunu unutma kı antik çağda herkes güneşin hareket ettiğine ve dünyanın olduğu yerde durduğuna inanıyordu. Ama şimdi güneş etrafında dönenin dünya olduğunu biliyoruz. Bu hata başlı başına,

Kutsal Kitap'ın arkasında insan parmağı olduğunun kanıtıdır. Dahası, bu mucize türü politik motivasyonlar tarafından şekillendirilmişti. Güneş, Yeşu'nun düşmanlarının taptığı Tanrı değil miydi? Bu nedenle, bu mucize İbranilerin Tanrısı'nın Gâvurların Tanrısı'ndan daha güçlü olduğunu haykıran bir mesajdı. ” “Harika bir açıklama. ” dedi Franco.

“Ondan duyduğun her şeye inanma, Franco. ” dedi Jacob. Ve Bento'ya sordu; “Yeşu'daki mucizenin bütün açıklaması bu mu yani?” “Sadece bir kısmı bu. Açıklamanın geri kalanı o zamanlar kullanılan deyimlerde yatıyor. Bir sürü ‘mucize’ aslında sadece birer metafordur. Bu, insanların o zamanki konuşma ve yazma şekliydi. Yeşu'nun yazarı güneşin durduğunu söylediğinde kastettiği şey muhtemelen çatışma

gününün çok uzun olduğuydu. Kutsal Kitap'ta Tanrı'nın Firavun'un kalbini taşlaştırdığını söylediğinde sadece onun inatçı olduğunu kastediyordu. Tanrı'nın İbraniler için kayaları deldiğini ve suların fışkırdığını söylediğinde ise, sadece İbranilerin su kaynağı bulup, susuzluklarını giderdiklerini kastediyor. Kutsal Metinler de sıra dışı olan hemen her şey Tanrı'ya atfediliyordu. Sıra dışı büyüklükteki ağaçlara bile Tanrı'nın ağaçları deniyordu. "

"Peki" dedi Jacob: "diğer milletler yok olup giderken Yahudilerin hayatta kalması mucizesine ne diyorsun?"

"Burada mucizevi, doğal sebeplerle açıklanamayacak bir şey görmüyorum ben. Yahudiler Diaspora'dan beri hayatta kalmışlardır çünkü her zaman diğer kültürlerle

karışmayı reddetmişlerdir. Karmaşık rimelleri, beslenme kuralları ve çok titiz oldukları sünnet âdetleri sayesinde diğerlerinden ayrı kalmışlardır. Bu nedenle hâlâ hayattalar ama bunun da bir bedeli var, ayrılığa inatçı bir şekilde bağlı kalmaları onlara evrensel bir nefreti yöneltmiştir. ”

Bento duraksadı ve hem Franco hem de Jacob'un dehşete kapılmış yüzlerini görerek, "Bugün size yutamayacağınız kadar fazla şey sunduğum için hazımsızlığa yol açtım herhalde?" dedi.

"Beni merak etme Bento Spinoza" dedi Jacob. "Dinlemenin yutmakla aynı

şey olmadığını biliyorsundur herhalde. ”

“Yanılıyor olabilirim ama sanırım söylediklerimi en az üç kez başınla onayladın. Doğru mu?”

“Duyduklarımın çoğu kibirden başka bir şey değil. Sayısız haham kuşağından, Rashi'den, Gersonides'den, Maimonides'den daha fazla şey bildiğine inanıyorsun. ”

“Ama yine de onayladın. ”

“Sadece delil gösterdiğinde, Yaradılış'ta birbiriyle çelişen ve benim de inkâr edemeyeceğim ifadeleri gösterdiğinde. Ama eminim ki bunun için de senin bilgini kal kat aşan açıklamalar vardır.

Yanılanın Tevrat değil, sen olduğundan eminim. ”

“Söylediklerin çelişkili değil mi? Bir yandan delillere saygı duyuyorsun ama bir yandan da delili olmayan bir şeyden eminsin. ” Bento Franco'ya döndü. “Ya sen? Garip bir şekilde sessizsin. Hazımsızlık var mı?"

“Hayır, hazımsızlık yok, Baruch sana Portekizce adındansa İbranice adınla seslenmemde sakınca var mı? Bunu tercih ediyorum. Niye bilmiyorum. Belki de gördüğüm hiçbir Portekizliye benzemediğin içindir. Hazımsızlık yok, bana tam tersi hissi veriyorsun. Buna ne denir ki? Teselli, sanırım. Mide tesellisi. Ayrıca ruh tesellisi. ”

“İlk konuşmamızda ne kadar diken üstünde olduğunu hatırlıyorum. Hem sinagog hem de katedraldeki ritüellere dair tepkini paylaşarak büyük risk aldın. Bunların delilik olduğunu söylemiştin. Hatırlıyor musun?”

“Nasıl unutabilirim? Ama yalnız olmadığımı, diğerlerinin de -özellikle de senin- bunları paylaştığını bilmek. İşte bu akıl sağlığımı koruyan bir lütuf benim için. "

“Franco, cevabın devam etmem ve ritüeller konusunda sana daha fazla şey öğretmem için bana cesaret veriyor. Bir cemaatin ritüellerinin İlahi yasayla, kutsanmışlık, erdem ya da sevgiyle hiçbir

bağlantısının olmadığı ve tamamen toplumsal huzur ve haham otoritesinin sürdürülmesiyle alakalı olduğu sonucuna ulaştım. ”

“Yine” diye araya girdi Jacob, sesini yükselterek: “Fazla ileri gidiyorsun. Küstahlığının sınırı yok mu? Kutsal metinlerin bize ritüellere riayet edilmesini Tanrı'nın yasası olarak öğrettiğini okul çağındaki çocuklar bile bilir. ”

“Sana katılmıyorum. Yine Jacob bana inanmanı falan istemiyorum, aklına sesleniyor ve senden basitçe kutsal kitaptaki kelimelere kendi gözlerinle bakmanı istiyorum. Tevrat’ın birçok yerinde bize kalbimizin sesini dinlememiz ve ritüelleri çok

ciddiye almamamız söyleniyor. Bize, İlahi yasanın ritüellere riayet edilerek geçirilen bir yaşamı değil doğru bir yaşam şeklini ifade ettiğini son derece açık bir şekilde öğreten İşaya'ya bakâlim. İşaya bize açıkça kurban ve bayramlardan vazgeçmemizi söylüyor ve bütün bir İlahi yasayı şu basit sözlerle özetliyor. ” Bento Kutsal Kitabın İşaya'daki ayraçla işaretlenmiş bir sayfasını açıp, okuyor: “Kötülük yapmayı bırakın, iyilik yapmayı öğrenin; adaleti arayın, ezilenleri kurtarın. ”

“Yani hahamların hukukunun Tevrat'ın yasası olmadığını mı

söylüyorsun?" diye sordu Franco.

"Söylediğim şey şu ki Tevrat iki çeşit yasa içerir: ahlaki yasa vardır ve bir de İsraili bir teokrasi olarak komşularından ayrı tutmak için tasarlanmış yasalar vardır. Ne yazık ki Pharisees cehaletlerinden ötürü bu farkı anlayamamışlar ve devletin yasalarına uymanın ahlakın tamamı olduğunu düşünmüşlerdi hâlbuki bu tip yasalar sadece toplumun refahına yönelikti. Amaçları Yahudilere yol göstermek değil, onları kontrol altında tutmaktı. İki çeşit yasanın amaçları arasında temel farklar vardır: törensel yasaya uymak sivil huzura

yol açar, İlahi ya da ahlaki yasaya uymak ise kutsanmışlığa. ”

“Doğru mu duydum?” dedi Jacob. “Sen Franco'ya törensel yasaya kulak asmamasını mı salık veriyorsun? Sinagoga gitmemesini, dua etmemesini, Yahudilerin beslenme kurallarına uymamasını mı öğütlüyorsun?”

“Beni yanlış anladın. ” dedi Bento, Epikür'ün görüşlerine dair yeni edindiği bilgilere yaslanarak. “Sivil huzurun önemini yadsımıyorum ama bunu gerçek kutsanmışlıktan ayırıyorum. ” Bento Franco'ya döndü: “Eğer cemaatini seviyorsan, cemaatin bir

parçası olmak istiyorsan, çocuklarını burada yetiştirmek istiyorsan ve onlar arasında yaşamak istiyorsan o zaman dinsel görevler de dâhil olmak üzere, cemaat faaliyetlerine makul bir şekilde katılmalısın. ”

Tekrar Jacob’a dönerek: “Daha ne kadar açık olabilirim?”

“Ritüellere sadece görüntüyü kurtarmak için uymamız gerektiğini ve bunun çok da önemli olmadığını zira önemli olan tek şeyin senin hâlâ tanımlamadığın o diğer ilahi yasa olduğunu mu söylüyorsun?” dedi Jacob.

“İlahi yasa ile en yüce iyiliği kastediyorum, gerçek Tanrı ve sevgi bilgisini. "

“Belirsiz bir cevap bu. Gerçek bilgi nedir ki?"

“Gerçek bilgi Tanrı'yı daha eksiksiz bir şekilde tanımamıza olanak tanıyan aklımızı kusursuzlaştırmamızdır. Yahudi cemaatlerinde törensel yasaya uymayanlar cezalandırılıyor: cemaatin ve haham'ın yaptığı ulu orta eleştiriler ve aşırı durumlarda men edilme ya da cherem. İlahi yasaya uymayanlara bir ceza var mı peki? Evet, ama belli bir ceza değil: iyi şeylerden mahrum bırakılmak. Süleyman'ın şu sözlerini çok seviyorum: “Bilgelik kalbinize girdiğinde ve bilgi ruhunuza iyi geldiğinde, o zaman hakkaniyeti, yargıyı,

eşitliği ve evet, bütün iyi yolları kavrayabilirsiniz. ”

Jacob başını sağa sola salladı. “Bu yüksekten uçan cümleler temel Yahudi yasasına meydan okuduğun gerçeğini gizlemiyor. Maimonides bize Tevrat'ın emirlerine uyanların Tanrı tarafından öteki dünyada huzur ve mutlulukla ödüllendirileceğim öğretiyor. Haham Mortera’nın Tevrat'ın kutsallığını inkâr edenlerin Tanrı'yla ölümsüz bir hayat sürmekten mahrum bırakılacaklarını üstüne basa basa ilan ettiğini kendi kulaklarımla duydum. ”

“Söylediğim gibi, onun ifadeleri (öteki dünya ve ‘Tanrı’yla ölümsüz bir hayat) ilahi değil insanı ifadelerdir. Dahası bu ifadeler Tevrat'ta geçmiyor, yorumlar üzerine yorumlar

yazan hahamların ifadeleri bunlar. ” *“O* halde” diye ısrar etti Jacob: “öteki dünyanın varlığını inkâr ettiğini mi duyuyorum?”

“Öteki dünya, ölümsüz hayat, saadet dolu ahret; tekrar ediyorum, bu tip ifadelerin hepsi hahamların icadıdır. ”

“Yani sen” diye ısrar etti Jacob: “erdemli insanların Tanrı’yla sonsuz bir keyif ve muhabbet içinde olacaklarını ve kötülerin de suçlu bulunup, sonsuz cezaya çarptırılacaklarını inkâr mı ediyorsun?”

“Bizim, bugünkü hâlimizle ölümden sonra süregideceğimizi düşünmek mantığa aykırı. Beden ve zihin aynı kişinin iki yönüdür. Zihin beden

öldükten sonra varlığını sürdüremez. ”

“Ama” diye sesini yükseltti, artık gözle görülür bir şekilde öfkelenmiş olan Jacob: “Bedenin dirileceğini biliyoruz. Bütün hahamlarımız bize bunu öğretiyor. Maimonides da bunu açıkça ifade ediyor. Bu Yahudi inancının on üç şartından biridir. İnancımızın temelidir. ”

‘‘Jacob, herhalde ben kötü bir rehberim. Böyle şeylerin imkânsızlığını tamamen açıkladığımı sanmıştım ama şimdi sen yine mucizeler diyarına giriyorsun. Yine, ben sana bunların hepsinin insani görüşler olduğunu hatırlatmak isterim; bunların Doğa kanunlarıyla hiç alakası yok ve değişmez

Doğa kanunlarına zıt düşen hiçbir şey gerçekleşemez. Sonsuz ve ebedi olan doğa evrendeki bütün özleri kapsar ve doğaüstü araçlarla alt edilemeyecek düzenli kanunlara göre işler. Çürümüş, toprağa geri verilmiş bir beden yeniden diriltilemez. Yaradılış bize bunu çok açık bir şekilde söylüyor: "Toprağa dönünceye dek / Ekmeğini alın teri dökerek / kazanacaksın. / Çünkü topraksın, topraktan / yaratıldın / Ve yine toprağa döneceksin. "'

"Bu benim şehit babama yeniden kavuşamayacağım anlamına mı geliyor?" diye sordu Franco.

"Ben de senin gibi mübarek babamı tekrar görme

özlemi içerisindeyim. Ama Doğanın kanunları böyle. Franco, özlemini paylaşıyorum ve ben de çocukken bütün zamanların sona ereceğine ve ölümden sonra annem ve babamla tekrar kavuşacağımıza inanıyordum. Annem öldüğünde ben o kadar küçüktüm ki onu zar zor hatırlıyorum. Ve elbette onlar da kendi anne babalarıyla, onların anne babaları da kendi anne babalarıyla yeniden kavuşacaktı ve bu böyle ad infinitum sürüp gidecekti. ”

“Ama şimdi” diye devam etti Bento yumuşak, öğretici bir sesle: “Bütün bu çocuksu ümitlerden vazgeçtim ve bunların yerine babamı -yüzünü,

sevgisini, bilgeliğini- içimde taşıdığım bilgisini koydum ve bu yüzden ben zaten onunla bütünleşmiş durumdayım. Kutlu yeniden bütünleşme bu hayattayken olmalıdır çünkü tek sahip olduğumuz şey bu hayattır. Öteki dünyada sonsuz mutluluk diye bir şey yok çünkü aslında öteki dünya diye bir şey yok. Bizim görevimiz sevgi dolu bir hayat sürerek ve Tanrı'yı tanımayı öğrenerek mutluluğa bu hayatta, *şimdi* ulaşmaktır ve ben Tevrat'ın bize öğrettiği şeyin de bu olduğuna inanıyorum. Gerçek dindarlık adalet, hayırseverlik ve insanın komşusunu sevmesinden ibarettir. "

Jacob ayağa kalktı ve sandalyesini sertçe itti. “Yeter! Bugün yeterince

sapkınlık duydum. Bütün hayatım boyunca yeter bu bana. Gidiyoruz. Hadi gidelim, Franco. ”

Jacob Franco'nun kolunu kavradığında Bento, «Hayır, henüz değil. ” dedi. 'Jacob, şaşırtıcı bir şekilde sormayı, ihmal ettiğin önemli bir soru daha var. ”

Jacob Franco'nun kolunu bıraktı ve temkinli bir şekilde Bento'ya baktı. "Hangi soru?"

"Doğanın ebedi, sonsuz olduğunu, bütün özleri kapsadığını ve olup biten her şeyin Doğa kanunlarını takip ettiğini söylemiştim. "

"Evet[7]" Jacob'un yüzünde öfkeli ve alaycı bir ifade vardı. "Hangi soru?"

“Ama size Tanrı’nın da ebedi, sonsuz olduğunu ve bütün özleri kapsadığını söylemedim mi[7]”

Jacob başıyla onayladı, tamamen afallamıştı.

“Dinlediğini, yeterince şey duyduğunu söyledin ama bana en temel soruyu sormadın. ”

“Hangi temel soruyu?”

“Eğer Tanrı ve Doğa aynı özelliklere sahipse, o zaman Tanrı ve Doğa arasındaki fark nedir?”

“Pekâlâ” dedi Jacob: «Soruyorum o zaman: ‘Tanrı ve Doğa arasındaki fark nedir?”’

“Ve ben de sana zaten bildiğin cevabı veriyorum,

hiçbir fark yoktur. Tanrı Doğadır. Doğa Tanrıdır. "

Ama Jacob ve Franco Bento'ya dik dik baktılar ve tek bir kelime daha etmeden Jacob Franco'yu kolundan çekip ayağa kaldırdı ve sokağa sürükledi.

Bento'nun görüş alanından çıktıklarında Jacob kolunu Franco'ya dolayıp, kucakladı onu. "Güzel Franco güzel, ondan tam da ihtiyacımız olan şeyi aldık. Sen de onu bilge bir adam olarak görüyordun öyle mi? Ne aptalmış be!"

Franco kendini Jacob'un kolundan çekip kurtardı. "Bazı şeyler her zaman göründükleri gibi değildir. Onun aptal olduğunu

düşündüğün için belki de sen aptalsındır. ”

MÜNİH-1918-1919

Karakteriniz kaderinizdir. Friedrich'in kucakladığı yeni psiko-analitik düşünce dalgası geleceğin geçmişte olanlar, fiziksel *ve* psikolojik bünyemiz (tutkularımız, korkularımız, amaçlarımız, takıntılarımız, benlik sevgimiz, diğerlerine karşı tavrımız) tarafından belirlendiği konusunda Spinoza'ya katılıyordu.

Ama Alfred Rosenberg'i bir düşünün; yapmacık, mesafeli, sevgisiz, sevilmesi imkânsız, kendine dair hiçbir merak duymayan bir filozof bozması olmasına ve sorunlu benlik algısına rağmen yeryüzünde kendini beğenmiş bir üstünlük hissiyle yürüyor. Friedrich ya da insan doğasını

inceleyen herhangi bir öğrenci, Alfred Rosenberg'in füze gibi yükseleceğini öngörebilir miydi? Hayır, karakter kehanette bulunmak için tek başına yeterli değil. Başka bir esas ve öngörülemez içerik var. Buna ne demeliyiz? Kader? Talih? Doğru zamanda doğru yerde olma şansı?

Doğru zaman? Kasım 1918. Savaş sona ermek üzereydi ve uğradığı mağlubiyet karşısında sendeleyen ve ağlayan Almanya kaos içindeydi ve bir kurtarıcı bekliyordu. Peki, doğru yer? Münih. Alfred Rosenberg çok geçmeden, arka sokakları ve kalabalık meyhaneleri önemli bir dramayı besleyen ve

sadece olağanüstü derecede kötücül oyuncu kadrosunu bekleyen bu seçilmiş noktaya doğru yola çıkacaktı.

Alfred Reval'de haftalarca daha kaldı ve Almanca konuşulan okullarda sanat dersleri vererek para kazanmaya çalıştı. Bir keresinde iki çizimi için küçük bir ödül kazanması onu şaşırttı, sanatının getireceği ilk ve son paraydı bu. Ertesi akşam şenlikli bir ruh hali içinde, bir meyhanede yapılan kasaba mitingine katıldı ve kalabalığın arkasında durup, Estonya'nın geleceğine dair bir tartışmayı dinlerken adeta kendinden geçti. Aniden, sanki kendinden geçmiş gibi, meyhanenin ön tarafına ilerledi ve komşu Rusya'da pusuya yatmış Yahudi Bolşevizmi'nin tehlikelerine dair

kısa, tutkulu bir konuşma yaptı. Büyük bir deponun Yahudi sahibi araya girip, konuşmayı protesto etmek için büyük bir Yahudi grubunu meyhaneden çıkardığında aklı karışmış mıydı[7] Pek sayılmaz. Alfred’in dudakları bilmiş bir gülümsemeyle kıvrıldı, dinleyicilerinin pisliklerden arınmış olmasının iyi bir şey olduğundan tamamen emindi. O Yahudilerin kötülüğünü istemiyordu. Kendi sıcak mutfaklarında rahat ve mutlu olmalarını ümit ediyordu. Tek istediği şey Reval'den gitmeleriydi. Yavaş yavaş büyük bir fikrin tohumlan atılıyordu: sadece Reval'den, sadece Estonya’dan değil, bütün Avrupa’dan gitmeliydiler; Anavatan ancak bütün Yahudiler Avrupa'yı terk ettiğinde güven ve refaha kavuşabilirdi.

Almanya'ya göç etme kararı günden güne kesinleşiyordu, kenarda

kalmış, önemsiz bir ülkede daha fazla kalmaya niyeti yoktu. Almanların terk etmeye başladığı Estonya gelecekte zayıf, bağımsız bir ülke olacak ya da daha kötüsü Yahudi-Rus Bolşevikler tarafından anında ele geçirilecekti. Ama nasıl gidebilirdi? Estonya civarındaki bütün yollar kapalıydı ve ordu Almanya'ya dönen mahzun askeri birlikler için bütün trenlere el koymuştu. Kapana kısılmış ve yönünü kaybetmiş olan Alfred’i talih meleği ilk kez ziyaret etti.

Alfred sık sık yemek yediği işçi lokantasında birasını yudumluyor, sosis yiyor ve bir yandan da Karamazov Kardeşler'i okuyordu.

Rusçasından okuyordu ama masasında açık Almanca çevirisi de vardı ve bazen durup çevirinin doğruluğunu kontrol ediyordu. Çok geçmeden, yan masadaki gürültülü şen şakrak konuşmalardan rahatsız olup ayağa kalktı ve daha sessiz bir nokta aradı kendine.

"Evet, evet, Reval'den ayrılıyorum. " dedi üstü un kaplı, devasa göbeğinden ötürü gerilmiş beyaz bir önlük giymiş orta yaşlı bir fırıncı. Yüzüne koca bir gülümsemeyle üç arkadaşı için bir şişe schnapps açtı, bardağını doldurdu ve şerefe kaldırdı. "Ayrılmamızın şerefine içiyorum, sevgili dostlarım, umarım Anavatan'da buluşuruz. Hayatımda ilk kez akıllıca bir şey yaptım,

akıllı bir fırıncıyım ben. ” Eliyle ilkönce kafasına sonra da göbeğine işaret etti. “Komutana kendi yaptığım Alman ekmeğinden iki somun ve fırından yeni çıkmış sıcacık elmalı kuru üzümlü pastalarımdan götürdüm. Askeri yardımcısı haşin bir ifade takınıp, komutana götüreceğini söyleyerek onları elimden almaya çalıştı ama onu bakışlarımla alt ettim ve fırında pişen pastalarımdan ona da getireceğime söz verdim. Dahası, komutanın nevaleyi benden şahsen ulaştırmamı istediğini söyledim, işte bunu o anda uydurdum. Sonra komutanın ofisine girdim, hediyemi gösterdim ve Berlin’e gitmeme izin vermesi için ona yalvardım.

‘Ordu gittiğinde hâlim harap olacak. ’ dedim, ‘Estonyalılar bana işbirlikçi gözüyle bakacaklar çünkü ben birlikler için güzel Alman ekmeği ve pastaları pişiriyorum. Şu ekmeğe bir bakın, yoğun ve çıtır çıtır. Koklayın. Tadına bakın. ’ Bir parça koparıp ağzına koydum. Çiğnedi ve gözleri keyifle parıldadı. ‘Şimdi de şu pastayı koklayın. ’ dedim pastayı burnuna tutarken. Pastadan yükselen kokuyu defalarca içine çekti. Sonra adeta sarhoş oldu, gözleri fır fır dönerken, ayakta sendelemeye başladı. ‘Şimdi, cennetten bir lezzet için ağzınızı açın. ' Ağzını açtı. Kuru üzüm dolu parçaları seçerek bir anne kuş gibi onu pasta parçalarıyla besledim ve

pastayı çiğnerken hazdan inlemeye başladı. ‘Evet, evet, evet. ' dedi ve tek bir kelime daha etmeden bana Almanya için pasaport verdi. İşte böyle, yarın sabah trene biniyorum ve siz sevgili arkadaşlarım şu anda biz konuşurken fırınımda kabaran hamurun tadına bakmaya davetlisiniz. ”

Alfred duyduğu şeyleri üç gün boyunca düşündü ve bir sabah uyandığında firmanın cüretini tekrarlamaya karar verdi. Askeri karargâha en güzel Reval çizimleriyle giden Alfred, tıpkı fırıncı gibi yardımcıya, hediyesini doğrudan komutana vermek istediğini söyledi. Alfred çizimlerden birini hediye olarak verdiğinde yardımcının direnişi

çözüldü. Komutanın huzuruna çıkarılan Alfred çizimlerini Verdi ve "Reval’de geçirdiğiniz zamanlar için küçük bir hatıra. ” dedi. "Almanlara çizim öğretiyorum ve şimdi Berlinlilere sanatımı öğretmeyi her şeyden çok istiyorum. " Komutan Alfred’in eserlerini inceledi, alt dudağı çizimlerini beğendiğini gösterir şekilde öne doğru kıvrıldı. Alfred kasaba mitingindeki konuşmasını ve Yahudilerin mitingi terk edişini anlattığında komutan daha da yumuşadı ve Alman askerlerinin bölgeyi boşaltmasından sonra Estonya’da güvende olamayacağına bizzat karar vererek o gece yarısı kalkacak Berlin trenindeki

son boş yeri önerdi Alfred'e.

Yuvaya kavuşmak! Nihayet Anavatan’daki yuvasına doğru yola çıkıyordu. Hiç tanımadığı yuvasına. Bu düşünce, günlerce süren dondurucu Berlin yolculuğunun neden olduğu bütün fiziksel rahatsızlıkları bertaraf etti. Berlin’e ulaştığında mağlup Alman ordusunun Unter den Linden'deki bitkin askeri yürüyüşünü görünce coşkusu sönüp gitti. Alfred çok geçmeden öğrendi ki Berlin ona göre değildi ve hiç olmadığı kadar yalnız hissetti kendini. Göçmenlerin trenlere bindirildiği istasyonda hiç kimseyle konuşmamıştı ama konuşmaları iştahla

dinlemişti. "Münih” herkesin ağzındaydı. Avangard sanatçılar oradaydı, Yahudi karşın politik gruplarda oradaydı ve ayrıca popüler Beyaz Rus Bolşevik karşıtı tahrikçiler için de bir buluşma noktasıydı. Münih’in karşı konulmaz bir çekiciliği vardı ve Münih’in yazgısı olduğuna kanaat getiren Alfred bir hafta içinde bir büyükbaş hayvan vagonunda Münih’e doğru yola çıktı.

Alfred parası azaldığı için Münih’teki göçmen merkezinden ücretsiz öğle ve akşam yemeği alıyordu, yemekler iyiydi ama insanın kendi kaşığını getirmesi gibi bir rezalet vardı. Münih ferah, güneşli ve canlıydı, ayrıca da galeriler ve sokak sanatçılarıyla doluydu.

Sokak sanatçılarının yağlı boya tablolarını inceledi ve hüsrana uğradı, işleri kendisinininkiler-den çok daha iyiydi ama satamıyorlardı. Zaman zaman içini bir kaygı kaplıyordu, nasıl yaşayacaktı? Nerede iş bulacaktı? Ama çoğu zaman bunu dert etmiyordu, doğru yerde olduğundan emin bir halde, er ya da geç geleceğinin ona ifşa edileceğini biliyordu. Beklerken günlerini sanat galerilerini gezerek ve kütüphanelerde Yahudi tarihi ve edebiyatına dair bulduğu her şeyi okuyarak geçiriyordu ve Yahudilerin Tarihçesi adlı kitabının ana hatlarını çıkarmaya başlamıştı.

Yahudi tarihine dair okumalarında Spinoza ismi defalarca karşısına çıktı. Reval'i terk ederken yanına sadece bir bavul almış olmasına rağmen Spinoza'nın Etik'ini hâlâ yanında taşıyordu ama Friedrich'in tavsiyesini hatırlayarak, kitabı bir daha okumaya çalışmadı. Bunun yerine kütüphanede adını Spinoza'nın diğer kitabını, Teolojik ve Politik Bir İnceleme'yi bekleyenler listesine yazdırdı.

Münih sokaklarında dolaşıp çizimlerini satmaya çalışıyor, hiç sonuç alamıyordu ama kafasını kaldırıp bir binadaki Edith Schrenk: Dans Eğitimi tabelasını görünce şans meleği bir kere daha

yüzüne güldü. Edith Schrenk, bu ismi biliyordu, yıllar önce eski karısı Hilda ve Edith Moskova’da dans bölümde öğrencilerdi. Alfred çekingen tabiatlı olmasına ve Edith’le sadece birkaç kez konuşmuş olmasına rağmen tanıdık bir yüze hasretti; kapıyı ürkekçe çaldı. Üzerindeki siyah, streç dans elbisesi ve boynundaki şık açık mavi fularla kapıyı açan Edith onu samimi bir şekilde selamladı, oturmasını rica etti ve kahve ikram edip, her zaman sevmiş olduğu Hilda'yı sordu. Uzun süren sohbet esnasında Alfred geleceğine dair belirsizlikten, Yahudi Sorunu’na duyduğu ilgiden

ve Rus Devrimi sırasında yaşadığı deneyimlerden söz etti. Yahudi Bolşevizmi'nin barındırdığı tehlikelere dair kişisel gözlemlerini yazdığını söylediğinde Hilda elini Alfred'in elinin üzerine koydu.

“Öyleyse Alfred arkadaşım Dietrich Eckart’ı ziyaret etmelisin, kendisi haftalık gazete Auf gut Deutsch'un editörüdür. Seninle benzer görüşlere sahip ve Rus Devrimi'ne dair gözlemlerinle ilgilenebilir. Adresi bu. Onu görmeye gittiğinde adımı vermeyi unutma. ”

Alfred hiç oyalanmadan, hayatını değiştirecek olan buluşmaya koştu. Eckart'ın ofisine giderken iki bayide Auf gut Deutsch aradı ama

sayı tükenmişti. Eckart'ın üçüncü kattaki ofisinin merdivenlerini tırmanırken Friedrich'in, düşünmeden yapılan fanatik eylemlerin sonunu getirebileceği yönündeki uyarısını hatırladı. Ama Alfred bu uyarıyı rüzgâra fırlatarak kapıyı açtı, kendini Dietrich Eckart'a tanıttı, Edith'in adını verdi ve laflar ansızın ağzından dökülüverdi: "Kudüs'e karşı savaşacak bir savaşçı işine yarar mı? Ben kararlıyım ve ölene kadar savaşacağım. "

AMSTERDAM - Temmuz 1656

İki gün sonra Bento ve Gabriel dükkânı açarlarken bereli bir çocuk koşarak yanlarına geldi, durup soluklandı ve "Bento, haham seninle konuşmak istiyor. " dedi. "Hemen şimdi. Sinagogda bekliyor. " Bento şaşırmamış», bu çağrıyı bekliyordu. Hiç acele etmeden süpürgesini bir kenara bıraktı, kahvesinden son yudumu aldı, Gabriel'e dönüp elveda der gibi başını salladı ve sessizce çocuğu takip etti. Gabriel yüzünde son derece endişeli bir ifadeyle dışarı çıktı ve ikisinin uzaklaşmasını izledi.

Devetüyünden pantolonu ve ceketi, gümüş tokalı deri ayakkabılarıyla zengin bir Hollandalı kasaba sakini gibi giyinmiş olan Haham Saul Levi Mortera sinagogun ikinci katındaki

çalışma odasında Baruch Spinoza'yı beklerken kalemini sinir bozucu bir şekilde masaya vuruyordu. Jilet keskinliğinde bir burna, korkutucu gözlere, acımasız dudaklara ve bakımlı bir keçi sakala sahip olan uzun boylu, haşmetli, altmış yaşında bir adam olan Haham Mortera birçok sıfata sahipti; saygın bir âlim, üretken bir yazar, haşin bir entelektüel savaşçı, rakip hahamlarla yapılan sert savaşların galibi, Tevrat'ın kutsallığının cesur bir savunucusu- ama 'sabırlı' o sıfatlardan biri değildi. Bar mitzvah eğitimi alan küçük bir çocuk olan elçisini, eski asi öğrencisini tutup getirmesi için göndereli neredeyse yarım saat olmuştu.

Saul Mortera Amsterdam'daki Yahudi cemaatine otuz yedi yıldır bir kral edasıyla başkanlık ediyordu. 1619'da şehirdeki

üç küçük Sefarad sinagogundan biri olan Beth Jacob'un hahamı olarak ilk görevine atanmıştı. Cemaati 1639'da Neve Shalom ve Beth İsrail'le birleştiğinde Saul Mortera diğer adaylar arasından yeni “Talmud Torah Sinagogu”nun baş hahamı olarak seçildi. Tam bir Yahudi şeriatı kalesi olan Saul Mortera cemaatini, çoğu Hıristiyanlığa geçmeye zorlanmış ve aslında pek azı geleneksel Musevi eğitimine sahip olan Portekizli göçmenler dalgasının şüpheciliği ve laikliğine karşı on yıllardır korumuştu. Bitkin düşmüştü, yetişkinlere geleneksel adetleri aşılamak zor işti. Bütün din

hocalarının nihayetinde kavradığı dersi çok iyi biliyordu, öğrencileri çok gençlerken avucunun içine almak çok önemlidir.

Usanmak bilmez bir eğitimci olarak Saul Mortera kapsamlı bir müfredat hazırlamış, birçok hoca tutmuş, yaşı ilerlemiş öğrencilere her gün bizzat İbranice, Tevrat ve Talmud dersleri vermiş ve Tevrat'ın yasalarına dair kendi yorumunu el üstünde tutabilmek için diğer hahamlarla sonsuz bir düelloya girişmişti. En acı verici mücadelelerinden birini yirmi beş yıl önce asistanı Haham Isaac Aboab de Fonseca ile tövbe etmeyen günahkâr Yahudilerin, Engizisyon

tarafından ölüm tehdidiyle Hıristiyanlığa geçmeye zorlanan Yahudilerin bile öteki dünyada sonsuza dek yaşayıp yaşamayacakları sorusu üzerine verdiği mücadeleydi. Cemaatin birçok üyesi gibi Hıristiyanlığa geçip, Portekiz'de kalmış aile fertleri olan Haham Aboab Yahudilerin her zaman Yahudi olduğunu ve bütün Yahudilerin öteki dünyadaki kutlu hayata katılacağını savunuyordu. Yahudi kanının baki kaldığını ve hiçbir şeyin, başka bir dine geçmenin bile bunu silemeyeceğini öne sürüyordu. İddiasını, paradoksal bir şekilde, Yeni Hıristiyanlar diye anılan din değiştirmiş Yahudilerin önemli sivil ve askeri

konumlara gelmesini engelleyenEstatutos de Limpieza de Sangre'yi, yani kan yasalarını çıkarırken Yahudi kanının silinmezliğini kabul eden Yahudi düşmanı İspanya Kraliçesi Isabella'ya gönderme yaparak destekliyordu.

Haham Mortera'nın inatçı tutumu fiziğiyle uyum içindeydi -boyun eğmez, uzlaşmaz ve muhalifti- ve bütün Yahudi yasalarını çiğneyip, tövbe etmeyen bütün Yahudilerin öteki dünyadaki saadetten sonsuza dek mahrum bırakılacağını ve sonsuz ceza ile yüzleşeceğini öne sürüyordu. Yasa yasaydı ve Portekiz ve İspanya'da Engizisyon'un ölüm tehdidi

karşısında teslim olan Yahudiler için bile istisna söz konusu olamazdı. Sünnet olmayan ya da beslenme kurallarını ihlal eden ya da Sebt'e veya daha binlerce dini yasaya uymayan bütün Yahudiler sonsuza dek lanetlenirdi.

Mortera'nın acımasız açıklamaları, halen Portekiz ve İspanya'da yaşayan, din değiştirmiş akrabaları bulunan Amsterdam Yahudilerini kızdırmıştı ama Mortera geri adım atmıyordu. Takip eden tartışma o kadar sert ve arabozucuydu ki sinagogun kıdemli mensupları Venedik Hahamlığı'na başvurup, duruma müdahale etmelerini ve yasanın kesin bir yorumunu sunmalarını

istediler. Venedikli hahamlar bu isteği gönülsüzce kabul edip, tartışmanın iki tarafından delegelerin hararetle sundukları savları dinlediler. İki saat boyunca verecekleri karar üzerine düşündüler. Mideleri kazınmıştı. Akşam yemeği gecikmişti ve en sonunda oybirliğiyle bir karar vermemeye karar verdiler, bu dikenli uzlaşmazlıkta taraf olmak istemiyorlardı ve sorunun Amsterdam cemaati tarafından çözülmesi gerektiğini bildirdiler.

Ama Amsterdam cemaati bir çözüme ulaşamıyordu ve dönüşü olmayan bir hizipleşmeyi önlemek için, Venedik'e ikinci bir acil

delege gönderip, dışarıdan müdahale taleplerini daha güçlü bir şekilde tekrarladılar. Nihayetinde Venedik Hahamlığı bir karara vardı ve Venedik Yeşiva'sında eğilim görmüş olan Saul Mortera'nın görüşünü destekledi. Hahamlığın kararını taşıyan delege hemen Amsterdam'a döndü ve dört hafta sonra, haham olarak Brezilya'daki ücra deniz şehri Recife'ye atanan Haham Aboab ve ailesinin eşyaları gemiye yüklenirken birçok cemaat üyesi limanda toplanıp Haham Aboab'ı üzgün üzgün uğurladı. O andan itibaren Amsterdam'daki hiçbir haham Haham Mortera'ya meydan okumadı.

Bugün ise Saul Mortera kişisel olarak çok daha acı verici olan bir krizle karşı

karşıyaydı. Sinagog parnassim'i bir önceki akşam toplanmış, "Spinoza Problemi" konusunda bir karara varmış ve hahamdan Baruch'u aforoz edildiğinden haberdar etmesini istemişti, aforoz iki gün sonra Talmud Torah kilisesinde gerçekleşecekti. Baruch'un babası Michael Spinoza kırk yıl boyunca Saul Mortera'nın en yakın dostu ve destekçisi olmuştu. Michael'm ismi Beth Jacob'un satın alınışı için düzenlenen vekâletnamede geçiyordu ve yıllarca hahamın maaşını ve diğer sinagog giderlerini karşılayan sinagog fonuna cömert katkılarda bulunmuştu. Bu zaman zarfında Michael Haham Mortera'nın evinde

toplanan yetişkin çalışma grubu Yasanın Tacı toplantılarını neredeyse hiç kaçırmamıştı ve bazen Baruch'u da yanında getirerek, diğer kırk kişiyle birlikte Mortera'nın masasında defalarca akşam yemeği yemişti. Dahası Michael ve Michael'ın ağabeyi Abraham parnas, yani sinagog yönetiminde nihai sözü söyleyen yönetim kurulu üyeleri olarak görev almışlardı.

Ama şimdi haham kara kara düşünüyordu. Bugün, birkaç dakika içinde. . . Baruch nerede kalmıştı? Sevgili arkadaşının oğluna onu bekleyen felaketi söylemek zorundaydı. Saul Mortera, Baruch sünnet olurken duasını okumuş,

kusursuz Bar Mitzvah performansına danışmanlık yapmış ve yıllar boyunca gelişmesini takip etmişti. Bu çocuk ne kadar da dâhiyane yeteneklere sahipti, başka hiç kimseye benzemiyordu! Bir sünger gibi bilgileri emerdi. Bütün dersler ona çok basit geliyordu çünkü bütün bilgileri sünger gibi emiyordu ve bütün hocalar, sınıfın geri kalanı normal ödevlerle boğuşurken, ona daha ileri düzey metinler veriyorlardı. Bazen Haham Mortera diğer çocukların kıskançlığının Baruch'a karşı bir düşmanlığa yol açacağından endişe ediyordu. Neyse ki böyle bir şey hiç yaşanmadı; yetenekleri o kadar barizdi, o kadar üstündü ki, zorlu bir çeviri ya da tefsire dair fikir almak için hocalardan ziyade sık sık ona başvuran öğrenciler ona çok saygı

duyuyor ve onunla arkadaş oluyorlardı. Haham Mortera da Baruch'a huşuyla baktığını ve ünlü bir misafirin keyfini sürmek için defalarca Michael'dan Baruch'u yemeğe getirmesini istediğini hatırlıyordu. Ama şimdi -Saul Mortera derin bir iç çekti- Baruch'un dört yaşından on dört yaşına kadar süren altın çağı çoktan sona ermişti. Çocuk değişmiş, yanlış bir yola sapmıştı, şimdi bütün bir cemaat dahi çocuğun, kendi cemaatini yiyecek bir canavara dönüşmesi tehlikesiyle yüz yüzeydi.

****

Merdivenlerde ayak sesleri duyuldu. Baruch yaklaşıyordu. Haham Mortera yerinden kalkmadı ve Baruch kapıda belirdiğinde dönüp onu selamlamak yerine alçak,

rahatsız bir sandalyeye işaret etti ve sert bir sesle, “Otur şuraya!" dedi. “Sana feci haberlerim var, hayatını sonsuza dek değiştirecek haberler. " Biraz aksak ama yine anlaşılabilir bir Portekizceyle konuşuyordu. Haham Mortera Sefarad değil, Aşkenazi kökenli olmasına ve İtalya’da doğup eğitim görmüş olmasına rağmen bir Marrano ile evlenmiş ve temelde Portekiz kökenli olan bir cemaate yüzlerce vaaz verecek kadar Portekizce öğrenmişti.

Baruch sakin bir tonla cevap verdi: “Eminim olay şudur, parnassim beni aforoz etmeye karar vermiştir ve sizden halka

açık bir sinagog töreninde cherem'i çok yakında uygulamanızı istemiştir, öyle değil mi?"

“Görüyorum ki her zamanki gibi küstahsın. Buna artık alışmış olmam lazımdı ama akıllı bir çocuğun ahmak bir yetişkine dönüşmesi beni hâlâ şaşırtıyor. Tahminin doğru Baruch, benden istedikleri şey tam da bu. Yarın cherem’in gerçekleşecek ve bu cemaatten sonsuza dek aforoz edileceksin. Ama ‘olay şudur’ lafını böyle lakaytça kullanmana itirazım var. Cherem’in senin başına gelen bir olay olduğu hissine kapılma. Kendi cherem'ine kendi eylemlerinle sen sebep oldun. ”

Baruch cevap vermek için ağzını açtı ama haham hızla devam etti. “Fakat her şeyi kaybetmiş değilsin. Ben sadık bir insanım ve babanla olan uzun soluklu dostluğum seni korumam ve sana rehberlik etmem için her şeyi yapmamı zorunlu kılıyor. Şu anda senden istediğim oturup, dinlemen. Beş yaşından beri sana eğitim verdim ve ek bir eğitim için çok yaşlı değilsin. Sana özel bir tarih dersi vermek istiyorum. "

“Şimdi" diye söze başladı Saul Mortera, en hahamsı sesiyle: “Antik İspanya’ya geri dönelim, atalarının topraklarına. Yahudilerin İspanya'ya yaklaşık bin yıl önce geldiğini ve Yahudilere başka yerlerde

düşmanca davranılsa da burada Mağribiler ve Hıristiyarılarla yüzlerce yıl barış içinde yaşadıklarını biliyorsun değil mi?”

Baruch bir yandan gözlerini devirirken, bezgin bir halde başıyla onayladı.

Haham Mortera bu hareketi fark etti ama aldırış etmedi. “13 ve 14. yüzyıllarda üst üste birçok ülkeden kovulduk, ilkönce -Yahudi olmayan çocukların kanından matzo yaptığımız yönündeki berbat karalamanın çıkış yeri olan-İngiltere'den, sonra Fransa’dan, sonra Almanya, İtalya ve Sicilya şehirlerinden, yani aslında bütün Batı Avrupa’dan, La Convivencia’nın süregittiği ve bütün Yahudi, Hıristiyan

ve Mağribîlerin dostluk içinde kaynaştığı İspanya hariç. Ama İspanya’nın Hıristiyanlar tarafından yavaş yavaş yeniden fethedilmesi ve Mağribîlerin elinden alınması bu altın çağın kararmasının ilk alametiydi. La Convivencia'nın 1391 ’de sona erdiğini biliyorsun değil mi?”

“İhraçları ve 139l’de Castile ve Aragon’da yapılan pogromları biliyorum. Her şeyi biliyorum. Ve siz de bildiğimi biliyorsunuz. Bana bugün bunları neden anlatıyorsunuz?”

“Bildiğini sandığını biliyorum. Ama bilmek var, bir de gerçek anlamda, kalben bilmek var, sen henüz o aşamaya ulaşmadın. Şu an senden

tek istediğim dinlemen. Başka bir şey değil. Her şey zamanla açıklık kazanacak.”

“1931’i farklı kılan şey" diye devam etti haham: “Pogrom’dan sonra Yahudilerin tarihte ilk kez Hıristiyanlığa geçmeye başlamalarıdır ve yığınlar halinde, binlerce, on binlerce kişi Hıristiyanlığa geçmiştir. İspanyol Yahudileri pes etti. Zayıftılar. Tanrı'nın kelamı olan Tevrat’ımızın ve üç bin yıllık mirasımızın çekecekleri rahatsızlığa değmeyeceğine kadar verdiler. Yahudilerin böyle topluca din değiştirmeleri dünyayı sarsacak önemdeydi; Yahudiler tarihte inançlarından hiç

vazgeçmemişlerdi. Bunu Yahudilerin 1096'da verdikleri tepkiyle bir kıyaslasana Barudi. Bu tarihi biliyor musun? Neyden söz ettiğimi biliyor musun Baruch?" "Haçlı seferleri esnasında yapılan pogromlarda katledilen Yahudilerden söz ediyorsunuz, 1096'da Mainz'de yapılan pogromdan. "

"Mainz ve Ren nehrinin batısındaki her yerde. Evet, katledildiler, peki katliamcıları kimin yönlendirdiğini biliyor musun? Rahipler! Yahudiler'in katledildiği her olayda, çetenin merkezinde din adamları vardır. Evet, Mainz'deki o yüce Yahudiler, o muhteşem

şehitler din değiştirmektense ölmeyi tercih ettiler, birçoğu katillere boyunlarını kendileri uzattılar ve diğer birçoğu da ailelerinin Gâvurların kılıçlarıyla kirletilmesine izin vermektense kendi ailelerini öldürdüler. Din değiştirmektense ölmeyi tercih ettiler. "

Bento ona inanmaz gözlerle baktı "Ve sen bunu alkışlıyorsun öyle mi? Kendi varlığına son vermeyi ve bu arada da kendi çocuğunu öldürmeyi takdire şayan buluyorsun. . . "

"Baruch, eğer hiçbir davayı kendi önemsiz hayatını feda etmeye değer bulmuyorsan öğrenecek daha çok şeyin var demektir ama artık seni böyle konularda eğitmek

için çok geç. Bugün küstahlığım sergilemek için burada değilsin. Daha sonra bunun için yeterince zamanın olacak. Sen farkında ol ya da olma, hayatının en önemli yol ayrımındasın ve ben sana yolunu seçmende yardımcı olmaya çalışıyorum. Bütün bir Yahudi uygarlığımızın şu anda ne kadar tehlike altında olduğuna dair anlatacaklarımı dikkatle ve sessizce dinlemeni istiyorum. "

Bento başını dik tutuyordu, rahat rahat nefes alıp veriyordu ve hahamın bir zamanlar onu ölesiye korkutan haşin sesinin bugün onu ne kadar az korkuttuğunun farkındaydı.

Haham Mortera derin bir nefes aldı ve devam etti. “On beşinci yüzyılda İspanya’da on binlerce kişi din değiştirmeye devam etti, buna senin ailen de dâhildi. Ama Katolik kilisesinin kan iştahı dinmemişti. Din değiştirmiş Yahudilerin yeterince Hıristiyan olmadığını ve bazılarının hala Yahudi duygular barındırdığını iddia edip, Yahudiliğe ait her şeyi çekip almak için sorgucular gönderdiler. “Cuma ya da Cumartesi günü ne yaptın?” diye soruyorlardı. “Mum yakıyor musun?” “Çarşaflar hangi gün değiştiriyorsun?" “Çorbayı nasıl yapıyorsun?" ve eğer sorgucular Yahudi âdetleri, gelenekleri ya da Yahudi yemeklerine dair en

ufak bir iz bulurlarsa, kibar rahipler o kişileri kazığa bağlayıp diri diri yakıyordu. Din değiştiren Yahudilerin "Konverso" temizliği konusunda bu bile ikna etmemişti onları. Yahudiliğe dair her iz sökülüp atılmalıydı. Din değiştirenlerin gözlerinin ibadetlerini yerine getiren bir Yahudi'ye temas etmesini istemiyorlar çünkü eski günlerin yeniden canlanabileceğinden korkuyorlardı. Bu nedenle 1492'de bütün

Yahudileri İspanya'dan kovdular. Senin ataların da dâhil birçok Yahudi Portekiz'e gitti ama orada da ancak kısa bir süre soluklanabildiler. Beş yıl sonra Portekiz kralı

Yahudilerin din değiştirmek ve ülkeden kovulmak arasında bir seçim yapmasını istedi. Ve bir kez daha on binlerce kişi din değiştirmeyi tercih etti ve inancımızı kaybetti. Bu Museviliğin tarihte dibe vurduğu noktaydı. O kadar dibe vurmuştu ki ben de dâhil birçok kişi Mesih'in gelişinin yakın olduğunu düşünmüştü. Sana Isaac Abrabanel'in tam da bu iddiayı ortaya koyan Mesih üçlemesini ödünç verdiğimi hatırlıyor musun?"

"Abrabanel'in bu mitsel olayın yaşanması için Yahudilerin neden dibe vurması gerektiğine dair hiçbir mantıklı açıklama yapmadığım hatırlıyorum. Kadiri mutlak bir Tanrı'nın

kendi seçilmiş halkım koruyamaması ve onların bu noktaya gelmesine göz yummasına dair herhangi bir açıklama ya da. . . .”

“Hişşşt. Bugün sadece dinle, Baruch. ” diye havlardı haham. “Bir kere olsun, belki de son kez sana söylediğim şeyi yap. Sana bir soru sorduğumda sadece evet ya da hayır diye cevap ver. Birkaç şey daha söyleyeceğim sadece. Yahudi tarihinin en dip noktasından söz ediyordum. Geç on beşinci yüzyıl ya da on altıncı yüzyıl Yahudileri nereye sığınabilirlerdi ki? Dünyanın neresinde güvenli bir cennet vardı ki? Bazıları Doğu'ya Osmanlı İmparatorluğu’na ya da

Livorno, İtalya'ya gitti ki buralarda hoş görülmelerinin sebebi sahip oldukları değerli uluslararası ticaret ağıydı. Ve sonra, Hollanda'nın kuzey bölgeleri 1579'da Katolik İspanya'dan bağımsızlıklarım ilan ettiğinde bazı Yahudiler buraya, Amsterdam'a geldiler.

"Hollandalılar bizi nasıl karşıladı peki? Dünyada hiçbir halkın karşılamadığı gibi. Dine karşı hoşgörüleri tamdı. Hiç kimse dini inançları sorgulamadı. Kalvinisttiler ama herkese istedikleri gibi ibadet etme hakkı tanıyorlardı, Katolikler hariç. Katoliklere karşı çok fazla hoşgörü yoktu. Ama bizim konumuz bu değil. Burada rahatsız edilmememiz bir

yana, el üstünde tutuluyorduk çünkü Hollanda önemli bir ticaret merkezi olmak istiyordu ve Marrano tüccarlarının bu ticaret ağının kurulmasına yardımcı olabileceğini biliyorlardı. Çok geçmeden Portekiz'den çok sayıda göçmen geldi ve yüzyıllardır hiçbir yerde göremedikleri bir hoşgörüyle karşılandılar. Ve sonra diğer Yahudiler de geldi, Almanya ve Doğu Avrupa'dan Yahudilere karşı uygulanan delice vahşetten kaçan fakir Aşkenazi Yahudileri akın etti. Elbette bu Aşkenazi Yahudileri Sefarad Yahudilerin kültüründen yoksunlardı, herhangi bir eğitim ya da beceriye sahip değillerdi ve çoğu seyyar satıcı, eskici ve esnaf oldular ama yine de biz onlara kucak açtık ve yardımlarımızı esirgemedik. Babanın sinagogumuzdaki Aşkenazi bağış kutusuna düzenli olarak cömertçe katkıda bulunduğunu biliyor muydun?"

Baruch sessizliğini bozmadan başıyla onayladı.

“Ve birkaç yıl sonra” diye devam etti Haham Mortera: “Amsterdamj yetkililer büyük Jüri Üyesi Grotius'a danışarak Amsterdam'da yaşama hakkımızı resmen tanıdılar. Ilk başta çok ürkektik ve eskiden olduğu gibi göze batmamaya çalışıyorduk. Bu nedenle dört sinagogumuzu dışarıdan işaretlemedik ve ibadetlerimizi ev görünümlü binalarda yerine getirdik. İnancımızı gerçekten açıkça yaşayabilmemiz ve devletin hak ve mülkümüzü koruyacağından emin olmamız için aradan rahatsız edilmeden yaşadığımız birçok yıl

geçmesi gerekti. Biz Amsterdam'da-ki Yahudiler bütün dünyada Yahudilerin *olabildiği* tek yerde yaşamak gibi olağanüstü bir şansa sahibiz. Bunu anlıyor musun, bunun kıymetini biliyor musun, bütün dünyadaki tek yer burası. ”

Baruch tahta sandalyesinde huzursuzca kıpırdandı ve formalite icabı başıyla onayladı.

“Sabır, sabır, Baruch. Birazcık daha dinle, şimdi senin için acil bir öneme sahip konulara doğru yaklaşıyorum. Bu kayda değer özgürlüğümüz karşısında Amsterdam şehir konseyinin açıkça belirttiği bazı yükümlülüklerimiz var. Bu yükümlülüklerin neler olduğunu biliyorsun değil mi?”

“Hıristiyan inancına hakaret etmemeli ve Hıristiyanlarla evlenmeye ya da onları dinlerinden döndürmeye çalışmamalıyız. ” diye cevapladı Baruch.

“Daha fazlası var. Dâhiyane hafızana rağmen diğer yükümlülükleri hatırlamıyorsun. Neden? Belki de işine gelmediğindendir. Sana hatırlayım bunları. Grotius ayrıca on dört yaşından büyük bütün Yahudilerin Tanrı'ya, Musa'ya, Peygamberlere, öteki dünyaya inançlarını ifade etmeleri ve eğer özgürlüğümüzü kaybetmek istemiyorsak, dini ve sivil yetkililerimizin, cemaat üyelerimizin Hıristiyan

dinsel dogmanın herhangi bir yönüne meydan okuyacak ya da bunun altını oyacak hiçbir şey yapmayacağını ve söylemeyeceğini garanti etmesini şart koşmuştu. ” Haham Mortera durdu ve ağır ağır, üstüne basa basa konuşurken işaret parmağını Baruch’a doğru salladı. “Bu son hususu vurgulamak isterim Baruch, senin bunu kavraman çok önemli. Ateizm ya da ister Yahudi ister Hıristiyan olsun dini yasa ve otoriteye karşı çıkmak açıkça yasaklanmıştır. Eğer Hollandalı yetkililere kendimizi yönetemediğimizi gösterirsek kıymetli özgürlüğümüzü bir kez daha kaybederiz ve bir kez

daha Hıristiyan yetkililerin hâkimiyeti altına gireriz. ”

Haham Mortera duraksadı. “Tarih dersim sona erdi. En büyük ümidim, bizim halen ayrı bir halk olduğumuzu, bugün sınırlı bir özgürlüğe sahip olsak da asla tamamen özerk olamayacağımızı anlamandır. Bugün özgür insanlar olarak hayatımızı sürdürmemiz kolay değil çünkü bir sürü meslekten men ediliyoruz. Bu cemaat olmadan hayatın nasıl olacağını düşünürken bunu aklında tut Baruch. Tercihlerin sonucunda aç kalabilirsin. ”

Baruch karşılık verecekti ki haham onu sağ işaret parmağını sallayarak susturdu. “Vurgulamak

istediğim bir şey daha var. Bugün dini kültürümüzün temeli saldırı altında. Portekiz'den akın akın gelmeye devam eden göçmenler Yahudi eğitiminden geçmemiş Yahudilerden oluşuyor. İbranice öğrenmeleri yasaklanmış, Katolik dogmayı öğrenip, Katolikler gibi ibadet etmeye zorlanmışlar. Hem Katolik dogmaya hem de Yahudi inancına yarım yamalak inanan bu insanlar iki dünya arasına sıkışıp kalmışlar. Onlara yeniden sahip çıkmak, onları yuvalarına, Yahudi kökenlerine geri döndürmek benim misyonum. Cemaatimiz gelişip serpiliyor: âlimler, şairler, oyun yazarları,

Kabalacılar, fizikçiler ve baskıcılar yetiştirmeye başladık bile. Büyük bir Rönesansın eşiğindeyiz ve burada sana da yer var. Eğitimin, kavrayış gücü yüksek aklın ve öğretmenlik becerilerinle bize çok büyük faydan dokunur. Eğer öğretmen olarak benimle birlikte çalışsaydın, eğer ben buradan gittiğimde benim yerimi alsaydın, babanın ve benim sana dair hayallerimizi yerine getirmiş olurdun. ”

Baruch afallamıştı, hahamın gözlerinin içine bakarak: ‘“Benimle birlikte çalışsaydın’ derken neyi kastediyorsun?” diye sordu. “Söylediklerin aklımı karıştırıyor. Unutma ki ben

bir esnafım ve hakkımda cherem kararı var. ”

“Cherem bekletiliyor. Ben sinagogda herkese ilan edene kadar da uygulanmayacak. Evet, nihai yetki parnassim’in ama onlar üzerinde büyük etkim var. Yeni gelmiş iki Morrano, Franco Benitez ve Jacob Rodriguez dün parnassim’e ifade verdiler, son derece zedeleyici bir ifade. Tanrı’nın Doğa’dan başka bir şey olmadığına ve öteki dünya diye bir şey de olmadığına inandığını söylediler. Evet, bu zedeleyici bir ifadeydi ama aramızda kalsın, onların şahitliğine güvenmiyorum ve senin laflarını çarpıttıklarını biliyorum. Ona olan borcundan

kaçmak için Hollanda mahkemesine başvurduğun için sana hala kızgın olan Duarte Rodriguez'in yeğenleri bunlar ve eminim Rodriguez onlara yalan söylemelerini emretmiştir. Ve güven bana, böyle olduğuna inanan tek kişi ben değilim. "

"Yalan söylemediler, haham. "

"Baruch, kendine gel. Seni doğduğun günden beri tanıyorum ve herkes gibi bazen aptalca düşüncelere kapıldığını biliyorum. Yalvarırım benimle çalış, bırak zihnini arındırayım. Şimdi beni dinle. Sana, dünyada hiç kimseye yapmayacağım bir teklif yapacağım. Sana ithalat-ihracat işinden sonsuza dek

kurtulup bir âlim olarak yaşamanı sağlayacak, ömür boyu kesilmeyecek bir maaş bağlayabilirim. Duyuyor musun? Sana âlim olarak, okuyup yazarak geçireceğin bir hayat hediye ediyorum. Teyit ya da ret için hahamlığa başvururken bile yasak şeyleri düşünmeye devam edebilirsin. Bu teklifi bir düşün: mutlak özgürlükle geçecek bir yaşam. Sadece tek bir şartla: sessizlik. Halkımıza zararı dokunacak bütün düşünceleri kendine saklamayı kabul etmelisin. "

Baruch donup kalmış gibiydi. Uzun bir sessizlikten sonra, haham, "Ne dersin Baruch?" diye sordu. "Şimdi konuşma

sırası sana gelmişken susuyorsun. ”

“Babam seninle olan dostluğundan ve sana duyduğu saygıdan defalarca bahsetti. ” diye cevap verdi Baruch sakin bir sesle. “Bana akla verdiğin büyük önemden de söz ederdi ‘sınırsız bir zekâ’dan bahsettiğini söylerdi. Bu senin ifaden miydi hakikaten? Doğru mu alıntılıyordu babam?”

“Evet, benim ifadem bu. "

“Ben dünyanın ve içindeki her şeyin doğa yasalarına göre işlediğine ve mantıktan şaşmadığını sürece aklımı Tanrı’nın ve gerçekliğin doğasını ve kutsal bir hayata giden yolu keşfetmek için kullanabileceğime inanıyorum. Bunu sana daha önce de söylemiştim, öyle değil mi?"

Haham Mortera başını ellerinin arasına aldı ve evet anlamında salladı.

“Ama bugün sen bana hayatımı, görüşlerimi hahamlık aracılığıyla doğrulayıp, çürüterek geçirmemi öneriyorsun. Benim yolum bu değil ve olmayacak da. Hahamlığın otoritesi katışıksız gerçeğe değil, Bâtıni inançlara sahip, dünyanın düz olduğuna, güneşin etrafında döndüğüne ve Âdem diye birinin aniden ortaya çıkıp insan ırkını başlattığına inanan âlimlerin kuşaktan kuşağa aktardığı görüşlere dayanıyor. ” “Yaradılış’ın kutsallığını inkâr mı ediyorsun?”

“Peki sen, İsrailoğullarından çok uzun zaman önce Çin’de, Mısır’da uygarlıklar olduğunu gösteren delilleri inkâr mı ediyorsun?”

“Bu ne zındıklık! Öteki dünyadaki yerini nasıl tehlikeye attığının farkında mısın?”

“Öteki dünyanın varlığına dair rasyonel bir kanıt yok. ”

Haham Mortera yıldırım çarpmışa döndü. “Duarte Rodriguez'in yeğenlerinin aktardığı şey tam da buydu. Amcalarından aldıkları emir gereği yalan söylediklerini düşünmüştüm. ”

“Sanırım beni duymadın ya da duymak istemedin; daha

önce söyledim sana, onlar yalan söylemedi haham. ”

“Peki diğer suçlamalarına ne diyeceksin? Tevrat'ın ilahi kaynağını inkâr ediyormuşsun, Tevrat’ı Musa’nın yazmadığını, Tanrı’nın sadece felsefi olarak var olduğunu ve ibadetleri düzenleyen yasanın kutsal olmadığını söylemişsin. ”

“Yeğenler yalan söylemedi, haham. ”

Haham Mortera Baruch’a baktı, üzüntüsü öfkeye dönüştü: “Bu suçlamaların her biri cherem nedenidir; hepsi bir araya geldiğinde yapılan en sert cherem'i hak ediyorlar. ”

“İbranice hocam sendin ve bana çok iyi öğrettin her

şeyi. İzin ver de kendi cherem'imi yazarak sana olan borcumu ödeyeyim. Venedik cemaatinin çıkardığı en sert cherem'leri göstermiştin bana ve ben bunları kelimesi kelimesine hatırlıyorum. "

"Daha önce küstahlık edecek yeterince zamanın olacağını söylemiştim. Şimdi görüyorum ki küstahlığa başladın bile. " Haham Mortera kendini toparlamak için bir süre durdu: "Beni öldürmek istiyorsun. Eserimi tamamen yok etmek istiyorsun. Hayatımın eserinin, Yahudi düşüncesi ve kültüründe hayati bir rol oynadığını biliyorsun. Bar mitzvah'ın esnasında eline

tutuşturduğum kitabımı, Ruhun Kurtuluşu'nu biliyorsun. Haham Aboab'la bu konuda yaptığım büyük tartışmayı ve kazandığım zaferi biliyorsun, değil mi?"

"Evet, tabii ki. "

"Bunu çok hafife alıyorsun. Burada nelerin söz konusu olduğuna dair bir fikrin var mı? Eğer o tartışmayı kaybetseydim, eğer bütün Yahudilerin öteki dünyada eşit statüye sahip olduğuna, erdemin ödüllen-dirilmeyip, ihlalin cezalandırılmayacağına karar verilseydi bunun cemaatimiz üstünde ne feci etkileri olacağını öngöremiyor musun? Eğer öteki dünyadaki yerleri garantiyse, o zaman tekrar Museviliğe dönmeleri için

ne gibi bir motivasyonları olabilirdi ki? Eğer kötü davranışların bir cezası olmasaydı, Flemenk Kalvinistler bize ne gözle bakardı düşünebiliyor musun? Özgürlüğümüz ne kadar sürerdi? Çocuk oyuncağı mı bu? Ortaya çıkacak sonuçları bir düşün. ”

“Evet, o büyük tartışma, az önce söylediklerin, bunun ruhani gerçekle bir alakasının olmadığını gösterdi. Venedik Hahamlığı’nın kafasının karışmasının nedeni de buydu hiç şüphesiz. İkiniz de öteki dünya gerçekliği ile hiçbir alakası olmayan nedenlerden ötürü farklı öteki dünya versiyonlarını savundunuz. Sen halkı

korku ve ümit aracılığıyla kontrol etmeye çalışıyorsun, bunlar tarih boyunca dini liderlerin geleneksel silahları olmuştur. Siz, bütün dünyadaki hahamlar, öteki dünyanın anahtarlarını elinizde tuttuğunuzu iddia ediyorsunuz ve bu anahtarları siyasi kontrol için kullanıyorsunuz. Haham Aboab ise, din değiştirmiş ailelerine yardım etmek isteyen cemaat üyelerinin kederini dindirmekten yana tavır aldı. Bu ruhani bir anlaşmazlık değildi, dini tartışma kisvesine bürünmüş siyasi bir tartışmaydı. İkiniz de öteki dünyanın varlığına dair mantıksal ya da Tevrat'ta söylenenlere dair bir delil

sunmadınız. Böyle bir delilin Tevrat'ta bulunamayacağını sen de benim gibi biliyorsun. ”

“Tanrı'ya ve halkımın bekasına karşı olan sorumluluğuma dair söylediklerimi özümseyemediğin çok açık. " dedi Haham Mortera.

“Dini liderlerin yaptıkları çoğu şeyin Tanrı'yla pek bir alakası yoktur. ” diye cevap verdi Bento. “Geçen yıl Sefardik bir kasaptan değil de Aşkenazi bir koşer (Museviliğe göre yenilmesinde ve kullanılmasında dinen bir sakınca bulunmayan helal ürünler) kasaptan et aldığı için bir adama cherem uyguladın. Sence bunun

Tanrı’yla bir alakası var mıydı?”

“Cemaatin birliğinin önemine dair iyi bir ders veren kısa süreli bir cherem'di o. "

“Ve duyduğuma göre geçen ay da Yahudi bir fırıncının olmadığı küçük bir köyden gelen bir kadına, fırına küçük bir odun parçası atıp, pişirme sürecine katkıda bulunursa, Yahudi olmayan bir fırıncıdan da ekmek alabileceğini söylemişsin. ”

“O kadın benim yanıma geldiğinde sıkıntılıydı ama rahatlamış ve mutlu bir kadın olarak ayrıldı. ”

“Bence aklı daha da karışmış, kendi adına düşünme ve kendi akli yetisini geliştirme

becerisini daha da kaybetmiş bir kadın olarak ayrılmıştır. Kastettiğim şey tam da bu, bütün dini otoriteler bizim kendi akli yetilerimizi geliştirmemizi engellemeye çalışıyorlar. ”

"Eğer halkımızın kontrol ve otorite olmadan hayatta kalabileceğini düşünüyorsan, aptalsın demektir. ”

“Bence dini liderler siyasi devlet işlerine karışarak kendi ruhsal rotalarından şaşıyorlar. Sizin otorite ya da liderliğiniz sadece içsel inançla sınırlı olmalıdır. ”

“Siyasi devlet işleri mi? İspanya ve Portekiz’de yaşananları anlamadın mı sen?”

“Ben bunu söylüyorum işte, bunlar dini devletlerdi. Din ve devlet işleri birbirinden ayrılmalıdır. Olası en ideal hükümdar özgürce seçilmiş, gücü bağımsız bir konsey tarafından kısıtlanan ve halkın huzuru, güvenliği ve refahı için çalışacak bir liderdir. ”

“Baruch artık yalnız bir hayal sürmen gerektiğine ve geleceğinin sadece kafirlik değil, ayrıca ihanet de içerdiğine beni ikna etmeyi başardın. Defol. ”

Haham Mortera, merdivenlerden aşağı inen Baruch’un ayak seslerini dinlerken, başını yukarı kaldırdı ve “Sevgili dostum Michael” diye mırıldandı. “Oğlun için elimden geleni

yaptım. Korumam gereken başka bir sürü ruh var. ”

MÜNİH -1919

Ne sahne ama: kıyafetleri eski püskü, işsiz, hiçbir yerde hiçbir şeyi yayımlanmamış genç bir göçmen, gömleğinin cebinde çorba kaşığıyla ünlü bir gazeteci, şair ve politikacının ofisine dalıyor ve “Kudüs’e karşı savaşacak bir savaşçı işine yarar mı?” diyor pat diye.

Bir iş görüşmesi için kesinlikle feci bir başlangıç! Sorumluluk sahibi, iyi eğitim almış, kültürlü bir baş editörün bu mütecavizi gülünç, tuhaf ve muhtemelen tehlikeli biri olarak hemen kapı dışarı etmesi gerekirdi. Ama hayır, yıl 1919, yer Münih'ti ve bu gencin güzel lafları Dietrich Eckart'ın ilgisini çekmişti.

“Peki, peki, genç savaşçı, silahlarını göster bakalım. "

“Aklım yay ve kelimelerim" cebinden kalemini çıkarıp sallayarak, haykırdı Alfred: “Kelimelerin oktur benim!”

“Güzel ifade ettin, genç savaşçı. O halde, Kudüs'e karşı saldırıları ve zaferlerinden bahset bana. ”

Alfred Kudüs karşıtı zaferlerini anlatırken heyecandan titriyordu: Houston Stewart Chamberlain’in kitabını neredeyse hatmedişi, on altı yaşındayken yaptığı Yahudi karşıtı seçim konuşması, şüpheli Yahudi Müdür Epstein’la karşılaşması (Spinoza bölümünü atlamıştı), Yahudi-Bolşevik devrimi karşısında duyduğu tiksinti, Reval’daki kasaba toplantısında kısa süre önce yaptığı Yahudi karşıtı kışkırtıcı konuşma, ayaklanan Yahudi Bolşeviklere dair tanıklığını kitaba dönüştürme planı, Yahudi kanının kötülüğüne dair tarihsel araştırması.

“Harika bir başlangıç. Ama sadece bir başlangıç bu. Şimdi silahlarının kalibresini kontrol etmeliyiz. Yirmi dört saat içinde Bolşevik devrimine dair tanıklığını anlatan bin kelimelik bir yazı getir, bakâlim basmaya değecek mi. ”

Alfred’in gitmeye niyeti yok gibiydi. Yine göz ucuyla Dietrich Eckart'a baktı; kazınmış saçları, mavi gözlerini koruyan koyu çerçeveli gözlükleri, küçük, tombul burnuyla ve geniş, sert çenesiyle haşmetli bir adamdı.

“Yirmi dört saatin var delikanlı. Başlasan iyi edersin. ”

Alfred etrafına bakındı, Eckart’ın ofisinden ayrılmak istemediği açıktı. Sonra, ürkek bir şekilde: “Kullanabileceğim bir masa, bir köşe ve biraz kâğıt var mı?” diye sordu. “Gidebileceğim tek yer kütüphane, orası da şimdi ısınmaya çalışan cahil mültecilerle doludur. ”

Dietrich Eckart sekreterine işaret etti: “Bu adaya arka ofisi göster. Ve ona kâğıt kalem ver. ” Alfred'e döndü ve “Pekiyi ısınmıyor orası ama sessiz hır yer ve ayrı bir kapısı var, yani eğer gerekirse bütün gece çalışabilirsin. Auf Wiedersehen, yarın tam bu saatte görüşmek üzere. ” Dietrich Eckart ayaklarını masanın üstüne koydu, purosunun külünü silkti ve biraz kestirmek için sandalyesine yaslandı. Daha ellili yaşlarının başında olmasına rağmen, vücuduna hiç özen göstermemişti ve etleri sarkıyordu. Saygın bir noter ve avukatın oğlu olarak, zengin bir ailede doğan Eckart çocukken önce annesini, birkaç yıl sonra da babasını kaybetmiş ve ilk gençlik yıllarında uyuşturucularla dolu Bohem bir hayata kendini kaptırmış, böylece de babasının bıraktığı mirası kısa sürede çarçur etmişti. Sanat işlerine, radikal

siyasi hareketlere ve bir yılda tıp fakültesine bulaşmaya çalıştıktan sonra ciddi bir morfin bağımlılığına yakalanmış ve aylarca psikiyatri kliniğinde yatması gerekmişti. Sonra oyun yazarlığına başlamış ama oyunlarından hiçbiri sahne yüzü görmemişti. Edebi yeteneklerinden kesinkes emin olan Eckart başarısızlığı için, Alman tiyatrolarını kontrol altında tuttuklarına ve onun görüşlerinden rahatsız olduklarına inandığı Yahudileri suçlamıştı. İntikam tutkusu profesyonel bir Yahudi karşıtı olarak kariyer yapmasına yol açtı: bir gazeteci olarak küllerinden doğan Eckart Yahudilerin gücüyle savaşma amacı taşıyan bir dizi yayının son halkası olarak Auf Gut Deutsch’u kurdu. 1919 yılında zaman müsait ve gazetecilik üslubu da kışkırtıcıydı; Eckart'ın gazetesi çok geçmeden menfur Yahudi

entrikalarından haberdar olmak isteyen herkes için vazgeçilmez bir kaynak oldu.

Dietrich’in sağlık durumu kötü ve enerjisi de düşük olmasına rağmen değişim isteği çok büyüktü ve o Alman kurtarıcının, Almanya'yı hak ettiği muzaffer konuma taşıyacak o olağanüstü güçlü ve karizmatik adamın çıkagelmesini büyük bir iştahla bekliyordu. Genç yakışıklı Rosenberg'in o adam olmadığını hemen anlamıştı; acınası onaylanma isteği, atılgan tavrının ardından çok bariz bir şekilde kendini belli ediyordu. Ama gelecek olan kurtarıcı için yolun hazırlanmasında rol oynayabilirdi.

***

Ertesi gün Alfred ofiste oturmuş, Eckart'ın bin kelimelik yazısını okumasını izliyordu ve arada sırada gergin bir halde bacak bacak üstüne atıyordu.

Eckart gözlüklerini çıkardı ve kafasını kaldırıp Alfred'e baktı: "Mimarlık mezunu olan ve daha önce hiç böyle bir yazı yazmamış olan biri için umut verici bir yazı. Bu bin kelimelik yazıda gramer açısından doğru olan tek bir cümlenin bile olmadığı doğru ama bu nahoş gerçeğe rağmen yazdıklarında bir güç var. Yazıda bir gerilim, zekâ parıltısı ve derinlik ve hatta yeterli sayıda olmasa da birkaç çarpıcı görüntü bile var. Gazetecilik bakirliğinin sona erdiğini ilan ediyorum bu vesileyle, bu makaleyi yayımlayacağım. Ama daha yapılacak işler var, her cümle yardım edin bana diye bağırıyor. Sandalyeni çek buraya Alfred, tek tek üstünden geçeceğiz bütün cümlelerin. "

Alfred büyük bir şevkle sandalyesini Eckart'ın yanına çekti.

"Gazetecilikteki ilk dersin şu" diye devam etti Eckart. "Yazarın görevi iletişim kurmaktır. Gel gör ki

cümlelerinin çoğu bu basil kuralın farkında değil gibi; bir şeyleri gizleme ya da yazarın söylemeyi tercih ettiğinden çok daha fazlasını bildiğini hissettirme eğilimindeler. Şuna bak, bir de şuna, bir de şuna. ” Dietrich Eckart'ın kırmızı kalemi ardında lekeler bırakarak işe koyuldu ve Alfred Rosenberg'in çıraklığı da böylece başlamış oldu.

Alfred'in gözden geçirilmiş makalesi *içimizdeki ve Dışımızdaki Yahudilik* başlıklı bir dizinin parçası olarak yayımlandı ve çok geçmeden Bolşevik kargaşaya dair tanıklığına ilişkin birçok yazı yazdı, her birinde de üslubu gittikçe gelişiyordu. Birkaç hafta içinde Eckart'ın asistanı olarak düzenli maaş almaya başlamış ve birkaç ay içinde de Alfred Eckart'ı o kadar memnun etmişti ki Eckart ondan, Yahudilerin Rus Çarlık rejiminin altını nasıl oyduğunu canlı ayrıntılarla betimleyen kitabı Rusya'nın Mezar Kazıcıları adlı kitabının girişini yazmasını istemişti.

Bunlar Alfred’in en şaşaalı günleriydi ve hayatının sonuna dek, Eckart'la yan yana çalıştığı ve Eckart'ın öfkeli broşürü Bütün İşçilere’yi bütün Münih’e dağıtırlarken ona takside eşlik ettiği zamanları her hatırladığında yüzüne bir ışıltı yayılacaktı. Alfred nihayet bir yuva, bir baba, bir amaç bulmuştu kendine.

Eckart'ın teşvikiyle Yahudiler’e dair tarihsel araştırmasını tamamlamış ve bir yıl içinde Değişen Zamanlar Boyunca Yahudilerin Tarihçesi adlı kitabını yayımlamıştı. Bu kitap Nazi Yahudi karşıtlığının temel öğeleri olacak fikirlerin tohumlarını içeriyordu: yıkıcı materyalizm, anarşi ve Komünizmin kaynağı olarak Yahudiler, Yahudi Hür Masonluğu'nun barındırdığı tehlikeler, Ezra ve Ezekiel’den Marx ve Troçki'ye kadar Yahudi felsefecilerin kötücül hayalleri ve

hepsinden de önemlisi Yahudi kanının bıraktığı lekenin daha yüce uygarlık için oluşturduğu tehdit.

Eckart’ın himayesi altında Alfred, Yahudilerin mali baskıları altında olan Alman işçilerin Hıristiyan ideolojisi tarafından daha da boyunduruk altına alındığını daha da fark etmeye başlamıştı. Eckart ise sadece Yahudi karşıtlığı için değil, Cizvitliğin Talmud'daki Musevilikten geliştiğinin izini süren baskın Hıristiyan karşıtı düşünceler için de tarihsel arka planı almak için Alfred'e bel bağlamaya başlamıştı.

Eckart himayesi altına aldığı genç öğrencisini radikal siyasi mitinglere götürüyor, onu etkili siyasi figürlerle tanıştırıyordu ve çok geçmeden de Alfred'in Thule Cemiyeti'ne üye olması için mali destek sağladı ve bu saygıdeğer

gizli cemiyetteki ilk toplantısında ona eşlik etti.

Thule toplantısında Eckart Alfred'i üyelere tanıttıktan sonra, Alfred'i tek başına bırakıp yoldaşlarıyla sohbet etmeye başladı. Alfred etrafına bakındı. Burası yeni bir dünyaydı, bir meyhanede değil, o muhteşem Münih Four Seasons Otel'de bir toplantı salonundaydı. Daha önce hiç böyle bir yerde bulunmamıştı. Tabanları aşınmış ayakkabılarıyla kalın, kırmızı halıyı yokladı ve kafasını kaldırıp, uçuşkan bulutların ve melek yüzlü tombul çocukların betimlendiği tavan süslemesine baktı. Görünürde bira olmadığı için orta masaya yürüdü ve kendine bir bardak tatlı alman şarabı doldurdu. Sayıları yüz elliyi bulan, varlıklı, iyi giyimli ve besili diğer üyelere bakarken Alfred kendi giysilerinden

rahatsız oldu, hepsi ikinci elciden alınmıştı.

Salondaki en fakir ve hırpani insan olduğunun farkında olan Alfred, diğer Thule üyeleriyle kaynaşmak için elinden geleni yaptı ve hatta her fırsat bulduğunda kendini felsefeci-yazar olarak tanıtarak üstün nitelikli olduğunu bile iddia etti. Tek başına kaldığında dudaklarını hafifçe kıvırıp, başını hafiften eğdiği ve göz kapaklarım da kapatarak “Evet, ne kastettiğinizi tam olarak anlıyorum, sadece anlamakla da kalmayıp, sandığınızdan daha fazlasını biliyorum” mesajını ileteceğini ümit elliği yeni bir yüz ifadesini çalışıyordu. Sonra ilerleyen saatlerde bu ifadeyi tuvaletteki aynada kontrol etti, sonuçtan memnundu. Bu yapmacık ifade yakında alâmetifarikası olacaktı.

“Merhaba! Siz Dietrich Eckart'ın misafiri misiniz?” diye sordu uzun suratlı, bıyıklı, siyah çerçeveli gözlükleri olan ciddi görünüşlü bir adam. “Ben Anton Drexler, karşılama komitesindenim. ”

“Evet, ben de Rosenberg, Alfred Rosenberg. Yazar ve felsefeciyim, Auf Gut Deutsch için çalışıyorum ve evet, Dietrich Eckart'ın misafiriyim. ”

“Sizin hakkınızda iyi şeyler anlattı bana. İlk ziyaretiniz olduğuna göre sorularınız vardır mutlaka. Organizasyonumuz hakkında neler anlatabilirim size?”

“Birçok şey. Birincisi, ismini merak ediyorum, ‘Thule'yi. "

“Buna cevap vermek için ilkönce size orijinal adımızın ‘Alınan Antik Tarihi İnceleme Grubu' olduğunu söylemeliyim. Thule’nin, İzlanda ya da Grönland civarında olduğu ve

Aryan ırkının orijinal yuvası olduğu düşünülen, artık var olmayan büyük bir kara parçası olduğuna inanılıyor. ”

“Thule. . . Houston Stewart Chamberlain'in Aryan tarihini çok iyi biliyorum ama Thule'ye dair hiçbir şey hatırlamıyorum. ”

“Chamberlain en iyi tarihçilerimizden biridir ama bu Chamberlain öncesi, tarihöncesi bir dönem. Mitoloji alanına giriyor. Organizasyonumuz sadece sözlü tarih aracılığıyla bildiğimiz asil atalarımıza saygı göstermek isliyor. ”

“O halde bu gece burada bütün bu etkileyici insanlar mitolojiye, antik tarihe ilgi duydukları için mi toplandılar? Bunu sorgulamıyorum, aslında Almanya'nın her an patlayıp dağılabileceği böyle istikrarsız bir zamanda böyle bir sakinlik ve ilmi bir sebat görmenin

takdire şayan olduğunu düşünüyorum. ”

“Toplantı henüz başlamadı Herr Rosenberg. Çok yakında Thu-le Cemiyeti'nin Auf Gut Deutsche’deki yazılarınızı neden el üstünde tuttuğunu göreceksiniz. Evet, evet biz antik tarihle yakından ilgileniyoruz. Ama savaş sonrası tarihimizle, çocuklarımızın ve torunlarımızın ileride okuyacağı, şu an yazılmakta olan tarihle daha da yakından ilgileniyoruz. ”

Alfred yapılan konuşmalar karşısında büyük bir coşkuya kapıldı. Bütün konuşmacılar Bolşevik ve Yahudilerin Almanya için oluşturduğu ciddi tehlikeye dair uyarılarda bulunuyorlardı. Bütün konuşmacılar acil eylem ihtiyacını vurguluyordu. Gecenin sonuna doğru aralıksız içtiği Alınan şaraplarından çakırkeyif olmuş Eckart kolunu Alfred'in omzuna attı

ve “Heyecan verici bir akşam değil mi Rosenberg!” diye bağırdı. “Ve daha da heyecan verici olacak. Bunları haber yapmak, tavırları değiştirmek, kamuoyunu harekete geçirmek, asil uğraşlar bunlar! Kim inkâr edebilir ki böyle olduğunu[7] Ama haber yapmak, evet haber yapmak, gerçek zafer işte burada yatıyor! Ve sen de bizimle olacaksın, Alfred. Göreceksin, göreceksin. Güven bana, neler olacağını biliyorum. ”

Bir değişim rüzgârı esiyordu. Alfred bunu derinlemesine hissediyordu ve uyuyamayacak kadar huzursuzdu, Eckart’tan ayrıldıktan sonra bir saat boyunca Münih caddelerini arşınlamaya devam etti. Yeni arkadaşı Friedrich Pfister'in üstündeki gerilimden kurtulması yönündeki tavsiyesini hatırladı: burun deliklerinden derin, hızlı soluklar alıyor, nefesi

içinde birkaç saniye tutuyor ve sonra ağzından yavaşça bırakıyordu. Bunu birkaç kez yaptıktan sonra daha iyi hissetti ve bu kadar basit bir hamlenin işe yaraması onu şaşırttı. Hiç şüphesiz Friedrich büyücü gibi biriydi. Konuşmalarının yön değiştirip, ninesinin ailesinde olası bir Yahudi kanı olabileceğine dayanması hoşuna gitmemişti ama yine de Friedrich'e karşı olumlu şeyler hissetmişti. Yollarının tekrar kesişmesini istiyordu. Bunun için elinden geleni yapacaktı.

Eve döndüğünde yerde, posta deliğinden atılmış bir not gördü: "Münih halk kütüphanesi Spinoza'nın Teolojik ve Politik Bir İnceleme adlı kitabını sizin için bir hafta boyunca rezervasyon masasında tutacaktır. " Alfred notu defalarca okudu. Münih'in kaynayan, tehlikeli caddelerinden

geçip küçük dairesine ulaşan bu küçük naif kütüphane notu o kadar tuhaf bir şekilde rahatlatıcıydı ki.

AMSTERDAM -1656

Bento Sefarad Yahudilerinin çoğunun yaşadığı Vlooyenburg caddelerinde dolaşıp, her şeye acıklı bir hisle bakıyordu. Mantığın sesi her şeyin buharlaşıp gideceğini ve hayatın şimdiki zamanda yaşanması gerekliğini mırıldansa da, her görüntüye sanki gelecekte tekrar hatırlamak için hafızasına kazımak ister gibi uzun uzun bakıyordu.

Dükkâna döndüğünde, Gabriel endişe dolu bakışlarla süpürgesini bıraktı ve hızla yanına gitti. "Bento, nerede kaldın? Bu kadar saat hahamla mı konuştun?"

"Uzun, tatsız bir konuşma yaptık ve o zamandan beri kendimi toparlamak için

şehirde dolaşıp durdum. Sana her şeyi anlatacağım ama senle Rebekah’a aynı anda anlatmak istiyorum. ”

“Rebekah gelmez Bento. Anık sorun sadece kendi öfkesi değil, kocasının öfkesi de var. Samuel geçen yıl hahamlık eğitimini tamamladığından beri gitgide daha katı bir tavır takınır oldu. Rebekah'ın artık seninle görüşmesini yasakladı. ”

“Durumun ne kadar ciddi olduğunu söylersen gelecektir. ” Bento iki eliyle Gabriel'i omuzlarından kavradı ve gözlerinin içine baktı. “Biliyorum gelecek. Mutlu ailemize dair hatıralardan bahset. Ailemizden sadece bizim hayatta kaldığımızı hatırlat

ona. Bunun yapacağımız son konuşma olacağını söylersen gelecektir. ”

Gabriel iyice telaşlanmıştı. “Ne oldu ki? Beni korkutuyorsun Bento. ”

“Lütfen Gabriel. Bunu iki kere anlatamam, çok zor benim için. Lütfen Rebekah’ı buraya getir. Bir yolunu bulursun sen. Bu senden son ricam olacak. ”

Gabriel önlüğünü çıkarıp, arkadaki tezgâha fırlattı ve dükkândan hızla çıkıp gitti. Geri geldiğinde yanında asık suratlı bir Rebekah vardı. Gabriel’in ricasını geri çeviremeyen Rebekah (ne de olsa anneleri Hana’nın ölümünden babaları Esther'le ikinci evliliğini yapana kadar geçen üç yıl boyunca

Bento'ya o bakmıştı) dükkâna girdiğinde öfke doluydu. Kaşlarım çatıp, avuçlarını açarak başıyla selamladı Bento'yu.

Hem Portekizce hem de Felemenkçe olarak kapıya dükkânın kısa süre sonra yeniden açılacağı notunu yapıştırmış olan Bento, "Eve gidip, baş başa konuşalım. " dedi.

Eve gittiklerinde Bento kapıyı kapattı ve kendisi ayakta dolanırken Gabriel ve Rebekah'a oturmalarını işaret etti. "Her ne kadar bunun aramızda kalmasını istesem de kalmayacağını biliyorum. Gabriel benim tavırlarımın ailemizi nasıl etkilediğini açıkça ifade etti. Korkarım söyleyeceğim şey

karşısında dehşete kapılacaksınız. Zor bir şey bu ama size her şeyi anlatmalıyım. Cemaatteki hiç ama hiç kimsenin, olacak şeyler hakkında sizden daha fazla şey bilmesini istemiyorum. "

Bento durdu. Kardeşleri dikkat kesilmiş, mermer gibi kıpırtısız oturuyorlardı. Bento derin bir nefes aldı: "Doğrudan konuya gireceğim. Bu sabah Haham Mortera parnassim'in toplandığını ve cherem'in yakın olduğunu söyledi. Yarın aforoz edileceğim. "

"Cherem mi?" diye haykırdı Gabriel ve Rebekah aynı anda. İkisinin de beti benzi atmıştı.

"Engellemenin bir yolu yok mu?" diye sordu Rebekah.

“Haham Mortera seni savunmaz mı? Babamız en yakın arkadaşıydı!”

“Haham Mortera ile bir saat boyunca konuştum ve bana yapacağı bir şey olmadığını söyledi, parnassim cemaat tarafından seçiliyor ve bütün gücü elinde tutuyor. Onların emrettiği şeyi yapmak zorunda. Ama ayrıca onların kararına katıldığını da söyledi. "

Bento duraksadı. “Hayır, hiçbir şeyi saklamamalıyım. ” Kardeşlerinin gözlerine bakarak: “Bir şans olabileceğini söyledi, eğer bütün görüşlerimden vazgeçersem, herkesin karşısına çıkıp pişman olur ve bundan sonra Maimonides'in on üç iman şartını kabul ettiğimi ilan

edersem, cherem kararını yeniden değerlendirmeleri için parnassim’e bütün nüfuzunu kullanarak bir dilekçe yazacağını söyledi. Aslında (bunun duyulmasını istiyor mu emin değilim çünkü bana fısıldayarak söyledi) hayatımı saygılı ve sessiz bir şekilde Tevrat ve Talmud üzerine çalışmaya adayacağıma yemin edersem sinagog kasasından ömür boyu maaş bağlamayı önerdi. ”

“Ve?” dedi Rebekah, Bento'nun gözlerinin içine bakarak.

“Ve. . . ” Bento yere baktı: “Ben kabul etmedim. Bence Özgürlüğe paha biçilemez. ”

“Aptal herif! Ne yaptığını bir düşün. ” Rebekah'ın

sesi titriyordu. “Tanrım, Bento, sorunun ne senin? Aklını mı kaybettin?” Odadan kaçıp gitmek ister gibi öne doğru eğildi.

“Rebekahi” Bento sakin bir sesle konuşmaya gayret ediyordu. “Bu birbirimizi son ama hakikaten son görüşümüz olacak. Cherem mutlak sürgün demek. Sizi benimle bir daha konuşmaktan ya da herhangi bir şekilde bağlantıya geçmekten men edecek. Sonsuza dek. Son buluşmamız acıklı ve sevgiden yoksun olursa nasıl hissedeceğini, üçümüzün de nasıl hissedeceğini bir düşün. ”

Oturamayacak kadar gerilmiş olan Gabriel de ayağa kalktı ve dolaşmaya

başladı. “Bento neden ‘son' deyip duruyorsun. Seni son görüşümüz, son rica, son konuşma. Cherem ne kadar sürecek? Ne zaman sona erecek? Bir günlük ya da bir haftalık cherem'ler olduğunu duymuştum. ”

Bento yutkundu ve kardeşlerinin gözünün içine baktı. “Bu farklı bir cherem olacak. Ben cherem'leri biliyorum ve tam olarak uygularlarsa bu cherem’in sonu olmayacak. Ömür boyu sürecek ve geri dönüşü de olmayacak. ”

“Hahamın yanına geri dön. ” dedi Rebekah. “Teklifini kabul et Bento, lütfen. Hepimiz gençken hata yaparız. Yeniden aramıza dön. Tanrı’ya hürmet göster. Olman gerektiği gibi

bir Yahudi ol. Babanın oğlu ol. Haham Mortera hayat boyu sana para verecek. Okur, araştırır, istediğini yapar, istediğini düşünürsün. Düşüncelerini kendine sakla yeter. Bu teklifi kabul et Bento. Görmüyor musun, babamızın hatırına, intihar etmemen için sana para teklif ediyor. ”

“Lütfen. ” dedi Gabriel Bento'nun elini tutarak: “Bu teklifi kabul et. Yeni bir başlangıç yap. ”

“Bana yapamayacağım bir şeyi yapmam için para verecek. Ben hakikatin peşinden gitme ve hayatımı Tanrı'yı bilmeye adama niyetindeyim ama Hamam’ım teklifi dürüst olmayan bir hayat sürmemi

ve böylece de Tanrıya saygısızlık etmemi gerektiriyor. Bunu asla yapmam. Dünyada kendi vicdanımdan başka güce itaat etmeyeceğim. ”

Rebekah ağlamaya başladı. Ellerini başının arkasına koyup sallanmaya başladı: “Seni anlamıyorum, anlamıyorum, anlamıyorum. ”

Bento yanına gidip elini omzuna koydu. Rebekah geri çekildi, sonra kafasını kaldırıp, Gabriel'e döndü: “Sen çok küçüktün ama ben dün gibi hatırlıyorum, sevgili babamız, Haham Mortera’nın Bento için gördüğüm en iyi öğrenci demesiyle övünüp dururdu. ”

Bento'ya baktı, gözyaşları yanaklarından oluk oluk akıyordu. "En zeki ve en derinlikli öğrenci derdi. Yeni din âlimi, belki de yeni Gersonides olabileceğini duyduğunda babamızın gözleri nasıl da parlamıştı. Sonra sen o harika on yedinci yüzyıl Tevrat yorumunu yazacaktın. Haham sana inanıyordu. Her şeyi aklında tuttuğunu ve sinagogdaki büyüklerin tartışmalarda seninle yanşamadığını söylerdi. Ve şimdi bütün bunlara rağmen, Tanrı vergisi yeteneklerine rağmen şu yaptığın şeye bak. Nasıl olur da her şeyi bir kenara atarsın?" Rebekah Gabriel'in uzattığı mendili aldı.

Gözlerinin içine bakmak için öne doğru eğilen Bento, "Rebekah, lütfen anlamaya çalış. " dedi. "Belki şimdi değil ama bir gün bu sözleri anlayacaksın: ben bu yolu yeteneklerime rağmen değil, yeteneklerim sayesinde seçtim. Anlıyor musun? Yeteneklerim sayesinde, onlara rağmen değil. "

"Hayır, anlamıyorum ve asla da anlamayacağım, seni doğduğun günden beri tanımama, annem öldükten sonra yıllarca üçümüz aynı yatakta yatmış olmamıza rağmen. "

"Hatırlıyorum da" dedi Gabriel. "Beraber uyurduk ve sen bize Kutsal Kitap'tan hikâyeler okurdun Bento.

Ve gizliden gizliye Rebekah ve Miriam'a da okuma yazma öğretirdin. Kızlara okuma yazma öğretilmemesinin ne kadar büyük haksızlık olduğunu söylediğini hatırlıyorum. ”

“Kocama bunu anlattım. ” dedi Rebekah. “Ona her şeyi anlatırım, bize okuma yazma öğrettiğini, bize parçalar okuduğunu ve her şeyi, bütün mucizeleri sorguladığını anlattım. Ve babamın yanma koşup, ‘Baba, baba, bu şey gerçekten oldu mu[7]’ diye sorduğunu. Bize Nuh'un gemisi hikâyesini okuduğunu ve babamıza Tanrı bu kadar acımasız olabilir mi diye sorduğunu hatırlıyorum. ‘Neden herkesi boğdu?’ diye

sormuştun. ‘Ve insan ırkı nasıl yeniden başladı?’ Ve ‘Nuh’un çocukları kiminle evlenebilirdi ki?’ Habil ve Kabil'e dair sorduğun aynı soru. Samuel bunlar sendeki hastalığın ilk işaretleri olduğunu söyledi. Doğuştan gelen bir lanetmiş bu. Bazen suçun bende olduğunu düşünüyorum. Söylediğin her şeye, bütün günahkâr laflarına kıkırdayarak güldüğümü itiraf ettim. Belki de seni bu şekilde düşünmeye teşvik etmiştim. ”

Bento başını sağa sola salladı. “Hayır, Rebekah, benim merakım için kendini suçlama. Bu benim doğam. Bizim dışımızda gerçekleşen şeyler için

neden kendimizi suçlamaya çalışıyoruz ki? Bahamızın ağabeyimizin ölümü için kendini nasıl suçladığını hatırlıyor musun? Bize eğer Isaac'i diğer bölgelere kahve çekirdeği teslimatı yapmaya göndermeseydi asla vebaya yakalanmayacağını kaç kere söylemişti? Doğanın gidişatı böyle. Biz bunu kontrol edemeyiz. Kendimize suç atmamız, Doğayı kontrol edecek kadar güçlü olduğumuzu düşünüp, kendimizi kandırmamızın bir yolu sadece. Ve Rebekah lütfen kocana saygı duyduğumu da bil. Samuel iyi bir adam. Sadece bilginin kaynağı konusunda hemfikir değiliz, o kadar. Ben sorgulamanın bir hastalık olduğuna

inanmıyorum. Asıl sorgulamadan körü körüne itaat etmek bir hastalıktır. ”

Rebekah’ın buna verecek cevabı yoktu. Üçü birden sessizliğe gömüldü ta ki Gabriel: “Bento, sonsuz bir cherem ha?” diye sorana dek. “Böyle bir şey var mı? Hiç duymadım ben böyle bir şey. ”

“Yapacakları şeyin bu olduğuna eminim Gabriel. Haham Mortera Hollandalılara kendimizi yönetebildiğimizi göstermemiz için bunu yapmak zorunda olduklarını söyledi. Muhtemelen herkes için en iyisi bu olacak. Bu sen ve Rebekah'ı cemaatle yeniden birleştirecek. Diğerlerine katılmak ve cherem'e

uymak zorunda kalacaksınız. Siz de benimle görüşmekten kaçınmalısınız. Siz de herkes gibi yasaya uymalı ve benden uzak durmalısınız. ”

“Herkes için en iyisi mi Bento?" diye sordu Gabriel. “Nasıl böyle konuşabilirsin? Bu nasıl herkes için en iyisi olabilir? Seni hor gören insanlar arasında yaşamanın neresi iyi?”

“Burada kalmayacağım; başka bir yerde yaşayacağım. ”

“Nerede yaşayabilirsin ki?" diye sordu Rebekah. “Hıristiyanlığa geçmeyi mi planlıyorsun?"

“Hayır. Bu konuda içiniz rahat olsun. İsa’nın

sözlerinde büyük bir bilgelik var. Bizim Kutsal Kitabımızın ana mesajına benziyor. Ama herhangi bir insan gibi bir oğlu olan ve oğlunu bizi kurtarmaya gönderen bir Tanrıya dair batıl inançlara asla teslim olmam. Bizimki de dâhil bütün dinler gibi Hıristiyanlık da insani özelliklere, insani arzu ve ihtiyaçlara sahip bir Tanrı tahayyül ediyor. "

“Ama eğer Yahudi olmaya devam edersen, nerede yaşayacaksın?" diye sordu Rebekah. “Yahudiler ancak Yahudilerle yaşayabilir. ”

“Bir Yahudi cemaati olmadan yaşamanın bir yolunu bulacağım. " “Bento yetenekli olabilirsin ama akılsız bir çocuk gibisin. "

dedi Rebekah. "Bunu enine boyuna düşündün mü gerçekten? Uriel Da Costa'yı unuttun mu?"

"Kimi?" diye sordu Gabriel.

"Da Costa Haham Mortera'nın hocası Haham Modena tarafından cherem'e çarptırılmış bir sapkındı. "Sen daha bebektin Gabriel. Da Costa bütün yasalarımıza meydan okudu -Tevrat'a, kippaya, Tefilin'e, sünnete ve kapılarımızdaki mezuzalara karşı çıkmıştı- tıpkı ağabeyin gibi. En kötüsü de ruhumuzun ölümsüzlüğünü ve bedenimizin yeniden dirileceğini inkâr etmiş olmasıydı. Almanya ve İtalya'daki Yahudi cemaatleri de onu cherem'le kovdular.

Buradaki hiç kimse onu istemiyordu ama geri gelmek için yalvarmaya devam etti. En sonunda kabul ettik onu. Sonra yine çığırından çıktı. Ve yine affedilmek için yalvardı, sinagog da bir kefaret ayini düzenledi. Sen çok küçüktün Gabriel ama Bento ve ben o ayini beraber izledik. Hatırlıyor musun Bento?"

Bento başıyla onayladı ve Rebekah devam etti: "De Costa sinagogda çırılçıplak soyundu ve sırtına otuz kırbaç vuruldu, sonra sinagogun kapısına yattı, tören sona erdiğinde cemaatteki herkes onun üstüne bastı, çocuklar da onu kovalayıp üzerine tükürdüler. Biz o çocuklara katılmadık, babamız izin vermedi.

Bundan kısa süre sonra bir silah alıp kendini başından vurdu. ”

“İşte böyle oluyor. ” dedi Bento’ya dönerek. “Cemaatin dışında bir hayat yok. De Costa yapamadı, sen de yapamayacaksın. Nasıl yaşayacaksın? Hiç paran olmayacak, bu cemaat içinde iş yapmana izin verilmeyecek ve Gabriel'le benim de sana yardım etmemiz yasak olacak. Miriam ve ben annemize sana bakacağımıza dair yemin etmiştik ve Miriam ölürken benden sana ve Gabriel’e bakmamı istedi. Ama artık daha fazla bir şey yapamam. Nasıl yaşayacaksın?”

“Bilmiyorum, Rebekah. Çok fazla şeye ihtiyacım yok.

Bunu biliyorsun. Etrafına bir baksana. ” Kolunu odada şöyle bir gezdirdi. “Az şeyle yaşayabiliyorum. ”

“Ama cevap ver bana, nasıl yaşayacaksın? Parasız. Arkadaşsız. ”

“Bir süre cam işi yapmayı düşünüyorum. Mercek yontacağım. Sanırım bu işi iyi beceririm. ”

“Ne camı?”

“Dürbün. Büyüteç. Hatta belki teleskop. ”

Rebekah kardeşine şaşkınlık içinde baktı. “Cam kesen bir Yahudi. Sana ne oldu böyle Bento? Neden bu kadar tuhafsın? Gerçek hayatla hiç ilgilenmiyorsun. Kadın, eş, aile falan. Çocukken hep benimle

evlenmek istediğini söylerdin ama yıllardır -bar mitzvah'ından beri- evlilikten hiç bahsetmedin ve ben senin herhangi bir kadınla ilgilendiğini de duymadım. Hiç doğal değil bu. Ne düşünüyorum biliyor musun? Bence annemizin ölümünü hiç atlatamadın. Onun ölüşünü, hırıldayıp nefes almaya çalışmasını izledin. Korkunç bir şeydi. Cenaze arabasının onun naaşını Ouderkerk'teki Beth Haim mezarlığına götürürken elimi nasıl tuttuğunu hatırlıyorum. Bütün gün tek kelime etmedin, kanal boyunca arabayı çeken ata bakıp durdun sadece. Komşular ve arkadaşlar o kadar yüksek sesle feryat figan ediyorlardı ki Hollandalı memurlar bize yanaşıp sessiz olmamızı istediler. Sonra bütün cenaze töreni boyunca gözlerini kapalı tuttun,

sanki ayakta uyuyor gibiydin. Annenin naaşını yedi kez tavaf ettirişlerini görmedin. Onu toprağa yerleştirirlerken seni çimdikledim, gözlerini açtın ve herkes üstüne toprak atmaya başladığında dehşete kapılıp, kaçmaya çalıştın. Belki sana fazla gelmişti, belki onun ölümü seni çok fazla dağlamıştı. Ondan sonra haftalarca neredeyse hiç konuşmadın. Belki bunu atlatamamışsındır ve başka bir kadını sevmeyi, başka bir kaybı, böyle başka bir ölümü daha göze alamıyor-sundur. Belki de bu yüzden hiç kimsenin senin için önemli olmasına izin vermiyorsundur. ”

“Bento kafasını sağa sola salladı. “Bu doğru değil Rebekah. Sen benim için önemlisin. Ve Gabriel de önemli. Sizi bir daha hiç görmemek acı verici olacak.

Sanki ben insan değilmişim gibi konuşuyorsun. ”

Rebekah sanki onu duymamış gibi devam etti. “Bence bütün o ölümleri atlatamadın sen. Kardeşimiz Isaac'ın ölümünde o kadar az duygu belirtisi gösterdin ki, sanki olan biteni kavrayamıyormuş gibiydin. Ve sonra Babamız sana hahamlık eğitimini bırakıp dükkânın başına geçmeni söylediğinde, sen sadece başınla onayladın. Bir anda bütün hayatın değişti ama sen sadece başınla onayladın. Sanki önemsiz bir şeymiş gibi. ”

“Bunun bir anlamı yok. ” dedi Gabriel. “Anne babamızı kaybetmemiz bunu açıklamıyor. Ben de

bu ailede büyüdüm, aynı ölümlerin acısını çektim ama Bento gibi düşünmüyorum. Yahudi olmak istiyorum. Bir eş ve bir aile istiyorum. ”

“Peki” dedi Bento: “ailenin önemsiz bir şey olduğunu söylediğimi ne zaman duydun? Senin adına çok mutluyum Gabriel. Senin bir aile kurman fikri hoşuma gidiyor. Çocuklarım asla görmeyeceğimi düşünmek beni derinden yaralıyor. ”

“Ama sen fikirleri seviyorsun, insanları değil. ” diye araya girdi Rebekah. “Belki babamın seni yetiştiriş tarzından kaynaklanıyordur bu. Bal tahtasını hatırlıyor musun?"

Bento başıyla onayladı.

“Neyi?” diye sordu Gabriel.

“Bento çok küçüktü, belki üç ya da dört yaşında tam hatırlamıyorum, babamız ona okumayı garip bir yöntemle öğretti. Sonra bana bunun yüzyıllardır kullanılan yaygın bir yöntem olduğunu söyledi. Bento'ya aleph, bet ve gimel'in çizili olduğu bir tahta verdi ve üzerine bal döktü. Ve Bento'ya bütün balı yalamasını söyledi. Bunun Bento’nun İbranice harfleri ve dili sevmesine yardımcı olacağını düşünüyordu. ”

“Belki de fazla işe yaramıştır. " diye devam etti Rebekah. “Belki de insanlardan çok fikir ve kitapları önemsemenin nedeni budur. ”

Bento duraksadı. Söyleyeceği her şey durumu daha da kötüleştirecekti. Kardeşleri zihinlerini fikirlerine açamıyorlardı ve belki de en iyisi buydu. Eğer hahamın otoritesine körü körüne itaat etmenin barındırdığı sorunları görmelerine yardımcı olabilseydi, o zaman evlilikleri ve cemaat içinde mutlu mesut yaşama ümitleri tehlikeye girerdi. Onları hayır dualarım alamadan terk etmek zorundaydı.

“Kızgın olduğunu görebiliyorum Rebekah ve senin de Gabriel. Ve bu olaya sizin açınızdan baktığımda bunu anlayabiliyorum. Ama siz

benim açımdan bakamıyorsunuz ve birbirimizi anlamadan ayrılacak olmamız beni üzüyor. Teselli verir mi bilmem ama size son sözüm şu olacak: kutsal bir yaşam süreceğime, diğerlerini sevip, kimseye kötülük etmeyerek, erdemin yolunu takip ederek ve düşüncelerimi ebedi ve ezeli Tanrımıza odaklayarak Tevrat'ın sözlerine itaat edeceğime söz veriyorum. "

Ama Rebekah dinlemiyordu. Daha söyleyecekleri vardı. “Babamızı düşün, Bento. Annemizin ya da Esther’in yanında yatmıyor şimdi. En kutsal insanın yanında kazılmış toprakta yatıyor. Sonsuz uykusunda yatıyor,

sinagoga ve yasalarımıza sadakati nedeniyle herkes ona hürmet ediyor. Babamız Mesih'in yakında geleceğini ve ruhumuzun ölümsüz olduğunu biliyordu. Oğlu konusunda nasıl hissediyordur bir düşünsene Baruch. Şu anda nasıl hissediyordur bir düşün çünkü onun ruhu ölmedi. Üzerimizde dolaşıyor, en sevdiği oğlunun sapkınlığını görüyor, biliyor. Tam şu anda seni lanetliyor!”

Bento kendini tutamıyordu. “Hahamların ve âlimlerin yaptığı şeyi yapıyorsun. Onlarla yollan ayırdığımız nokta bu işte. Hepiniz müthiş bir kesinlikle babamın şu anda beni izlediğini ve lanetlediğini

iddia ediyorsunuz. Bu kesinlik nereden geliyor peki? Tevrat'tan değil! Tevrat'ı ezbere biliyorum ve bu konuda tek kelime etmiyor. Babamın ruhuna dair iddialarınıza ilişkin hiçbir delil yok ortada. Böyle peri masallarını hahamlardan duyduğunuzu biliyorum ama bunun onların çıkarlarına hizmet ettiğini görmüyor musun? Bizi korku ve umutla kontrol ediyorlar. Ölümden sonra ne olacağı korkusu ve belli bir biçimde, cemaat ve hahamların süregiden otoritesi için iyi olan bir biçimde yaşarsak öteki dünyada saadet dolu bir hayat süreceğimiz umudu. "

Rebekah elleriyle kulaklarını kapattı, Bento da daha yüksek sesle konuşmaya başladı. "Size söylüyorum, beden ölünce ruh da ölür. *Öteki dünya diye bir şey yok* Hahamların ya da başka birinin bana aklı yasaklamasına izin veremem çünkü akıl aracılığıyla bilebiliriz Tanrı'yı ve bu arayış bu hayattaki tek saadet kaynağıdır. "

Rebekah ayağa kalktı ve gitmeye hazırlandı. Bento'ya yaklaşıp, gözlerinin içine baktı. "Seni bir zamanlar ailemizde olduğun halinle seviyorum. " dedi ve onu kucakladı. "Ama şimdi" suratına sert bir tokat indirdi: "Senden nefret ediyorum!" Gabriel'in elini yakaladı ve onu odadan sürükleyip çıkardı.

MÜNİH -1919

Ertesi sabah Spinoza'nın kitabı İçin kütüphane kuyruğunda beklerken önceki gece gördüğü bir rüya Alfred'in zihnine üşüştü: Friedrıch'le ormanda yürüyor ve konuşuyoruz. Aniden kayboluyor ve tek başıma kalıp, beni fark etmeyen diğer insanların önünden geçiyorum. Görünmez hissediyorum kendimi. Görmüyorlar beni. Sonra orman kararıyor. Korkuyorum. Bütün hatırlayabildiği buydu. Daha fazlası vardı, bunu biliyordu ama hatırlayamıyordu. Rüyaların bu kadar uçuşkan olması ne garip, diye düşündü. Aslında bu kısa parça aniden zihninde patlak verene kadar rüya gördüğünü bile hatırlamıyordu. Bu hatırlamaya Spinoza ve Friedrich arasındaki bir bağlantı yol açmış olmalıydı. Spinoza'nın Teolojik ve Politik Bir İnceleme adlı kitabını,

Friedrich'in Etik'ten önce okumasını tavsiye ettiği kitabı almak için sırada bekliyordu. Friedrich'in aklına bu kadar sık gelmesi ne garipti, altı üstü iki kez görüşmüşlerdi. Hayır, tam olarak öyle değildi. Friedrich onun çocukluğunu biliyordu. Belki de konuşmalarının başka hiçbir şeye benzemeyen, garip bir şekilde kişisel havası etkilemişti Alfred'i.

Alfred ofise gittiğinde Eckart hala görünürde yoktu. Garip bir durum değildi bu zira Eckart her gece çok içiyordu ve sabah saatlerinde düzensiz oluyordu. Alfred Spinoza'nın kitapta ispatlamayı düşündüğü şeyi tarif ettiği önsöze göz atmaya başladı. Bu kitabı okumak sorun olmayacaktı, son derece berrak bir dili vardı. Friedrich haklıydı,

Etik ile başlamak bir hataydı. Daha ilk sayfa bile Alfred'in ilgisini adeta çivilemişti, “korku batıl inancı besler” diyordu Spinoza. “Köşeye sıkışmış zayıf ve açgözlü insanlar Tanrı’dan yardım dilenmek için duaları ve kadınsı gözyaşlarını kullanıyorlar. ” On yedinci yüzyılda yaşamış bir Yahudi bunu nasıl yazmış olabilirdi? Bunlar yirminci yüzyıldaki bir Alman'ın sözleriydi!

Sonraki sayfada şöyle diyordu Spinoza: “Dini kuşatan şaşaalı törenler insanların kafasını dogmatizmle tıka basa dolduruyor, sağlam aklı dışarı atıyor ve zerre kadar şüpheye yer bırakmıyor. " Harika[1] Ve hu kadarla da kalmıyordu! Spinoza devam edip, dinden “akıldan düpedüz tiksinen” insanları cezbeden “gülünç bir gizem

ağı" diye bahsediyordu. Alfred'in nefesi kesildi. Gözleri büyüdü.

İbraniler Tanrı'nın "seçilmiş halkı" mıdır? "Saçma" diyordu Spinoza. Musevi yasayı donanımlı ve dürüst bir gözle okuduğunuzda, diye ısrar ediyordu Spinoza, Tanırının Yahudileri sadece onlara huzur içinde yaşayabilecekleri ince bir toprak şeridi seçerek kayırdığını görürsünüz.

Peki, Kutsal Metinler "Tanrı'nın kelamı" mıydı? Spinoza güçlü kalemiyle bu fikri rüzgâra savuruyor ve Kutsal Kitap'ın dünyevi hakikatler değil sadece ruhani hakikatler, yani adalet ve yardımseverlik içerdiğini iddia ediyordu. Kutsal Kitap'ta dünyevi

yasalar ve hakikatler bulan herkesin yanıldığını ya da kendi çıkarlarını kolladığını söylüyordu Spinoza.

Önsöz bir uyarıyla sona eriyordu: “Çoğunluktan benim kitabımı okumamasını istiyorum” diyor ve devam ediyordu Spinoza; “aklın teolojinin hizmetçisi olduğunu düşünen batıl inançlı, eğitimsiz halk bu eserden hiçbir şey elde edemeyecektir. Ayrıca inançları da rahatsız edici bir şekilde sarsılabilir. ”

Bu sözler karşısında afallayan Alfred Spinoza'nın gözü pekliğine hayran olmaktan kendini alıkoyamıyordu. Kısa biyografik giriş yazısında kitabın 1670'de (Spinoza otuz sekiz yaşındayken) isimsiz olarak

basılmasına rağmen yazarın kimliğinin büyük ölçüde bilindiği söyleniyordu. 1670’de bu sözler cesaret isterdi: Giordano Bruno’nun sapkın olduğu için kazığa bağlanıp yakılmasının üstünden sadece iki kuşak, Galileo'nın Vatikan tarafından yargılanmasının üstündense sadece bir kuşak geçmişti. Girişte ayrıca kitabın devlet, Katolik Kilisesi ve Yahudi-ler tarafından ve çok geçmeden de Kalvinistler tarafından yasaklandığı belirtiliyordu. Bütün bunlar kitaba övgü niteliğindeydi.

Yazarın olağanüstü zekâsı inkâr edilemezdi. Şimdi, sonunda, en sonunda Goethe’nin ve diğer bütün o Almanların (Schelling, ScHitler, Hegel, Lessing, Nietzsche) bu adama neden saygı duyduğunu anlamıştı. Böyle bir akla hayran olmamaları nasıl mümkün

olabilirdi ki? Ama elbette onlar başka bir yüzyılda yaşıyor ve yeni ırk bilimine, zehirlenmiş kanın tehlikelerine dair hiçbir şey bilmiyorlardı; bu mutasyona, bataklıktan biten bu olağanüstü çiçeğe hayran olmuşlardı sadece. Alfred kitabın kapağına baktı; "Benedictus Spinoza" hımm, Benedictus, Yahudi isimlerine son derece uzak bir isimdi bu. Biyografik notta yirmili yaşlarındayken Yahudiler tarafından aforoz edildiği ve Spinoza'nın bir daha asla Yahudilerle temas kurmadığı belirtiliyordu. O bir mutasyondu, Yahudiler de onun bir Yahudi olmadığını fark etmişlerdi ve bu ismi kullandığına göre o da

bunun farkına varmış olmalıydı.

Dietrich saat on birde geldi ve vaktinin çoğunu Alfred’e nasıl daha etkili bir editör olacağını öğreterek geçirdi. Çok geçmeden Alfred’e, gazeteye gönderilen yazıların çoğunu yayıma hazırlama sorumluluğu verildi. Birkaç hafta içinde, diğerlerinin yazılarının üslubunu iyileştirip, yoğunluğunu arttırırken Alfred'in kırmızı kalemi ışık hızıyla hareket etmeye başladı. Alfred kendini kutsanmış hissediyordu; üstün bir öğretmene sahip olmasının yanı sıra Dietrich’in de tek “çocuğuydu. ” Ama kısa süre sonra bu durum değişecekti. Alfred'e bir

kardeş gelecekti, bütün odayı kaplayacak bir kardeş.

Haftalar sonra Eylül 1919'da Alfred'i Thule Cemiyeti'nde karşılayan Anton Drexler heyecanlı bir şekilde ofise geldiğinde değişim başlamıştı. Dietrich baş başa konuşmak için kapıyı kapatmak üzereyken Drexler Dietrich'in de onayıyla Alfred'i içeri çağırdı.

"Alfred, izin ver de sana durumu anlatayım. " dedi Drexler. "Eminim biliyorsundur, Thule Cemaati'nde katıldığın ilk toplantıdan kısa süre sonra biz yeni bir siyasi parti kurduk, Alman İşçi Partisi. İlk, küçük toplantılardan birine katılmıştın. Ama

şimdi genişlemeye hazırız. Dietrich ve ben seni bir sonraki toplantımıza katılmaya ve parti üzerine bir başmakale yazmaya davet ediyoruz. Bir sürü parti arasında benzersiziz biz ve kendimizi daha önemli bir konuma taşımak istiyoruz. ”

Alfred, başıyla sert bir şekilde onaylayarak bunun bir davetten daha fazlası olduğunu ima eden Eckart'a göz ucuyla baktıktan sonra: “Bir sonraki toplantıya katılacağımı hemen not almalıyım. ” diye cevap verdi.

Drexler tatmin olmuş gibiydi, Alfred’e ofisin kapısını kapatıp, oturmasını işaret etti. “Evet, Dietrich, sanırım hep beklediğin

kişiyi bulduk. Sana neler olduğunu anlatayım. Partiyi Thule üyelerinin tartışma grubu olmaktan açık toplantılar yapan aktif bir siyasi partiye dönüştürmeye karar verdiğimizde izin için orduya başvurmak zorunda kalmıştık, hatırlıyorsun değil mi[7] Bize toplantılarımıza askeri gözlemcilerin düzenli olarak katılacağı bildirilmişti. "

“Bu düzenlemeyi hatırlıyor ve tamamen onaylıyorum. Komünistleri hizaya getirmek için gerekli bir düzenleme. ”

“Pekâlâ” diye devam etti Drexler: “Geçen hafta yaptığımız yirmi beş otuz kişilik bir toplantıya sert

görünüşlü, kötü giyimli bir adam geldi ve en arka sıraya oturdu. Korumamız ve fedaimiz Carl, bu adamın sivil kıyafetler giymiş bir ordu gözlemcisi olduğunu, onu başka siyasi toplantılarda, tiyatro ve kulüplerde de gördüğünü, tehlikeli tahrikçileri aradığını fısıldadı kulağıma. "Bu gözlemci (adı Hitler'miş, orduda onbaşıymış ama birkaç ay içinde ordudan ihraç edilecekmiş) ana konuşmacının kapitalizmin ortadan kaldırılmasına dair yavan konuşmasını sessizce dinledi. Ama sonra, bunu takip eden tartışma bölümünde toplantı canlandı. Dinleyicilerden biri Bavaria'nın Almanya'dan ayrılıp,

Avusturya'yla birleşip bir Güney Alman Eyaleti kurmasına ilişkin ortalıkta gezinen o aptal plan lehine uzun bir konuşma yaptı. Bu Hitler denilen adam aniden öfkelendi, ayağa fırladı ve ön salonun ön tarafına giderek, Almanya'yı kasten zayıflatan bütün fikir ve önerilere karşı ateşli bir saldırıya girişti. Birkaç dakika boyunca Almanya'nın düşmanlarını (ülkemizi katletmeye, parçalamaya, bizi muzaffer yazgımızdan mahrum bırakmaya çalışan Versay suçlularıyla işbirliği yapanlara) yerden yere vurmaya devam etti.

“Vahşi bir öfke nöbetine kapılmıştı ve bütün kontrolünü yitirmek üzere

olan birkaçık gibi görünüyordu. Dinleyiciler huzursuzca kıpırdanıyordu ve ben de Carl'dan onu sahneden indirmesini istemek üzereydim ama duraksadım çünkü ne de olsa ordudan geliyordu. Ama tanı o anda, sanki aklımdan geçenleri okumuş gibi, kendini toparladı, sakinleşti ve on beş dakika süren, çok kapsamlı, doğaçlama bir konuşma yaptı, harika bir konuşma. İçeriğinde orijinal bir şey yoktu. Görüşleri (Yahudi karşıtı, asker yanlısı, komünist karşıtı) bizimkilere paraleldi. Ama konuşması afallatıcıydı. Birkaç dakika içinde herkes ama herkes donup kalmıştı, alev alev yanan mavi gözleri ve ağzından çıkan

her kelime herkesin ilgisini mıknatıs gibi çekiyordu. Bu adamda özel bir yetenek vardı. Bunu hemen anladım ve toplantıdan sonra peşinden koşup ona ‘Siyasi Uyanışım’ adlı kitapçığımı verdim. Ona kartımı da verip, parti hakkında daha fazla şey öğrenmek için benimle temasa geçmesini söyledim. "

“Ve?" diye sordu Eckart.

“Dün gece beni ziyaret etti. Partinin amaç ve hedeflerine dair uzun uzun konuştuk ve şu anda partinin 555 nolu üyesi ve bir sonraki toplantıda partiye hitap edecek. "

“555 mi?" diye haykırdı Alfred. “Harika! O kadar büyüdünüz mü?"

“Aramızda kalsın Alfred, aslında 55 kişiyiz. " diye fısıldadı Drexler. “Reklam olması için senden buna bir rakam daha ekleyip 555 yapmam istiyoruz. Eğer daha büyük olduğumuz düşünülürse daha çok ciddiye alınırız. "

Birkaç gece sonra Eckart ve Alfred Onbaşı Hitler'i dinlemeye gittiler. Sonrasında, Eckart'ın evinde yemek yiyeceklerdi. Hitler kendinden emin bir şekilde kırk kişilik kalabalığın önüne çıktı ve hiç giriş falan yapmadan, Yahudilerin Almanya için oluşturduğu tehdide dair ateşli bir uyarı konuşmasına başladı. “Buraya" dedi ateşli bir ses tonuyla: “sizi Yahudiler

konusunda uyarmak ve yeni bir Yahudi karşıtlığına çağrıda bulunmak için geldim. Ben duygulara değil gerçeklere dayanan bir Yahudi karşıtlığı öneriyorum. Duygusal Yahudi karşıtlığı sadece etkisiz pogromlara yol açıyor. Çözüm bu değil. Bundan çok ama çok daha fazlasına ihtiyacımız var. Bizim rasyonel bir Yahudi karşıtlığına ihtiyacımız var. Rasyonel düşünce de bizi şu sarsılmaz sonuca götürüyor: Yahudilerin Almanya'dan tamamen temizlenmesi. "

Ve başka bir uyarıda daha bulundu. "Almanya'nın başını koparan devrim Yahudi Bolşevizmi'nin kapılarını aralamamalıdır. "

Alfred Hitler'in kullandığı "Yahudi-Bolşevizmi" terimi karşısında şaşkınlığa düşmüştü. Bir süredir tam da bu terimi kullanıyordu ve işte karşısındaki Onbaşı aynı şekilde düşünüyor ve aynı kelimeleri kullanıyordu. Bu hem iyi hem de kötüydü. Kötüydü çünkü bu terimin sahibinin kendisi olduğunu hissediyordu ama iyiydi çünkü güçlü bir müttefiki olduğunu fark etmişti.

"Size Yahudi tehdidinden biraz daha bahsetmek istiyorum. " diye devam etti Hitler. "Rasyonel Yahudi karşıtlığından biraz daha bahsetmek istiyorum. Sorun Yahudilerin dini değil. Onların dini diğerlerinden daha kötü

falan değil, hepsi o büyük din aldatmacasının parçası. Almanya'ya karşı işledikleri günahlar sayısız olsa da, sorun tarihleri ya da o iğrenç asalak kültürleri de değil. Hayır, bunların hiçbiri değil. Gerçek sorun onların ırkı, her gün, her saat, her dakika Almanya'yı zayıflatan ve tehdit eden kirli kanları. "

"Kirli kan asla arındırılamaz. Size vaftiz olmayı seçmiş Yahudiler-den, Hıristiyan Yahudilerden bahsetmek istiyorum. Bunlar en kötü türdür. En büyük tehlike bunlardan gelir. Tıpkı bütün büyük uygarlıkları yok ettikleri gibi, büyük ülkemizi de sinsi sinsi

hastalık bulaştıracak ve bizi yok edecekler. ”

Alfred bu cümle karşısında irkildi. Haklı, haklı, diye düşündü. Bu Hitler denilen adam ona bildiği şeyleri hatırlatıyordu. Kan değiştirilemez. Bir kez Yahudi olan, hep Yahudi'dir. Alfred, “Spinoza Problemi”ne dair bütün yaklaşımını gözden geçirme ihtiyacı hissetti.

“Ve şimdi, bugün” diye devam etti Hitler ve her kelimede göğsüne vurmaya başladı: “Bu soruna göz yumamayacağınızı fark etmelisiniz. Bu sorun küçük adımlarla çözülemez, milletimizin yeniden sağlığına kavuşması sorunudur bu. Yahudi mikrobunun kökü

kazınmalıdır. Taşıyıcıyı öldürmeden, bakteriyi yok etmeden bir hastalıkla savaşabileceğiniz yanılgısına kapılmayın. Irksal veremle, milletimizi bu ırksal veremin taşıyıcısından kurtarmadan savaşabileceğinizi sanmayın. ”

Hitler'in sesi her cümlede daha da çığırtkanlaşıyor, her cümlede sesi daha yükseliyordu, sesi adeta patlayıp küçük kıymıklara ayrılacak gibiydi ama patlamadı.

Konuşmasını “Taşıyıcının kendisi olan Yahudiler aramızdan atılana dek bu Yahudi hastalığı dinmeyecek, milletimiz zehirlenmeye devam edecek. ” diye çığlık çığlığa

bağırarak bitirdiğinde herkes ayağa sıçrayıp şiddetle alkışlamaya başladı.

O akşam Eckart'ın evinde yedikleri yemek samimi bir havada geçti; sadece dört kişi vardı: Alfred, Drexler, Eckart ve Bitler. Karşılarında farklı bir Hitler vardı, göğsünü döven öfkeli Bitler değil kibar, cana yakın bir Hitler.

Eckart'ın görmüş geçirmiş bir kadın olan karısı Rosa onlara misafir odasına kadar eşlik etti ama birkaç dakika sonra belli etmeden geri çekilip, dört erkeği konuşmaları için baş başa bıraktı. Eckart centilmen bir edayla kilerden en iyi şaraplarından birini getirdi ama Hitler'in Yeşilaycı,

Alfred'in de tek kadehçi olduğunu öğrenince hevesi kursağında kaldı. Hitler'in vejetaryen olduğunu ve kâhyanın yemek odasına gururlanarak getirdiği, dumanı tüten ördek kızartması şenliğine katılmayacağını öğrendiğinde ise hevesi tümden kaçtı. Kâhya Hitler için alelacele kızarmış omlet ve patates kızartması hazırladıktan sonra, dördü oturup yemeye başladılar ve üç saatten fazla konuştular.

“Ee, Herr Hitler, ordudaki mevcut görevinizden ve geleceğinizden bahsetsenize bize. ” dedi Eckart.

“Orduda benim için çok bir gelecek yok zira Versay

Antlaşması (lanet olsun bu antlaşmaya) bizim için yüz bin asker sınırı koyarken, düşmanlar için hiçbir sınır koymuyor. Bu küçülme yaklaşık altı ay içinde ordudan çıkarılacağım anlamına geliyor. Şu anda Münih'te aktif olan elli siyasi partinin en tehditkâr olanlarının toplantılarına gözlemci olarak katılmak dışında çok az görevim var. ”

“Peki, Alman İşçi Partisi’nin neden tehditkâr olduğu düşünülüyor?” diye sordu Eckart.

“Kullandığınız ‘işçi' kelimesi yüzünden. Komünist etki şüphesi uyandırıyor bu. Ama Herr Eckart sizi temin ederim ki hazırladığım rapordan

sonra Ordu size Lam destek sunacaktır. Hepimiz için tehlikeli bir dönemdeyiz. Bolşevikler Rusların savaşta teslim olmasına neden oldular ve şimdi de kendilerini Almanya'ya sızmaya ve bizi Bolşevik bir devlete çevirmeye adamış durumdalar. ”

“Dün akşam” dedi Drexler: “solcu liderlere son zamanlarda düzenlenen suikastlerden konuşmuştuk sizinle. Acaba ordu ve polisin buna nasıl karşılık vermesi gerektiğine dair düşüncelerinizi Herr Eckart ve Herr Rosenberg’e tekrar edebilir misiniz?”

“Bence suikastlerin sayısı çok az ve bana kalsa, suikastçılara daha fazla kurşun verirdim. ”

Bu cevap karşısında hem Eckart hem de Drexler'in ağzı kulaklarına vardı. “Peki, şimdiye kadar partimiz hakkında düşünceleriniz neler?” diye sordu Eckart.

“Gördüğüm şeyler hoşuma gidiyor. Parti programına tamamen katılıyorum ve oturup iyice düşündüm de kendimi sizin partinize adamak konusunda hiçbir çekincem yok.

“Peki, sayımızın azlığına ne dersin?” diye sordu Drexler. “Buradaki gazetecimiz Alfred ilk beş yüz askerimizin kurmaca olduğunu öğrenince biraz şaşırmıştı. ”

“Bir gazeteci olarak” dedi Hitler Alfred’e dönerek: “hakikatin halkın inandığı

şey olduğunu kabul edersiniz umarım. Açık konuşmak gerekirse Herr Drexler sayımızın azlığı bence bir dezavantaj değil avantajdır. Askeri maaşım var, subayım benden çok az şey istiyor ve ben önümüzdeki altı ay boyunca hiç durmaksızın parti için çalışmayı planlıyor ve çok geçmeden partiye damgamı vurmayı ümit ediyorum. ”

“Sizden ordudaki görevinizle ilgili daha fazla bilgi isteyebilir miyim acaba Herr Hitler?” diye sordu Dietrich Eckart. “Beni özellikle ilgilendiren şey rütbeniz. Liderlik potansiyeliniz çok yüksek. Daha yüksek rütbede olmanız gerekirken niye onbaşısınız?”

“Bu soruyu üst subaylarıma sormalısınız. Muhtemelen size büyük bir lider olma kapasitesine sahip olduğumu ama emirlere uymaya karşı güçlü bir direnç gösterdiğimi söyleyeceklerdir. Ama rakamlar size daha iyi bilgi verecektir. ” Not tuttuğundan emin olmak için dönüp Alfred’e baktı. “iki cesaret madalyam var. Bunu Ordu’dan kontrol edin Herr Rosenberg. iyi bir gazetecinin, gerçekleri kullanmamayı tercih edebileceğimiz bir dönemde olsak bile, gerçekleri sınaması gerekir. On cephe çatışmalarında iki kez yaralandım. İlkinde bacağıma şarapnel yarası aldım. Ama uzun bir nekahet devresinin keyfini

sürmektense hemen birliğime geri dönmek için ısrar ettim. İkinci ise İngiliz dostlarımızdan gelen bir hediyeydi, hardal gazı. Çoğumuz geçici olarak tamamen kör olduk ve içimizden biri yarı yarıya görebildiği için hayatta kalabildik. Bu yarı kör arkadaş bizi cepheden hastaneye götürdü, hepimiz el ele tutuşup bir zincir oluşturmuştuk. Pasewalk Hastanesi'nde tedavi gördüm ve yaklaşık bir yıl önce çıktım, ses tellerimde biraz hasar kaldı. ”

Harıl harıl not alan Alfred kafasını kaldırıp, “Bu gece ses telleriniz turp gibiydi. ” dedi. “Evet, ben de öyle düşündüm. Garip ama beni

yaralanınadan önce de tanıyanlar klor gazının sesimi daha bir kuvvetlendirdiğini söylediler. Bu sesi Fransız ve İngiliz suçlulara karşı da kullanacağım konusunda bana güvenebilirsiniz. ”

“Harika bir konuşmacısınız Herr Hitler. " dedi Dietrich Eckart: “Ve bence partimize paha biçilmez katkılar yapacaksınız. Hitabet konusunda herhangi bir eğitim aldınız mı?”

“Kısa bir süre, Ordu’da. Diğer askerlere birkaç doğaçlama konuşma yapmam için birkaç saatlik bir eğitim aldım ve geri dönen Alman savaş esirlerine Almanya’nın yüz yüze olduğu temel tehlikeler konusunda bir

seminer vermekle görevlendirildim: Komünizm, Yahudiler, savaş karşıtlığı ve itaatsizlik. Ordu kayıtlarımda komutanımın benden 'doğuştan bir hatip' diye bahsettiği bir rapor var. Ben de inanıyorum buna. Yeteneğim var ve ben bunu partimizin hizmetine sunmak istiyorum. "

Eckart, Hitler'in eğitimi ve okuduğu şeyler üzerine sorularla devam etti. Alfred, Hitler'in ressam olduğunu öğrendiğinde şaşırdı ve Viyana Sanat Akademisini kontrol altında tutan ve onu resim okuluna girmesine mani olan Yahudilere olan öfkesini anladığını belirtti. Bir ara beraber çizim yapmak

konusunda anlaştılar. Gecenin sonunda, misafirler gitmeye hazırlanırken Eckart iş meselelerini tartışmak için Alfred'den biraz daha kalmasını istedi. Yalnız kaldıklarında Eckart Afred'in itirazına aldırış etmeden iki kadeh brendi doldurdu ve "Evet Alfred, beklediğimiz adam geldi. " dedi. "Bu gece Almanya'nın geleceğini gördüğümüze inanıyorum. Yontulmamış, kaba saba biri, birçok kusuru var biliyorum. Ama gücü var, hem de çok! Ve doğru hislere sahip. Katılmıyor musun?"

Alfred tereddüt etti. "Gördüğün şeyi ben de görüyorum. Ama seçimleri düşünüyor ve Almanya'nın sana katılmayabilecek

büyük kesimlerini düşünüyorum. Üniversitede tek bir gün bile geçirmemiş bir adamı kucaklayabilirler mi?”

“Bir insan bir oy. Büyük çoğunluk tıpkı Hitler gibi sokak üniversitesinden mezun. ”

Alfred biraz ileri gitti: “Ama ben Almanya'nın büyüklüğünün büyük ruhlardan (Goethe, Kant, Hegel, ScHitler, Lebiniz) kaynaklandığını düşünüyorum, katılmıyor musun buna?”

“Toplantıdan sonra kalmam işte bu yüzden istedim. Onun şeye ihtiyacı var. . . Nasıl desem? Cilaya. Tamamlanmaya. Kitap okuyor ama çok seçici ve bizim boşlukları

doldurmamız gerekiyor. Bu, Rosenberg, bizim işimiz olacak, senin ve benim. Ama ustaca ve gizlice yapmalıyız bunu. Çok kibirli biri olduğunu hissediyorum önümüzdeki zorlu görev onu ona belli etmeden eğitmek olacak. ”

Eve giderken ayakları geri geri gidiyordu. Gelecek daha bir netleşmişti. Sahnede yeni bir oyun başlıyordu ve şimdi oyuncu kadrosunda yer alacağından emin olmasına rağmen kendisine biçilen rol hayalini kurduğu rol değildi.

AMSTERDAM - 27 Temmuz 1656

Sefarad Yahudilerinin başlıca sinagogu olan Talmud Torah Sinagogu'nun dış cephesi, Amsterdam'daki Sefarad Yahudilerinin çoğunun yaşadığı büyük Houtgracht bulvarındaki herhangi bir evinki gibiydi. Ama Mağribi tarzı mobilyalarla dolup taşan iç kısmı tamamen başka bir dünyaydı. Yan duvarda (Kudüs'e en yakın duvar) koyu kırmızı, işlemeli, kadife bir perdenin arkasına gizlenmiş El Yazması Tevratların bulunduğu bir Kutsal Sandık duruyordu. Sandığın önünde hahamın, Kantor'un, günün okuyucusunun ve diğer yüksek kademelilerin üzerinde durduğu bir platform işlevi gören ahşap bir Bina vardı. Bütün pencereler kuş ve sarmaşık desenli ağır perdelerle kapatılmıştı, böylece yoldan

geçenlerin sinagogun içini görmesi engelleniyordu.

Sinagog bir Musevi cemaat merkezi, İbranice okulu ve basit sabah ibadetlerinin, daha uzun Sebt ayinlerinin ve Dini Bayramlar için kutlamaların yapıldığı bir ibadethane olarak iş görüyordu.

Hafta içi yapılan kısa ibadetlere çok fazla insan katılmıyordu; genellikle sadece on kişi oluyordu, zorunlu minyan'dı bu ve eğer on kişi toplanamazsa sokakta acil bir insan arayışı başlatılırdı. Elbette kadınlar minyan'a dâhil olamıyordu. Fakat 27 Temmuz 1656 Perşembe gününün sabahı on sessiz dindar adam değil,

salondaki bütün sandalyeleri ve boş yerleri doldurmuş olan yaklaşık üç yüz tane gürültücü cemaat üyesi vardı. Sinagogdakiler arasında sadece düzenli gelen, hafta içi ibadetçileri ve Sebt Yahudileri değil, nadiren görülen "Dini Bayram Yahudileri" de vardı.

Peki, bütün bu curcuna ve yüksek katılımın sebebi neydi? Bu curcuna da, çağlar boyunca çarmıha gerilen, asılan, kafaları uçurulan ve kazığa bağlanıp yakılanları izlemeye koşan kalabalıkları harekete geçiren o aynı heyecan, korku ve karanlık cazibeden besleniyordu. Baruch Spinoza'nın aforoz

edileceği haberi bütün Amsterdam Yahudi cemaatine hızla yayılmıştı.

On yedinci yüzyılda Amsterdam'daki Yahudi cemaati içinde cheremler yaygındı. Her birkaç ayda bir cherem kararı veriliyordu ve her yetişkin birçok chereme tanık olmuş olurdu. Ama 27 Temmuz'da toplanan devasa kalabalık sıradan bir cherem beklemiyordu. Spinoza ailesi Amsterdam'daki bütün Yahudilerce tanınıyordu; Baruch'un babası ve amcası Abraham Sinagog'un yönetim kurulu Mahamad'da sık sık görev alırdılar ve şu anda ikisi mezarlığın en kutsal yerinde yatıyorlardı. Kalabalıkları en çok

heyecanlandıran şey her zaman en üsttekilerin düşüşüdür; hayranlığın karanlık yüzüdür bu, kıskançlıkla insanın kendi sıradanlığından ötürü duyduğu üzüntünün birleşimidir.

Antik zamanlardan beri uygulanan cherem'ler ilk olarak MÖ ikinci yüzyılda, haham geleneklerini bir araya getiren ilk yazılı belge olan Mishnah'ta tarif edilmişti. Haham Joseph Cara etkili kitabı (birçok baskı yapan ve on yedinci yüzyıl Amsterdam Yahudileri arasında popüler olan) Donatılmış Masa'da (Shulchan Aurkh) cherem gerektiren suçların sistematik bir listesini çıkarmıştı. Hahamın

listelediği çok sayıda suç arasında kumar, şehvet düşkünlüğü, vergi ödememek, diğer cemaat üyelerini uluorta aşağılamak, ailenin rızası olmadan evlenmek, çift eşli olmak, zina yapmak, Mahamad'ın kararına uymamak, hahama saygısızlık etmek, Yahudi olmayanlarla teolojik bir tartışmaya girmek, sözlü haham hukukunun geçerliliğini inkâr etmek, ruhun ölümsüzlüğünü ya da Tevrat'ın ilahiliğini sorgulamak.

Kalabalık içinde merak uyandıran şey sadece chereme'in kime ve niye uygulanacağı değildi; söylentilere göre son derece ağır bir cherem

olacaktı bu. Cheremlerin çoğu ılımlı, kamusal kınamalardı, bir para cezası ya da birkaç gün veya haftalık men cezasına yol açıyorlardı. Tanrı'ya saygısızlık içeren daha ciddi vakalarda ceza daha uzundu, bir keresinde on biri yılı hile bulmuştu. Ve eğer kişi pişman olmaya ve verilen cezayı (genellikle büyük bir para cezası ya da o meşum Uriel Da Costa vakasında olduğu gibi, uluorta kırbaçlanma) kabul etmeye yanaşırsa yeniden cemaate alınması her zaman mümkündü. Ama 27 Temmuz 1657'den önceki günlerde daha önce görülmemiş ağırlıkta bir cherem verileceğine dair söylentiler dolaşmıştı.

Cherem adetleri gereği, sinagogun iç kısmı sadece siyah mumlarla aydınlatılmıştı, bunlardan yedisi tavandan sarkan büyük bir şamdanlığa, on ikisi ise etrafındaki duvar girintilerine konmuştu. Haham Mortera ve yardımcısı Haham Aboab Kutsal Sandığın önündeki Bima'da yan yana duruyorlardı, etraflarında da parnassim'in altı üyesi vardı. Cemaat sessizleşene kadar ciddiyetle bekleyen Haham Mortera İbranice bir belgeyi havaya kaldırdı ve bir selamlama ya da giriş konuşması yapmadan İbranice ilanı gür sesiyle okudu. Cemaatin büyük bir kısmı sessizce dinledi. Duydukları İbranice cümleleri anlayabilen az

sayıda kişi yanlarındakilere Portekizce bir şeyler fısıldadılar ve haberler kulaktan kulağa yayıldı. Haham Mortera okumayı bitirdiğinde cemaate bir ciddiyet, neredeyse bir kasvet havası çökmüştü.

Haham Aboab bir adım öne çıkarken, Haham Mortera iki adım geri çekildi ve İbranice cherem'i kelimesi kelimesine Portekizceye çevirmeye başladı:

Parnassim Üyeleri Baruch Spinoza'nın şeytani görüş ve eylemlerinden uzun zamandır haberdar olduklarını, çeşitli yöntem ve vaatlerle onu bu şeytani yoldan döndürmeye çalıştıklarını bildirirler. Ama aşağılık tavırlarını düzeltmek konusunda

başarılı olamayıp, aksine her geçen gün icra ettiği ve öğrettiği menfur sapkınlıklara ve korkunç eylemlerine dair daha da vahim haberler alan ve Spinoza'nın huzurunda bu yönde yeminli ifade veren çok sayıda güvenilir tanığa sahip olan üyeler bunların doğruluğuna ikna olmuştur ve bu konu saygıdeğer hahamların huzurunda soruşturulmuştur ve üyeler Spinoza'nın aforoz edilip, İsrail halkından kovulmasına karar vermiştir.

"Menfur sapkınlıklar?" "Şeytani eylemler?" "Korkunç eylemler?" Cemaatten fısıltılar yükseldi. Şaşkına dönen cemaat üyeleri birbirlerine

baktılar. Çoğu Baruch Spinoza'yı çocukluğundan beri tanıyordu. Çoğu ona hayrandı ve hiçbiri onun şeytani, korkunç eylemler ya da menfur sapkınlıklarla herhangi bir bağlantısı olduğundan haberdar değildi. Haham Aboab açıklamasına devam etti:

Meleklerin hükmü ve azizlerin buyruğuna uygun olarak biz Baruch Spinoza'yı Yüce Tanrı'nın rızası ile aforoz ediyor, kovuyor ve lanetliyoruz ve yüce cemaatimizin rızası ile kutsal metinler ve 613 emrin huzurunda, Spinoza'yı Yeşu'nun Eriha'yı aforoz ettiği aynı aforozla lanetliyor ve Elisha'nın bütün çocukları lanetlediği lanet ve Yasalar

Kitabı'ndaki bütün cezalarla lanetliyoruz.

Cemaatin erkekler bölümündeki Gabriel kadınlar bölümündeki Rebekah'ı aradı gözleriyle ve kardeşlerinin böyle vahşi bir şekilde lanetlenişi karşısında onların verdiği tepkiyi ölçmeye çalıştı. Gabriel daha önce cherem'lere tanık olmuş ama hiç bu kadar acımasızım görmemişti. Ve cherem daha da fecileşiyordu. Haham Aboab devam etti:

Baruch Spinoza'ya gündüz ve gece lanet olsun, uyurken ve uyandığında lanetler olsun ona. Dışarı çıktığında ve içeri girdiğinde lanetler olsun ona. Tanrı onu

bağışlamayacak, Tanrının öfke ve hasedi üzerinden eksik olmayacak ve gökyüzü altında Tanrı onun adını karalayacak. Ve Tanrı onu bu Yasalar Kitabında yazan bütün antlaşmalara uygun olarak bütün İsrail kabilelerinden ayırıp, kötülüğün tarafına atacak. Ama Tanrı'ya bağlı olan sizler için Tanrınız her biriniz için her gün yaşayacaktır.

Haham Aboab geri çekilirken Haham Mortera öne çıktı ve herkesle göz teması kurmak ister gibi uzun uzun cemaate baktı ve sonra yavaşça, her heceyi vurgulayarak yasağı ilan etti:

Baruch Spinoza'yla sözlü ya da yazılı olarak kimsenin

iletişim kurmamasını, ona iyilik yapmamasını, onunla aynı çatı altında bulunmamasını, evinin iki metre yanına yaklaşmamasını, onun derlediği ya da yazdığı araştırmaları okumamasını emrediyoruz.

Haham Mortera Haham Aboab'a başıyla selam verdi. İki haham tek kelime etmeden kol kola Bima'dan indiler. Sonra arkalarındaki altı parnassim üyesi ile birlikte koridoru geçip, sinagogdan çıktılar. Cemaatten boğuk bir gürültü yükseldi. En yaşlılar bile bu kadar acımasız bir cherem hatırlamıyordu. Pişmanlık ya da tekrar kabul edilme olasılığından bahsedilmemişti.

Cemaatteki herkes hahamın sözlerinin ne anlama geldiğini anlamış gibiydi. Bu cherem sonsuza dek sürecekti.

MÜNİH - Mart 1922

Haftalar geçtikçe Alfred kendisine biçilen role dair görüşlerini değiştirdi. Artık kendisine külfetli gelmeyen bu rol Anavatan'ın kaderi üzerinde çok büyük bir etkiye sahip olması için harika bir fırsattı, mükemmel bir roldü. Parti halen küçüktü ama Alfred bunun geleceğin partisi olduğunu biliyordu.

Hitler ofise yakın küçük bir evde kalıyordu ve hemen hemen her gün Dieter'i ziyaret ediyor, Dieter de Yahudi karşıtlığını bileyerek, siyasi vizyonunu genişleterek ve onu önde gelen sağcı Almanlarla tanıştırarak yeni öğrencisine akıl hocalığı yapıyordu. İki yıl sonra Hitler Mein Kampfın ikinci

cildini Dieter Eckart’a adayacaktı: “hayatim yazıları, düşünceleri ve eylemleri aracılığıyla halkımızı uyandırmaya adayan o adama. ” Alfred de Hitler'i sık sık görüyordu, genellikle de öğleden sonra ya da akşamüzeri oluyordu bu çünkü Hitler gece geç saatlere kadar uyanık kalıyor ve öğlene kadar uyuyordu. Alfred'le Hitler sohbet edip, yürüyüşlere çıkıyor, galerileri ziyaret ediyorlardı.

İki ayrı Hitler vardı: birincisi, hitap ettiği bütün kalabalıkları ateşleyip, büyüleyen hararetli hatip Hitler. Alfred daha önce hiç böyle bir şey görmemişti, Anton Drexler ve Dieter

Eckart da partiyi geleceğe taşıyacak lideri nihayet buldukları için mest olmuşlardı. Alfred konuşmaların çoğuna katılmıştı, yüzlerce konuşma yapmıştı Hitler. Hitler sonsuz bir enerjiyle, dinleyici bulabildiği her yerde, kalabalık bulvarların köşelerinde, kalabalık tramvaylarda ve temel olarak da birahanelerde konuşma yapıyordu. Hitler'in konuşmacı olarak ünü çabucak yayıldı ve dinleyici kitleleri büyüdü, bazen bin kişiyi geçiyordu. Dahası, partiyi daha kucaklayıcı yapmak için Hitler partinin adının Alman işçi Partisi’nden Nasyonal Sosyalist Alman işçi Partisi'ne (Nationalsozialistische

Deutsche Arbeiterpartei [NSDAP]) dönüştürülmesini önerdi.

Arada sırada Alfred de parti üyelerine konuşma yapıyor, Hitler de genellikle katılıp, alkışlıyordu konuşmalarını. “Wunderbar düşünceler!” derdi Hitler. “Ama daha ateşli ol, daha ateşli. "

Ama bir de diğer Hitler vardı; dost canlısı Hitler, Alfred'in tarih, estetik ve Alman edebiyatına dair düşüncelerini dinleyen rahat, kibar Hitler. “Benzer düşünüyoruz” derdi sık sık, zihninde filizlenen düşüncelerinin çoğunun tohumunu Alfred'in attığından bihaber.

Bir gün Hitler alkolizme dair bir makalesini vermek üzere Alfred'i Völkischer

Beobachter'deki (Halk'ın Gözlemcisi) yeni ofisinde ziyaret etti. O yıl Nazi partisi Thule Cemiyeti gazetesi Münchener Beobachter'i satın almış, adını değiştirmiş ve gazeteyi Dietrich Eckart'ın ellerine teslim etmişti. Eckart da eski gazetesini kapatıp, bütün kadrosunu yeni gazetesine transfer etmişti. Alfred makaleyi şöyle bir okurken Hitler bekledi ve Alfred masa çekmecesini açıp, tamamen şans eseri kendisinin de alkolizm üzerine yazdığı bir makalenin taslağını çıkardığında çok şaşırdı.

Alfred'in makalesini hızla okuduktan sonra, Hitler kafasını kaldırdı ve "Bunlar

birbirinin ikizi!” diye haykırdı.

“Evet, o kadar benziyorlar ki kendi makalemi geri çekeceğim. ” diye cevap verdi Alfred.

“Hayır, olmaz öyle şey. İkisini de yayımla. Eğer aynı sayıda yayımlanırlarsa daha büyük bir etki yaratacaklardır. "

Partideki idari gücü arttığında, Hitler, bütün parti konuşmacılarının konuşmaları ilkönce kendisine göndermesini şart koştu. Daha sonra Alfred’i bu aşamadan muaf tuttu, buna gerek yoktu çünkü konuşmaları çok benzerdi. Ama Alfred bazı farklılıklar görüyordu. Birincisi, sınırlı resmi eğitimine ve bilgilerindeki

devasa boşluklara rağmen Hitler olağanüstü bir özgüvene sahipti. Hitler “sarsılmaz” lafını çok sık kullanıyor ve yargılarının mutlak kesinliğine, şartlar ne olursa olsun yargılarının tek bir yönünü bile değiştirmeme ısrarına işaret ediyordu. Alfred Herr Hitler’i dinlerken adeta büyüleniyordu. Bu kesinlik nereden geliyordu? Alfred böyle bir özgüven için ruhunu bile satardı ve her zaman Hitler'den gelecek bir onay kırıntısını beklediğini fark ettiğinde, tiksintiyle karışık bir utanç duyuyordu.

Başka bir fark daha vardı. Alfred Yahudilerin Avrupa'dan “çıkarılması” “başka bir yere

yerleştirilmesi" ya da "sınır dışı edilmesi" gerektiğinden bahsederken, Hitler farklı bir dil kullanıyor ve Yahudileri "yok etmek"ten ya da Yahudilerin "kökünü kazımak"tan ya da bütün Yahudileri lamba direklerine asmaktan söz ediyordu. Ama bu kesinlikle, dinleyicileri ateşlemek için kullanılan bir hitabet taktiğiydi.

Aylar geçtikçe Alfred Hitler'i azımsadığını fark etti. Keskin bir zekâya sahip olan, kendi kendini eğitmiş, kitapları büyük bir iştahla okumuş, donanımlı bir adamdı Hitler ve sanata, özellikle de Wagner'in müziğine özel bir düşkünlüğü vardı. Buna

rağmen, sistematik bir üniversite eğitiminden yoksun olduğu için bilgi temeli sağlam değildi ve büyük bilgisizlik delikleri içeriyordu. Alfred bu delikleri kapatmak için elinden geleni yaptı ama zorlu bir görevdi bu. Hitler o kadar kibirliydi ki Alfred asla okuması gereken şeyi tam olarak söyleyemiyordu. Ama onu dolaylı olarak eğitmeyi öğrendi çünkü mesela ne zaman ScHitler'den bahsetse Hitler'in birkaç gün sonra ScHitler'in dramatik eserlerine dair uzun ve sarsılmaz bir kesinliğe sahip söylevler çekebildiğini fark etti.

O yıl bir bahar sabahı Dietrich Eckart Alfred'in ofis kapısına yaklaştı, birkaç dakika boyunca cam panelden öğrencisinin harıl harıl bir haberi yayıma hazırlayışını izledi, başını sağa sola salladı, camı tıklattı ve Alfred'e onu kendi ofisine kadar takip etmesini işaret etti. Ofise girdiklerinde bir sandalyeye işaret etti.

"Sana bir şey söylemem gerekiyor, Tanrı aşkına Alfred, bu kadar kaygılı görünmeyi bırak. Iyi gidiyorsun. Çalışkanlığından son derece memnunum. Sana ancak biraz daha az çalışman, biraz daha fazla bira içmen ve çok daha sosyalleşmeni önerebilirim. Çok fazla

çalışmak her zaman bir erdem değildir. Ama bunu daha sonra konuşuruz. Dinle beni, partimiz için gitgide daha değerli biri oluyorsun ama bu gelişimini hızlandırmak istiyorum. Bildikleri konularda yayım yapan editörlerin daha avantajlı olduğunu kabul ediyor musun sen de?”

“Elbette. " Alfred yüzünde belirecek gülümsemeyi bastırmaya çalıştı ama duyabileceği şeyler onu huzursuz ediyordu. Eckart’ın sağı solu belli olmazdı.

“Avrupa'yı dolaştın mı?”

“Çok az. ”

“Kendi gözlerinle görmeden düşmanlarımız

hakkında nasıl yazabilirsin? Gerçek bir savaşçı bazen durup silahlarını sivriltmelidir öyle değil mi?”

“Hiç şüphesiz. ” diye kabul etti Alfred tedirgin bir şekilde.

“O zaman git eşyalarını topla. Paris uçağın üç saat içinde kalkıyor. ”

“Paris mi? Uçak mı? Üç saat içinde?”

“Partimizin önde gelen Rus bağışçılarından biri olan Dimitri Popoff’’un yarın Paris’te önemli bir iş toplantısı var. Bugün iki meslektaşıyla birlikte Paris'e uçuyor ve oradaki Beyaz Rus'lardan bağış toplamayı kabul etti. Dört yolcu kapasitesine sahip yeni Junker F 13’lerimizden biriyle uçacak. Ona

eşlik etmeyi planlıyordum ama göğsümde beliren ağrılar bunu imkânsızlaştırdı. Doktorum ve karım gitmemi yasaklıyor. Benim yerime senin gitmeni istiyorum. ”

“Hastalığınızı duyduğuma üzüldüm, Herr Eckart. Ama doktorunuz istirahat etmenizi tavsiye ediyorsa sizi sonraki iki sayı için yalnız bırak-masam iyi olur. . . ”

“Doktor istirahat etmemi falan söylemedi. Sadece tedbiri elden bırakmak istemiyor çünkü uçmanın bu durum üzerindeki etkilerine dair çok fazla şey bilmiyor. Sayılar büyük ölçüde hazır. Gerisini ben hallederim. Paris’e git. ”

“Orada ne yapmamı istiyorsun?"

“Diğer olası bağışçılarla buluşurken Herr Popoff’a eşlik etmeni istiyorum. Eğer o isterse bağışçılara sen bazı sunumlar yapacaksın. Zengin insanlarla nasıl konuşacağını öğrenmenin vakti geldi. Sonra trenle ağır ağır evine döneceksin. Bir hafta ya da on gün ayır buna. Özgür bir adam ol. İstediğin yere git ve sadece gözlem yap. Düşmanlarımızın Versay antlaşmasını nasıl kutladıklarını gör. Notlar al. Gözlemlediğin her şey gazete için faydalı olacak. Bu arada, Herr Popoff da sana bol bol Fransız frankı vermeyi kabul etti. Onlara ihtiyacın olacak. Enflasyon yüzünden Alman markının

yurtdışında hiç değeri yok. Aslında burada da yok!"

"Ekmeğin fiyatı her gün daha da artıyor. " diye kabul etti Alfred.

"Aynen. Ve ben şu anda bir dahaki sayı için gazetenin fiyatını neden bir kez daha arttırmak zorunda olduğumuzu açıklayan bir yazı yazıyorum. "

Uçak havalanırken Alfred koltuk kenarlarına sıkıca yapıştı ve Münih birkaç saniye içinde gitgide küçülürken camdan dışarı baktı. Alfred'in korkusunu komik bulan Herr Popoff altın dişleri parlayarak güldü ve kükreyen motor gürültüsü arasında "İlk defa mı uçuyorsun?" diye bağırdı. Alfred başıyla onayladı ve camdan dışarı baktı, gürültünün Herr Popoff ve diğer iki yolcuyla konuşmayı imkânsızlaştırmasından memnundu.

Eckart'ın sosyalleşmeye dair yaptığı yorumu düşündü. . . rahat rahat sohbet etmek konusunda neden bu kadar başarısızdı?. . . neden bu kadar içine kapanıktı Eckart'a bir keresinde halasıyla İşviçre'ye gittiğini ve birkaç yıl önce, savaş patlak vermeden hemen önce de nişanlısı Hilda'yla Paris'e gittiğini neden söylememişti? Belki de Baltık geçmişine sünger çekmek ve anavatanda bir Alman vatandaşı olarak yeniden doğmak istiyordu. Hayır, hayır, hayır, sorunun daha derinlerde yattığını biliyordu. Kendini açmak her zaman tedirgin edici bir şey olmuştu. Friedrich'le meyhanede yaptığı iki konuşmanın o kadar olağanüstü ve o kadar özgürleştirici olmasının nedeni de buydu. Kendi içinde daha derinlere inmeye çalıştı ama her zaman olduğu gibi yolunu kaybetti. "Değişmem lazım. . . Gidip tekrar Friedrich'le görüşeceğim. "

Ertesi gün Herr Popoff parti programını anlatma ve neden bu partinin Yahudi-Bolşevikleri durdurabilecek tek parti olduğunu açıklama görevini Alfred'e verdi. Parmağında kör edici elmas bir yüzük olan bir bankacı Alfred'e şöyle dedi: “Şu anda partinizin resmi adı Nasyonal Sosyalist Alman lşçi Partisi, yani Nationalsozialistische Deutsche Arbeiterpartei öyle değil mi?”

“Evet. "

“Neden bu kadar hantal ve kafa karıştırıcı bir isim seçtiniz ki? ‘Nasyonal’ akla ‘sağ'ı ‘sosyalist' ise ‘sol’u getiriyor, ‘Alman' sağı ve ‘işçi' solu! İmkânsız bir şey bu. Partiniz nasıl aynı anda her şey olabilir ki?”

“Bu tam da Hitler'in istediği şey, herkes için her şey olmak, elbette Yahudiler ve Bolşevikler hariç. Uzun vadeli bir planımız var. İlk hedefimiz önümüzdeki birkaç yıl içinde büyük bir sayıyla meclise girmek. ”

“Meclis mi? Cahil kitlelerin hâkimiyet verilebileceğine mi inanıyorsunuz?"

“Hayır. Ama önce iktidara gelmeliyiz. Bolşevik akını parlamenter demokrasimize ölümcül bir darbe vuruyor ve nihayetinde bu parlamenter sistemden tamamen kurtulacağımıza söz veriyorum. Hitler benimle konuşurken tam da bu ifadeleri defalarca kullandı. Ve yeni programıyla

Parti'nin amaçlarını çok net bir şekilde ortaya koydu. Yeni yirmi beş maddelik programın kopyalarını getirdim yanımda. "

Ziyaretleri sona erdiğinde Herr Popoff Alfred'e içi Fransız frankı dolu şişkin bir zarf verdi. "İyi iş çıkardınız, Herr Rosenberg. Bu franklar Avrupa yolculuklarınıza yetecektir. Yaptığınız sunumlar harikaydı, tıpkı Herr Eckart'ın beni temin ettiği gibi. Ve çok da iyi, güzel bir Rusçayla konuştunuz. Herkes çok etkilendi. "

****

Önünde serbest bir hafta vardı! İstediği her yere gidebilmesi ne büyük keyifti. Eckart haklıydı, *çok fazla* çalışıyordu. Paris

sokaklarında dolaşırken Alfred her yerde gördüğü neşe ve bolluk ile Berlin'deki kasvet ve Münih'teki yoksulluk ve gerginlik arasındaki tezadı düşündü. Paris savaştan pek yara almamış gibiydi, Parisliler besili, restoranlar ağzına kadar doluydu ama yine de Fransa, İngiltere ve Belçika'yla bir olup gaddar tazminat talepleriyle Almanya'nın kanını emiyordu. Alfred Paris'te iki gün geçirmeye -galeriler ve sanat simsarları onu çağırıyordu- sonra da trenle kuzeye, Belçika'ya ve en sonunda da Hollanda'ya, Spinoza'nın memleketine gitmeye karar verdi. Hollanda'dan Berlin üzerinden Münih'e giden uzun tren yolculuğunu

yapacak ve Friedrich'i görmek için Berlin'de mola verecekti.

Belçika'ya gittiğinde Alfred Brüksel'i pek sevmedi ve Almanya'nın düşmanlarının sürekli Anavatan'ı talan etmenin yeni yöntemlerini tasarladıkları Belçika meclis binasının görüntüsü onda tiksinti uyandırdı. Ertesi gün Almanların dünya savaşında korkunç kayıplar verdiği ve Hitler'in de cesur bir şekilde orduya hizmet ettiği Ypres'teki Alman askeri mezarlığını ziyaret etti. Sonra da kuzeye, Amsterdam'a gitti.

Alfred'in ne aradığına dair hiçbir fikri yoktu. Bildiği tek şey, "Spinoza Problemi"nin aklının bir köşesinde sürekli vızıldadığıydı. O

Yahudi'ye, Spinoza'ya hala ilgi duyuyordu. Hayır, dedi kendi kendine, ilgi değil, dürüst ol, ona hayranlık duyuyorsun, tıpkı Goethe gibi. Alfred kütüphaneden aldığı *Teolojik ve Politik Bir incelemeyi* iade etmemişti. Uyumakta hep güçlük çeken Alfred, her gece yatağında birkaç paragraf okumuştu. Açıklanamaz bir nedenden ötürü yatağa girer girmez içini bir kaygı kaplıyor ve uykuyla adeta savaşıyordu. Bu da Friedrich'le konuşması gereken şeylerden biriydi.

Trende incelemeyi açıp önceki gece uyuyakaldığı sayfayı buldu. Spinoza'nın on yedinci yüzyılda dini otoriteyi sorgulamaya cesaret etmesi karşısında

bir kez daha etkilendi. Kutsal metinlerdeki tutarsızlıkları ve insani hatalarla dolu olan bir metni ilahi kabul etmenin ne kadar saçma bir şey olduğunu nasıl da gösteriyordu. En çok da, Spinoza'nın Tanrı'nın anlamına dair ayrıcalıklı bir görüye sahip olduklarım hisseden rahip ve hahamlarla alay ettiği pasajlar içini gıcıklıyordu.

Eğer Kutsal Kitap'ta hata olduğunu iddia etmek Tanrı'ya saygısızlık ise Kutsal kitaba kendi fantezilerini yamayan, ilahi yazarları, ta ki bu yazarlar kafası karışık saçmalıklar yazmış gibi görünene kadar alaşağı edenlere ne isim takmalıyız?

Ve Spinoza Yahudi mistik fanatikleri şöyle bir fiske atarak nasıl da bertaraf ediyordu: "Kabalistik zırvalıkları okudum ve biliyorum; bunlarda gördüğüm delilik ben de sonu gelmez bir şaşkınlık yaralıyor. "

Ne büyük paradoks! Hem akıllı hem de cesur bir Yahudi. Houston Stewart Chamberlain, "Spinoza Problemi"ne nasıl tepki verirdi acaba? Neden Bayreuth'a gidip, ona "Spinoza Problemi" sormuyordu ki? Evet, bunu yapacağım ve Hitler'den de bana eşlik etmesini isteyeceğim. Ne de olsa biz onun entelektüel mirasçıları değil miyiz? Çok büyük ihtimalle

Chamberlain Spinoza’nın Yahudi olmadığı sonucuna ulaşacaktır. Ve haklı olacaktır, Spinoza nasıl Yahudi olabilirdi ki? Maruz kaldığı o daimi dini beyin yıkama operasyonlarına karşın Yahudi Tanrısı’nı ve Yahudi halkını inkâr etmişti. Spinoza’nın bilge bir ruhu vardı, onda Yahudi kanı olamazdı.

Şimdiye kadar yaptığı soy kütüğü araştırmasında sadece Spinoza'nın babası Michael D’Espinoza’nın muhtemelen İspanya'da doğduğunu, sonra Portekiz'e sonra da 17. yüzyıl başlarında Amsterdam'a göç ettiğini tespit etmişti. Yine de araştırmaları beklenmedik, ilginç sonuçlar doğurmuştu.

Daha bir hafta önce Kraliçe Isabella'nın 15. yüzyılda, din değiştirmiş Yahudilerin hükümet ve orduda etkili mevkilere gelmesini engelleyen kan lekesi yasalarını (limpiezas de sangre) çıkardığını öğrenmişti. Yahudilerdeki hastalığın dinsel saplantılardan kaynaklanmadığını, sorunun kanda olduğunu anlayacak kadar bilge biriydi Kraliçe Isabella. Ve bunu yasaya dönüştürmüştü! Kraliçe Isabella şapka çıkarılası bir şahsiyetti! Şimdi kraliçeye dair görüşlerini değiştirmişti; onu her zaman Amerika'nın -o ırksal karmaşa bataklığının- keşfiyle özdeşleştirmişti.

Amsterdam, muhtemelen Hollandalıların savaşta tarafsız kalması nedeniyle Brüksel'den daha dost canlısı bir yerdi. Alfred yarım günlük bir turistik geziye katılıp, kimseyle konuşmadan Amsterdam'ın kanallarında tekneyle dolaşmış ve turistik yerleri ziyaret etmişti. Gezinin son durağı Jodenbreestraat'taki Büyük Sefarad Sinagogu'ydu; sinsi ve devasa bir yapı olan sinagog iki bin kişilik kapasiteye sahipti ve Yahudi melezliğinin en feci örneğiydi; Yunan sütunları, kemerli Hıristiyan pencereleri ve Mağribi ahşap oymacılığının fena bir karışımı. Alfred, Spinoza'nın cahil hahamlar tarafından aşağılanıp

lanetlenirken merkezi platformun üzerinde durduğunu ve sonra kavuştuğu özgürlükten gizli bir haz duyarak oradan çıkıp gittiğini hayal etti. Ama birkaç dakika sonra elindeki rehberden Spinoza'nın bu sinagoga hiç ayak basmadığını öğrendiğinde bu görüntüyü kafasından silmek zorunda kaldı. Sinagog 1675'te, yani Spinoza'nın aforoz edilmesinden yaklaşık yirmi yıl sonra inşa edilmişti ve Alfred de aforozun onu sinagoglara girmekten ve hatta Yahudilerle konuşmaktan men ettiğini biliyordu.

Caddenin karşısında daha karanlık, daha sağlam ve daha az gösterişli olan

büyük bir Aşkenazi sinagogu vardı. Spinoza'nın doğduğu ev, iki sinagogun birkaç sokak ötesindeydi. Ev uzun zaman önce yıkılmış ve yerine devasa Moses ve Aaron Katolik Kilisesi inşa edilmişti. Alfred Hitler'e bunu anlatmak için sabırsızlanıyordu. İkisinin de derinden hissettiği şeyin, Musevilik ve Hıristiyanlığın aynı madalyonun iki yüzü olduğunun kusursuz bir örneğiydi bu. Alfred, Hitler'in -kelimeleri müthiş kullanan o büyüleyici adamın- kurduğu cümleleri hatırlayarak gülümsedi: "Musevilik, Katoliklik, Protestanlık. . . ne fark eder ki! Hepsi aynı din aldatmacasının parçası. "

Ertesi sabah bir buharlı trene atlayıp, Spinoza müzesinin olduğu Rijnsburg'a gitti. Sadece iki saatlik bir yolculuk olmasına rağmen, altı kişilik uzun, sert oturaklar yüzünden daha uzun sürmüş gibiydi. Küçük Rijnsburg kasabasına en yakın durak, müzeden üç kilometre uzaktaydı, bu mesafeyi de at arabasıyla kat etti. Müze "29" numaralı küçük bir tuğla evdi ve duvarında iki tabela vardı.

SPINOZA'NIN EVİ

FİLOZOF B DE SPINOZA 1660-1663 YILLARI ARASINDA

BURADA YAŞAMIŞTIR.

İkinci tabela şöyle diyordu:

AH AH, EĞER BÜTÜN İNSANLAR BİLGE

VE DAHA İYİ NIYETLİ OLSAYDI

DÜNYA BİR CENNET OLURDU

ŞİMDİ BÜYÜK ÖLÇÜDE BİR CEHENNEM

Ne saçma, diye düşündü Alfred, Spinoza'nın etrafı aptallarla doluymuş. Binanın etrafında bir yürüyüş yapan Alfred evin yarısının müze olduğunu, diğer yarısında ise yan taraftan ayrı bir girişi kullanan kasabalı bir ailenin yaşadığını fark etti. Araba yolundaki eski bir saban, bu ailenin muhtemelen çiftçi olduğuna işaret ediyordu. Müzenin

kapısı o kadar alçaktı ki Alfred içeri girerken başını eğmek zorunda kaldı. Sonra da uykudan yeni uyanmış gibi görünen hırpani kıyafetli Yahudi bir bekçiye giriş ücreti ödemek zorunda kaldı. Bekçiyi görmeliydiniz! Günlerdir tıraş olmadığı belliydi ve kızarmış gözlerinin altında sarkık torbalar oluşmuştu. Alfred tek ziyaretçiydi ve hayal kırıklığı içinde etrafına baktı. Bütün müze 2, 5 metreye 3 metre iki küçük odadan ibaretti, iki odada da arka taraftaki elma bahçesine bakan küçük bir bölmeli pencere vardı. Odalardan biri pek ilgi çekici değildi, 17. yüzyıldan kalma mercek yontma ekipmanları vardı ama Alfred'i

heyecanlandıran diğer odada, Spinoza'nın duvarı boydan boya kaplayan, üzeri temizlenmesi gereken cam panellerle kaplı iki metre uzunluğundaki kişisel kütüphanesi duruyordu. Dört ayakla desteklenen kalın püsküllü kırmızı bir halat kitaplığa yaklaşılmasını engelliyordu. Raflar kalın kitaplar çoğu diklemesine duruyordu ama daha büyük olanlar yanlamasına konmuştu, bütün kitapların 17. yüzyıl ya da daha öncesinden kalma sağlam ciltleri vardı. Karşısında tam bir hazine duruyordu, Alfred kitapları saymaya çalıştı, yüzden fazla kitap vardı. Köşede bir sandalyede oturan bekçi gazetesinin üzerinden

bakıp: “Honderd negen en vijftig. ” diye seslendi.

“Felemenkçe bilmiyorum. Sadece Almanca ve Rusça konuşuyorum. ” diye cevap verdi Alfred ve bunun üzerine bekçi harika bir İspanyolcaya geçiş yaptı: “Ein hundert neun und funfzig” dedi ve gazetesine geri döndü.

Bitişik duvarda Teolojik ve Politik Bir İnceleme’nin, Alfred’in küçük çantasında taşıdığı kitabın ilk beş baskının sergilendiği bir cam vitrin vardı. Bütün kapaklar baskı bilgileri görünecek şekilde açılmıştı Felemenkçe, Fransızca, İngilizce ve Almanca yapılan açıklamada belirtildiği gibi, yayıncılar bu kitabın o kadar kışkırtıcı

olduğuna karar vermişlerdi ki ne yazarın ne de yayınevinin ismi belirtilmişti. Ve beş baskının her birinde farklı bir şehirde basıldığı iddia ediliyordu.

Bekçi Alfred'e gelip ziyaretçi defterini imzalamasını işaret etti. Alfred imzaladıktan sonra, sayfaları tarayıp diğer ziyaretçilerin isimlerine baktı. Bekçi deftere uzandı, birkaç sayfa geri gitti ve Albert Einstein'ın 2 Kasım 1920 tarihli imzasına işaret edip, parmağını sayfaya vurarak mağrur bir ifadeyle: "Nobel fizik ödülü sahibi. Ünlü bir bilim adamı. Neredeyse bütün gününü bu kütüphanede okuyarak geçirdi ve

Spinoza'ya bir şiir yazdı. Şuna bakın" dedi ve arkasındaki duvarda asılı olan küçük, çerçevelenmiş bir kâğıt parçasına işaret etti. "Kendi el yazısı bu, bizim için bir kopyasını yazdı. Şiirinin ilk kıtası bu. "

Alfred bir adım yaklaştı ve okudu:

Bu asil adamı o kadar seviyorum *ki*

Kelimelerle anlatamam

Yine de, parıldayan halesi içinde

Yalnız kaldığından korkuyorum.

Alfred kusacak gibi oldu. Yine saçmalık. Yahudi bir sözde bilim adamı bütün Yahudi şeyleri reddetmiş bir adama Yahudi halesi

veriyor. “Bu müzeyi kim işletiyor?” diye sordu Alfred: “Hollanda Hükümeti mi?"

“Hayır, özel bir müze bu. ”

“Sponsoru kim? Kim ödüyor parasını?”

“Spinoza cemiyeti. Hür Masonlar. Yahudi bağışçılar. Şu adam evin ve kütüphanenin çoğunun masraflarını karşıladı. " bekçi devasa imza defterinin sayfalarını çevirdi ve 1899 tarihli ilk imzayı gösterdi: George Rosenthal.

“Ama Spinoza Yahudi değildi. Yahudiler onu aforoz etmişti. ”

“Eğer Yahudi'yseniz, hep Yahudi'sinizdir. Neden bu

kadar çok soru soruyorsunuz?”

“Ben Almanya'daki bir gazete için yazar ve editör olarak çalışıyorum. "

Bekçi eğilip imzasına daha yakından baktı. “Aha, Rosenberg? Bist an undzericker?”

“Neyce konuşuyorsun? Anlamıyorum. "

“Yidiş. Yahudi olup olmadığını sordum. "

Alfred şöyle bir diklendi: “lyi bak bana. Yahudi’ye benziyor muyum!"

Bekçi Alfred’i boydan boya süzdü. “O kadar belirgin değil. " dedi ve tekrar sandalyesine döndü. İçinden küfreden Alfred kitaplığa döndü ve Spinoza’nın kitaplarının

isimlerini okumak için koruyucu halatın üzerinden mümkün olduğunca öne doğru eğildi. Köşedeki sandalyesinde oturan bekçi, gazetesini yere fırlattı ve kitaplara zarar gelmediğinden emin olmak için Alfred'in yanına koşarak: "Ne yapıyorsun sen!" dedi: "Delirdin mi! Paha biçilmez kitaplar bunlar!"

"Kitapların adlarım görmeye çalışıyorum. "

"Niye ki?"

"Ben felsefeciyim. Fikirlerini nereden aldığını görmek istiyorum. " "llk önce gazeteciydin, şimdi de felsefeci mi oldun?"

"İkisi birden. Hem felsefeci hem de gazete editörüyüm.

Anladın mı?”

Bekçi Alfred’e ters ters baktı.

Alfred de sarkık dudaklarına, tombul biçimsiz burnuna, kirli, dolgun kulaklarından fışkıran kıllara ters ters baktı: “Çok mu zor bunu anlamak?”

“Ben bir sürü şey anlıyorum. ”

“Spinoza’nın önemli bir filozof olduğunu anlıyor musun? Kitaplarım neden bu kadar uzakta tutuyorsunuz? Sergilenen kitapların bir kataloğu neden yok? Gerçek müzeler sergilemek içindir, gizlemek için değil. ” “Sen Spinoza'ya dair daha fazla şey öğrenmek için burada

değilsin. Onu yok etmek için buradasın. Fikirlerini başkalarından çaldığını kanıtlamak için. "

“Eğer dünyaya dair herhangi bir bilgin olsaydı, bütün filozofların kendilerinden önceki filozoflardan etkilenip, ilham aldıklarını bilirdin. Kant Hegel’i etkiledi, Schopenhauer Nietzsche’yi etkiledi, Platon ise herkesi. Bu herkesin bildiği. . . ”

“Etkilenmek, ilham almak. Mesele bu, asıl mesele bu: sen etkilendiği demedin, ilham aldığı da demedin; tam olarak fikirlerini nereden aldığını dedin. Bu farklı bir şey. ”

“Aha, Talmudvari çürütme öyle mi? Siz bunu yapmayı seviyorsunuz. Ne demek

istediğimi bal gibi de biliyorsun. . . ”

“Ne demek istediğini çok iyi biliyorum. ”

“Ne müze ama! Sizden olan Einstein’ın bütün gün burada kalıp kütüphaneyi incelemesine izin veriyor ama diğerlerini geri püskürtüyorsunuz. ”

“Size söz veriyorum Herr felsefeci-editör Rosenberg, Nobel ödülü aldığınızda bu kütüphanedeki bütün kitapları kucaklayabilirsiniz. Müze artık kapanıyor. Çık dışarı. ”

****

Alfred cehennemin yüzünü görmüştü, bir Aryan karşısında otoriteye sahip olan Yahudi bir bekçi, Yahudiler Yahudi

olmayanların önünü tıkıyor, Yahudiler Yahudilerden nefret eden bir filozofu hapse tıkıyor. Bu günü asla unutmayacaktı.

AMSTERDAM - 27 Haziran 1656

Talmud Torah Singagogu’ndan iki sokak ötede Bento, van den Enden akademisindeki sınıf arkadaşı Dick’in yardımıyla on dört kitaptan oluşan kitaplığını toplayıp, büyük, ahşap bir kutuya koydu ve sonra Spinoza ailesinin sayvanlı karyolasını söktü. İkisi daha sonra yatağı ve kitapları, Bento'nun geçici bir süre kalacağı van den Enden’in evine götürmek üzere Niewu Herengracht kanalında bir mavnaya yüklediler. Dirk Bento’nun eşyalarına eşlik etmek için mavnaya binerken, Bento kalan eşyalarını toplamak için geri döndü; iki pantolon, bir çift bakır tokalı ayakkabı, üç gömlek, iki beyaz önlük, iç çamaşırları, bir pipo ve bir miktar tütünü ven den

Enden’in evine götüreceği çantaya koydu. Çanta hafifti ve Bento bu kadar az eşyası olduğu için kendini tebrik etti: eğer yatağı ve kitapları olmasa tamamen başıboş bir şekilde, bir göçebe gibi yaşayabilirdi.

Odaya son bir kez daha bakan Bento, usturasını, sabununu ve havlusunu aldı ve sonra yüksek bir rafta Tefilin’i fark etti. Tefilin'e babasının öldüğü günden beri dokunmamıştı. İki küçük deri kutuyu kayışlarından tuttu ve kibarca eline aldı; muhtemelen, diye düşündü, son kez. Ne garip nesnelerdi bunlar! Ve bunların onu aynı anda hem itip, hem cezp etmesi de tuhaftı. Deri kutuları havayı kaldırarak inceledi. Üzerinde ‘rosh’ (baş için) yazan kutuya iki deri kayış iliştirilmişti. ‘Yad' (kol için) kutusuna ise uzun bir kayış takılmıştı. Kutular parşömen

üzerine yazılmış kutsal metinleri içeriyordu. Ve elbette her şey (kutuların yapıldığı deriler bağcık olarak kullanılan tendonlar, parşömen ve kayışlar) koşer hayvanlardan elde ediliyordu.

On beş yıl öncesinden kalma bir anı zihnine üşüştü. Çocukken sık sık babasının Tallit'ini takıp, kahvaltıdan önce Tefilin’i bağlamasını doymak bilmez bir merakla izlerdi; babası bunu hayatı boyunca her iş günü yapmıştı. (Tefilin, Sebt gününde asla kullanılmıyordu.) Bir gün babası ona dönmüş, “Ne yaptığımı öğrenmek istiyorsun değil mi?” sormuştu.

“Evet!” diye cevaplamıştı Bento.

“Bütün her şeyde olduğu gibi bu yaptığım şeyde de" demişti babası: “Tevrat'a itaat ediyorum. Tesniye bize şöyle emrediyor. ‘Ve bunları bir işaret olarak ellerinize

bağlamaksınız ve gözlerinizin arasında alın bağı olmalıdırlar. ”’

Birkaç gün sonra babası eve bir hediyeyle döndü, Bento’nun şu anda elinde tuttuğu Tefilin takımıyla.

“Bu senin için Baruch ama bugün için değil. On iki yaşına gelene kadar saklayacağız bunu ve bar mitzvah’ından birkaç hafta önce beraber Tefilin bağlamaya başlayacağız. ” Bento babasıyla birlikte Tefilin bağlamak konusunda o kadar heyecanlıydı ve babasını izlenecek kesin yöntem konusunda o kadar sıkboğaz etmişti ki babası birkaç gün içinde pes etti. “Bugün, sadece bir kereliğine prova yapacağız ve sonra zamanın gelene kadar Tefilin’i bir kenara kaldıracaksın. Anlaştık mı?” Bento başıyla onayladı, hevesli bir şekilde.

Babası sözlerine devam etli. “Beraber prova edeceğiz. Ben ne yaparsam onu yapacaksın. Yad kutusunu ön tarafı kalbine bakacak şekilde sol kolunun üst kısmına yerleştirecek sonra da kayışları bileğine gelene kadar koluna yedi kez dolayacaksın. Bak işte böyle. Unutma Baruch, altı değil, sekiz değil, tam yedi kez çünkü hahamlar bize böyle öğretti. ”

Babası sonra duayı okumuştu:

Baruch Atah Adonai Eloheinu Melech Haolam Asher Kidishanu B’mitzvotav V’tziu L'haniach Tefillin. (Tanrımıza, emirleriyle bizi kutsal kılan ve bize Tefilin bağlamayı emreden Dünya’nın Efendisi'ne şükürler olsun.)

Babası dua kitabını açtı ve Bento’ya uzatıp, “Al bakalım, sen oku duayı. ” dedi. Ama Bento kitabı almadı. Gözlerinin kapalı olduğunu babasına göstermek için başını kaldırdı ve babasının okuduğu duayı ezberden kelimesi

kelimesine tekrar etti. Bento bir kez bir duayı -ya da herhangi bir metni- duyduğunda bir daha asla unutmazdı. Babası gülümseyerek Bento'yu yanaklarından şefkatle öptü. "Ah bu ne güzel bir milzval. ı, bu ne güzel bir akıl. Senin en harika Yahudilerden biri olacağına bütün kalbimle inanıyorum. "

Bento "en harika Yahudilerden biri" cümlesinin tadını çıkarmak için daldığı hayallerden uyandı. Tekrar geçmişin hayallerine dönerken iki yanağından da yaşlar süzülüyordu.

"Şimdi tefillin shel rosh kutusuyla devam edelim. " dedi babası. "Benim yaptığım gibi alnına koy, daha yukarı, saç çizginin hemen üstüne, gözlerinin tam ortasına. Sonra da düğümü benim yaptığım gibi boynun tam arkasına yerleştir. Şimdi de sıradaki duayı oku:

Baruch Atah Adonai Eloheinu Melech Haolam Asher Kidishanu

B'mitzvotav V'tziu Al Mitzvat Yefillin. (Tanrımıza, emirleriyle bizi kutsal kılan ve bize Tefilin’e riayet etmeyi emreden Dünya’nın Efendisi'ne şükürler olsun.)

Bento bir kez daha duayı kelimesi kelimesine tekrar ederek babasını memnun etti.

“Şimdi de iki rosh kayışını omuzlarının önüne yerleştir ve siyah tarafın dışarı baktığından emin ol. Sol kayış da tam buraya kadar gelmeli. ” dedi, parmağını Bento’nun göbek deliğine koyup, gıdıklayarak. “Ve sağ kayışın birkaç santim daha aşağıya, minik çeşmenin hemen yanına kadar uzandığından emin ol. ”

“Şimdi tefillin shel yad kayışını tekrar eline al ve orta parmağının etrafına üç kez dola. Nasıl yaptığımı görüyor musun? Sonra da elinin etrafına sar. Orta parmağımın etrafında nasıl shin

harfi şekli oluştuğunu görüyor musun? Görmenin zor olduğunu biliyorum. Shin neyi temsil ediyor biliyor musun?”

Bento başını sağa sola salladı.

“Shin Shaddai'nin (Kadir-i Mutlak) ilk harfidir. ”

Bento deri kayışları başı ve kollarının etrafına dolamanın ona olağanüstü bir sükûnet verdiğini hatırlıyordu. Sınırlanma, bağlanma hissi onu çok mutlu etmiş ve deri kayışlarla aynı şekilde bağlanmış olan babasıyla neredeyse iç içe geçmiş gibi hissetmişti.

Babası dersi şu sözlerle bitirmişti: “Bento, bu adımların hiçbirini unutmayacağını biliyorum ama Bar Mitzvah'ından hemen önce yapılacak resmi provalara kadar Tefilin bağlama isteğine mani olmalısın. Bar mitzvah'ından sonra ise hayatının geri kalanı boyunca

her sabah Tefilin bağlayacaksın, şey hariç. . . ?”

“Kutsal günler ve Sebt günü hariç. ”

“Evet. ” dedi babası ve yanaklarından öptü. ‘Tıpkı benim gibi, bütün Yahudiler gibi. ”

Bento babasının görüntüsünün silinip gitmesine izin verdi, şimdiki zamana döndü, tuhaf küçük kutulara baktı ve bir an için bir daha asla Tefilin bağlamayacağı, bir daha asla o hoş sınırlanma hissini yaşayamamayacağı için içinde bir acı hissetti. Babasının arzusunu yerine getirmeyerek utanılası bir şey mi yapıyordu. Başını sağa sola salladı. Babası, nur içinde yatsın, batıl inanç dolu bir çağdan geliyordu. Birbirine dolanıp düğümlenmiş rosh ve yad kayışlarına bir daha bakan Bento, kendisi için doğru olan seçimi yaptığını biliyordu. Ama bu baba

yadigârını, Tefilin’ini ne yapacaktı. Ardında bırakıp, Gabriel'in bulmasına izin veremezdi. Kardeşini derinden yaralardı bu. Tefilin’i yanına almalı ve daha sonra elden çıkarmalıydı. Şimdilik küçük kutuları çantasına, ustura ve sabunun yanına koydu ve oturup, Gabriel’e uzun, sevgi dolu bir mektup yazmaya koyuldu.

Mektubun yarısına geldiğinde, Bento ne kadar akıldışı bir şey yaptığını fark etti. Artık cherem'den ötürü bütün cemaat gibi Gabriel'in de onun yazdığı şeyleri okuması yasaktı. Kardeşine daha fazla acı vermek istemediği için, Bento mektubu yırttı ve çabucak temel bilgiler veren birkaç satırdan ibaret bir not yazıp mutfak masasının üzerine bıraktı:

Gabriel bunlar maalesef son sözlerim. Kıyafetlerim, sabunum ve kitaplarımın yanı sıra, babamın

vasiyetinde bana bıraktığı yatağı da aldım. O zavallı dükkânımız da dâhil geri kalan her şeyi sana bırakıyorum.

Bento yatağını ve kitaplarını taşıyan mavnanın uğradığı bütün o duraklardan ötürü van den Enden'in evine ancak iki saatte varabileceğini biliyordu. Yürüyerek oraya yarım saatte gidebilirdi, yani bütün hayatını geçirdiği Yahudi mahallesinin sokaklarında bir kez daha yürümek için vakti vardı. Çantasını evde bırakarak çevik adımlarla, makul bir sükûnet içinde yürümeye başladı ama çok geçmeden sokakların -ona şu anda tanıdığı hemen hemen herkesin sinagogda Haham Mortera'nın Baruch Spinoza adını lanetlemesini ve ondan sonsuza dek uzak durmalarını buyurmasını dinlediğini hatırlatan- ürkütücü sessizliği onu boğmaya başladı.

Bento yarın bu caddede yürürse nasıl bir sahne olacağını hayal etti, bütün gözler onu yok sayacaktı ve o geçerken insan kalabalıkları sanki bir cüzamlıya yol açar gibi ortadan ikiye ayrılacaktı.

Kendini bu ana aylardır hazırlamasına rağmen onu delip geçen acı karşısında beklenmedik bir şekilde dehşete kapılmıştı; evsizliğin, kaybolmanın acısı, gençliğinin geçtiği bu anı yüklü sokaklarda, Gabriel, Rebekah ve çocukluğundaki bütün arkadaş ve komşularının, artık dünyadaki hiçbir sokakta yürüyemeyen o sevgili insanların (annesi ve babası, Micahe! ve Hanna, üvey annesi Esler ve ölen kardeşleri Isaac ve Miriam) yaşadığı bu sokaklarda bir daha asla yürüyemeyeceğini bilmenin acısı. Bento yürümeye devam edip bir dizi dükkânın önünden geçti. Bu

sokaklar ölülerle olan son somut bağlantısıydı; onlar ve Bento aynı sokaklarda yürümüş ve aynı şeyleri görmüşlerdi; Mendoza’nın koşer kasabı, Manuel’in fırını, Simon'un ringa balığı tezgâhları. Ama artık bu bağlantı kopacaktı; ölen babasının, annesinin ve üvey annesinin de gördüğü şeyleri bir daha göremeyecekti. Yalnızlık, şimdi bu kelimenin anlamını hiç olmadığı kadar iyi biliyordu.

Bento neredeyse aniden zihninde zıt bir hissiyatın belirdiğini fark etti. “Özgürlük” diye fısıldadı kendi kendine. “Ne kadar ilginç!” Bu düşünce onun iradesinin ürünü değildi, yalnızlığın acısını dindirmek için kendiliğinden ortaya çıkmıştı. Sanki zihni huzura ermeye çalışıyordu. Nasıl olabilirdi ki bu? İnsanın derinlerinde bir yerde bilinçli iradeden bağımsız olan, düşünceler yaratan, koruma

sağlayan ve insanın çiçek açmasına izin veren bir güç mü vardı?

“Evet, özgürlük. ” dedi (Bento uzun zamandır kendi kendine uzun konuşmalar yapmayı adet edinmişti) “Özgürlük panzehirdir. En sonunda geleneğin boyunduruğundan kurtuldun. Özgürlüğü nasıl istediğini, dualar, törenler ve batıl inançlardan kurtulmak için nasıl çabaladığını hatırlasana. Hayatının ne kadarının törenlerin boyunduruğunda geçtiğini hatırlasana. Tefilin’e adanan sonsuz saatler. Belirlenmiş duaları sinagogda günde üç kez okumak, su içerken, elma yerken, ağzına bir lokma bir şey atarken, hayatta herhangi bir olayı yaşarken bu duaları tekrar etmek. Günahların alfabetik listesini ezberden okuyup, masum göğsünü döverek ve bağışlanmak için dua

ederek geçirdiğin o sonsuz saatleri hatırlasana. ”

Bento Verwers Kanalı üzerindeki bir köprüde durdu, soğuk taş üzerine yaslanıp mürekkebimsi suya bakmak için öne doğru uzanırken, dini tefsirler üzerine yaptığı çalışmalar aklına geldi; ayin ve törenlerden geri kalan vaktini tefsir okumaya veriyordu. Hayatlarını Tanrı’nın kutsal metinlerdeki sözlerinin anlam ve imaları üzerine yazmaya ve Yahudi hayatının bütün yönlerini kontrol eden altı yüz on üç Mitzvot’u (emir) meşrulaştırmaya adayan devasa bir âlimler ordusunun bazıları yavan bazıları zekice olan cümleleri üzerine kapanarak günler, geceler, sayısız saatler geçirmişti. Ve sonra Haham Aboab’la Kabala çalışmalarına başladığında, her harfin gizli anlamlarıyla ve her harfe atfedilen

karmaşık rakamlarla karşılaştıkça, dersleri inanılamayacak kadar esrarlı bir hal almıştı.

Ama haham hocalarının ya da eski bilgelerin hiçbiri temel metinlerinin geçerliliğini ya da Musa'nın kitaplarının gerçekten Tanrı’nın kelamı olup olmadığını sorgulamamışlardı. On küsur yıl önce Musevilik tarihi dersinde Tanrı'nın bu kadar çok tutarsızlık barındıran bir metni nasıl yazmış olabileceğini sorguladığında Haham Mortera başını ağır ağır kaldırmış, ona inanmaz gözlerle ters ters bakmış ve “Daha çocuk yaşta, biçare bir ruh olarak Tanrı’nın bunları yazıp yazmadığını nasıl sorgularsın?" diye cevap vermişti. “Bir de sanki Tanrı’nın sonsuz bilgisinden ve niyetlerinden haberdarmış gibi davranıyorsun. Ahdin Musa'ya sunuluşuna on binlerce, yüz binlerce kişinin,

bütün bir İsrail halkının tanık olduğunu bilmiyor musun? Bu olayın tarihteki bütün olaylardan daha fazla tanığı vardı. ”

Hahamın ses tonu, bir daha hiç kimsenin böyle aptalca bir soru sormamasını istediğini hissettiriyordu sınıftakilere. Kimse de sormadı. Ve Bento'ya öyle geliyordu ki, İsrail halkının Tevrat karşısında kolektif bir teslimiyet içinde olarak, Tanrı’nın Musa aracılığıyla bizi uyardığı o günahı, yani aptallık günahını işlediğini de kendisi hariç hiç kimse fark etmemişti. Yahudiler altın putlara değil ama kalem ve mürekkeple yapılan putlara tapıyorlardı.

Küçük bir teknenin bir yan kanala sapıp gözden kaybolmasını izlerken, Bento birinin ona doğru koştuğunu duydu. Kafasını kaldırdığında fırıncının oğlu Manny’yi gördü; Bento’nun tombul,

aklı biraz yavaş çalışan ama sadık sınıf ve hayat arkadaşıydı Manny. Bento refleks gereği, gülümsedi ve arkadaşını selamlamak için durdu. Ama Manny hiç hız kesmeden ve Bento'yu tanıdığına dair hiçbir işaret yapmadan yanından geçip gitti ve köprüyü geçip, babasının fırınının olduğu sokağa doğru koşmaya devam etti.

Bento ürperdi. Cherem hakikaten gerçekleşmişti! Elbette gerçek olduğunu biliyordu; Haham Mortera'nın ters bakışları, boş sokaklar ve Rebekah'ın hala yanağında hissettiği tokadı ona bunun gerçek olduğunu hissettirmişti. Ama gerçekliği suratına çarpan şey Manny'nin onu görmezden gelmesiydi. Yutkundu ve böylesi daha iyi, diye düşündü, beni kendi başıma yapmayacağım hiçbir şeyi yapmaya zorlamıyorlar. Skandal yaratmaktan korkuyordum

ama onlar böyle istediğine göre, önümde açılan yola memnuniyetle giriyorum.

“Ben artık Yahudi değilim” diye mırıldandı Bento ve bu kelimelerin tınısını dinledi. Defalarca tekrar etti bu kelimeleri. Ben artık Yahudi değilim. Ben artık Yahudi değilim. Ben artık Yahudi değilim. Ürperdi. Hayat soğuk ve merhametsizdi. Ama hayat babasının ve üvey annesinin ölümünden beri soğuktu onun için. Bugün itibarıyla, artık Yahudi değildi. Belki de artık aforoz edilmiş bir Yahudi olarak istediği gibi düşünüp yazabilirdi ve Yahudi olmayanlarla da fikir alışverişinde bulunabilecekti.

Aylar önce Bento kutsal, dürüst ve sevgi dolu bir hayat süreceğine yemin etmişti sessizce. Şimdi Yahudi olmak zorunda olmadığı için daha huzurlu bir hayat sürebilirdi. Yahudiler her zaman, Musa'nın

yazdığı kehanetimsi belgelere değil de akla dayalı görüş ve hayat planlarının kutsallık yolunda hiç yeri olmadığını savunuyorlardı. Akla savaş açmak Bento'ya saçma geliyordu, o zaman artık Yahudi olmadığına göre akla dayalı bir hayat sürebilirdi, öyle değil mi?

Köprüden aşağı doğru ilerlerken Bento aniden, "Neyim ben?" diye düşündü. "Eğer Yahudi değilsem neyim ben?" Hep yanında taşıdığı defteri almak için cebine uzandı, ilk karşılaşmalarında van den Enden'i onu yazarken gördüğü aynı defterdi bu. Sağa, küçük bir sokağa sapıp, kanalın kenarında oturdu ve kararını bilhassa netleştiren gözlemleri tekrar tekrar okuyarak, son iki yılda yazdığı gözlemleri arasında bir cevap aradı.

Eğer tabiatımı hiç kabullenemeyen insanlar arasında yaşıyorsam, kendimde büyük bir değişiklik

yapmadan onlara ayak uydurmam neredeyse imkânsız.

CaHitler arasında yaşayan özgür bir insan onların uzattığı yardım ellerinden mümkün olduğunca kaçınmaya çalışır.

Özgür insan aldatıcı değil dürüst davranışlarda bulunur

Sadece özgür insanlar birbirlerine faydalı olup, gerçek arkadaşlıklar kurabilir

En yüce Doğa hakkı gereği herkesin çiçek açıp, serpileceği şekilde yaşayacağını belirlemek için berrak aklı kullanmaya hakkı vardır.

Bento defterini kapattı, ayağa kalktı ve terk edilmiş sokaklardan geçerek, eşyalarını almak için evine döndü. Aniden biri arkasından acıklı bir sesle “Baruch Spinoza, Baruch Spinoza” diye bağırdı.

BÖLÜM 22

BERLİN -1922

Baharın ilk gününde Berlin, büyük ölçüde, Alfred'in 1919 kışında kaldığı kısa süreden hatırladığı gibiydi. Granit bir gökyüzü, ısırıcı soğuk rüzgârlar ve yere hiç ulaşmıyormuş gibi görünen daimi hafif yağmur. Sıcak dükkânlarında oturan, kat kat giyinmiş asık suratlı dükkân sahipleri. Unter den Linden boştu ama her sokağın başında duran askerler tarafından korunuyordu. Berlin tehlikeliydi: şiddetli siyasi gösteriler, Komünistlerin ve Sosyal Demokratlara düzenlenen suikastlar gündelik olaylardı.

Dört yıl önceki son görüşmelerinin ardından Friedrich, Alfred'in yırtıp attığı ve birkaç saniye sonra dönüp yırtık parçalarını topladığı kâğıda “Charite Hastanesi, Berlin. " yazmıştı. Alfred bir muhafızın yanına gidip, hastaneyi sordu.

Muhafız Alfred'i baştan aşağı süzerek, “Oyun kime?” diye sordu.

Kafası karışan Alfred, “Ne?" diye cevap verdi.

“Kime oy verdin?"

“Ha" dedi Alfred şöyle bir gerinerek. “Sana gelecekte kime oy vereceğimi söyleyeyim: Adolf Hitler ve NSDAP'nin Yahudi-Bolşevik karşıtı platformuna. "

“Hitler diye birini tanımıyorum. " diye cevap verdi asker “ve NSDAP'yi de hiç duymadım. Ama bu platformu sevdim. Charite, hımm. . . Bulamaman imkânsız, Berlin'deki en büyük hastane orası. ” Sol taraftaki bir caddeye işaret etti: "Şu caddeden aşağı in, dümdüz git. ”

“Çok teşekkürler. Ve Hitler adını da unutmayın. Çok yakında Adolf Hitler’e oy vereceksiniz. ”

Resepsiyondaki görevli Friedrich Pfister ismini hemen tanıdı. “Aa, evet, Herr Doktor Pfister ruh ve sinir hastalıkları kliniğinde ayakta tedavi bölümünde danışman olarak görev yapıyor. Sağ taraftaki holün sonuna kadar gidip, kapıdan çıkın, hemen yandaki bina. ”

Yandaki binanın resepsiyonu gri askeri paltoları halen üzerinde olan genç ve orta yaşlı askerlerle doluydu, Alfred’in kalabalığı yarıp resepsiyon masasına ulaşması on beş dakika sürdü. Kibarca gülümseyerek ve “Lütfen, lütfen, ben Doktor Pfister'in yakın arkadaşıyım, eminim beni görmek isteyecektir. ” diyerek işi başından aşkın resepsiyonistin ilgisini en sonunda çekti.

Resepsiyoncu kız doğrudan Alfred'in gözlerinin içine baktı. Alfred yakışıklı bir delikanlıydı. “Adınız?”

“Alfred Rosenberg. ”

“Seansı biter bitmez, burada beklediğinizi ileteceğim. ” Yirmi dakika sonra resepsiyonist kız Alfred’e tatlı tatlı gülümsedi ve onu takip etmesini işaret etti. Büyük ofise vardıklarında başına aynalı bir şerit takmış, üzerinde cepleri el feneri, kalem, oftalmoskop, ahşap dil pensleri ve stetoskopla dolu olan beyaz bir önlük olan Friedrich onu bekliyordu.

“Alfred, bu ne sürpriz! Ne güzel bir sürpriz! Seni bir daha göreceğim hiç aklıma gelmezdi. Nasılsın? Estonya'daki görüşmemizden sonra neler oldu? Seni Berlin'e hangi rüzgâr attı? Yoksa burada mı yaşıyorsun? Cevaplarını dinleyecek vaktim yok ama seni aptalca sorulara boğuyorum. Klinik her zamanki gibi hınca hınç dolu ama yedi buçukta işim bitiyor, boş musun o saatte?”

“Tamamen boşum. Ben, şey, Berlin’den geçiyordum. Bunu fırsat bilip, seni görmek istedim. ” dedi Alfred ve içinden, “Buraya gelmenin gerçek sebebini neden söylemiyorsun ki?” diye azarladı kendini.

“Güzel, güzel. Akşam yemeği yiyip, sohbet edelim. Çok keyifli olur. "

“Bence de. ”

“Yedi buçukta resepsiyonda buluşalım. "

Alfred öğleden sonrayı şehirde dolaşıp, Berlin'in zevksiz caddelerini Paris’in görkemli bulvarlarıyla kıyaslayarak geçirdi. Soğuk dayanılmaz olduğunda, ısıtmasız müzelerin en ılık odalarına sığındı. Yedide hastanenin bekleme odasına döndü, ortalık artık boştu. Friedrich tam yedi buçukta geldi ve Alfred’i doktorların yemekhanesine götürdü; hiç camı olmayan, lahana

turşusu kokan, çok sayıda garsonun koşuşturarak beyaz önlüklü müşterilere servis yaptığı büyük bir salondu burası. “Görüyorsun işte Alfred, burası da Almanya’nın her yeri gibi; çok masa var, herkes yardım etmek istiyor ama yemek az. ”

Hastanede akşam yemeği her zaman soğuktu ve “bierwurst”, “le-berwurst”, “limberger” köy peyniri, soğuk haşlanmış patates, sauerkraul ve salatalık turşusundan ibaretti. Friedrich özür diledi. “Kusura bakma, ancak bu kadarını sunabiliyoruz. Umarım bugün sıcak bir şey yemişsindir. ”

Alfred başıyla onayladı. “Trende sosis yedim. Çok kötü değildi. ”

‘Tatlıyı bekleyebiliriz. Aşçıdan özel bir şey pişirmesini istedim, oğlu benim hastalarımdan biri ve aşçı benim için sık sık özel ikramlar yapıyor. ” Friedrich arkasına

yaslanıp, derin bir nefes aldı, yorulduğu belliydi: “Şimdi nihayet biraz dinlenip konuşabiliriz. İlk önce ağabeyinden bahsedeyim sana. Eugen kısa süre önce mektup yazıp, senden haber alıp almadığımı sordu. Berlin'de sık sık görüşüyorduk ama yaklaşık altı ay önce Brüksel'e gidip, bir Belçika bankasında iyi bir göreve başladı. Ve veremi atlatma dönemi devam ediyor. ”

“Tüh be!” diye inledi Alfred.

“Ne oldu ki? Atlatma dönemi iyi bir haberdir. ”

“Evet, tabii ki. Ben ‘Brüksel’e tepki veriyordum. Keşke bilseydim. Koca bir günü orada geçirdim. "

“Nasıl bilebilirdin ki? Almanya darmadağın oldu. Eugene senin nerede nasıl yaşadığına dair hiçbir fikri olmadığını söyledi. Ona Reval’daki son görüşmemize

dayanarak senin Almanya’ya gitmeyi ümit ettiğini söyleyebildim sadece. Eğer istersen size aracılık edip, ikinize de birbirinizin adresini verebilirim. "

“Evet, ona yazmak istiyorum. ”

“Yemekten sonra veririm adresi, adres odamda bir yerde. Brüksel'de ne yapıyordun peki?''

“Uzun versiyonu mu istersin, kısa versiyonu mu?"

“Uzun versiyonu olsun. Çok vaktim var. "

“Ama herhalde yorgunsundur. Bütün gün insanları dinleyip durmadın mı zaten? Bu sabah kaçta başladın?"

“Yediden beri çalışıyorum. Ama hastalarla konuşmak seninle konuşmakla aynı şey değil. Sen ve Eugen Estonya’daki hayatımdan kalan tek şeysiniz, ben tek çocuğum ve hatırlarsın, babam son

görüşmemizden hemen önce ölmüştü. Annem de iki yıl sonra öldü. Geçmişe çok önem veriyorum, belki de akıldışı derecede. Ve son görüşmemizde kötü ayrılmamız beni derinden üzdü, benim düşüncesizliğimdi. Evet, uzun versiyonu bekliyorum lütfen. ”

Alfred hayatının son üç yılını büyük bir şevkle anlattı. Hayır, sadece şevk değildi bu; konuşurken kemiklerine bir sıcaklık yayılmışa, hayatını gerçekten dinlemek isteyen biriyle paylaşmanın yarattığı sıcaklık. Reval'den son Berlin treniyle kaçışını, Münih’e büyük baş hayvan kamyonunda gidişini, Dietrich Eckart’la şans eseri buluşmasını, gazete editörlüğünü, NSDAP’ye katılışını, Hitler’le olan tutkulu ilişkisini anlattı.

Büyük başarılarından, geçen yıl Yahudilerin Tarihçesi’ni yazışından ve Zion Büyüklerinin Tutanakları’nın yayımlanışından da söz etti.

Zion Büyüklerinin Tutanakları Friedrich’in ilgisini çekmişti. Daha birkaç hafta önce Berlin Psikanaliz Cemiyeti’nde mühim bir tarihçinin, insanın günah keçisi bulmaya olan ezeli ihtiyacına dair yaptığı bir konuşmada bu belgelerin bahsini duymuştu. Zion Büyüklerinin Tutanakları’nın 1897'de Basel’de düzenlenen Birinci Siyonist Kongre'de yapılan konuşmaların bir özeti olduğunu ve Hıristiyan kuramlarının altını oymaya, Rus Devrimi’ni yapmaya ve dünya çapında bir Yahudi hâkimiyetinin yolunu hazırlamaya yönelik uluslararası bir Yahudi komplosunun varlığını açığa çıkardığını öğrenmişti. Psikanaliz

konferansındaki konuşmacı Zion Tutanakları'nın bir aldatmaca olduğu birçok akademik kuruluş tarafından ikna edici bir şekilde ortaya konmuş olmasına rağmen, Tutanaklar'ın kısa süre önce Münih'te yayımlanan ilkesiz bir gazete tarafından yeniden yayımlandığını söylemişti. “Eğer bunun bir aldatmaca olduğunu bilseydi. . . ” diye düşündü Friedrich: “Alfred kitabı yine de yayımlar mıydı?” Ama bundan ona hiç bahsetmedi. Son üç yılda yaptığı yoğun kişisel psikanaliz seanslarında Friedrich konuşmadan önce dinlemesi ve her şeyi anlaması gerektiğini öğrenmişti.

“Eckart'ın sağlık durumu kötüye gidiyor. ” diye devam etti Alfred, konuyu kendi hırslarına getirerek. “Bu duruma üzülüyorum çünkü harika bir akıl hocasıydı ama aynı zamanda yakın zamanda emekliye

ayrılacak olması Nationalsozialistische partisinin gazetesi Völkischer Beobachter'in baş editörü olmamın yolunu açacak. Hitler benim en iyi aday olduğumu bizzat söyledi. Gazete sağlam adımlarla büyüyor ve yakında günlük olarak çıkacak. Ama hepsinden de önemlisi, editörlük konumumun Hitler'e olan yakınlığımla birleşerek nihayetinde Parti'de temel bir rol oynamama yol açacağını ümit ediyorum. "

Alfred konuşmasını büyük bir sırrı paylaşarak bitirdi: "Şu anda, Yirminci Yüzyıl Miti adını vereceğim çok önemli bir kitap yazmayı planlıyorum. Bu kitabın Yahudilerin Batı uygarlığı için teşkil ettiği tehdidin büyüklüğünü düşünen herkesin anlamasını sağlayacağını ümit ediyorum. Yazmak yıllar sürecek ama nihayetinde bu kitabın Houston Stewart

Chamberlain’in büyük eseri On *Dokuzuncu Yüzyılın* Temelleri'nin varisi olacağını ümit ediyorum. İşte 1923’e gelene kadarki bütün hikâyem bu. ”

“Alfred, bu kadar kısa sürede bu kadar çok şey başarmış olmandan gerçekten etkilendim. Ama daha bitirmedin. Beni şimdiki zamana getir. Brüksel’de neler oldu?”

“Ha, evet. Sana sorduğun şey dışında her şeyi anlattım!” Alfred Paris, Belçika ve Hollanda’ya yaptığı yolculuğu detaylı bir şekilde anlattı. Anlayamadığı bir nedenden ötürü, Rijnsburg'daki Spinoza müzesini ziyaret edişinden hiç bahsetmedi.

“Ne kadar dolu dolu geçmiş bir üç yıl, Alfred! Yaptıklarınla gurur duymalısın. Bana güvenip, bu kadar çok şey anlatman beni onurlandırdı. Bunları, özellikle de yapmak istediğin şeyleri daha

önce hiç kimseyle paylaşmadığına dair bir his var içimde. Doğru mu?”

“Doğru. Çok doğru. Son konuşmamızdan beri hiç bu kadar kişisel bir konuşma yapmadım. Sende beni kendimi açmak konusunda cesaretlendiren bir şey var Friedrich. ” Alfred kişiliğindeki bazı temel şeyleri değiştirmek istediğini söylemenin eşiğine geldiğini hissetmeye başlamıştı ki aşçı bonkör “Linzer Torte” porsiyonlarıyla çıkageldi.

“Siz ve misafiriniz için fırından daha yeni çıktı, Dr. Pfister. ”

“Ne kadar kibarsınız, Herr Steiner. Peki, oğlunuz Hans ne âlemde? Bu hafta nasıl?”

“Gündüzleri gitgide daha iyi oluyor ama kâbusları devam ediyor. Neredeyse her gece çığlıklarını duyuyorum. Onun kâbusları benim kâbuslarım oldu. ”

“Bu durumda kâbus görmesi normal. Sabredin, geçecek bunlar Herr Steiner. Her şey geçer. ”

“Oğlunun nesi var?” diye sordu Alfred aşçı gittikten sonra.

“Sana hastalarımdan bahsedemem Alfred, doktorların gizlilik yemini. Ama sana şunu söyleyebilirim, bekleme odasında gördüğün o insan kalabalığını hatırlıyor musun? Onların hepsi aynı şeyden mustarip, savaş sonrası ruhsal çöküntü. Ve Almanya'daki bütün ruh ve sinir hastalıkları kliniklerinin bekleme odalarında durum aynı. Hepsi çok büyük acı çekiyor; diken üstüler, konsantre olamıyorlar, berbat anksiyete ve depresyon nöbetleri geçiriyorlar. Travmalarını sürekli yeniden yaşıyorlar. Gün boyunca dehşet verici görüntüler zihinlerini istila ediyor. Geceleri ise kâbuslarında silah arkadaşlarının patlayıp havaya uçtuğunu ve kendi

ölümlerinin yaklaştığını görüyorlar. Ölümden kurtuldukları için şanslı hissetseler de hepsi hayatta kalmanın yarattığı suçluluk hissinden mustaripler, diğer birçok kişi ölürken hayatta kalmalarının yarattığı suçluluk hissinden. Ölen yoldaşlarını kurtarmak için yapabilecekleri şeyleri, onların yerine neden kendilerinin ölmediğini düşünüp duruyorlar. Kahraman gibi değil, korkak gibi hissediyorlar. Bu çok büyük bir sorun Alfred, burada bütün bir kuşaktan bahsediyorum. Ve elbette bunun yanı sıra ailelerin ağır üzüntüsü de var. Savaşta üç milyon kayıp verdik ve Almanya'daki hemen hemen her aileden bir oğul ya da baba öldü. "

"Ve bu insanların bütün acılarını anlamsızlaştıran o şeytani Versay Antlaşması" diye ekledi Alfred

hemen: “Her şeyi daha da kötüleştirdi. ”

Friedrich, Alfred’in konuşmayı kendi politika bilgisine doğru nasıl bir ustalıkla savurduğunu fark etti ama bunu görmezden geldi: “İyi bir meseleye değindin Alfred. Bu meseleyi açıklamak için Paris ve Londra’daki askeri hastanelerin bekleme odalarında neler olup bittiğini bilmemiz gerek. Bu meseleyi gazeten için inceleyebilirsin ve açıkçası senin bu konuda yazmanı isterim. Bu konuda yayımlanacak her şey faydalı olacaktır. Almanya’nın bu konuyu daha ciddiye alması gerekiyor. Daha fazla kaynağa ihtiyacımız var. ”

“Sana söz veriyorum. Döner dönmez bu konuda bir haber yazacağım. ”

İkisi de tabaklarındaki son “Linzertorte” kırıntılarını bitirdiklerinde Alfred Friedrich’e dönüp, “Eğitimini tamamladın mı artık?” diye sordu.

“Evet, resmi eğitimimin çoğu bitti. Ama psikiyatri garip bir dal çünkü diğer tıp dallarının aksine, eğitimin asla bitmiyor. En büyük aletin sensin, kendinsin ve insanın kendini anlama çabasının sonu yok. Hala öğreniyorum. Eğer bende, kendime dair daha fazla şey öğrenmeme yardımcı olacak herhangi bir şey görüyorsan, lütfen söylemekte tereddüt etme. ”

“Hiç hayal edemiyorum böyle bir şeyi. Ne görebilirim ki? Sana ne söyleyebilirim ki?”

“Fark ettiğin herhangi bir şeyi. Belki sana garip bir şekilde bakarken, senin lafını bölerken ya da uygunsuz bir kelime kullanırken yakalayabilirsin beni. Belki seni yanlış anlarım ya da garip veya sinir bozucu sorular sorarım. . . her şey olabilir. Ciddiyim Alfred. Böyle bir şey varsa duymak istiyorum. ”

Alfred’in nutku tutulmuştu, neredeyse donup kalmıştı. İşte bu şey yine olmuştu. Bir kez daha

Friedrich’in tamamen farklı söylem kurallarına göre işleyen garip dünyasına girmişti, başka hiçbir yerde karşılaşmadığı bir dünyaya.

“Pekâlâ” diye devam etti Friedrich: “Amsterdam’da olduğunu ve Münih’e dönmek zorunda olduğunu söyledin. Ama Berlin tam olarak yolunun üstünde değil. ”

Alfred paltosunun cebine uzanıp, Spinoza’nın Teolojik ve Politik Bir İnceleme’sini çıkardı. “Uzun tren yolculuğu bunu okumak için harika bir fırsattı. ” dedi ve kitabı Friedrich’e uzattı. “Bunu trende bitirdim. Bana bunu önermekte çok haklıymışsın. ”

“Gerçekten etkilendim, Alfred. Sen gerçek bir araştırmacısın. Etrafta senin gibi çok fazla insan yok. Profesyonel felsefeciler hariç, Spinoza'yı üniversite yıllarından sonra çok az kişi okuyor. Yeni mesleğin ve Avrupa’yı çalkalayan

bütün olaylardan sonra bizim eski Benedictus'u okumayı tamamen unutmuş olacağını sanırdım. Kitap hakkında ne düşünüyorsun peki?"

"Berrak, cesur ve zekice. Yahudilik ve Hıristiyanlığa ya da dostum Hitler'in söylediği gibi, 'bütün bir din aldatmacasına dair yıkıcı bir eleştiri sunuyor. fakat yine de Spinoza'nın siyasi görüşlerini sorguluyorum. Demokrasi ve kişisel özgürlüğe verdiği desteğin çok toyca olduğuna hiç şüphe yok. Bugün bu fikirlerin Almanya'da bizi getirdiği noktaya bakmak yeterli. Neredeyse bir Amerikan sistemini savunuyor ve hepimiz biliyoruz ki Amerika kırma, melez bir ülkenin felaketine sürükleniyor. " "Ama bana Etik'den biraz daha bahset. " diye devam etti. "Goethe'ye o kadar huzur ve ilham veren, Goethe'nin bir yıl boyunca cebinde taşıdığı kitap buydu. Bana rehberlik etmeyi, kitabı nasıl okuyacağımı öğrenmeme yardım etmeyi önermiştin, hatırlıyor musun?"

"Hatırlıyorum ve önerim hâlâ geçerli. Ama umarım

hatırlıyorumdur çünkü zihnimi mesleğimle alakalı irili ufaklı düşüncelerle doldurdum ve seninle görüştüğümüzden beri Spinoza üzerine hiç düşünmedim. Nereden başlasak?” Friedrich gözlerini kapattı. “Kendimi üniversite yıllarıma geri gönderiyorum ve felsefe hocamın derslerini dinliyorum. Spinoza'nın düşünce tarihinde dev bir figür olduğunu söylediğini hatırlıyorum. Yahudiler tarafından aforoz edilmiş, kitapları Hıristiyanlar tarafından yasaklanmış ve dünyayı değiştiren yalnız bir adamdı Spinoza. Hocamız Spinoza’nın modern çağı başlattığını, aydınlanma ve doğa bilimlerin yükselişinin onunla başladığını iddia ederdi. Bazıları Spinoza’yı dini bağları olmadan açıkça yaşayabilen ilk Batılı olarak görüyor. Babanın kiliseye ulu orta nasıl verip veriştirdiğini hatırlıyorum. Eugen kiliseye Yortu günü ya da Noel'de bile hiç ayak basmadığını söylemişti. Doğru mu?”

Alfred’in gözlerinin içine baktı ve Alfred de başıyla onayladı: “Doğru.

”

“Yani baban bir bakıma Spinoza’ya çok şey borçluydu. Spinoza’dan önce dine böyle alenen karşı gelmek düşünülemez bir şeydi. Ve Amerika'da demokrasinin yükselişinde oynadığı rolü tespit etmekte haklıydın. Amerikan Bağımsızlık İlanı İngiliz filozof John Locke’dan etkilenmiş, Locke da Spinoza’dan etkilenmişti. Bir bakalım, başka ne var? Ha evet, felsefe hocamızın Spinoza'nın içkinliğe olan bağlılığını bilhassa vurguladığını hatırlıyorum. Bununla neyi kastettiğimi anlıyor musun?”

Ellerini sorar gibi açan Alfred pek emin görünmüyordu.

“İçkinlik ‘aşkınlığın' tersidir. Her şeyin bu dünyevi varoluştan ibaret olduğu, doğa yasalarının her şeyi yönettiği ve Tanrı’nın tam anlamıyla doğaya eşdeğer olduğu fikrini ifade eder. Spinoza'nın öteki

dünyadaki hayatın varlığını reddedişi ondan sonraki felsefe için çok büyük önem taşıyordu. Zira bütün etiğin, bütün yaşam, anlam ve davranış kodlarının bu dünyadan ve bu varoluştan yola çıkması gerektiği anlamına geliyordu. ” Friedrich bir an için duraksadı. “Aklıma gelenler bu kadar. Aa evet, son bir şey daha. Profesörümüz Spinoza'nın yeryüzündeki gelmiş geçmiş en zeki insan olduğunu iddia ediyordu. ”

“Bu iddiayı anlayabiliyorum. Ona katılalım ya da katılmayalım, çok zeki olduğu ortada. Goethe, Hegel ve diğer bütün büyük düşünürlerin de bunu fark ettiğine eminim. ”

“Ama böyle düşünceler bir Yahudi’den nasıl çıkabilirdi ki?” diye eklemek üzereydi Alfred ama kendini tuttu. Muhtemelen ikisi de son görüşmelerinde tatsızlığa yol

açan bu konudan kaçınmaya özen gösteriyordu.

“Ee, Alfred, Etik hala duruyor mu sende?”

Aşçı masaya gelip çay servisi yaptı.

“Sizi alıkoymuyoruzdur umarım. ” dedi Friedrich, etrafına bakıp, salonda sadece ikisinin kaldığını gördükten sonra.

“Hayır, hayır, Dr Pfister. Yapacak çok işimiz var. Daha saatlerce buradayım. ”

Aşçı gittikten sonra Alfred: “Etik hâlâ duruyor ama yıllardır kapağını açmadım. "

Üfleyerek çayından bir yudum alan Friedrich, “Sanırım okumanın vakti geldi. ” dedi. “Zor bir okuma. Bu kitap üzerine bir yıllık bir ders aldım ve sınıfta sık sık bir sayfa üzerine tartışmak için koca bir saat harcıyorduk. Tavsiyem yavaş yavaş

ilerlemen. Anlatılamaz derecede zengin bir kitap ve felsefenin hemen hemen bütün önemli konularına değiniyor; erdem, özgürlük, belirlenim, Tanrı'nın doğası, iyi ve kötü, kişisel kimlik, zihin-beden ilişkisi. Muhtemelen sadece Platon'un Devlet'i bu kadar geniş bir kapsama sahipti. ”

Friedrich yine etrafına, boş yemekhaneye baktı. “Herr Steiner'ın kibar itirazlarına rağmen, ben hâlâ onu alıkoyduğumuzu hissediyorum. Benim odama gidelim, Spinoza notlarımı hızla gözden geçirip hafızamı tazeler ve ayrıca sana da Eugen'in adresini veririm. ”

***

Friedrich'in doktor yatakhanesindeki odası son derece

sadeydi, sadece bir kitaplık, masa, sandalye ve derli toplu bir yatak vardı. Alfred'i sandalyeye buyur eden Friedrich incelemesi için Alfred'e Etik'i uzatıp, kendisi yatağa oturdu ve eski bir not dosyasını kurcalamaya başladı. On dakika sonra konuşmaya başladı: "Evet, birkaç genel yorum. Birincisi (önemli bir şey bu) geometrik üslup şevkini kırmasın. Hiçbir okurun bu üslubu kolay ve hoş bulduğunu sanmıyorum. Net tanımlar, aksiyomlar, önermeler ve neticelerle Öklit'i andırıyor. Okumak fena halde zor ve hiç kimse neden bu şekilde yazmayı tercih ettiğini bilmiyor. Nüfuz edilemez bulduğun için kitabı okumayı bıraktığını söylemiştin ama ben sabretmeni istiyorum. Profesörüm Spinoza'nın bu şekilde düşünmediğini ama bunu daha üstün bir pedagojik araç olarak gördüğünü söylerdi. Muhtemelen

bu Spinoza'ya, hiçbir şeyin rastlantısal olmadığı, Doğa'daki her şeyin düzenli, anlaşılabilir olduğu ve olduğu şey olması için başka nedenlere ihtiyaç duyduğu yönündeki temel fikrini sunmanın en doğal yolu gibi gelmişti. Ya da belki de mantığın hâkim olmasını, kendini tamamen görünmez kılmayı ve ulaştığı sonuçlan hitabet ya da otoriteye başvurarak ve de Yahudi geçmişi nedeniyle yargılanarak savunmak yerine, bu sonuçların mantık tarafından savunulmasını istemiştir. Eserinin matematiksel bir metin gibi, sadece kendi yönteminin mantığına bakılarak değerlendirilmesini istemişti. ”

Friedrich kitabı Alfred'den geri aldı ve sayfalarını çevirdi. “Beş bölüme ayrılıyor. ” dedi. “Tanrı'ya Dair, Zihnin Doğası ve Kökenine Dair, Duyguların Doğası ve Kökenine

Dair, İnsan Esaretine Dair, Özgürlüğe Dair. Beni en çok *insan Esaretine Dair* adlı dördüncü bölüm ilgilendiriyor çünkü alanımla çok alakalı. Spinoza üzerine en son görüşmemizden beri düşünmediğimi söylemiştim ama şimdi konuşurken bunun doğru olmadığını fark ediyorum. Psikiyatri derslerini okur ya da dinlerken ya da hastalarla konuşurken sık sık Spinoza'nın psikiyatri üzerindeki kıymeti bilinmemiş büyük etkisi üzerine düşünüyorum. Anlamın Gücü Üzerine ya da İnsan Özgürlüğü'ne Dair adlı beşinci bölümün de mesleğimle alakalı olduğunu ve senin de ilgini çekeceğini düşünüyorum. Sanırım Goethe'nin en çok işine yarayan bölüm de buydu. ”

“İlk iki bölüme dair birkaç düşünce” Friedrich saatine baktı. “Bana göre bunlar en zor ve en çapraşık bölümler ve ben bütün kavramları asla anlamadım. Ama asıl önemli nokta şu; evrendeki her şey tek bir ebedi özün, Doğa ya da

Tanrı’nın bir parçasıdır. Tanrı ve Doğa terimlerini birbirinin yerine kullandığını da unutmamak lazım. ”

“Her sayfada ‘Tanrı’dan bahsetmesi garip değil mi?” diye sordu Alf-red. “Ben onun Tanrı’ya inandığını düşünmüyordum. ”

“Bu çok tartışmalı bir konu. Birçok kişi onu panteist olarak görüyor. Profesörüm ise Spinoza'nın hilekâr bir ateist olduğunu, Tanrı’ kelimesini sırf 17. yüzyıl okurlarının kitabı okumaya devam etmesini sağlamak ve kitaplarıyla birlikte kendisinin de ateşe verilmesini engellemek için tekrar edip durduğunu söylüyordu. ‘Tanrı’ kelimesini geleneksel anlamda kullanmadığı kesin. İnsanların Tanrı’nın suretinden yaratıldıkları yönündeki iddianın toyluğuna saldırıp duruyor. Bir yerlerde, sanırım bir mektupta, eğer

üçgenler düşünebilseydi üçgen bir Tanrı yaratırlardı, demişti. Bütün insan biçimci Tanrı versiyonları Bâtıni icatlardır. Spinoza'ya öre Doğa ve Tanrı eşanlamlıdır; Tanrı’yı doğallaştırdığını da söyleyebiliriz. ”

“Şimdiye kadar etiğe dair hiçbir şey söylemedin. ”

“Dört ve beşinci bölümlere gelene kadar beklemelisin. ilk önce, refahımıza mani olan engellerle dolu olan determinist bir dünyada yaşadığımızı ortaya koyuyor. Olan her şey değişmez doğa kanunlarının bir sonucudur ve biz de doğanın bir parçası olduğumuz için bu determinist kanunlara tabiyiz. Dahası, doğa sonsuz bir karmaşıklığa sahiptir. Spinoza’nın ifadesiyle, doğa sonsuz sayıda hal ya da niteliğe sahiptir ve biz insanlar bunlardan sadece ikisini kavrayabiliriz; düşünce ve maddi öz. ”

Alfred Etik'e dair birkaç soru daha sordu ama Friedrich konuşmanın devam etmesi için Alfred'in kendini zorladığını fark etti. Zamanlamasını dikkatle seçerek, bir gözlemde bulundu Friedrich. “Alfred, benim için Spinoza’yı hatırlamak ve seninle tartışmak harika bir şey. Ama hiçbir şeyi ıskalamadığımdan emin olmak istiyorum. Bir terapist olarak, önsezilerime kulak vermeyi öğrendim ve sana dair bir önsezim var. ”

Alfred kaşlarım kaldırdı ve merakla bekledi.

“Buraya sadece Spinoza hakkında konuşmak için gelmediğini, başka bir sebebinin daha olduğunu seziyorum. ”

“Ona gerçeği söyle. ” dedi Alfred kendi kendine, “ne kadar gergin olduğundan, uyuyamadığından, sevgisiz olduğundan, bir şeylerin

parçası olamayıp, hep dışarıda kaldığından” bahset ona. Ama bunun yerine, “Hayır, seni görmek, hasret gidermek, Spinoza hakkında daha fazla şey öğrenmek harika oldu. ” dedi. “İnsan bir Spinoza rehberiyle çok sık karşılaşmıyor ne de olsa. Ayrıca, gazete için de iyi bir haber yakaladım. Eğer savaş sonrası ruhsal çöküntüye dair tıbbi metinler önerebilirsen, haberi trenle Münih’e giderken yazar ve bir sonraki sayıda yayımlarım. Gazeteyi de sana gönderirim. "

Friedrich masasına gitti ve dergileri karıştırdı. “İşte, Journal of Nerovus Diseases dergisinde iyi bir yazı var. Dergi sende kalsın, işin bitince postayla gönderirsin. Eugen’in adresi de bu. ”

Alfred ağır ağır, biraz isteksizce kalkmaya hazırlanırken, Friedrich son bir şey daha, kendi psikanalistinden öğrendiği ve

hastaları karşısında sık sık kullandığı başka bir yöntemi denemeye karar verdi. Nadiren başarısız olurdu bu yöntem.

“Dur bir dakika, Alfred. Son bir sorum daha var. Senden bir şey hayal etmeni isteyeceğim. Gözlerini kapat ve şu an benim yanımdan ayrıldığını hayal et. Konuşmamızı yarıda bırakıp gittiğini ve Münih’e yapacağın uzun tren yolculuğunu düşün. Münih'e vardığında bana haber ver. ”

Alfred gözlerini kapattı ve kısa süre sonra başını hazırım anlamında salladı.

“Şimdi, senden yapmanı istediğim şey şu. Bu gece, yaptığımız bu konuşmayı tekrar düşün ve kendine şu soruları sor: ‘Friedrich’le yaptığım konuşmaya dair pişman olduğum bir şey var

mı? Gündeme getirmediğin başka önemli konular var mıydı?”’

Alfred gözlerini kapattı ve uzun bir sessizlikten sonra, başını ağır ağır evet anlamında salladı. “Evet, aslında bir şey var. . . ”

AMSTERDAM - 27 Temmuz 1656

Bento birinin ona seslendiğini duyunca arkasını döndü; Franco perişan bir halde, ağlayarak yanına gelip diz çöktü ve alnı kaldırıma değene kadar başını eğdi.

“Franco? Burada yapıyorsun böyle? Yerde ne işin var?”

“Seni görmem, uyarmam, senden af dilemem gerekiyordu. Lütfen affet beni. Lütfen izin ver de açıklayayım. ”

“Franco ayağa kalk. Benimle konuşurken görülmen güvenli bir şey değil. Evime gidiyorum. Uzaktan takip et ve sonra kapıyı çalmadan gir içeri. Ama önce kimsenin seni görmediğinden emin ol. ”

Birkaç dakika sonra, Bento’nun çalışma odasında Franco titreyen

bir sesle devam etti: “Sinagogdan yeni çıktım. Hahamlar seni lanetledi. Acımasız, acımasızdılar. Her şeyi anlayabiliyordum çünkü Portekizceye çeviri yapıyorlardı, bu kadar acımasızca olacağım hiç hayal etmezdim. Seninle kimsenin konuşmamasını, sana kimsenin bakmamasını veya. . . ” “Benimle birlikte görünmenin güvenli olmadığını bu yüzden söyledim zaten. ”

“Zaten biliyor muydun? Nasıl olabilir? Sinagogdan yeni çıktım ben. Törenden hemen sonra dışarı fırladım. ”

“Bunun olacağını biliyordum. Yazgım böyleydi. ”

“Ama sen iyi bir insansın. Bana yardım elini uzattın. Ve yardım ettin. Ve sana yaptıkları şeye bak. Her şey benim suçum. ” Franco tekrar diz çöktü ve Bento’nun elini tutup, alnına koydu. “Bu bir

çarmıha gerilme vakası ve ben de Yehuda'yım. Sana ihanet ettim. ”

Bento elini geri çekti ve bir an için Franco'nun başının üzerine koydu. “Lütfen ayağa kalk. Sana anlatacağım şeyler var. Her şey bir yana, bunun senin suçun olmadığını bilmelisin. Bir bahane arıyorlardı zaten. ” “Hayır, bilmediğin şeyler var. Vakti geldi; itiraf etmeliyim. Jacob ve ben sana ihanet ettik. Parnassim'e gittik ve Jacob bize söylediğin her şeyi onlara anlattı. Ve ben de onu durdurmadım. O konuşurken orada öylece durup, başımla onayladım. Ve başımla her onaylayışımda gerili olduğun çarmıha bir çivi daha çaktım. Ama yapmak zorundaydım. Başka seçeneğim yoktu. . . İnan bana, yoktu. ”

“Hep başka bir seçenek vardır, Franco. ”

“Kulağa güzel geliyor ama doğru değil. Gerçek hayat bundan daha karmaşık. ”

Duyduklarına şaşıran Bento, Franco’ya uzun uzun baktı. Karşısında biraz farklı bir Franco vardı. “Neden doğru değilmiş?”

“İkisi de ölümcül olan iki seçenekle yüz yüze kalsan ne yaparsın?” “Ölümcül mü?”

Franco Bento’nun gözlerine bakmamaya çalıştı: “Duarte Rodriguez ismi sana bir şey ifade ediyor mu?”

Bento başını evet anlamında salladı. “Ailemi soymaya çalışan adam. Benden nefret etmek için hahamın beyannamesine ihtiyaç duymayan adam. ”

“Benim amcam o. ”

“Evet, bunu biliyorum Franco. Dün Haham Mortera söyledi. ” “Amcam bana iki seçenek sundu. ” diye

devam etti Franco. “Eğer seni aldatmayı kabul edersem beni Portekiz’den kurtaracak ve sözümü yerine getirdiğimde annemi, kız kardeşimi, kuzenimi ve Jacob’un annesini kurtarmak üzere Portekiz’e gemi gönderecekti. Hepsi saklanıyorlar ve Engizisyon yüzünden büyük tehlike altındalar. Eğer kabul etmeseydim bizi Portekiz’de yüzüstü bırakacaktı amcam. ”

“Tabii ki! Aileni kurtarmışsın. Doğru seçim yapmışsın. ”

“Ama utancımı silmiyor bu. Ailemin güvenliği sağlanır sağlanmaz parnassim’e gidip, söylediğin şeyleri söylemeye seni bizim kışkırttığımızı itiraf etmeyi planlıyorum. ”

“Hayır, yapma bunu, Franco. Şimdi bana verebileceğin en iyi şey, sessizlik. ”

“Sessizlik mi?"

“Benim için, hepimiz için en iyisi bu. ”

“Niye ki? Seni kandırıp ağzından o lafları aldık. ”

“Doğru değil bu. Söylediklerimi hür irademle söyledim. ”

“Hayır, acımı dindirmek için bana merhamet gösteriyorsun. Hala suçlu hissediyorum. Hepsi oyundu, her şey planlanmıştı. Günah işledim. Seni kandırdım. Sana büyük zarar verdim. ”

“Franco, sen beni kandırmadın. Benim aleyhime ifade vereceğini biliyordum. Bile bile öyle sakınmadan konuştum. Şahitlik etmeni istiyordum. Ortada bir aldatmaca varsa, suçlu olan benim. ”

“Sen misin?”

“Evet, senden istifade ettim. En kötüsü de, benzer zihniyette

olabileceğimizi sezmeme rağmen yaptım bunu. ”

“Sezgilerinde haklısın. Ama benzer zihniyette olmamız suçluluğumu artırıyor. Jacob parnassim’e senin görüşlerini anlatırken ben sessiz kaldım, hâlbuki avazım çıktığı kadar bağırmalıydım, ‘Baruch Spinoza’ya katılıyorum, ben de aynı görüşlere sahibim’ diye. "

“Eğer bunu yapsaydın, düşebileceğin en kötü duruma düşerdin. Amcan misilleme yapardı, ailen mahvolurdu, ben yine aforoz edilirdim ve parnassim benimle birlikte seni de aforoz ederdi. ”

“Baruch Spinoza-”

“Lütfen, artık Bento de bana. Baruch Spinoza diye biri yok artık. ”

“Pekâlâ, Bento. Bento Spinoza, sen tam bir muammasın. Bugün

duyduğum hiçbir şeyin anlamı yok. Şu basit soruya cevap ver: eğer bu cemaati terk etmek istiyorduysan, neden kendi tercihinle terk etmedin? Neden kendini böyle bir utanç ve felakete sürükledin? Neden çekip gitmedin? Herhangi bir yere?”

“Nereye gidebilirdim? Hollandalıya benziyor muyum? Bir Yahudi öyle kaybolup gidemez. Bir de kardeşlerimi düşün. Onları bırakmam ve defalarca onlardan uzak durmaya karar vermem ne kadar zor olurdu bir düşünsene. Böylesi daha iyi. Ve ailem için de daha iyi. Şimdi kardeşleriyle konuşmama tercihini defalarca yapmak zorunda değiller. Hahamın cherem’i onlar için ve benim için temelli bir karar vermiş oldu. ”

“Yani kaderini başkalarının eline terk etmenin daha iyi olduğunu mu söylüyorsun? Seçim yapmamamın

ve diğerlerini senin adına seçim yapmaya zorlamanın daha iyi olduğunu mu söylüyorsun? Her zaman bir seçenek olduğunu söylememiş miydin az önce?”

Şaşkına dönen Bento bu farklı Franco'ya, daha önceki görüşmelerindeki utangaç Franco’dan hiç iz taşımayan bu düşünceli, açık sözlü Franco’ya. “Söylediklerin çok doğru. Nasıl oluyor da böyle düşünebiliyorsun?”

“Engizisyon tarafından yakılan babam, bilge bir insandı. Din değiştirmeye zorlanmadan önce cemaatimizin Baş Haham’ı ve yol göstericisiydi. Hepimiz Hıristiyan olduktan sonra bile köylüler hayatla ilgili ciddi meseleleri konuşmak için onu ziyaret etmeye devam ettiler. Genellikle onun yanında otururdum; suç, utanç, seçim ve kedere dair çok şey öğrendim. ”

“Sen bilge bir hahamın oğlusun öyle mi? Yani Jacob eşliğinde yaptığımız görüşmelerde gerçek bilgini ve gerçek düşüncelerini saklamışsın. Tevrat'ta söylenenlerden bahsettiğimde bilmiyormuş gibi yaptın. ”

Franco başını öne eğdi ve evet anlamında salladı. “Aldatıcı bir role büründüğümü kabul ediyorum. Ama aslında Yahudi adetlerinden bihaberim ben. Babam bilgeliği ve bana olan sevgisinden ötürü, benim geleneğimize uygun bir eğitim almamamı istedi. Eğer hayatta kalmak istiyorsak, Hıristiyan olmak zorundaydık. Bana Yahudi dilini ve âdetlerini kasten hiç öğretmedi zira kurnaz Engizisyoncular Yahudi fikirlerine dair bütün izleri tespit etmekte çok başarılıydılar. ”

“Peki dinlerin tam bir delilik olduğuna dair haykırışların? Onlar

da mı numaraydı?”

“Hiç değildi! Evet, Jacob’un planı senin dilini çözmek için benim büyük dini şüpheleri dile getirmemdi ama bu rol çok basitti, hiçbir oyuncuya daha basit bir rol verilmemiştir herhalde. Aslında Bento, o cümleleri sarf etmek beni rahatlattı. Daha önce hep duygularımı gizlemiştim. Öğrendiğim her Hıristiyan dogması ve mucizesiyle birlikte, hem Hıristiyan hem de Yahudi inançlarının çocukça, doğaüstü fantezilere dayandığını daha bir fark ettim. Ama bunu babama asla ifade edemiyordum. Onu yaralayamazdım. Daha sonra Tanrı’nın kelamını içerdiğine inandığı Tevrat sayfalarını gizlice bulundurduğu için öldürüldü. Ve ben yine hiçbir şey söyleyemedim. Senin düşüncelerini duymak o kadar özgürleştiriciydi ki, seni

kandırdığım hissi azaldı fakat seninle hislerimi dürüstçe paylaşmam da bu kandırmacaya hizmet ediyordu. Tam bir paradoks. ”

“Çok iyi anlıyorum. O konuşmalar sırasında inancıma dair gerçekleri nihayet söylemek bana da bir coşku verdi. Jacob’u dehşete düşürdüğümü bilmem cesaretimi hiç kırmadı. Tam aksine, itiraf etmeliyim ki bu feci sonuçlara yol açacağını bilmeme rağmen onu dehşete düşürmekten keyif aldım. ”

İkisi de sessizleşti. Fırıncının oğlu Manny’nin onu görmezden gelmesinden sonra kapıldığı acı verici yalıtılmışlık hissi silinmeye başladı. Bu buluşma, Franco’yla yaşadıkları bu dürüstlük anı onu etkilemiş ve kalbine bir sıcaklık yaymıştı. Âdeti olduğu üzere, duygularının üzerinde daha fazla

durmak yerine gözlemci rolüne geçip, zihninden geçenleri inceledi ve üzerine yayılan o yumuşaklığı, sıcaklığı fark etti. Bunun geçici olduğunun tamamen farkında olması bile verdiği hoş hissi zedelemedi. Ah dostluk ah! İnsanları bir arada tutan şey buydu; bu sıcaklık, yalnızlığı defeden bu ruh hali. Bu kadar şüphe ettiği, bu kadar çok korktuğu ve bu kadar az şey ifşa ettiği için, dostluk denilen şeyi hayatında çok nadiren tecrübe etmişti.

Franco Bento'nun bavuluna göz ucuyla bakıp, sessizliği bozdu. "Bugün gidiyor musun?"

Bento başıyla onayladı.

"Nereye? Ne yapacaksın? Nasıl geçineceksin?"

"Hiç bozulmayan bir tefekkür içinde geçecek bir hayata

başlamayı ümit ediyorum. Geçen yıl boyunca bir mercek ustası bana gözlükler ve bence çok daha ilgi çekici olan teleskop ve mikroskoplar için mercek yapmayı öğretti. Çok fazla şeye ihtiyacım yok, rahat rahat geçinirim herhalde. ”

“Burada, Amsterdam'da mı kalacaksın?”

“Şimdilik. Singel yakınlarında bir akademisi olan Franciscus van den Enden'in evinde. Sonrasında çalışmalarımı daha sessiz bir ortamda sürdürebileceğim daha küçük bir yere taşınabilirim. ”

“Tek başına mı olacaksın? Aforoz damgasının diğerlerini senden nasıl uzaklaştıracağını hayal edebiliyorum. ”

“Tam tersine, aforoz edilmiş bir Yahudi olarak, Yahudi olmayanlar arasında yaşamak daha kolay

olacak. Özellikle de Yahudi olmayanlarla birlikte yaşamak isteyen, dışlanmış bir Yahudi değil de sonsuza dek aforoz edilmiş bir Yahudi olarak. ”

“Cherem’i memnuniyetle kabul etmenin bir nedeni de bu muydu?”
“Evet, bunu kabul ediyorum ama dahası da var; nihayetinde yazmayı planlıyorum ve aforoz edilmiş bir Yahudi'nin dünyanın her yerinde okunma şansı, Yahudi cemaatine üyesi olan birinden daha fazla olabilir. ”

“Bundan emin misin?”

“Sadece bir tahmin bu ama beni düşüncelerimi yazmaya teşvik eden benzer zihniyetli insanlarla ilişkiler kurmaya başladım bile. ”

“Hıristiyan mı bu insanlar?”

“Evet, ama senin bildiğin fanatik İberyalı Katoliklerinden farklı Hıristiyanlar bunlar. Yeniden dirilme mucizesine inanmıyorlar,

ayinler esnasında İsa'nın kanını içmiyorlar, kendilerinden farklı düşünenleri diri diri yakmıyorlar. Bunlar kendilerine Kolegiyand diyen, vaiz ya da kiliselere bel bağlamadan kendi adlarına düşünen özgür düşünceli Hıristiyanlar. ”

“Sen onlardan biri olmayı mı düşünüyorsun?”

“Asla. Ben herhangi bir dinin müdahalesi olmadan dini bir hayat sürmeyi planlıyorum. Bütün dini sistemlerin (Katolik, Protestan, Müslüman, Musevi) bizim temel dini hakikatleri görmemizi engellediğine inanıyorum. Dinlerin olmadığı, bütün bireylerin Tanrı'yı tecrübe etmek ve Tanrı'ya hürmet göstermek için akıllarını kullanabildiği evrensel bir dinin hâkim olduğu bir dünya hayal ediyorum. ”

“Bu, Museviliğin sona ermesini istediğin anlamına mı geliyor?”

Collegiants: 1619’da Hollanda'da kurulmuş özgürlükçü, eklektik bir Hıristiyan cemaati - ç. n.

“İnsanın kendi adına düşünmek hakkına müdahale eden bütün geleneklerin sona ermesini istiyorum. "

Franco bir süre sessizliğe gömüldü. “Bento, o kadar uç bir noktadasın ki beni korkutuyorsun. Geleneğimizin binlerce yıl ayakta kaldıktan sonra yok olup gittiğini hayal etmek beni nefessiz bırakıyor. ”

“Bazı şeyleri eski oldukları için değil, doğru oldukları için sevmeliyiz. Eski dinler, gelenekten vazgeçersek, daha önceki bütün inananların haysiyetini zedeleyeceğimiz konusunda ısrar ederek bizi tuzağa düşürüyor. Ve

eğer atalarımızdan biri şehit olmuşsa, o zaman daha da içinden çıkılmaz bir tuzağa düşüyoruz çünkü hata ve batıl inançlarla dolu olduğunu bilsek bile o şehidin inançlarını yaşatmayı ahlaki bir borç olarak görüyoruz. Babanın şehit düşmesinin ardından böyle bir şey hissettiğini ima etmemiş miydin sen de?"

"Evet, eğer uğrunda öldüğüm şeyi. yadsırsam onun hayatını anlamsız kılacağımı hissetmiştim. "

"Ama eğer sahip olduğun bu biricik hayatı yanlış ve batıl inançlarla dolu bir sisteme, sadece tek bir halkı kayırıp, diğer bütün varlıkları dışlayan bir sisteme adasaydın hayatın ne kadar da anlamsız olurdu?" "Bento Spinoza zihnimi çok fazla zorluyorsun. Biraz daha zorlarsan, parçalanacak. Hiç böyle şeyler düşünmeye cüret edemedim. Cemaatime, kendi

grubuma ait olmadan yaşadığımı hayal edemiyorum. Senin için nasıl bu kadar kolay olabiliyor?”

“Kolay mı? Kolay değil ama sevdiklerin öldüyse daha kolay oluyor. Sonsuza kadar aforoz edilmiş olmam beni, bütün kimliğimi yeniden şekillendirmek ve Musevilik, Hıristiyanlık ya da başka bir dine mensup olmadan yaşamayı öğrenmekle yükümlü hale getiriyor. Muhtemelen böyle yaşayan ilk insan ben olacağım. ”

“Dikkatli ol! Sonsuz aforozun o kadar da sonsuz olmayabilir. Diğerlerinin gözünde Yahudi olmama lüksüne sahip olmayabilirsin. Baruch, şu limpiezas de sangre hakkında ne biliyorsun?”

“İberya’daki kan yasaları mı? İspanya’nın bu yasaları din değiştirmiş Yahudilerin çok fazla güç kazanmasını engellemek için

çıkardığı dışında pek bir şey bilmiyorum. ”

“Babam bu yasaların, iki yüzyıl önce Kraliçe Isabella’yı Hıristiyanlığa geçmiş olmalarına karşın Yahudi lekesinin kanlarında kaldığına ikna eden baş Engizisyoncu Torquemada ile başladığını söylemişti. Torquemada da dört kuşak öncesine uzanan bir Yahudi soyundan geldiği için, Kan yasalarının çizgisini üç kuşak önceye kadar çizdi. Bu nedenle yeni ya da hatta iki veya üç kuşak önce Hıristiyan olmuş Yahudiler’e karşı derin bir şüphe duyuluyor ve kilisede, orduda, birçok loncada ve kamuda birçok meslekten men ediliyorlar. ”

‘“Dört değil ama üç kuşak’ gibi açıkça yanlış inanışların, icat eden kişinin işini kolaylaştırmak için icat edildiği ortada. Dünyadaki fakirler gibi, yanlış inançlar da hep bizimle

olacak ve onların varlığı bizim kontrolümüz dışında. Ben artık sadece üzerinde kontrol sahibi olduğum şeylere özen göstermeye çalışıyorum. ”

“Ne gibi?”

“Sanırım sadece tek bir şey üzerinde gerçekten kontrol sahibiyim, kavrayışımın ilerleyişi. ”

“Bento, sana imkânsız olduğunu bildiğim bir şey söylemek için yanıp tutuşuyorum. ”

“Söylemesi imkânsız değil mi peki?”

“İmkânsız olduğunu biliyorum ama seninle gelmek istiyorum! Harika düşüncelerin var ve biliyorum ki daha harikaları da olacak. Seni takip etmek, öğrencin, hizmetçin olmak, yaptığın işleri paylaşmak, el yazmalarını temize geçmek, hayatını kolaylaştırmak istiyorum. ”

Bento bir an için duraksadı. Sonra güldü ve başım hayır anlamına salladı.

“Söylediğin şey çok hoş, hatta cezbedici. Sana hem içeriden hem de dışarıdan cevap vermeme izin ver. İlk önce içeriden. Derin düşüncelerimi sürdürmek için yalnız bir hayat yaşamak istesem ve bu konuda ısrar etsem de, bir yanımın yakın ilişkilere özlem duyduğunu biliyorum. Bazen o eski sevgi dolu bir aile tarafından kucaklanma ve desteklenme hissine anlatılmaz bir özlem duyuyorum ve bu yanım (özlem duyan yanım) isteğini sevinçle karşılıyor ve bende sana sarılıp, ‘Evet, evet, evet!' diye cevap verme isteği yaratıyor. Ama aynı zamanda diğer yanım, daha güçlü ve daha yüce olan yanım özgürlük için feryat ediyor. Geçmişin geçmişle kalmış ve bir daha asla

geri dönmeyecek olması bana acı veriyor. Beni kucaklayanların hepsinin ölmüş olması bana acı veriyor ve ayrıca elimi kolumu bağlayıp bana mani olan bu acıdan da nefret ediyorum. Geçmişle olanları değiştiremem ama gelecekte böyle yoğun bağlılıklardan kaçınmaya karar verdim. Kendimi bir daha asla o çocukça kucaklanma arzumla sarıp sarmalamamalıyım. Alıyor musun?”

“Evet, hem de çok iyi. "

“Bu içeriden gelen cevaptı. Şimdi de sana dışarıdan cevap vereyim. Sanının ‘imkânsız’ derken aileni bırakmanın imkânsızlığından söz ediyordun. Eğer senin durumunda olsaydım ben de bunu imkânsız bulurdum. Erkek kardeşimi bırakmak bile yeterince zor benim için. Kız kardeşimin kendi ailesi var, onun için daha az

endişeleniyorum. Ama Franco bana katılmana mani olan tek şey ailen değil. Başka engeller de var. Daha birkaç dakika önce bana cemaatinin olmadığı bir hayat hayal edemediğini söyledin. Ama benim yolum yalnızlık yolu ve kendini tamamen Tanrı'ya vermekten başka bir cemaate özlem duymuyor. Asla evlenmeyeceğim. İstesem bile mümkün olmayacak. Yalnız, tuhaf bir adam olarak dinsel bir bağlantım olmadan yaşayabilirim ama dünyanın en hoşgörülü ülkesi olan Hollanda'nın bile bir çiftin böyle yaşamasına izin verip, dinsel aidiyeti olmayan çocuklar yetiştirmesine izin vereceğinden şüpheliyim. Ve benim yalnız hayâlim hala amca ya da kuzenlerin, ailecek yapılan bayram kutlamalarının, Fısıh Bayramı yemeklerinin, Roş Aşana'ların olmaması demek. Sadece yalnızlığa yer var. ”

“Anlıyorum Bento. Daha sosyal ve belki de daha muhtaç biri

olduğumu anlıyorum. Senin o olağanüstü kendi kendine yetme becerine şaşıyorum. Hiç kimseyi istemiyor, hiç kimseye ihtiyaç duymuyor gibisin. ”

“Bu bana o kadar çok söylendi ki ben de inanmaya başladım. Başkalarıyla birlikte olmaktan hoşlanmıyor değilim, şu anda Franco bu sohbetimiz beni mutlu ediyor. Ama haklısın, sosyal bir yaşam benim için zaruri değil. Ya da en azından diğerleri için olduğu kadar zaruri değil. Kardeşlerimin, arkadaşlarının düzenlediği bir olaya davet edilmediklerinde nasıl dağılıp gittiklerini çok iyi hatırlıyorum. Böyle bir şey beni hiçbir zaman etkilemedi. ”

“Evet. ” diye onayladı Franco: “Doğru, senin gibi yaşayamam. Bu bana çok yabancı bir şey. Ama Bento elimdeki diğer seçeneği bir düşünsene. Şüphelerinin çoğunu

ve hurafesiz bir hayat sürme isteğini paylaşan biriyim ama sinagogda oturup, beni duymayan bir Tanrıya dua etmek, aptalca törenlere katılmak, ikiyüzlü biri olarak yaşamak, anlamsız bir hayatı kucaklamak zorundayım. Bana düşen şey bu mu? Hayat dediğimiz şey bu mu? Kalabalığın orta yerinde bile yalnız bir hayat sürmek zorunda kalmayacak mıyım?”

“Hayır, Franco, tablo o kadar karanlık değil. Bu cemaati uzun zamandır gözlemliyorum ve bence burada yaşamanın bir yolunu bulacaksındır. Din değiştirmiş Yahudiler Portekiz ve İspanya’dan her gün Amsterdam’a akın ediyorlar ve birçoğu Yahudi kökenlerine geri dönmek istiyor. Hiçbiri Musevi eğitiminden geçmediği için çocuklar gibi sıfırdan İbranice ve Yahudi şeriatı

eğitimine başlamak zorundalar. Haham Mortera da onları Museviliğe geri kazanmak için gece gündüz çalışıyor. Birçokları Haham'a öykünecek ve ondan daha da dindar olacak ama güven bana senin gibi, zorla Hıristiyan yapıldıkları için bütün dinlerden soğumuş olan ve Yahudi cemaatine hiçbir dinsel şevk duymadan katılacak olan başkaları da olacak. Eğer ararsan, onları bulacaksın Franco. ”

“Ama bu yine de hile, ikiyüzlülük demek. . . "

“Bilge bir antik Yunan düşünürü olan Epikür'ün fikirlerinden bahsedeyim sana. Bütün rasyonel insanların yapması gerektiği gibi, öteki dünya diye bir şey olmadığına ve bu biricik hayatımızı mümkün olduğunda huzur ve keyif içinde geçirmemiz gerektiğine inanıyordu. Hayatın amacı nedir?

Onun buna cevabı şuydu: huzur ya da duygusal stresten uzak olmak diye çevrilebilecek ataraxia’ya ulaşmaya çalışmak. Bilge bir insanın ihtiyaçlarının az olduğunu ve kolayca karşılandığını fakat mesela senin amcan gibi doymak bilmez bir güç ya da servet arzusuna sahip olanların ataraxia’ya asla ulaşamadıklarını çünkü arzuların bölünerek çoğaldığını öne sürüyor Epikür. Kendine cemaatin sende en az stres yaratan kısmında yer edin. Seninle benzer duygulara sahip olan biriyle evlen, Museviliğe sadece bir cemaate ait olmanın rahatlığı için bağlanan birçok “Konverso” bulacaksın. Ama eğer cemaatin geri kalanı bir dua ayini düzenliyorsa, bunu sadece ataraxia için, katılmamanın yaratacağı sıkıntı ve gerilimden uzak durmak için yapacağını

bilerek, sen de onlarla birlikte dua et. ”

“Sen beni küçümsüyor musun Bento? Ne yani sen daha yüce bir şeye doğru uzanırken ben ataraxia ile yetinmeli miyim? Yoksa sen de ataraxia’ya mı ulaşmaya çalışacaksın?”

“Zor bir soru. Sanırım. . . " Aniden kilisenin çanları çalmaya başladı. Bento bir an için durup dinledi, göz ucuyla bavuluna baktı ve devam etli. “Ne yazık ki düşünmek için çok vaktim yok. Caddeler çok kalabalıklaşmadan gitmem gerek. Ama hızla cevap vereyim, ben ataraxia'yı bilhassa hedefim olarak seçmiş değilim, bunun yerine kendimi aklımı kusursuzlaştırma amacına yönelttim. Muhtemelen amaç aynı fakat araçlar farklı. Akıl beni şu olağanüstü sonuca ulaştırdı; dünyadaki her şey aynı özün, yani Doğa’nın veya Tanrı'nın

parçasıdır ve istisnasız her şey doğa kanunlarının ışığı altında kavranabilir. Gerçeğin doğası konusunda zihnim daha da netleştikçe, Tanrı okyanusunda küçük bir dalga olduğumu bildiğim için inanılmaz bir mutluluk ve sevinç kaplıyor beni. Belki benim ataraxia türüm de budur. Epikür bize huzura ermeye amaçlamamızı öğütlerken muhtemelen haklıydı. Ama her insan kendi dış koşulları, kendi zihinsel eğilimi ve akli nitelikleri uyarınca huzuru kendine has bir şekilde aramalıdır. ”

Çanlar yine çaldı.

“Ayrılmadan önce senden son bir ricam olacak Franco. ”

“Söyle. Sana büyük bir borcum var. ”

“Senden ricam sessiz kalman. Bugün sana yarım yamalak düşüncelerden bahsettim. Daha çok düşünmem lazım. Bugün

konuştuğumuz her şeyin sır olarak kalacağına söz ver bana. Parnassim’e, Jacob’a, kimseye asla anlatmayacaksın. ”

“Sana söz veriyorum sırların benle birlikte mezara gidecek. Babam, nur içinde yatsın, bana sessizliğin kutsallığı konusunda çok şey öğretti. ”

“Şimdi vedalaşmamız gerekiyor Franco. ”

“Bir dakika bekle, Bento Spinoza, çünkü benim de senden son bir ricam var. Hayatta benzer amaçlara ve benzer şüphelere sahip olabileceğimizi ama her birimizin farklı bir yol izlemesi gerektiğini söyledin.

Yani bir bakıma aynı amaca doğru ilerleyen farklı hayatlar yaşayacağız. Eğer kader ve zaman, dış koşullarımızı ve mizacımızı hafifçe değiştirseydi muhtemelen sen benim hayalimi

yaşardın, ben de seninkini. Ricam şu; zaman zaman, yılda, iki yılda ya da üç yılda bir de olsa, hayatından haberdar olmak istiyorum. Ve yaşadıkça senin de benim hayatımdan haberdar olmanı istiyorum. Böylece ikimiz de ne olabileceğimizi, sürmüş olabileceğimiz diğer hayatın ne olduğunu görebiliriz. Bana benimle temas halinde kalacağına söz veriyor musun? Henüz bunun hangi yöntemle olabileceğini bilmiyorum. Ama bir şekilde beni hayatından haberdar eder misin?”

“Ben de bunu en az senin kadar istiyorum Franco. Zihnim evimi terk etmek konusunda çok net ama kalbim beklediğimden daha çok tereddüt ediyor ve kendi alternatif hayatımı görmem için yaptığın cazip öneriyi sevinçle karşılıyorum. Benim nerede olduğumu her zaman bilecek iki

kişi var; Franciscus van den Enden ve Singel'de yaşayan arkadaşım Simon de Vries. Onlar aracılığıyla mektuplar göndererek ya da yüz yüze görüşmeler ayarlayarak seninle iletişim kurmaya çalışacağım. Şimdi gitmen lazım Dikkat et kimse seni görmesin. ”

Franco kapıyı açtı, etrafına bakındı ve yürüyüp gitti. Bento evine son bir bakış attı, Gabriel'e bıraktığı notu daha kolay görülebilmesi için girişe yakın bir sandalyenin üzerine bıraktı ve bavulu elinde kapıyı açıp, yeni bir hayata adım attı.

BERUN -1922

“Şey. . . ” diye duraksadı Alfred. “Seninle konuşmazsam pişman olacağım bir şey var ama. . . hımm. . . Söylemekte zorlanıyorum. Bu akşam bir türlü dile getiremedim bunu. ”

Friedrich sabırla bekledi. Hocası Karl Abraham’m sözleri zihnine üşüştü: “Bir tıkanma yaşandığında, içeriği unut ve hastanın direnişine odaklan. Böylece hastan hakkında daha da fazla şey öğreneceksin. " Friedrich bu tavsiyeyi aklında tutarak: “Sanırım yardım edebilirim Alfred. ” dedi. “Önerim şu. Şimdilik bana söyleyeceğin şeyi bir kenara bırak; bunu dile getirmenin önündeki engelleri irdeleyelim. ”

“Engeller mi?”

“Benimle konuşmana mani olan her şey. Örneğin, söylemek istediğin şeyi söylemenin ne gibi olumsuz etkileri olurdu?”

“Olumsuz etkiler mi? Neyi kastettiğinden emin değilim. "

Friedrich sabırlıydı. Hastanın direnişine ustalıkla ve bütün yönlerden yaklaşılması gerektiğini biliyordu. “Şöyle ifade edeyim. Söylemeyi arzuladığın ama söyleyemediğin bir şey var. Eğer söyleseydin ne gibi olumsuz şeyler ortaya çıkardı. Benim de bu durumun merkezi bir parçası olduğumu unutma. Boş bir odada bir şey söylemeye çalışmıyorsun, bunu bana söylemeye çalışıyorsun, öyle değil mi?”

Alfred isteksizce başıyla onayladı. Friedrich devam etti: “Şimdi aklından geçenleri bana açık ettiğini hayal et. Sence senin hakkında ne düşünürdüm?”

“Nasıl tepki verirdin bilmiyorum. Ama sanırım ben utanırdım. ” “Ama utanç denilen şey başka bir insanı gerektirir ve bugün o insan

benim, seni çocukluğundan beri tanıyan biri yani. ” Friedrich kendi kibar ses tonundan gurur duyuyordu. Dr. Abraham'ın direnişe azgın bir boğa gibi saldırmaktan vazgeçmesi yönündeki tembihleri işe yaramıştı.

“Şey. . . ” Alfred derin bir nefes aldı ve atladı: “Birincisi, yardım almak için senden istifade ettiğimi hissedebilirsin. Profesyonel hizmetinden bedava faydalanmayı istemek beni utandırıyor. Ve ayrıca, bu bana ben zayıf, sense güçlü tarafmışsın gibi hissettiriyor. ”

“Harika bir başlangıç bu, Alfred. Kastettiğim şey tam da buydu. Şimdi sıkıntını anlayabiliyorum. Bu sana çok eşitsiz bir durum gibi gelmiş olmalı. Ben de başka birine bu kadar borçlu kalmak istemezdim. Ama benim için bir gazete haberi yapmayı kabul

ederek, benim hizmetime karşılık vermiş oldun. ”

“Aynı şey değil. Kişisel olarak eline geçen bir şey yok. ”

“Anlıyorum. Ama söylesene bana, sence sana bir şey sunmaktan rahatsızlık duyar mıyım hiç?”

“Bilmiyorum, duyabilirsin. Ne de olsa vaktin değerli. Bütün gün bunu para için yapıyorsun. ”

“Benim için aileden biri gibi olduğunu söylememin hiç önemi yok mu?"

“Var ama bunu beni rahatlatmak için söylüyorsun. "

“Peki, Spinoza hakkında, felsefe hakkında konuşurken nasıl oluyor? Bunları konuşurken daha rahat olduğunu hissediyorum. ”

“Evet, bu farklı bir şey. Bana bir şeyler öğretiyor olsan bile felsefeden konuşmaktan hoşlandığın izlenimine kapılıyorum. ”

“Evet, bu konuda haklısın. Ama kendinden bahsederken seni dinlemenin benim için hoş bir şey olmadığını nereden çıkardın?”

“Hiç aklım almıyor, neden hoş olsun ki?”

“Şöyle bir düşünce, sadece bir tahmin. Belki de kendine dair olumsuz hislere sahipsin ve bunları bana açarsan, benim de sana dair olumsuz hislere kapılacağımı düşünüyorsundur?”

Alfred’in kafası karışmış gibiydi. “Olabilir ama öyle olsa bile asıl faktör bu değil. Kendimi başka birine böyle bir ilgi gösterirken hayal edemiyorum. ”

“Önemli bir şey bu ve sanırım bunu bana söylemen de bir risk. Söyle bana Alfred, bugün bana bahsetmezsen pişman olacağın şeye yakın bir şey mi bu?"

Alfred içtenlikle gülümsedi: “Aman Tanrım! Bu işi hakikaten biliyorsun

Friedrich! Evet, sadece yakın değil, ta kendisi. ”

“Anlat o zaman. ” Friedrich rahatlamıştı, tamdık sularda yüzüyordu artık.

“Şey, tam çıkacakken patronum Dietrich Eckart beni ofisine çağırdı. Benimle Paris seyahatim hakkında konuşmak istiyormuş sadece ama ben bunu bilmiyordum ve ofisine girdiğimde yaptığı ilk şey çok kaygılı göründüğüm için beni azarlamak oldu. Sonra, işimi yaptığım konusunda beni temin ettikten sonra, daha az çalışıp, biraz daha içmemin ve sosyalleşmemin benim için çok daha iyi olacağını söyledi. ”

“Ve bu cümle seni kalbinden vurdu. ”

“Evet, çünkü doğruydu, bunu bana şu ya da bu şekilde defalarca söylediler. Kendime de söylüyorum

bunu. Ama işte öyle oturup boş kafalı insanlarla laflamaya dayanamıyorum. ”

Friedrich’in aklına bir görüntü geldi: yirmi beş yıl önce Alfred’i sırtında taşımaya çalışıp, başarısız olması. Son görüşmelerinde bu sahneyi Alfred’e anlatmış ve “Oynamaktan hoşlanmıyordun” demişti. Bu tip özelliklerin hayat boyu sürmesi Friedrich’i büyülüyordu. Kişilik oluşumunun kaynağım incelemek için bulunmaz bir fırsattı bu! Mesleğinde çığır açabilirdi. Başka hangi analist çocukluğunu bildiği birini analiz etme şansına sahip olmuştur ki? Ve dahası hastanın etrafındaki önemli yetişkinleri, Alfred’in babasını, ağabeyini, üvey annesini, halası Cacilie’yi ve hatta doktorunu bile şahsen tanıyordu. Yaşadığı fiziksel çevreye de (Alfred’in evi, oynadığı park) aşinaydı ve aynı

okula gidip, aynı öğretmenlerden ders almışlardı. Keşke Alfred Berlin'de yaşıyor olsaydı da onu eksiksiz bir psikanalizden geçirebilseydi.

"Ve seni görmeye. . . " diye devam etti Alfred: ". . . işte o zaman, Diet-rich Eckart'ın yorumundan hemen sonra karar verdim. Haklı olduğunu biliyordum. Daha birkaç gün öncesinde birkaç çalışanın hakkımda konuşmalarına kulak misafiri olmuştum. Bana Sfenks diyorlardı. "

"Bu sana nasıl hissettirdi peki?"

"Karmaşık hisler. Önemli insanlar değillerdi, temizlik ve nakliye görevlileriydi ve genellikle bu tip insanların görüşlerine hiç dikkat etmem. Ama bu sefer dikkatimi çektiler çünkü çok haklılardı. Kapalı, gergin biriyim ve Nationalsozialist partide başarılı

olmak için kişiliğimin bu yönünü değiştirmemem gerektiğini biliyorum. ”

“Karmaşık hisler dedin. Sfenks olmanın olumlu tarafı nedir?” “Hımm, emin değilim, belki de. . . ”

“Biraz duralım Alfred. Çok ileri gittim. Sana haksızlık ediyorum. Seni kişisel sorulara boğuyorum ve daha ne yaptığımız konusunda anlaşmaya varmadık. Ya da mesleğimdeki teknik dille ifade edersem, ilişkimizin çerçevesini henüz tanımlamadık, öyle değil mi?”

Alfred'in kafası karışmış gibiydi. “Çerçeve mi?”

“Bir adım geri atıp, önce neyin peşinde olduğumuz konusunda bir anlaşmaya varalım. Terapi aracılığıyla kendinde bazı değişiklikler yapmak istediğini varsayıyorum. Doğru mu bu?”

“Terapi aracılığıyla’ ne demek emin değilim. ”

“Son on dakikadır yaptığın şey bu. Kaygıların hakkında dürüstçe ve açıkça konuşmak. ”

“Kendimde kesinlikle değişiklikler yapmak istiyorum. Yani, evet, terapi istiyorum. Ayrıca seninle çalışmak da istiyorum. ”

“Ama Alfred, değişim için defalarca, defalarca buluşmamız gerekiyor. Bu gece biz sadece bir giriş konuşması yapıyoruz ve ben yarın üç günlük bir psikanaliz konferansına gidiyorum. Geleceği düşünüyorum. Berlin Münih’ten çok uzak. Münih’te daha sık görüşebileceğin bir psikanalist bulman daha mantıklı olmaz mı? Sana iyi birini tavsiye edebilirim. ”

Alfred başını şiddetle sağa sola salladı. “Hayır. Başkası olmaz. Başka birine, hele Münih’te hiç

kimseye güvenemem. Bir gün bu ülkede güçlü bir konuma geleceğime derinden inanıyorum. Düşmanlarım olacak ve sırlarımı bilen insanlar beni mahvedebilir. Seninle güvende olduğumu biliyorum. ”

“Evet, benimle güvendesin. Pekâlâ, bir takvim çıkarâlim, bir daha ne zaman gelebilirsin Berlin’e?”

“Emin değilim ama Völkischer Beobachter’in kısa süre sonra günlük olarak çıkacağını ve daha fazla ulusal ve uluslararası haber yapacağımızı biliyorum. Gelecekte Berlin'i sık sık ziyaret edebilirim ve her geldiğimde de seni bir ya da iki seans için görebilirim umarım. ”

“Eğer bana önceden bildirirsen sana her zaman vakit ayırmaya çalışacağım. Söylediğin her şeyi tamamen gizli tutacağımı da bilmeni isterim. "

‘Tutacağına eminim. Benim için en önemli olan şey hastana, aşçının oğluna dair bana kişisel bir şey anlatmayı reddetmen içimi rahatlattı. ”

“Senin sırlarını da, hatta terapi gördüğünü bile ağabeyin dâhil dünyada hiç kimseyle paylaşmayacağım konusunda için rahat olsun. Gizlilik benim alanımda hayati öneme sahiptir ve ben sana bu söz veriyorum. ”

Alfred eliyle göğsüne birkaç kez vurup, “Teşekkürler. ” dedi, “Çok teşekkürler”.

“Aslında” dedi Friedrich: “Haklı olabilirsin. Eğer aramızda bir eşitsizlik olmazsa planımız daha iyi işleyebilir. Sanırım bir sonraki seanstan itibaren senden standart ücreti almalıyım. Bütçeni de zorlamayacaktır. Ne dersin?”

“Harika. ”

“O zaman işimize geri dönüp, devam edelim. Birkaç dakika önce sana Sfenks denmesinden bahsederken bu konuda hislerinin ‘karmaşık’ olduğunu söyledin. Şimdi, ‘Sfenks’ kelimesini serbest çağrışımla düşünmeni istiyorum. Bununla kastettiğim şey şu: ‘Sfenks'le ilgili düşüncelerin aklına serbestçe girmesine izin verecek ve yüksek sesli düşüneceksin. Anlamlı şeyler olmak zorunda değil bunlar. "

“Şimdi mi?”

“Evet, sadece birkaç dakikalığına. "

“Sfenks. . . çöl, devasa, gizemli, güçlü, esrarengiz, düşüncelerini kendine saklıyor. . . tehlikeli, Sfenks bilmecesini yanıtlayamamayanları boğdu. ” Alfred durdu.

“Devam et. "

“Yunanca kelime kökeninin ‘boğan’ ya da sıkıştıran kişi anlamına geldiğini biliyor muydun? ‘Sphincter’ Sfenks'le bağlantılıdır, bedenin bütün sıkıştıranları. . . sıkı. . . ağzı sıkı. ”

“Yani ‘karmaşık’ hisler derken bu kadar sessiz, mesafeli ve ağzı sıkı olmayı sevmediğini ama esrarengiz, gizemli, güçlü ve tehditkâr biri olarak görülmeyi sevdiğini mi kastediyordun?”

“Evet, doğru. Çok doğru. ”

“O halde muhtemelen olumlu yönler (güçlü ve gizemli, hatta tehlikeli olmaktan duyduğun gurur) sosyal ve açık bir insan olmanı engelleyecektir. Yani karşında iki seçenek var; sosyalleşip, olaya dâhil olmak veya gizemli, tehlikeli ve olayın dışında olmak. ”

“Nereye varmaya çalıştığını anlıyorum. Karmaşık bir şey bu. ”

“Alfred, hatırlıyorum da sen gençken de her şeyin dışında kalan biri değil miydin?”

“Hep yalnızdım. Hiçbir gruba ait değildim. ”

“Ama parti lideriniz Herr Hitler’le çok yakın olduğundan da bahsetmiştin. Bu sana iyi hissettiriyor olmalı. Arkadaşlığınızdan bahsetsene biraz. ”

“Onunla çok fazla vakit geçirdim. Kahve içtik, siyaset, edebiyat ve felsefeden konuştuk. Galerileri gezdik ve geçen sonbahar bir gün Marienplatz’a gittik, orayı biliyor musun?”

“Evet, Münih’in ana meydanı. ”

“Doğru. Orada büyüleyici bir ışık var. Şövalelerimizi kurup, saatlerce beraber çizim yaptık. Hayatımın en güzel günlerinden biriydi. Çizimlerimiz iyiydi, birbirimize iltifat

ettik ve eserlerimizde benzerlikler keşfettik. İkimiz de mimari konusunda iyi ama insan figürleri konusunda zayıfız. İnsan figürleri çizmeyi becerememememin sembolik bir şey olup olmadığını merak etmişimdir hep. Onun da aynı kusura sahip olduğunu görmek beni rahatlattı. Hitler için kesinlikle sembolik bir şey değil bu, insanlarla ilişki kurmak konusunda ondan daha becerikli biri daha yok. ”

“Kulağa hoş geliyor. Onunla bir daha çizim yaptınız mı?"

“Hiç teklif etmedi. ”

“Onunla geçirdiğin diğer güzel zamanlardan bahsetsene. ”

“Hayatımın en güzel gününü üç hafta önce geçirdim. Hitler ofisime yeni bir masa almak için beni dışarı çıkardı. İsveç franklarıyla dolu bir cüzdanı vardı, bunları

nereden bulduğunu bilmiyorum ve hiç de sorgulamadım. Onun bana detayları kendiliğinden anlatmasını tercih ettim. Bir gün Beobachter'e geldi ve ‘Alışverişe çıkıyoruz. ’ dedi. ‘istediğin masayı ve masanın üstüne koymak istediğin her şeyi alabilirsin. ' Ve sonraki iki saat boyunca Münih’in en pahalı mobilya mağazalarında dolaşarak felekten bir gün çaldık. ”

“Hayatının en güzel günü, çok anlamlı bir şey bu. Biraz daha anlat. ” “Mutluluğum kısmen hediyenin verdiği heyecandan kaynaklanıyordu. Birinin seni dışarı çıkarıp ‘istediğin masayı al, fiyatı ne olursa olsun' dediğini bir düşünsene. Ve Hitler’in benimle bu kadar ilgilenip, bana vakit ayırması da gerçek bir saadetti. ”

“Senin için neden bu kadar önemli?”

“Pratik açıdan bakarsak, şu anda partinin başında, benim gazetem de partinin gazetesi olduğu için,

gerçek patronum o. Ama bunu kastettiğini sanmıyorum. ”

“Hayır, ben daha derin, daha kişisel bir önemi kastettim. ”

“Kelimelere dökmek zor. Hitler’in herkes üstünde böyle bir etkisi var. ”

“Seni harika bir alışveriş şenliğine çıkarması. Bu sanki babanın yapmasını isteyeceğin bir şey gibi. ”

“Babamı tanıyordun! Beni dışarı çıkıp, bana herhangi bir şey, hiç olmazsa bir parça şeker aldığını hayal edebiliyor musun’ Evet, karısını kaybetti, sağlığı iyi değildi ve büyük parasal sorunları vardı ama ben ondan hiçbir şey, hiçbir şey alamadım. ”

“Bu kelimelerde çok fazla duygu gizli. "

“Ömür boyu birikmiş duygular. ”

“Babanı tanırdım. Sana çok az babalık yaptığını biliyorum ve elbette anneni de hiç tanımadın. ”

“Cacilie halam elinden geleni yaptı. Onu asla suçlamadım, kendi çocukları vardı. Omzunda çok fazla yük vardı. ”

“Yani belki de Hitler’e duyduğun coşkunun bir kısmı nihayet gerçek bir baba figürü bulmandan kaynaklanıyordur. Kaç yaşında Hitler?” “Benden sadece birkaç yaş büyük. Tanıdığım hiç kimseye benzemiyor. Benimki gibi onun geçmişi de koca bir hiç, sıradan, eğitimsiz bir aileden geliyor. Savaşta, çok madalya almasına rağmen, altı üstü bir onbaşıymış. Parası yok, kültürlü değil, üniversite eğitimi görmemiş. Ama yine de herkesi mest ediyor. Sadece ben değilim yani. İnsanlar onun etrafına toplanıyor. Herkes onun yanında olup, ondan akıl

almak istiyor. Herkes onun kaderimizi değiştirecek bir adam, Almanya'nın geleceğinin kutup yıldızı olduğunu seziyor. ”

“Yani onunla birlikteyken ayrıcalıklı mı hissediyorsun kendini? İlişkiniz yakın bir arkadaşlığa doğru ilerliyor mu?”

“Mesele de bu işte, ilerlemiyor. ‘Masa günü’ hariç Hitler beni hiç dışarı çıkarmadı. Sanırım benden hoşlanıyor ama beni sevmiyor. Asla beni yemeğe davet etmiyor. Diğerleriyle çok daha yakın. Geçen hafta Hermann Göring’le içli dışlı sohbet ettiklerini gördüm. Kafaları birbirine o kadar yakındı ki temas ediyorlardı. Daha yeni tanışmışlardı ama şakalaşıp gülüyor, kol kola yürüyor ve sanki birbirlerini bütün hayatları boyunca tanıyormuş gibi birbirlerinin ensesine tokat atıyorlardı. Bu niye hiç benim başıma gelmiyor?”

“Şu kullandığın ‘Beni sevmiyor’ ifadesi, bunun üzerine düşün. Bırak zihnin bunu kurcalasın. Yüksek sesli düşün. ”

Alfred gözlerini kapattı.

“Seni pek duyamıyorum. ” dedi Friedrich.

Alfred gülümsedi: “Sevgi. Beni sevecek biri. Bu kelimeleri sadece bir kere duydum. Hilda’yla evlenmeden önce Paris’teyken. ”

“Evlisin sen! Evet, neredeyse unutuyordum. Karından çok az bahsediyorsun. ”

“Evliydim desem daha doğru olur. Sanırım hala resmi olarak evliyim. 1915'te çok kısa süren bir evlilik. Balerinlik eğitimi aldığı Paris'teydik birkaç haftalığına ve en fazla üç dört ay da Rusya'da kaldık. Sonra ağır bir vereme yakalandı. ”

“Ne kötü. Tıpkı ağabeyin, annen ve baban gibi. Sonra ne oldu peki?”

“Sonra bağlantımız koptu. Son duyduğum şey ailesinin onu Black Forest'ta bir sanatoryuma yatırdığıydı. Hâlâ yaşıyor mu emin değilim. ‘Ne kötü’ dediğinde içimde bir şey cız etti çünkü bu konuda çok fazla şey hissetmiyorum. Onu hiç düşünmüyorum. Onun da beni düşündüğünden şüpheliyim. Artık birer yabancıyız. Bana son söylediği şeylerden biri şuydu; onun hayatını merak etmiyormuşum, gününü nasıl geçirdiğini hiç sormuyormuşum. ”

“Peki” dedi Friedrich saatine bakarak: “Şimdi en başa, benimle temasa geçme sebebine geri döndük. Sosyalleşmekle, diğerlerine ilgi duymamakla başladık. Sonra senin Sfenksvari olmak isteyen yanına baktık. Sonra Hitler’den sevgi ve ilgi beklemene ve sen dışarıdan izlerken onun

başkalarına sevgi göstermesinin ne kadar acı verici olduğuna döndük. Sonra da karınla arandaki uzaklıktan bahsettik. Bir dakika durup burada benimle ne kadar yakın olduğuna bir bakalım. Burada güvende hissettiğini söylemiştin öyle değil mi?”

Alfred başıyla onayladı.

“Peki, bana karşı ne hissediyorsun. ”

“Çok güvende olduğumu, beni çok iyi anladığını hissediyorum. ”

“Peki, kendini bana yakın hissediyor musun? Beni seviyor musun?”

“Evet, ikisi de. ”

“O halde bugünkü büyük keşfimiz bu. Beni seviyorsun ve bunun en önemli sebeplerinden biri de benim seninle ilgilenmem. Daha önce başkalarıyla ilgilenmediğine dair yaptığın yorumu hatırlıyorum.

Fakat insanlar kendileriyle ilgilenen insanları severler. Bugün sana vereceğim en önemli mesaj bu. Tekrar ediyorum. İnsanlar kendileriyle ilgilenen insanları severler.

“Bugün iyi iş çıkardık. İlk seansımız ve sen hemen olaya girdin. Üzgünüm ama şimdi bitirmek zorundayız, benim için uzun bir gün oldu ve enerjim tükeniyor. Umarım beni sık sık tekrar görmeye gelirsin. Sana yardım edebileceğimi hissediyorum. ”

AMSTERDAM -1658

Takip eden bir yıl boyunca Spinoza (artık Baruch değildi, sonsuza dek Bento [ya da yazılı eserlerinde Benedictus] olarak bilinecekti) Franco ile garip, gececil bir ilişki sürdürdü. Neredeyse her gece van den Enden'in evindeki küçük çatı katı odasındaki sayvanlı karyolasına yatıp, kaygılı bir şekilde uykuyu beklerken Franco’nun görüntüsü düşüncelerine giriyordu. Düşüncelerine öylece pürüzsüz ve usulca giriyordu ki Bento, Franco'nun neden bu kadar sık aklına geldiğini -hiç ondan beklenmeyecek şekilde- asla anlamaya çalışmıyordu.

Ama başka bir zaman diliminde Franco’yu düşünmüyordu, uyanık

geçen saatleri ona daha önce hiç tecrübe etmediği kadar haz veren zihinsel uğraşlarla doluydu. Kendisini geri dönüp hayatına bakan yaşlı, bilge bir adam olarak hayal ettiğinde, bu günleri, van den Enden ve diğer öğrencilerle yakın ilişkiler kurarak, Latince ve Yunanca bilgisini kusursuzlaştırarak, klasik dünyanın büyük temalarının (Demokritos'un atomlar evreni, Platon'un Iyi Biçimi, Aristoteles'in Harekete Geçirilmeyen Harekete Geçirisi'ni ve Stoacıların tutkulardan muaf olması) tadını çıkararak geçirdiği bu günleri hayatının en güzel günleri olarak seçeceğini biliyordu.

Hayatı basitliği içinde güzeldi. Bento Epikür'ün insanın ihtiyaçlarının az olduğu ve kolayca karşılandığı yönündeki ısrarına tamamen katılıyordu. Sadece bir oda, bir masa, birkaç kitap, kâğıt

ve mürekkebe ihtiyacı olan Bento, haftada iki gün mercek yontarak ve Kutsal Metinleri orijinal dillerinde okumak isteyen Kolegiyantlara İbranice öğreterek gerekli guldenleri kazanabiliyordu.

Akademi ona sadece iş ve ev değil, ayrıca sosyal bir hayat da veriyordu, bazen de Bento'nun istediğinden daha yoğun sosyal bir hayat. Van den Enden ailesi ve akademide yatılı okuyan diğer öğrencilerle akşam yemeği yemesi gerekiyordu ama o genellikle bir tabağa ekmek ve sert Hollanda peyniri koyup, yanına bir mum alarak odasına gidip, okumayı tercih ediyordu. Akşam yemeklerine katılmayışı Bento'nun hoş sohbet olduğunu düşünen, onun sosyalliğini arttırmaya çalışan ve hatta onun en sevdiği yemekleri yapıp, koşer olmayan yemeklerden uzak durmaya

çalışan Madam van den Enden'i hayal kırıklığına uğratıyordu. Bento yemekler konusunda takıntılı olmayıp, aksine, yemeğe aldırış etmediği ve en basit gıdalarla (ekmek, peynir, günde bir bardak ale ve ardından uzun saplı, kil piposunda içtiği tütün) yetinebildiği konusunda onu temin etmeye çalışıyordu.

Sınıf dışında, yakında tıp fakültesine gidecek olan Dirk ve elbette büyümüş de küçülmüş gibi görünen, hayranlık uyandırıcı Clara Maria hariç diğer öğrencilerle kaynaşmaktan kaçınıyordu. Fakat genelde, kısa bir süre sonra onlardan da uzaklaşıyor ve van den Enden'in kütüphanesindeki iki yüz hacimli, ağır kitabın dostluğunu tercih ediyordu.

Sanat simsarlarının, şehir merkezinin etrafındaki küçük caddelerde bulunan küçük

dükkânlarda sergiledikleri güzel tablolara olan ilgisi hariç Bento'nun sanatla pek bir alakası yoktu ve van den Enden'in müzik, şiir ve edebiyattaki estetik hassasiyetini arttırma çabalarına direniyordu. Ama van den Enden'in tiyatroya olan tutkulu bağlılığına direnmek mümkün değildi. Klasik tiyatronun keyfine ancak, diyordu van den Enden, yüksek sesle okunursa varılabilir ve sınıfta yapılan tiyatrom-su okumalara görev bilinciyle Bento da katılıyordu ama dizeleri yeterli bir duyguyla okuyamayacak kadar sıkılgandı. Amsterdam Belediye Tiyatrosu'nun van den Enden'in yakın arkadaşı olan yöneticisi, genellikle yılda iki kez akademinin, öğrencilerin aile ve arkadaşlarından oluşan küçük bir seyirci kitlesi karşısında büyük oyunlar sergilemesi için tiyatronun

sahnesini kullanmasına izin veriyordu.

1658 kışında, aforozun üzerinden yaklaşık iki sene geçmişken sahnelenen oyun, Terence'in Eunuchus'uydu, büyümüş de küçülmüş gibi görünen Parmenu adlı bir köleyi canlandırıyordu Bento. Repliklerine ilk baktığında, şu satıra geldiğinde kendi kendine güldü:

Aklın belirsiz şeyleri belirgin hale getirebileceğini düşünüyorsan hiçbir şey elde edemezsin, akılla delirmeye çalışsan aynı şey.

Bento, ona bu rolü vermesinde van den Enden'in keskin espri anlayışının etkili olduğunu düşünüyordu. Estetik hassasiyete hiç yer bırakmayan bu aşırı rasyonalizmden ötürü Bento'yu sürekli eleştiriyordu.

Performans harikaydı, öğrenciler rollerini şevkle oynamış, seyirciler de (Latince diyalogları pek anlamasalar da) sık sık gülüp, uzun uzun alkışlamışlardı. Bento tiyatrodan gayet keyifli bir şekilde iki arkadaşıyla, (Thais, yani fahişe rolündeki) Clara Maria ve (Phaedria rolündeki) Dirk’le kol kola çıkmış, yürürken, gölgelerin arasından aniden delirmiş, vahşi gözlerle bakan ve elindeki uzun kasap bıçağını sağa sola sallayan bir adam çıkıverdi. Portekizce “Herege, Herege!" (“Sapkın!”) diye bağırarak Bento’ya doğru hamle etti ve karnından iki kez bıçakladı. Dirk saldırganın üstüne atlayıp, onu yere devirirken, Clara Maria Bento’nun yardımına koştu ve başını kollarının arasına aldı. Ufak tefek biri olan Dirk, saldırganla baş edemedi ve saldırgan onu üzerinden atıp, bıçak elinde hızla karanlığa doğru kaçtı. Eskiden

doktor olan van den Enden, hızla gidip Bento’yu muayene etti. Kalın, siyah paltodaki iki bıçak yarasını fark eden Enden, hızla paltonun düğmelerini açtı ve yırtılmış gömleğinde kan lekeleri olduğunu fark etti ama yaralar fazla derin değildi.

Şoka girmiş olan Bento, van den Enden ve Dirk’ün yardımıyla üç sokak ötedeki evine gidebildi ve ağır ağır merdivenleri çıkıp odasına gitti. Van den Enden'in hazırladığı kediotu karışımını öğüre öğüre içti. Yatağa uzandı, Clara Maria yanında oturmuş, elini tutuyordu, çok geçmeden on iki saatlik derin bir uykuya daldı.

Ertesi gün eve tam bir karmaşa hâkimdi: sabah erken saatlerde belediye yetkilileri kapıda belirmiş ve saldırganla ilgili bilgi almak istemişti ve sonra da, van den Enden'i cinsellik ve transvestizmle ilgili skandal yaratan bir oyun sahnelemekle kalmayıp, bir kıza

(kendi kızına) rol verdiği, hem de fahiş rolünü verdiği için eleştiren öfkeli ebeveynlerin notunu ileten iki hizmetçi gelmişti. Ama okul müdürü gayet sakindi; hayır, sadece sakin de değildi, mektuplar onu eğlendirmiş ve Terence'in bu kızgın Kalvinist ebeveynlere nasıl da dalga geçeceğini düşünerek kendi kendine kıkırdamıştı. Van den Enden çok geçmeden bu neşeli haliyle aileyi yatıştırıp, Yunanca ve klasikler dersine geri döndü.

Yukarıda, çatı katında Bento hala çok kaygılıydı ve göğsündeki feci baskıya dayanamıyordu. Saldırı görüntüleri ona defalarca saldırıyordu; “Sapkın!” diye bağıran ses, parıldayan bıçak, paltosunu delip geçen bıçağın baskısı, saldırganın ağırlığı altında yere düşüşü. Kendini yatıştırmak için her zamanki silahına, aklın kılıcına başvurdu ama bugün korkusunu dindiremiyordu.

Bento pes etmedi. Uzun derin nefesler alarak nefes alıp verişini yavaşlatmaya çalıştı ve saldırganın korkutucu yüzünü (uzun sakalları, sonuna dek açılmış gözleri, kuduz köpek gibi salyalara akıtan ağzı) kasten aklına getirdi ve doğrudan ona baktı, ta ki görüntü silinene dek. “Sakinleş” diye mırıldandı. “Sadece bu anı düşün. Kontrol edemeyeceğin şeyler için enerjini harcama. Geçmişi kontrol edemezsin. Korkuyorsun çünkü bu geçmiş olayın şu anda, şimdide olduğunu hayal ediyorsun. Bu görüntüyü zihnin yaratıyor. Bu görüntüye dair hisleri zihnin yaratıyor. Sadece zihnini kontrol etmeye odaklan. "

Ama defterinde derleyip durduğu bütün bu iyi düşünülmüş formüller, hızla alan nabzım yavaşlatmaya yaramıyordu. Kendini akılla yatıştırmaya çalışmaya devam etti: “Doğa'daki her şeyin bir nedeni olduğunu unutma. Sen, Bento Spinoza, bu devasa nedensel ağın

önemsiz bir parçasısın. Saldırganın takip ettiği uzun rotayı, saldırıya yol açan uzun olaylar zincirini düşün. ” Hangi olaylar, diye sordu kendine Bento. Hahamın yaptığı ateşli konuşmalar olabilir mi? Saldırganın geçmiş ya da mevcut hayatındaki bir sır da olabilir. Odada bir ileri bir geri yürürken düşünmeye devam etti Bento.

Sonra kapı hafifçe çalındı. Kapıdan bir adım ötede olduğu için, uzanıp hemen açtı kapıyı ve karşısında Clara Maria ve Dirk'ü buldu, el ele tutuşmuşlardı, parmakları birbirine dolanmıştı. Hemen ellerini bırakıp odaya girdiler.

“Bento” dedi bocalayan Clara Maria. “Kalktın ve yürümeye mi başladın? Daha bir saat önce çaldık kapıyı, sen cevap vermeyince de içeri bir göz attık ve derin bir uykuda olduğunu gördük. ”

“Ha, evet, ayağa kalktığını görmek güzel. ” dedi Dirk. “Manyağı daha yakalayamadılar ama ona iyice bakmıştım, yakaladıklarında teşhis edebilirim. Umarım onu uzun bir süre içeri atarlar. ”

Bento hiçbir şey söylemedi.

Dirk, Bento’nun karnını işaret etti: “Yarana bir bakâlim. Van den Enden benden kontrol etmemi istedi. ” Dirk daha da yaklaştı ve Clara

Maria'ya onları yalnız bırakmasını işaret etti.

Ama Bento geri adım atıp, başını sağa sola salladı. “Hayır, hayır. İyiyim ben. Şimdi değil. Bir süre daha yalnız kalsam daha iyi. "

“Pekâlâ, bir saat sonra döneceğiz. ” Dirk ve Clara Maria odadan çıkarken şaşırmış bir halde birbirlerine baktılar.

Şimdi Bento daha kötü hissediyordu, birbirine değen ve o

görmesin diye hızla ayrılan eller, aralarındaki o samimi bakışma. Daha birkaç dakika önce bu ikisi onun en yakın arkadaşlarıydı. Daha dün gece Dirk onun hayatını kurtarmıştı; daha dün gece Clara Maria'nın her hareketi, dudaklarının her işveli hareketi ve gözkapaklarının her hareketiyle zenginleşen performansına hayran olmuştu. Ve şimdi birdenbire ikisinden de nefret etmeye başlamıştı. Dirk'e teşekkür etmek, adını söylemek ya da Clara Maria'ya dün gece onu yalnız bırakmadığı için teşekkür etmek bile gelmemişti içinden.

“Sakin ol. " diye mırıldandı Bento. “Geri çekil ve kendine uzaktan bak. Hislerinin bir cinnet içinde nasıl dönüp durduğuna bir bak; önce sevgi, sonra nefret, sonra öfke. Tutkular ne kadar da hercai ve değişkendi. Bak başkalarının

eylemleriyle bir oraya bir buraya nasıl da savruluyorsun. Eğer serpilip gelişmek istiyorsan, duygularım değişmez bir şeye, sonsuza dek kalıcı bir şeye demirleyerek tutkularını alt etmelisin. ”

Kapı bir daha çalındı. Aynı hafif çalış. Clara olabilir miydi? Sonra o nameli sesini duydu: “Bento, Bento, gelebilir miyim?”

Ümit ve tutkuları tekrar harekete geçmişti. Bento aniden çok havai hissetti ve ezeli ve değişmez şeylere dair her şeyi unuttu. Muhtemelen Clara yalnız gelmişti, değişmiş, pişman olmuştu. Muhtemelen gelip elini tutacaktı.

“Gel. "

Clara Maria elinde bir notla girdi içeri. “Bento, bir adam sana vermem için bana bunu verdi. Ağır bir Portekiz aksanıyla konuşan

tuhaf, gergin, biraz kısa boylu, sürekli sokağı kolaçan eden bir adamdı. Sanırım Yahudiymiş ve kanalın önünde senden cevap bekliyor. "

Bento notu elinden kaptı, açtı ve hızla okudu. Clara Maria onu merakla izledi; Bento'nun daha önce hiçbir şeye böyle iştahla atıldığım görmemişti. Notu yüksek sesle okudu Clara’ya, Portekizce kelimeleri de Felemenkçeye çevirdi.

Bento, dün gece olanları duydum. Bütün cemaat haberdar bundan. Seni bugün görmek istiyorum. Çok önemli. Evinin yakınlarında, Singel'deki kırmızı yüzer evin önünde bekliyorum. Gelebilir misin? Franco

“Clara Maria” dedi Bento: “Franco benim arkadaşım. Eski hayatımdan kalan tek arkadaşım. Gidip onu görmeliyim. Aşağı inebilirim. "

“Hayır, babam bugün merdiven inip çıkmaman gerektiğini söyledi. Arkadaşına birkaç gün sonra tekrar gelmesini söyleyeceğim. "

“Ama ‘bugün’ diye vurgulamış. Dün geceyle alakalı bir şey olmalı. Yaralarım sadece birkaç çizikten ibaret. Gidebilirim. ”

“Hayır, babam beni senin bakımından sorumlu tuttu. İzin vermiyorum. Onu buraya getireceğim. Eminim babam buna izin verir. "

Bento başıyla onayladı: ‘Teşekkürler ama dikkat et de sokakta kimse olmasın; kimsenin onu buraya girerken görmemesi gerekiyor. Aforoz edildiğimde Yahudilerin benimle konuşması yasaklandı. Beni ziyaret ederken görülmemeli. "

On dakika sonra Clara Maria yanında Franco’yla döndü. “Bento,

onu dışarı götürmek için ne zaman döneyim?” Tamamen birbirlerinin gözlerinin içine dalıp gitmiş iki adamdan hiçbir cevap alamayınca, sessizce çıktı odadan: “Yan odada olacağım. ”

Kapının kapandığını duyunca Franco yaklaşıp, Bento'yu sıkıca kucakladı. “lyi misin Bento? Clara bana kötü yaralandığını söyledi. ”

“Hayır, Franco, şurada birkaç sıyrık var sadece” (karnına işaret etti) “ama burada çok derin bir yarık var. ” dedi kafasına işaret ederek.

“Senin görmek çok rahatlatıcı. ”

“Benim için de. Oturalım biraz. ” Yatağa işaret etti, oturdular ve Franco konuşmaya devam etti.

“ilk önce cemaatte senin öldüğün, Tanrı tarafından cezalandırıldığın söylentileri dolaştı. Sinagoga gittim, herkes coşku içerisindeydi, insanlar Tanrı'nın yakarışlarını

duyduğunu ve adaletini uyguladığım söylüyorlardı. Ben bir kenarda durmuş acı çekiyordum ve yaralı olduğunu ve elbette seni yaralayanın Tanrı değil, kaçık bir Yahudi olduğunu, ancak saldırganı bulmak için mahalleyi kolaçan eden polis memurlarıyla konuştuğum zaman öğrendim. "

“Kimmiş[7]”

“Kimse tanımıyor. En azından kimse tanıdığını söylemiyor. Amsterdam’a daha yeni gelmiş bir Yahudi olduğunu duymuştum. "

“Evet, Portekizli. Bana saldırırken ‘Herege' diye bağırdı. ”

“Ailesi engizisyon tarafından öldürülmüş. Ve muhtemelen eski Yahudilere karşı özel bir garezi var. İspanya ve Portekiz'deki bazı eski Yahudiler Yahudilerin en büyük düşmanları oldular; Yahudilerin yakalanması için engizisyonculara

yardım ederek hızla yükselen rahipler. "

“Nedensel ağ şimdi açıklık kazanıyor. ”

“Nedensel ağ mı?”

“Franco, seninle vakit geçirmek çok güzel. Beni durdurup açıklama istemeni hep sevmişimdir. Her şeyin bir nedeni olduğunu söylüyorum, basitçe. ”

“Bu saldırının bile mi7”

“Evet, her şeyin! Her şey Doğa kanunlarına tabi ve aklımız aracılığıyla bu nedensellik zincirini kavrayabiliriz. Ben artık bunun sadece fiziksel nesneler için değil, bütün insani şeyler için de geçerli olduğuna inanıyor ve insan eylemlerini, düşüncelerini ve arzularını sanki bunlar birer çizgi, katman ve kütleymiş gibi ele alacağım bir projeye başlıyorum. ”

“Her düşünce, arzu, kapris ve düşün nedenini bilebileceğimizi mi söylüyorsun?”

Bento başıyla onayladı.

“Bu bazı düşüncelere sahip olmaya karar veremeyeceğimiz anlamına mı geliyor? Başımı önce bir tarafa sonra da başka bir tarafa çevirmeye karar veremez miyim? Basit özgür seçimlere sahip değil miyiz biz?”

“Evet, tam olarak bunu kastediyorum. İnsan Doğa’nın bir parçasıdır ve dolayısıyla da Doğa’nın nedensel ağına tabidir. Biz de dâhil Doğa'da-ki hiçbir şey öyle kafasına estiği gibi bir eylemde bulunmayı seçemez. Bir hâkimiyet alanı içinde ayrı bir hâkimiyet alanı olamaz. "

“Hâkimiyet alanı içinde ayrı bir hâkimiyet alanı olamaz mı? Yine anlamadım. ”

“Franco, son konuşmamızın üzerinden bir yıldan fazla geçti ve hayatında neler olup bittiğini sormak yerine hemen felsefe konuşmaya başladım. ”

“Hayır. Seninle böyle konuşmaktan daha önemli bir şey yok benim için. Susuzluktan ölmek üzereyken vaha bulan bir adam gibiyim. Diğer şeyler bekleyebilir. Bana bu hâkimiyet alanı içindeki hâkimiyet alanından bahsetsene. ”

“İnsan her açıdan Doğa’nın bir parçası olduğu için, insanın Doğa’nın düzenini takip etmek yerine bozduğunu söylemek yanlış olur. İnsanın ya da Doğa’daki herhangi bir varlığın hür iradeye sahip olduğunu varsaymak yanlış olur. Yaptığımız her şey ya iç ya da dış nedenler tarafından belirleniyor. Sana daha önce Tanrı’nın ya da Doğa'nın Yahudileri

seçmediğini sana nasıl gösterdiğimi hatırlıyor musun?”

Franco başıyla onayladı.

“Benzer şekilde Tanrı insanoğlunu özel, Doğa’nın kanunlarının dışında bir varlık olarak seçmemiştir. Bence bu fikrin doğanın düzeniyle hiçbir alakası yok; tamamen bizim özel, kalıcı olma ihtiyacımızdan kaynaklanıyor. ”

“Sanırım ne dediğini anlıyorum, devasa bir düşünce bu. Hür irade yok ha? Şüpheliyim bu konuda. Tartışmak istiyorum. Görüyorsun, sanırım ‘tartışmak istiyorum’ demeyi seçmekte özgürüm. Fakat sunacak bir argümanım yok. Bir dahaki görüşmemizde bir şeyler düşünmüş olurum. Ama araya girdiğimde sen saldırıdan ve nedensel ağdan söz ediyordun. Lütfen devam et, Bento. ”

“Sanırım bazı şeyleri sınıflandırarak aynı şekilde tepki vermek bir Doğa kanunu. Ailesi için duyduğu üzüntüden muhtemelen akli dengesini yitirmiş bu saldırgan benim bir eski Yahudi olduğumu duymuş ve beni de ailesine zarar veren diğer eski Yahudilerle aynı kefeye koymuştu. ”

"Bu akıl yürütme çizgin çok mantıklı ama onu bunu yapmaya teşvik etmiş olabilecek diğer kişilerin etkisini de içermelidir. ”

“O ‘diğerleri' de nedensel ağa tabidir. ” dedi Bento.

Franco duraksadı, başıyla onaylayarak: “Ne düşünüyorum biliyor musun Bento?"

Bento kaşlarını “nedir?” anlamında kaldırdı.

“Sanırım bu ömür boyu sürecek bir proje. "

“Bu konuda kesinlikle anlaşıyoruz. Ve ben hayatımı bu projeye ada-maya hazırım, tamamen hazırım. Ama diğerlerinin saldırgan üzerindeki etkisine dair ne söyleyecektin sen?”

“Bence bunu hahamlar başlattı ve saldırganın düşünce ve eylemlerini şekillendirdiler. Söylentilere göre şimdi sinagogun kilerinde saklanıyormuş. Sanırım hahamlar senin ölümünün hahamların otoritesini sorgulamanın tehlikelerine dair cemaate bir uyan işlevi görmesini istediler. Polise saldırganın saklanıyor olabileceği yeri bildirmeyi planlıyorum. ” “Hayır, Franco. Yapma bunu. Sonuçlan bir düşün. Üzüntü, öfke, intikam, ceza ve misilleme döngüsü sonsuz olacak ve nihayetinde seni ve aileni yutacak. Dindarca bir yol seç. ”

Franco şaşırmış gibiydi: “Dindarca mı? ‘Dindarca’ kelimesini nasıl kullanırsın sen?”

“Ahlaklı, erdemli bir yolu kastediyorum. Eğer bu acı döngüsünü kırmak istiyorsan, saldırganla tanışmalısın. ” dedi Bento. “Rahatlat onu, acısını dindir, onu aydınlatmaya çalış. ”

Franco, Bento’nun sözlerini sindirmeye çalışırken başını ağır ağır salladı ve sessizce oturdu. “Bento, daha önce kafanda açıldığını söylediğin o derin yaraya geri dönelim. Ne kadar ciddi bu yara?”

“Doğrusunu istersen, korku beni adeta felç etti. Göğsüm sıkışıyor, patlayacak gibi oluyor. Sabahtan beri üzerinde çalışmama rağmen kendimi yatıştıramıyorum. ”

“Nasıl çalışıyorsun üzerinde?”

“Şimdi anlattığım şeyler işte, her şeyin bir nedeninin olduğunu ve yaşananların zaruri olduğunu hatırlatıyorum kendime. ”

“Zaruri derken neyi kastediyorsun?”

“Daha önceki bütün faktörler göz önüne alındığında, bu olayın yaşanması gerekiyordu. Bundan kaçış yoktu. Ve öğrendiğim en önemli şeylerden biri de insanın üzerinde kontrol sahibi olmadığı şeyler üzerinde kontrol sahibi olmaya çalışmasının mantığa aykırı olduğu. Ben bunun doğru bir düşünce olduğundan eminim ama yine de saldırı görüntüsü bana musallat olup duruyor. ” Gözleri yırtılmış paltosuna takıldığında Bento bir an için duraksadı. “Şu anda aklıma geldi; şurada sandalyede duran şu paltonun görüntüsü sorunu kötüleştiriyor olabilir. Onu burada tutmak büyük bir hata. Tamamen elden çıkarmalıyım. Bir an için sana vermeyi düşündüm ama elbette üzerinde o paltoyla

ortalarda dolaşamazsın. Babamın paltosuydu, kolayca fark edilecektir. ” “Katılmıyorum sana. Göz önünden kaldırman kötü bir fikir. Benzer durumlarda babam başkalarına şöyle derdi; ‘Bu şeyi elden çıkarma, zihninin bu kısmını kapatma, tam tersini yap. ' Yani bence paltoyu hep açıkça görebileceğin bir yere, sana yüz yüze olduğun tehlikeyi hatırlatabileceği bir yere asmalısın. ”

“Bu tavsiyenin ardına yatan bilgeliği anlayabiliyorum. Bu tavsiyeye uymak çok büyük cesaret gerektiriyor. ”

“Bento, bu paltoyu göz önünde tutman çok önemli. Sanırım şu anda dünyada bulunduğun konumun ne kadar tehlikeli olduğunu kavrayamıyorsun. Dün az daha ölüyordun. Ölümden korkuyorsundur herhalde?

Bento başıyla onayladı. “Evet. Ama bu korkuyu yenmeye çalışıyorum. ”

“Nasıl? Bütün insanlar ölümden korkar. ”

“İnsanlar ölümden farklı ölçülerde korkar. Okuduğum bazı antik filozoflar ölüm korkusunu hafifletmenin yollarını aramışlar. Epikür'ü hatırlıyor musun? Bir keresinde ondan bahsetmiştik. ”

Franco başıyla onayladı. “Evet, hayatın amacının huzur içinde yaşamak olduğunu söyleyen adam. Kullandığı terim neydi?"

“Ataraxia. Epikür ataraxia'yı bozan başlıca şeyin ölüm korkumuz olduğuna inanıyordu ve öğrencilerine bu korkuyu azaltmak için çeşitli argümanlar sunuyordu. ”

“Ne gibi?”

“Başlangıç noktası şu: öteki dünya diye bir şey yoktur ve ölümden sonra Tanrılardan korkmamız için de bir sebep yoktur. Sonra ölüm ve

yaşamın asla bir arada var olamayacağını söylüyor. Başka bir deyişle, hayat varken ölüm yoktur, ölüm varken de hayat yoktur. ”

“Kulağa mantıklı geliyor ama gecenin bir yansı ölüme dair bir kâbustan uyandığımızda bizi yatıştırabileceğinden şüpheliyim. ”

“Epikür’ün daha da güçlü olabilecek bir argümanı daha var: ‘simetri argümanı’. Ölümden sonraki var olmama durumunun doğumdan önceki var olmama durumuna eşdeğer olduğunu ortaya koyuyor bu argüman. Ölümden korkmamıza rağmen, bu daha önceki, eşdeğer durumu düşündüğümüzde hiç dehşete kapılmayız. Dolayısıyla, ölümden korkmamız için de hiçbir sebep yoktur. ”

Franco derin bir nefes aldı. “Bu hakikaten ilgimi çekti, Bento.

Doğru söylüyorsun. Bu argümanın yatıştırıcı bir gücü var. "

“Bir argümanın ‘yatıştırıcı güce’ sahip olması, hiçbir şeyin başlı başlına iyi, kötü, hoş ya da korkulası olmadığı fikrini destekliyor. Bunları böyle yapan şey, senin zihnindir. Bunun bir düşün Franco, bunları böyle yapan şey senin zihnindir. Bu gerçekten güçlü bir fikir ve yaralarımı iyileştirecek anahtarı sunduğundan eminim. Yapmam gereken şey, dün gece olan şeye zihnimin verdiği tepkiyi değiştirmek. Ama bunu nasıl yapacağımı keşfedemedim. ”

“Böyle panik halindeyken bile felsefi düşünmeye devam edebilmen beni şaşırtıyor. "

“Bunu kavrayışımı geliştirmek için bir fırsat olarak görmeliyim. Ölüm korkusunu nasıl yatıştıracağını birinci elden tecrübe ederek öğrenmekten daha önemli ne

olabilir ki? Daha dün Romalı filozof Seneca'dan bir pasaj okudum, şöyle diyordu; 'Kendini ölüm korkusundan arındırmış kalbe hiçbir korku girmeye cüret edemez. ' Başka bir deyişle, ölüm korkusunun üstesinden geldiğinde, bütün korkuların üstesinden gelmiş olursun. "

"Bu panik halinin seni neden büyülediğini anlamaya başlıyorum. "

"Sorun netleşiyor ama çözüm hala muallak. Acaba şu anda ölümden bilhassa korkmamın nedeni ölümü bu kadar eksiksiz bir şekilde hissetmem mi?"

"Ne?"

"Yani zihnimde eksiksiz olması mı? Zihnimde dönüp duran bir sürü yarım yamalak düşünce var ve bu düşüncelerin daha doğmadan

ölebileceği düşüncesi bana anlatılmaz bir acı veriyor. ”

“O zaman dikkat et, Bento. Bu düşünceleri koru. Ve kendini de koru. Büyük bir hoca olma yolunda ilerlesen de bazı açılardan çok toysun. Sanırım sen çok az kin beslediğin için diğerlerinin içindeki kini de hafife alıyorsun. Beni dinle, tehlike altındasın ve Amsterdam’ı terk etmek zorundasın. Yahudilere görünmemeli, saklanmalı ve gizli gizli düşünüp yazmalısın. "

“Bence içinde gittikçe büyüyen bir yol gösterici yatıyor senin. Bana iyi bir öğütte bulundun Franco ve yakında, çok yakında bu öğüde uyacağım. Ama şimdi hayatını anlatma sırası sende. ”

“Daha değil. Senin korkunu yenmene yardım edebilecek bir fikrim var. Bir soru soracağım: Eğer saldırgan sana garezi olan bir Yahudi değil de öylesine bir deli

olsaydı, buradan" Franco başına işaret etti: “Bu kadar çok yaralanır mıydın?”

Bento başını salladı: “Muhteşem bir soru. " Yatağın arkalığına yaslandı, gözlerini kapattı ve bu soru üzerine dakikalarca düşündü. “Sanırım kastettiğin şeyi anlıyorum ve çok yüksek kavrayışlı bir şey bu. Hayır, eğer Yahudi olmasaydı eminim zihnimdeki yara bu kadar acı verici olmazdı. ”

“Ha” dedi Franco: “Yani bu da demek oluyor ki. . . ”

“Kapıldığım paniğin sadece ölümle ilgili olmadığı anlamına geliyor. Yahudi dünyasından zorla sürgün edilişimle alakalı olan bir bileşeni daha var bu paniğin. ”

“Ben de öyle düşünüyorum. Şu anda bu sürgün ne kadar acı verici? Son konuşmamızda sadece hurafeler dünyasını geride

bırakmanın verdiği rahatlıktan ve seni bekleyen özgürlüğün verdiği hazdan söz etmiştin. ”

“Evet, doğru. Bu rahatlama ve hazzı hala duyuyorum ama sadece uyanık geçirdiğim saatlerde. Şimdi iki hayatım var. Gün boyunca eski derisini dökmüş, Latince ve Yunanca metinler okuyan, heyecan verici ve özgür düşüncelerle haşır neşir olan yeni bir insanım. Ama geceleri ben Baruch’un, annesi ve kız kardeşi tarafından kollanan, yaşlılar tarafından Talmud konusunda sorguya çekilen ve bir sinagogun kömür karası yıkıntıları arasında tökezleyen bir Yahudi'yim. Uyanık bilincimden uzaklaştıkça, kökenlerime geri dönüyor ve çocukluğumun hayaletlerine sarılıyorum. Ve bu seni şaşırtabilir Franco ama her gece yatağa uzanıp, uykuyu beklerken sen beni ziyaret ediyorsun. ”

“Umarım iyi bir ziyaretçiyimdir. ”

“Hayal edebileceğinden çok daha iyi. Ben seni davet ediyorum çünkü beni rahatlatıyorsun. Ve bugün de iyi bir ziyaretçisin. Şu anda konuşurken bile ataraxia’nın tekrar içime sızdığını hissediyorum. Aslında bu ataraxia’dan daha fazlası, sen düşünmeme yardımcı oluyorsun. Saldırgana dair sorduğun soru, eğer Yahudi olmasaydı buna nasıl tepki vereceğim sorusu, belirleyici faktörlerin karmaşıklığını gerçekten kavramama yardımcı oldu. Şimdi öncüllere daha derinlemesine bakmam ve hem geceleri hem de gündüzleri kapıldığım düşüncelerin tamamen bilinçli olduğunu düşünmemem gerektiğini biliyorum. Bunun için sana teşekkür ederim. ”

Franco içtenlikle gülümsedi ve Bento'nun omzuna dokundu. “Şimdi, Franco, bana hayatını anlatmalısın. ”

“Benim hayatım seninkinden daha az maceralı olsa da, çok şey oldu. Sen gittikten bir ay sonra annem

ve kız kardeşim geldi ve sinagog fonunun da yardımıyla senin dükkânının yakınlarında küçük bir daire bulduk. Dükkânın önünden sık sık geçiyor ve Gabriel'i görüyorum; başıyla selam veriyor ama benimle konuşmuyor. Sanırım herkes gibi benim cherem'de oynadığım rolden haberdar olduğu için böyle yapıyor. Evlendi ve karısının ailesiyle yaşıyor. Ben de amcamın gemi nakliyatı işinde çalışıyorum ve gelen kargoların envanterinin çıkarılmasına yardımcı oluyorum. Çok çalışıyor ve diğer göçmenlerle haftada defalarca kez İbranice dersleri alıyorum. İbranice öğrenmek yorucu ama heyecan verici. Beni rahatlatıyor ve bana bir yaşam çizgisi, babama, babamın babasına ve babamın babasının babasına kadar yüzyıllarca geri uzanan bir süreklilik hissi sunuyor. Bu

süreklilik hissi inanılmaz dengeleyici bir şey.

“Kardeşinin kocası Samuel şimdi haham oldu ve bize haftada dön kez ders veriyor. Diğer hahamlar, hatta Haham Mortera bile, diğer günler de sırayla ders veriyorlar. Samuel’in yaptığı yorumlardan kardeşin Rebekah’ın iyi olduğu izlenimine kapılıyorum. Başka ne anlatayım?" “Kuzenin Jacob ne âlemde?”

“Rotterdam’a geri döndü, nadiren görüşüyoruz. ”

“Ve önemli bir soru, hayatından memnun musun Franco?”

“Evet, ama biraz melankolik bir memnuniyet bu. Zira senin bana hayatın başka bir yüzünü, benim tamamen tecrübe etmediğim zihinsel bir hayatı gösterdiğini biliyorum. Burada bir yerlerde olup keşiflerini benimle paylaşmaya devam edeceğini bilmek beni çok rahatlatıyor. Benim küçük bir dünyam

var ve gelecekte bürüneceği şekli şimdiden görebiliyorum. Annem ve kız kardeşim eşim olacak kişiyi seçtiler, Portekiz'deki köyümüzden on altı yaşında bir kız ve birkaç hafta içinde evleneceğiz. Bu seçimi onaylıyorum; güzel, hoş bir kız ve yüzümü güldürüyor. İyi bir eş olacağına eminim. ”

“İlgi duyduğun her şeyden ona bahsedebilecek misin?” “Bahsedebileceğime inanıyorum. O da bilgiye hasret biri. Köyümüzdeki kızların çoğu gibi okuma yazma bilmiyor. Onu eğitmeye başladım bile. "

“Umarım çok yoğun bir eğitim değildir. Tehlikeli olabilir. Bu arada söylesene cemaatte benden hiç bahsediliyor mu?”

“Bu olaya kadar hiç bahsini duymadım. Sanki cemaate sadece senden uzak durma değil ayrıca ismini de anmama emri verilmiş gibi. Hiç bahsini duymuyorum ama tabii ki kapalı kapılar ardından

neler konuşulduğunu bilmiyorum. Belki de benim kurumumdur ama senin ruhunun cemaatin içinde gezdiğini ve cemaati bir hayli etkilediğine inanıyorum. Mesela, İbranice eğitimlerimiz olağanüstü derece yoğun ve kesinlikle sorgulamaya izin verilmiyor. Sanki hahamlar başka bir Spinoza'nın doğmayacağından emin olmak istiyor gibiler. "

Bento başını öne eğdi.

“Belki de bunu söylememeliydim Bento. Kabalık ettim. ”

“Ancak beni hakikatten uzak tutarsan kabalık etmiş olursun. ”

Kapı hafifçe çalındı sonra da Clara Maria'nın sesi duyuldu. “Bento. " Bento kapıyı açtı: “Bento birazdan çıkmam gerekiyor. Arkadaşın daha ne kadar kalacak?"

Bento sorgular gözlerle Franco’ya baktı, o da çok geçmeden gitmesi

gerektiğini zira işten kaytarmak için iyi bir nedeninin olmadığını fısıldadı. “Clara Maria, lütfen bize birkaç dakika daha ver. " dedi Bento.

“Müzik odasında bekliyor olacağım. " Clara Maria kapıyı yavaşça kapattı.

“Kim bu Bento?”

“Müdürün kızı ve benim öğretmenim. Bana Latince ve Yunanca öğretiyor. "

“Öğretmenin mi? Mümkün değil. Kaç yaşında ki?”

“Yaklaşık on altı. On üç yaşındayken öğretmenlik yapmaya başladı bana. Tam bir dahi. Başka hiçbir kıza benzemiyor. "

“Sana sevgi ve şefkat besliyor gibi. "

“Evet, doğru ve ben de bu duygulara karşılık veriyorum ama.

. . ” Bento duraksadı, en derin duygularını paylaşmaya alışık değildi. “Ama bir sınıf arkadaşıma daha da çok şefkat göstererek zaten bozuk olan sinirlerimi daha da bozdu. "

“Ah kıskançlık ah! Hakikaten acı verici olabilir. Çok üzüldüm Bento. Ama son görüştüğümüzde bana yalnız bir hayatı kucaklamaktan ve bir eş bulma fikrinden vazgeçmekten bahsetmemiş miydin? Yalnız bir hayata kendini çok adamış ya da böyle bir hayata inzivaya çekilmiş gibiydin. "

“Kendimi adadım ve inzivaya çekildim. Kendimi mutlak bir şekilde zihinsel bir yaşama adadım ve asla bir ailenin sorumluluğunu alamayacağımı biliyorum. Ve yasal olarak bir Hıristiyan ya da Yahudi'yle evlenemeyeceğimi de biliyorum. Clara Maria Katolik. Hem de batıl inançları olan bir Katolik. "

“Yani gerçekten istemediğin ve sahip olamayacağın şeyi bırakmakta zorluk çekiyorsun, öyle mi?”

“Evet! Saçmalığımın tam ortasına nasıl da dalıyorsun, buna bayılıyorum. "

“Ve onu ve de onun sana tercih ettiği yakın arkadaşım seviyorsun öyle mi?”

“Bugüne kadar o arkadaşımı da severdim. Cherem’den sonra taşınmama yardım etti ve dün gece hayatımı kurtardı. İyi biri. Ve doktor olmayı planlıyor. ”

“Ama bunun üçünüzü de mutsuz edeceğini bilsen de, Clara Maria’nın onu değil seni arzulamasını istiyorsun. "

“Evet, doğru. ”

“Fakat sana ne kadar büyük arzu duyarsa, sana sahip olmamaktan

duyacağı mutsuzluk o kadar büyük olacak. ”

“Evet, bunu inkâr edemeyiz. ”

“Ama onu seviyor ve mutlu olmasını istiyorsun. Ve eğer o acı çekerse, sen de acı çekeceksin, değil mi?”

“Evet, evet, evet. Söylediğin her şey doğru. ”

“Son bir soru daha. Batıl inançları olan bir Katolik olduğunu söylüyorsun. Ve Katolikler ritüellere ve mucizelere bayılırlar. O halde senin Tanrı’nın Doğa olduğuna dair fikirlerini ve ritüel ve batıl inançları reddedişine nasıl tepki veriyor?”

“Bu fikirlerden ona asla bahsetmiyorum. ”

“Bunları reddedeceği ve seni de reddedeceği için mi?"

Bento başıyla onayladı. “Söylediğin her kelime doğru, Franco. Çok çaba

harcadım, özgür olmak için çok fazla şeyden vazgeçtim ve şimdi özgürlüğümden vazgeçip, Clara Maria'ya teslim oluyorum. Onu düşünürken, diğer daha yüce düşüncelere kendimi veremiyorum. Kendi kendimin efendisi değil tutkularımın kölesi olduğum çok açık. Aklım bana daha iyi olanı gösterse de, daha kötü olan şeyi takip etmek zorunda kalıyorum. ”

“Bu çok eski bir hikâye, Bento. Aşk bizi hep köleleştirmiştir. Kendini nasıl özgürleştireceksin?"

“Ancak duyusal hazlar, servet ve şöhretle bütün bağlarımı koparırsam özgür olabilirim. Eğer aklıma kulak vermezsem, tutkunun kölesi olmaya devam edeceğim. ”

“Fakat Bento. " dedi Franco ayağa kalkıp gitmeye hazırlanırken. “Aklın tutkuyla baş edemeyeceğini biliyoruz. "

“Evet. Bir duyguyu ancak daha güçlü bir duygu fethedebilir. Önümdeki görev çok açık: aklımı tutkuya dönüştürmeyi öğrenmeliyim. "

Clara Maria’nın onları beklediği müzik odasına yürürlerken, “Aklı tutkuya dönüştürmek. ” diye fısıldadı Franco. “Muazzam bir görev. Bir daha görüşmemizde ne kadar ilerleme kat ettiğini duymak isterim. ”

BERLİN -26 Mart 1923

> Baltık ailelerle anlaşmakta zorluk çekiyorum: negatif bir tavırları var gibi ve aynı zamanda başka hiçbir yerde görmediğim hir üstünlük, her şeyin efendisi olma havasına bürünüyorlar.
>
> Alfred Hitler, Alfred Rosenberg için.

Sevgili Friedrich,

Bir sonraki buluşmamızı üzülerek iptal etmek zorundayım. Bunu üçüncü kez yapacak olsam da lütfen benden tamamen vazgeçme. Seninle seanslara katılma arzumda tamamen ciddiyim ama benden talep edilen

şeyler aniden arttı. Geçen hafta Hitler benden Dietrich Eckart'ın yerine geçip, Völkischer Beobachter*’in yayın yönetmeni olmamı istedi. Hitler'le artık daha yakınız,* Zion Büyüklerinin Tutanaklarını *yayımlamam onu çok memnun etti. Bir ay önce cömert bir bağış sayesinde VB günlük olarak yayımlanmaya başladı ve şimdi tirajı 33, 000'e ulaştı (hu arada, gazeteyi Berlin’deki gazete bayilerinde bulabilirsin).*

Her gün haber yapacak başka bir kriz patlak veriyor. Her gün Almanya’nın geleceği sallantıda gibi görünüyor. Mesela, şu anda, onlardan suç tazminatı ödemelerini alabilmek için Fransa'nın Ruhr’u işgal edişiyle nasıl baş edeceğimize karar vermemiz gerekiyor ve günden güne artan enflasyon ülkemizi uçurumun kenarına sürüklüyor. Daha bir yıl önce 400 *mark değerinde olan bir Amerikan dolarının bu sabah yirmi bin marka yükseldiğine inanabiliyor musun? Münih'teki*

patronların işçilerine günde üç kez ödeme yaptığına inanabiliyor musun? Berlin'de de böyle mi? Kadınlar kocalarıyla birlikte işe gidiyor, sonra sabah yapılan ödemeyi alıp, fiyatlar artmadan koşup kahvaltılık alışveriş yapıyorlar. Ve öğle vakti tekrar gidip (artık daha yüksek olan) ödemeyi alıyor ve yine koşup öğle yemeği alıyor, dün dört sosis alınan yüz bin markla bugün üç sosis alınabiliyor. Ve piyasalar kapanıp, ertesi sabah borsa açılana kadar paranın güvende olduğu günün sonunda üçüncü kez ödeme (yine daha yüksek tutarda) yapılıyor. Bu tam bir skandal, tam bir trajedi.

Ve durum daha da kötüleşecek. Bence bu, tarihte görülen en büyük hiperenflasyon olacak; bütün Almanlar yoksullaşacak, tabii bu kâbustan kâr eden Yahudiler hariç. Yahudilerin şirket kasaları altın ve dövizle dolup taşıyor.

Bir yayıncı olarak o kadar meşgul *bir hayatım var ki, Berlin'e yirmi milyon marklık, on saat süren bir tren yolculuğu yapmak bir*

yana, öğle yemeği için ofisten bile çıkamıyorum. Lütfen bir rüzgâr seni Münih’e atarsa haber ver, burada buluşalım. Çok memnun olurum. Münih’te iş yapmayı hiç düşündün mü? Sana yardım edebilirim, sana verebileceğim bütün o ücretsiz reklamları düşün.

En içten selamlar, Alfred

Dr. Kari Abraham mektubu okudu ve tekrar Friedrich'e verdi. “Nasıl cevap vermeyi planlıyorsun?”

“Bilmiyorum. Bugün sizinle geçireceğim bir saati bunu konuşmak için kullanmak isterim. Alfred’i hatırlıyor musunuz? Birkaç ay önce, onunla yaptığım konuşmaları anlatmıştım. ”

“Zion Protokolleri’nin yayıncısı mı? Nasıl unutabilirim ki?”

“Herr Rosenberg'i o zamandan beri görmedin. Sadece birkaç mektup aldım. Ama gazetesi Völkischer

Beobachter’in dünkü sayısı var burada. Şu manşetlere bir bakın:

VİYANA GENELEVİNDE ÇOCUK TACİZİ BİRÇOK YAHUDİ OLAYA KARIŞTI

Manşetlere göz atan Dr Abraham başını tiksintiyle sağa sola salladı ve “Peki ya ‘Protokoller'e ne demeli?” diye sordu. “Okudun mu?”

“Sadece bazı parçaları ve bu kitabın bir aldatmaca olduğunu söyleyen birkaç eleştiri okudum. "

“Bariz bir aldatmaca, hem de tehlikeli bir aldatmaca. Hastan Rosenberg'in bunu bildiğine şüphem yok. Cemaatimdeki güvenilir Yahudi âlimler protokollerin Çar’ı Yahudilerin Rusya’yı ele geçirmeye çalıştığına ikna etmek isteyen, Serge Nilus

adlı itibarsız bir Rus yazar tarafından uydurulduğunu söylüyorlar. Protokoller'i okuyan Çar bir dizi kanlı pogroma girişmiş. ”

“O halde” dedi Friedrich: “Şunu sormak isterim; bu kadar fena eylemlerde bulunan bir hastaya nasıl terapi uygulayabilirim? Bunun tehlikeli bir şey olduğunu biliyorum. Karşı aktarımla nasıl başa çıkabilirim?”

“Karşı aktarımı terapistin hastaya verdiği nevrotik bir tepki olarak görmeyi tercih ediyorum. Bu vakada, duygularının rasyonel bir dayanağı var. Soruyu şöyle sormalısın; ‘Bütün nesnel standartlara göre, çok büyük yıkımlara yol açabilecek iğrenç, habis biriyle nasıl çalışabilirsin?”’

Friedrich danışmanının sözlerini düşündü. “İğrenç, habis. Ağır lallar. ”

“Haklısın Dr. Pfister; bunlar benim ifadelerim, senin değil ve gayet yerinde bir hamleyle başka bir konuya gönderme yaptığına eminim, danışmanın karşı aktarımı. Bu benim sana bir şeyler öğretmeme mani olabilir. Yahudi olmam benim bu ölümcül, Yahudi karşıtı bireyi şahsen tedavi etmemi imkânsızlaştırıyor. Ona karşı hislerinden biraz daha bahset bana. ”

“Yahudi olmamama karşın onun Yahudi karşıtlığı beni şahsen rahatsız ediyor. Ne de olsa, burada en yakın olduğum insanların hemen hemen hepsi Yahudi; analistim, siz ve enstitüdekilerin çoğu. ” Alfred'in mektubunu eline alıp, devam ediyor: “Bakın. Kariyer başarılarından nasıl da gururla bahsediyor ve benim de sevinmemi bekliyor. Ama ben gitgide daha çok rahatsız oluyor ve

sizin için, bütün uygar Almanlar için daha da korkuyorum. Onun şeytani biri olduğunu düşünüyorum. ldolü Hitler de şeytanın vücut bulmuş hali gibi. ”

“Bu senin sadece bir yanın. Ama onu görmeye devam etmek isteyen başka bir yanın daha var. Neden?”

“Daha önce konuşmuştuk bunu, geçmişini paylaştığım birini analiz etmeye duyduğum entelektüel ilgi. Ağabeyi ömür boyu arkadaşım oldu, Alfred’i de çocukluğundan beri tanıyorum. ”

“Ama Dr. Pfister, onun asla analiz edemeyeceğin çok açık. Uzakta yaşaması bile bunu imkânsız kılıyor. En iyi ihtimalle onu birkaç dağınık seans için görebilecek ve asla geçmişine dair derinlikli arkeolojik bir çalışma yapamayacaksın. ”

“Doğru. Bu fikirden vazgeçmeliyim. Başka nedenler olmalı. ” “Hatırlıyorum da, bana geçmişinin yok olduğunu hissettiğinden bahsetmiştin. Sadece arkadaşın, Alfred'in ağabeyi kalmış. İsmi neydi unuttum. ”

“Eugen. ”

“Evet, sadece Eugen Rosenberg ve bir de Eugen’in kardeşi Alfred var ama o pek sayılmaz çünkü onunla asla çok yakın olmamıştın. Annen baban öldü, kardeşin yok, önceki hayatınla hiçbir bağlantın yok, ne insanlar ne de mekânlarla. Bana sanki yaşlandığını ya da fani olduğunu inkâr ediyor ve yok olmayacak bir şey arıyorsun gibi geliyor. Umarım bunları kendi kişisel analizinde ele alıyorsundur?”

“Henüz değil. Ama yorumlarınız faydalı oldu. Eugen ya da Alfred’e

tutunarak zamanı durduramam. Evet, Dr. Abraham, Alfred'i görmenin iç çelişkilerimi çözmediğini açıkça ortaya koyuyorsunuz. ”

“Bu çok önemli, Dr. Pfister, tekrar edeceğim. Alfred Rosenberg'i görmen iç çelişkilerinizi çözemez. Bunların çözüleceği yer kendi analizindir. Öyle değil mi?”

Friedrich başıyla onayladı, pes etti.

“O halde yeniden soruyorum, onu neden görmek istiyorsun?” “Emin değilim. Onun tehlikeli, nefret yayan bir insan olduğunu kabul ediyorum. Fakat yine de onu şeytani bir adamdansa yan komşunun küçük oğlu olarak düşünüyorum. Onun şeytani değil, yanlış yönlendirilmiş biri olduğunu düşünüyorum. Şu ırksal saçmalıklara gerçekten inanıyor ve bütün düşünce ve eylemleri Houston Stewart Chamberlain'in

önermelerini tamamen tutarlı bir şekilde takip ediyor. Onun psikopat, sadist ya da şiddet dolu biri olduğuna inanmıyorum. Aslında biraz ürkek, hatta korkak biri. Kendine güveni yok, diğer insanlarla iyi ilişki kuramıyor ve kendini tamamen lideri Hitler'den sevgi görme ümidine teslim etmiş durumda. Kusurlarının farkında gibi duruyor ve sağaltıcı bir çalışma yapmaya şaşırtıcı bir şekilde hazır. ”

“O zaman sizin terapideki amacınız. . . ”

“Belki çok toy bir düşünce olabilir ama onu daha ahlaklı bir insan yapabilirsem dünyaya daha az kötülük yapacağı doğru değil mi? Bu hiçbir şey yapmamaktan daha iyi. Belki de o güçlü ve akıldışı Yahudi karşıtlığını çözmesine bile yardımcı olabilirim. ”

“Ah, eğer Yahudi karşıtlığını başarılı bir şekilde analiz edebilirsen Freud’un elinden kaçırdığı Nobel ödülünü alabilirsin. Bu meseleye nasıl yaklaşacağına dair fikrin var mı?”

“Henüz değil, daha çok yolum var ve bu kesinlikle hastanın değil benim amacım. "

“Peki, onun amacı ne? Ne istiyor?"

“Görünürdeki amacı Hitler ve diğer parti üyeleriyle daha iyi bir ilişki kurmak. Bundan daha ulvi bir amacı gizlice bulup çıkarmam gerekecek. "

“Gizlice bulup çıkarmak konusunda iyi misindir?”

“Daha acemiyim ama bir fikrim var. Ona Spinoza konusunda yol gösterdiğimi söylemiştim. Etik’in dördüncü bölümünde (tutkular köleliğinin üstesinden gelinmesine dair bölüm) ilgimi çeken bir cümle

var. Spinoza aklın tutkuyla baş edemeyeceğini ve aklı tutkuya dönüştürmeyi öğrenmemiz gerektiğini söylüyor. ”

“Hımm, ilginç. Bunu nasıl yapmayı öneriyorsun peki?”

“Aklımda kesin bir yöntem yok. Ama onun kendine dair merakını körüklemem gerektiğini biliyorum. Herkesin kendine dair yoğun bir merakı yok mudur? Herkes kendine dair her şeyi bilmek istemez mi? Ben istiyorum mesela. Alfred’in öz merakını ateşlemeye çalışmam lazım. ”

“ilginç bir terapi çerçevesi çizme yolu bu, Dr. Pfister. Orijinal bir yol. Umalım da işbirliği yapsın, ben sana yardımcı olmak için elimden geleni yapacağım. Ama argümanında bir hata var gibi geliyor bana. ”

“Nedir o?”

“Aşın genelleme. Terapistler farklıdır. Biz tuhaf varlıklarız. İnsanların çoğu zihne dair tutkulu merakımızı paylaşmıyor. Şimdiye kadar onun amacının seninkinden çok ama çok farklı olduğunu, sadece kendini Nazi arkadaşlarına daha çok sevdirmek istediğini duydum. Terapinin durumu hepimiz için daha da kötüleştirme tehlikesi barındırdığını unutma! Eğer Rosenberg'in Hitler’in onu daha çok sevmesini sağlayacak şekilde değişmesine yardımcı olursan, o zaman onu daha güçlü bir şeytana çevirirsin. ”

“Anlıyorum. Bana düşen görev, onun başka, tam tersi bir amacı kucaklamasına, kendini anlamasına ve Hitler’in sevgisine duyduğu çaresiz ve irrasyonel ihtiyaçtan kurtulmasına yardımcı olmak. ”

Dr. Abraham genç öğrencisine gülümsedi. “Kesinlikle. Bu heyecanını seviyorum Friedrich. Kim bilir, belki de yapabilirsin. Münih’te katılabileceğin toplantılar var mı bir bakâlim, böylece onunla orada fazladan seanslar yapabilirsin. "

***

Bayreuth, Ekim 1923

İşindeki yoğunluğuna rağmen Alfred, Houston Stewart Chamberlain’i ziyaret etme planına uydu ve Hitler’i de kolayca kendine katılmaya ikna eni. Chamberlain’in 19. Yüzyılın Temelleri Hitler'in de fitilini ateşlemişti ve Hitler hayatının sonuna kadar Chamberlein’in (Dietrich Eckart ve Richard Wagner’in yanı sıra) en

önemli akıl hocası olduğunu iddia edecekti.

Chamberlain Bayreulh’ta Wahnfried’te, Wagner’in devasa eski evinde karısı Eva, Wagner’in kızı ve seksen altı yaşındaki dul eşi Cosima’yla birlikte yaşıyordu. İki yüz kilometrelik yolculuk Alfred için son derece keyifliydi. Hitler'in ışıl ışıl yeni Mercedes’inde yaptığı ilk yolculuktu ve saatlerce Hitler’in tek ilgi odağı olma fırsatı yakalamıştı.

Bir hizmetçi onları karşıladı ve üst kata çıkardı. Chamberlain bacakları mavi yeşil ekose bir battaniyeyle örtülmüş bir halde tekerlekli sandalyede oturuyor ve Wagner malikânesinin iç avlusuna açılan büyük bir pencereden dışarı bakıyordu. Kısmi felce yol açan esrarengiz bir sinirsel hastalıktan mustarip olan ve konuşmakta zorluk çeken

Chamberlain yetmişine gelmişti ama çok daha yaşlı gösteriyordu; cildinde lekeler vardı, gözleri boş boş bakıyordu ve yüzünün yarısı çarpılmıştı. Gözlerini Hitler’e diken Chamberlain söylenenleri zaman zaman başıyla onaylıyor ve Hitler’in söylediklerini kavrıyor gibi görünüyordu. Rosenberg’e hiç bakmıyordu. Hitler öne eğildi, ağzını Hitler Chamberlain’in kulağına yaklaştırdı ve “On *Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri* adlı o müthiş kitabınızdaki” dedi: “Şu sözlere çok önem veriyorum; ‘Alman ırkı Yahudilerle ölümcül bir savaş içindedir ve bu savaş sadece topla tüfekle değil, insan hayatı ve toplumunun içerdiği bütün silahlarla sürdürülmelidir. ”' Chamberlain başıyla onayladı ve Hitler devam etti: “Herr Chamberlain, söz veriyorum bu savaşı sizin için sürdürecek adam benim. ” Ve sonra uzun uzadıya

yirmi beş maddelik parti programından ve Avrupa'yı Yahudilerden arındırmak konusundaki sarsılmaz kararlığından söz etti. Chamberlain de ara sıra başıyla onaylayıp, “Evet, evet” diye cıyakladı.

Daha sonra Hitler Cosima Wagner’le baş başa konuşmak için odadan çıktığında Rosenberg Chamberlain’le baş başa kaldı ve on allı yaşındayken tıpkı Hitler gibi On Dokuzuncu Yüzyılın Temelleri’nden büyülendiğini ve Chamberlain’e çok şey borçlu olduğunu söyledi. Sonra da tıpkı Hitler gibi eğilip kulağına yaklaşarak, sır verir gibi fısıldadı: “Sizin eserinizin yirminci yüzyıldaki devamı olacağını ümit ettiğim bir kitap yazıyorum. ” Chamberlain muhtemelen gülümsedi, yüzü o kadar çarpıktı ki, tam olarak anlaşılmıyordu. Alfred devam etti:

“Fikirleriniz ve sözleriniz kitabımın her sayfasında olacak. Daha yeni başlıyorum. Beş yıllık bir proje olacak bu, yapılacak çok şey var. Fakat son bölüm için bir pasaj yazdım: ‘Uyanış sembolü (yeniden dirilişin işareti olan gamalı hacı taşıyan bayrak) Reich’in tek hâkim inancı haline geldiğinde

Almanların kutsal saatleri yeniden doğacak. ”’ Chamberlain’den bir homurtu yükseldi. Muhtemelen, “Evet, evet" diyordu.

Alfred sandalyesine oturdu ve etrafına bakındı. Hitler hala ortalıkta yoktu. Alfred yine Chamberlain'in kulağına eğildi: “Sevgili öğretmenim, bir konuda yardımınıza ihtiyacım var. “Spinoza Problemi” konusunda. Bu Amsterdam’lı Yahudi’nin ölümsüz Goethe de dâhil en büyük Alman düşünürleri tarafından el üstünde tutulan eserleri nasıl yazmış

olabileceğini söyler misiniz bana? Nasıl mümkün olabilir bu[7]” Chamberlain gergin bir şekilde başını hareket ettirdi ve Rosenberg'in ancak ja, ja” kelimelerini anlayabildiği çarpık çurpuk sesler çıkardı ve kısa bir süre sonra da derin bir uykuya daldı.

***

Geri dönüş yolculuğunda Alfred ve Hitler Chamberlain'den pek bahsetmediler zira Alfred’in farklı bir gündemi vardı: Hitler'i partinin harekete geçme vaktinin geldiğine ikna etmek. Hitler'e temel gerçekleri hatırlattı. “Kaos Almanya’yı sarıp sarmalıyor. " dedi. “Enflasyon kontrolden çıkıyor. Dört ay önce bir dolar yetmiş beş bin mark değerindeydi, dün ise yüz

elli milyon marka yükseldi. Dün köşedeki manav bir kilo patates için doksan milyon Alman markı istiyordu. Ve şunu da biliyorum ki, çok yakında hazinedeki para basma makineleri bir trilyon marklık banknotlar basmaya başlayacak. "

Hitler bıkkın bir ifadeyle başını salladı. Bunları Alfred'den defalarca dinlemişti.

“Ve her yerde patlak veren darbelere bir baksana. " diye devam etti Alfred. “Saksonya’daki komünist darbe, Doğu Prusya’daki Reichswehr komünist rezerv darbesi Berlin’deki Kapp darbesi, Ren bölgesindeki ayrılıkçı darbe. Ama asıl patlamaya hazır barut fıçısı Münih ve Bavyera.

Münih Berlin’deki hükümete karşı çıkan bir sürü sağcı partiyle dolu ama bunlar arasında en güçlü ve en organize olan biziz. Zamanımız geldi' Halkı gazetemizde üst üste yayımladığım yazılarla galeyana

getirip, partimizin yapacağı büyük bir harekete hazırladım. ”

Hitler hala kararsız gibiydi. Alfred üsteledi: “Zamanın geldi. Şimdi harekete geçmelisin yoksa bu en uygun anı kaybedeceksin. ”

Araba Völkischer Beobachter’in ofis binasına ulaştığında Hitler sadece “Düşünecek çok şey var, Rosenberg. ” demekle yetindi.

Birkaç gün sonra Hitler Alfred’i ofisinde ziyaret etti ve yüzünde büyük bir gülümsemeyle, Houston Stewart Chamberlain'den gelen mektubu sallayıp, bazı kısımlarını yüksek sesle okudu:

Eylül 1923

Saygıdeğer ve sevgili Herr Hitler:

Benim için konuşmanın ne kadar zor olduğunu gördükten sonra, bu hamleye şaşırmanız son derece

doğal. Ama içimdeki, size birkaç kelime etme dürtüsüne engel olamıyorum.

Ağustos 19l 4’te bu sinsi *hastalığın darbesini ilk yediğim o kader belirleyici günden bu yana uyumadığım kadar* uzun *ve dinlendirici bir uyku uyumama sebep olan sizin, halkı uykusundan ve yavan rutinlerinden uyandırmakta bu kadar olağanüstü bir başarıya sahip olmanızın nedenini merak ediyordum. Şimdi varlığınızın tanımlayıcı özelliğinin tam da bu olduğuna inanıyorum; gerçek bir uyandırıcı aynı zamanda gerçek bir huzur vericidir. . .*

Bana huzur vermenizin gözleriniz ve el hareketlerinizle çok alakası var. Gözünüz neredeyse bir el gibi hareket ediyor: insanı yakalıyor ve bir daha da bırakmıyor ve herhangi bir anda konuşmanızı tek bir kişiye odaklamak gibi özel bir niteliğe sahipsiniz. Ellerinize gelince, öyle ifadeli hareket ediyorlar ki âdeta gözlerinizle yarışıyorlar. Böyle bir

adam acı çeken zavallı bir ruha huzur verir! Bilhassa da kendini Anavatanın hizmetine adadığında.

Ümitlerim -itiraf etmeliyim ki- dibe vurmuş olsa da, Almanlığa olan inancımda bir an olsun tereddüt etmedim. Bir hamlede ruh hâlimi dönüştürdünüz- En yardıma muhtaç olduğu anda Hitler'i doğurmuş olması Almanya'nın canlılığının kanıtıdır, eylemleriniz de bu kanıtı daha da güçlendiriyor zira bir insanın kişilik ve eylemleri birdir.

Rahatça uykuya daldım. Bir daha da hiçbir şey uyandıramadı beni. Tanrı sizi korusun!

Houston Stewart Chamberlain

"Konuşma becerisini geri kazanıp, bunları yazdırmış olmalı, şahane bir mektup. " dedi Alfred, bir yandan kıskançlığını gizlemeye çalışırken. Sonra da hemen ekledi:

“Ve siz bunu hak ettiniz, Herr Hitler. ”

“Şimdi sana birkaç gerçek haber vereyim. ” dedi Hitler. “Erich Ludendorff güçlerini bizimle birleştirdi!”

“Bravo! Bravo!” diye cevap verdi Alfred. Ludenforff, kibarca ifade etmek gerekirse, enteresan biriydi ama halen Dünya Savaşı Feldmareşali olarak bütün dünyada saygı görüyordu.

“Darbe fikrime katılıyor.” diye devam etti Hitler. “Diğer sağcı gruplarla, hatta monarşi yanlıları ve Bavyeralı ayrılıkçılarla birlikte güçlerimizi birleştirmemiz gerektiği konusunda bana katılıyor. 8 Kasım’da yapılacak akşam toplantısını basıp, Baveryalı hükümet yetkililerini kaçıracağız ve onları silah zoruyla beni liderleri olarak kabul etmeye zorlayacağız. Ertesi gün şehir merkezinden

savaş bakanlığına doğru devasa bir yürüyüş düzenleyeceğiz, hem rehinelerin hem de Feldmareşal Ludendorffun ününün yardımıyla Alman Ordusu’nu ele geçireceğiz. Sonra Mussolini’nin Roma’ya ilerleyişini taklit ederek, Kızıl Berlin’e doğru yürüyüşe geçeceğiz ve Alman Demokratik Hükümeti’ni devireceğiz. ”

“Harika! Yola çıktık bile. ” Alfred o kadar coşkuluydu ki Hitler’in bu planı önerenin Alfred olduğunu görmezden gelmesini pek önemsemedi. Hitler’in hakkım teslim etmeden fikirlerini çalmasına alışıktı.

Ama her şey ters gitti. Darbe girişimi tam bir fiyaskoydu. 8 Kasım akşamı Hitler ve Alfred sağ partiler koalisyonunun toplantısına gittiler. Bu partiler daha önce hiçbir araya gelmemişlerdi ve bir noktada toplantı o kadar çığırından

çıktı ki Hitler düzeni sağlamak için masaya çıkıp, tavana ateş etmek zorunda kaldı. Daha sonra Naziler rehine olarak Baverya hükümeti üyelerini kaçırdılar. Fakat Nazi görüşlerini benimsediklerini düşünerek rehineleri doğru düzgün kontrol altında tutmadılar ve rehineler gece kaçtılar. Ama Hitler Lunderdorff'un vatandaşlar arasında bir ayaklanma yaratma ümidiyle sabahki devasa yürüyüşlerine devam etme yönündeki ısrarını kabul etti. Ludendorff ordu ve polisin üzerlerine ateş açmaya cüret edemeyeceğinden emindi. Rosenberg hızla ofise döndü ve VB'nin genel ayaklanma çağrısı yapan manşetlerini hazırladı. 9 Kasım 1923 sabahı erken saatlerde Hitler ve Rosenberg de dâhil çoğu silahlı olan iki bin kişilik bir kalabalık Münih'in merkezine doğru yürüyüşlerine başladılar. Ön

sırada Hitler, Dünya Savaşı’ndan kalma dikenli miğferi ve askeri üniformasını kuşanmış Feldmareşal Marshall Ludendorff, savaşta kazandığı madalyaları takmış olan popüler Dünya Savaşı yıldızı Hermann Göring ve yakın arkadaşı Hitler’le kol kola yürüyen Scheubner-Richter vardı. Rosenberg ikinci sırada, Hitler’in tam arkasında yürüyordu. Rudolf Hess ve (VB’nin günlük gazete olmasını sağlayan bağışçı) Putze Hanfstaegl Rosenberg’in arkasında yürüyordu. Birkaç sıra geride ise Nazi parti bayrağını taşıyan Heinrich Himmler vardı.

Açık bir meydana ulaştıklarında birliklerden oluşan bir barikat onları bekliyordu. Hitler bağırarak birliklere teslim olmalarım söyledi.

Birlikler ateş açtı ve bunu takip eden üç dakikalık çatışmada yürüyen kalabalık dağıldı. On altı

Nazi ve üç asker öldü. Feldmareşal Marshall Ludendorff hiç çekinmeden doğrudan barikatın üzerine yürüdü, tüfekleri kenara ittirdi ve onu koruma amaçlı olarak gözaltına almak zorunda oldukları için özür dileyen bir subay tarafından kibar bir şekilde karşılandı. Göring'in kasığına iki kurşun isabet etmişti ama sürünerek güvenli bir yere ulaştı ve kibar bir Yahudi doktora götürüldü. Doktorun kusursuz tedavisinden sonra hızla ülke dışına kaçırıldı. Hitler’le kol kola yürüyen Scheubner-Richter anında öldü ve Hitler’i kendisiyle birlikte yere düşürerek omzunun çıkmasına neden oldu. Ulrich Graf adlı bir muhafız Hitler’in üstüne düştü ve kurşunların hedefi olarak, Hitler’in hayatını kurtardı. Yanında duran kişi ölmesine karşın Alfred hiç yara almadı ve sürünerek katliamdan uzaklaştı, kaldırıma

ulaştı ve kalabalığa karıştı. Eve ya da ofise gitmeye cesaret edemedi, hükümet VB’yi süresizce kapattı ve gazete binasının önüne muhafızlar yerleştirildi. Alfred en sonunda yaşlı bir kadını evinde birkaç gün saklanmasına izin vermeye ikna etti ve geceleri de Münih’te dolaşıp yoldaşlarının akıbetini öğrenmeye çalıştı. Hitler ise büyük bir acı içersinde birkaç metre süründü ve orada bekleyen bir arabaya alınıp, bir parti doktoru eşliğinde Putzi Hanfstaengl'in evine götürüldü; omzu tedavi edildikten sonra çatı katına gizlendi. Tutuklanmadan hemen önce Alfred'e bir not yazdı ve Frau Hanfstaengl’den notu Alfred'e iletmesini istedi. Hanfstaengl ertesi gün Alfred'i buldu ve notu verdi; Alfred notu hemen açtı ve büyük bir şaşkınlık içinde şu cümleyi okudu:

SEVGİLİ ROSENBERG, ARTIK HAREKETİN LİDERİ SENSİN

ADOLF HİTLER

RIJNSBURG - 1662

Birkaç gün içinde Bento'nun korkusu dindi. Hızla atan nabzı, sıkışan göğsü ve uğradığı saldırı görüntüleri yok oldu. Kolayca nefes alması ve kendini kendi derisinin içinde güvende hissetmesi ne mutluluk verici bir rahatlamaydı! Hislerini kontrol altına alarak, saldırganın yüzünü gözünde canlandırabiliyor ve Franco'nun tavsiyesine uyarak, duvarda açıkça görülür bir şekilde asılı duran delinmiş siyah paltoya bakabiliyordu.

Suikast girişiminden ve Franco'nun ziyaretinden dört hafta sonra, korkuyu alt etme mekanizmaları üzerine düşünmeye başladı. Soğukkanlılığına nasıl tekrar kavuşmuştu? Saldırganı motive eden nedenleri daha iyi kavraması sayesinde değil mi? Bento bu açıklamaya meylediyordu, somut ve mantıklı geliyordu ona. Fakat

kavrayışın gücüne sıkı sıkıya bağlı kalışından şüphe ediyordu. Ne de olsa başlangıçta kavrayışı ona yardımcı olmamıştı, bu fikir ancak Franco geldikten sonra ehemmiyet kazanmıştı. Bunun üzerine daha fazla düşündükçe iyileşmesini sağlayan şeyi Franco'nun sunduğu daha da açıklık kazanıyordu. Biliyordu ki Franco geldiğinde olabileceği en kötü haldeydi ve sonra çok çabuk iyileşmeye başlamıştı. Ama Franco tam olarak ne sunmuştu? Muhtemelen en temel katkısı, korkusunun içeriğini dikkatle incelemesi ve Bento'nun saldırganının Yahudi olmasının Bento'yu bilhassa huzursuz ettiğini göstermesiydi. Yani Bento'nun halkından kopmasının yol açtığı üstü kapalı acı, korkuyu pekiştiriyordu. Bu Franco'nun sağaltıcı gücünü açıklayabilirdi; sadece akıl yürütme sürecine yardım etmekle kalmamış,

ayrıca ve muhtemelen daha da önemlisi, kendi varlığını sunmuştu, Yahudi varlığını.

Ve Franco Bento'yu tam olarak istemediği ve sahip de olamayacağı bir şeyi arzulamanın akıldışılığı ile yüzleştirerek o acı verici kıskançlığından da kurtarmıştı. Bento huzuruna adım adım yeniden kavuşmuş ve çok geçmeden de Clara Maria ve Dirk ile arkadaşlığını yeniden kurmuştu. Fakat Clara Maria bir gün Dirk'ün verdiği ince bir kolyeyi boynuna takıp çıkageldiğinde Bento'nun zihninde yine kara bulutlar dolaşmaya başladı. Clara Maria birkaç gün sonra Dirk'le nişanlandıklarını ilan ettiğinde ise bulutlar şiddetli bir kasırgaya dönüştü. Ama bu sefer akıl hüküm sürdü, Bento dengesini korudu ve tutkularının iki iyi arkadaşıyla ilişkisini koparmasına izin vermedi.

Bento yine de, saldırıdan sonra bütün gece elini tutan Clara Maria'nın o dokunaklı hatırasına sarılıyordu. Ayrıca Franco'nun omzunu sıkışını ve kardeşi Gabriel'le sık sık el ele tutuşmalarını da hatırlıyordu. Ama bedeni bunu ne kadar isterse istesin, artık hiç kimseye dokunamayacaktı. Bazen Clara Maria ya da çekici bulduğu Martha halasına dokunma ve onlara sarılma fantezileri zihnine sızıyordu ama bunları kolayca defediyordu. Geceleri çektiği özlem de başka bir sorundu; rüyalarının girişini tutan kapıları asla kilitleyemiyor ve geceleri pijamalarını lekeleyen o sperm akışını engelleyemiyordu. Bütün bunları elbette sessizliğinin en ücra köşelerine gizliyordu ama bunları Franco'yla paylaşsa vereceği cevabı tahmin edebiliyordu: "Bu her zaman böyle olmuştur, cinsel baskı

canlılığımızın bir parçasıdır; türümüzün devam etmesini sağlayan güçtür bu. "

Franco’nun Amsterdam’ı terk etmesi yönündeki tavsiyesinin ne kadar akıllıca olduğunu anlamasına karşın Bento aylarca daha

Amsterdam'da kalmaya devam etti. Dil becerileri ve uslamlama gücü, birçok Kolegiyant'm İbranice ve Latince belgelerin çevirisinde ondan yardım istemesine yol açıyordu. Çok geçmeden Kolegiyantlar arkadaşı Simon de Vries başkanlığında bir felsefe kulübü kurdular ve düzenli olarak bir araya gelip, Bento’nun geliştirdiği fikirleri tartışmaya başladılar.

Fakat onu takdir eden ve gitgide büyüyen bu tanıdık çemberi özsaygısını artırsa da, çok vaktini alıyor ve bütün dikkatini içinde filizlenen düşüncelere vermesini

zorlaştırıyordu. Daha sakin bir hayat sürme isteğinden Simon des Vries'e bahsetti ve Simon çok geçmeden, diğer felsefe kulübü üyelerinin de yardımıyla Rijnsburg'de kalabileceği bir ev ayarladı. Rhine'ın kenarında, Amsterdam'dan kırk kilometre uzaklıkta küçük bir kasaba olan Rijnsburg sadece Kolegiyant hareketinin merkezi olmakla kalmayıp, artık Latinceye tamamen hâkim olan Bento'nun felsefe derslerine katılabileceği ve diğer akademisyenlerle birlikte vakit geçirebileceği Leiden Üniversitesi'ne de çok yakındı.

Bento Rijnsburg'ü çok sevdi. Ev, bakımlı bir elma bahçesine bakan çok sayıda bölmeli penceresi olan sade, taş bir evdi. Giriş duvarında birçok Kolegiyant'ın dünyanın haline dair memnuniyetsizliğini dile getiren kısa bir şiir yazılıydı:

Ah *ah, eğer bütün insanlar bilge olsaydı*

Ve daha iyi niyetli olsaydı

Dünya bir cennet olurdu

Şimdi büyük ölçüde bir cehennem!

Bento'ya verilen yaşam alanı zemin kattaki iki odadan ibaretti; birinde çalışma masası, büyüyen kütüphanesi ve sayvanlı karyolası, daha küçük olan diğerinde ise mercek yontma aletleri bulunuyordu. Evin açık, ortak bir mutfak, oturma odası ve üst kattaki, dik bir merdivenle çıkılan bir yatak odasından oluşan diğer yarısında ise cerrah Dr. Hooman ve karısı yaşıyordu.

Bento genellikle Dr. Hooman ve dost canlısı eşi ile birlikte yediği akşam yemekleri için fazladan bir ücret ödüyordu. Bazen tek başına

yazarak ve mercek yontarak geçirdiği uzun günlerden sonra onlarla birlikte olmak için can atıyor ama kendini bilhassa bir fikre kaptırdığı zamanlarda eski alışkanlıklarına geri dönüyor ve yemeğini günlerce odasında yiyip, arka bahçedeki verimli elma ağaçlarını izliyor, düşünüyor ve yazıyordu.

İlk yıl son derece sorunsuz geçti. Ama bir Eylül sabahı Bento huzursuz, bitkin ve keyifsiz uyandı. Fakat yine de bir müşteriye teleskop mercekleri teslim etmek için Amsterdam’a gitme planını bozmamaya karar verdi. Dahası, Kolegiyant Felsefe Kulübü'nün başkanı Siman de Vries Bento’nun yeni kitabının ilk kısmının tartışılacağı bir toplantıya katılmasını istemişti. Bento, Simon’ın son mektubunu

çantasından çıkardı ve tekrar okudu.

Çok Saygıdeğer Arkadaşım,

Gelişini sabırsızlıkla bekliyorum. Bazen ayrı düştüğümüz, aramızda bu kadar büyük bir mesafe olduğu için talihsizliğimden yakmıyorum.

Doktor Hooman seninle aynı çatı altında yaşadığı, öğle yemeklerinde, akşam yemek*lerinde ve çıktığınız yürüyüşlerde seninle en güzel konuları konuşabildiği için çok ama çok mutlu olmalı. Fakat senden bedensel olarak uzak olsam da özellikle de yazılarını okur ve başkalarına iletirken zihnimde sık sık beliriyorsun. Ama yazıların kulübümüzün bütün üyeleri nezdinde çok açık olmadığı için yeni bir toplantı dizisi başlattık ve zor pasajları açıklamanı sabırsızlıkla bekliyoruz, böylece senin rehberliğin altında, hakikati batıl inanç sahibi dindarlara karşı daha iyi savunabilir ve bütün dünyadan gelen saldırılara daha iyi göğüs gerebiliriz.*

Kendini sana adamış olan,

S. J. DE VRIES

Mektubu katlarken Bento hem keyif hem de huzursuzluk duydu. Simon'ın güzel sözleri onu keyiflendirmişti ama ona hayran bir dinleyici kitlesini özlediğinden emin değildi. Rijnsburg'a taşınmak hiç şüphesiz akıllıca bir karardı. Fakat Amsterdam'dan daha da uzaklaşmak daha akıllıca olabilir diye düşündü.

Oegstgeest'e giden kısa yolu yürüdü ve oradan 21 stuiver vererek, yolcuları doğrudan Amsterdam'a çıkan yeni açılmış küçük Trekvaart kanalına götüren, atla çekilen bir mavna olan sabah Trekschuit'ine bindi. Birkaç stuiver daha vererek kamarada oturabilirdi ama güneşli güzel bir gündü ve güvertede oturmayı tercih edip,

ertesi gün Simon'ın Felsefe Kulübü'nde tartışılacak olan “Aklın Düzeltilmesine İlişkin İnceleme" adlı yazısının başlangıç kısmını tekrar okudu. Kendi kişisel mutluluk arayışını betimleyerek başlamıştı yazıya.

Deneyimlerim bana olağan toplumsal yaşam çevresinin anlamsız ve nafile olduğunu öğrettikten, korktuğum şeylerin, zihin bunlardan etkilenmediği sürece kendi içlerinde ne iyi ne de kötü olduklarını gördükten sonra, nihayet sadece zihni etkileyecek ve diğer her şeyi dışarıda bırakacak kadar kendini açık edecek gerçek bir ‘iyi'nin; aslında, keşfedip ulaştığımda daimi, yüce ve bitimsiz bir mutluluğa kavuşmama olanak tanıyacak bir şeyin olup olmadığını soruşturmaya karar verdim.

Sonra da en yüce iyinin servet, şöhret ve duyusal hazlardan oluştuğu yönündeki kültürel inançlarına bağlı kaldığı sürece amacına ulaşamayacağını anlatıyordu. Bu şeylerin insan sağlığı için iyi olmadığında ısrar ediyordu. Bu üç dünyevi şeyin handikaplarına dair yorumlarını dikkatle okudu.

Duyusal hazlar karşısında zihin, sanki yüce iyiye hakikaten ulaşılmış gibi büyülenip, uyuşur, öyle ki başka bir şey düşünemez hale gelir; böyle bir haz karşılandığında bunu aşırı bir melankoli izler ve zihin büyülenmek yerine alt üst olup, körleşir.

Şöhret karşısında ise zihin kendini daha da çok kaptırır zira şöhretin her zaman başlı başına iyi olduğu ve bütün eylemlerin yöneldiği nihai amaç olduğu düşünülür. Dahası,

zenginlik ve şöhrete ulaşıldığında, bunu, duyusal hazlarda olduğu gibi bir pişmanlık takip etmez, daha fazla elde ettikçe aldığımız keyif daha da artar ve bunun sonucunda hem şöhret hem de zenginliği daha da arttırmaya kışkırtılırız; diğer yandan, eğer ümitlerimiz boşa çıkarsa, en derin hüzne gömülürüz.

Şöhretin bir handikabı daha var: ateşli takipçilerini hayatlarını diğer insanlara göre düzenlemeye, onların kaçındıkları şeylerden kaçınıp, onların arzuladıkları şeyi arzulamaya zorlar.

Bento başını evet der gibi salladı, şöhret sorununa dair yaptığı tanımlamadan bilhassa memnun kalmıştı. Şimdi sıra çözümdeydi. Kesin ve alışıldık bir şeyden belirsiz bir şey için vazgeçmekte çektiği zorlukları ifade ediyordu. Sonra da, sabit, değişmez bir şey aradığı için bu şeyin doğası gereği belirsiz

olmadığını, sadece buna ulaşma yolunun belirsiz olduğunu söyleyerek bu fikri rafine etmişti. Savlarının ilerleyişinden memnun olmasına karşın okumaya devam ettikçe rahatsızlık duymaya başladı. Muhtemelen bu pasajlarda kendisiyle ilgili gereğinden fazla şey söylemiş, ifşa etmişti:

Böylece çok vahim bir durumda olduğumu algıladım ve var gücümle, her ne kadar belirsiz olursa olsun bir çare aramak için kendimi zorladım; ölümcül bir hastalıkla mücadele eden hasta bir adamın eğer çare bulunmazsa ölümün kendisini beklediğini gördüğünde var gücüyle bir çare aramak zorunda kalması gibi; zira tek ümidi budur.

Okudukça yüzü kızardı ve kendi kendine mırıldanmaya başladı. “Bu felsefe değil. Çok kişisel. Ne yaptım ben? Duyguları harekete

geçirmeye yönelik tutkulu bir tartışma bu sadece. Gelecekte Bento Spinoza'nın, arayışının, korkuları ve ümitlerinin görünmez olacağına söz veriyorum. . . Hayır sözden de fazlası, yemin ediyorum. Eğer okuru tamamen savlarımın iç mantığı ile ikna edemiyorsan, yanlış yoldayım demektir. "

İnsanların servet, şöhret ve duyusal haz için her şeyi, hatta hayatlarını bile nasıl feda ettiklerini anlatan pasajları okumaya devam ettikçe, başını evet anlamında salladı. Şimdi sıra kısa, güçlü pasajlarla çözüm sunmaya gelmişti.

(1) Bütün bu kötülükler, mutluluk ve mutsuzluğun tamamen sevdiğimiz nesnenin niteliğine bağlı hale getirilmesinden kaynaklanıyor.

(2) Bir şey sevilmediğinde buna dair hiçbir tartışma

yaşanmayacaktır; üzüntü, nefret, kısacası zihni rahatsız eden hiçbir şey hissedilmeyecektir.

(3) Bütün bunlar, daha önce bahsedilen türde fani şeylere duyulan sevgiden kaynaklanmaktadır.

(4) Ama ebedi ve ezeli bir şeye duyulan sevgi zihni hazla doldurur ve üzüntüden muaftır, dolayısıyla bu şeyi arzulamalı ve var gücümüzle aramalıyız.

Artık okuyamıyordu. Başı zonklamaya başlamıştı -bugün kesinlikle kendini iyi hissetmiyordu- ve gözlerini kapatıp, on beş dakika falan kestirdi. Uyandığında ilk gördüğü şey, kanalın kenarında yürüyen yirmi otuz kişilik bir grup oldu. Kimdi bunlar? Nereye gidiyorlardı? Trekschuit gruba yaklaşıp, sonra onları ardında bırakırken gözlerini onlardan alamadı. Simon De

Vries'in Amsterdam'daki evine bir saat uzaklıktaki bir sonraki durakta çantasını kapıp, mavnadan atladı ve yürüyen grubun olduğu yere doğru geri yürüdü; bu yaptığına kendi de şaşırmıştı.

Kısa süre içinde, Hollandalı işçi kıyafetleri içindeki adamların hepsinin yarmulke (kippa) taktıklarını görecek kadar yaklaşmıştı onlara. Evet, hiç şüphesiz Yahudi'ydiler ama onu tanımayan Aşkenazi Yahudileriydi. Daha da yaklaştı. Gruptakiler kanalın kenarındaki bir açıklıkta durup, liderlerinin etrafına toplaştılar. Hiç şüphesiz haham olan liderleri suyun kenarında ilahi okuyordu. Bento sözlerini duymak için gruba iyice yaklaştı. Ağır siyah kıyafetlerle kaplı yaşlı, tıknaz bir kadın Bento'ya dakikalarca baktı ve sonra yavaşça yanına geldi. Bento kadının buruşmuş yüzüne

baktı; o kadar nazik, o kadar anaçtı ki Bento'nun aklına annesi geldi. Ama hayır annesi bu kadının şimdi olduğundan daha genç bir yaşta ölmüştü. Bu kadın ancak anneannesi yaşında olabilirdi. Yaşlı kadın daha da yaklaştı ve “Bist an undzeriker?” (“Bizden biri misin?”) diye sordu.

Bento Aşkenazi Yahudileriyle yaptığı ticaret esnasında sadece birkaç parça Yiddiş kapmış olmasına rağmen, sorusunu tam olarak anladı fakat cevap veremedi. En sonunda kafasını sallayarak, “Sefarad” diye fısıldadı

“Ah, ir zayt an undzeriker. Ot iz a matone fun Rifke. ” (“O zaman bizden birisin. Al sana Rifke’den bir hediye. ”) Önlüğünün cebine uzanıp, Bento'ya büyük bir ekmek parçası uzattı ve kanala işaret etti.

Başını eğerek teşekkür etti ve yaşlı kadın uzaklaşırken, Bento alnına

vurdu ve kendi kendine mırıldandı: “Tashlich' şaşırtıcı. . . Roş Aşana bu, nasıl da unuttum?” ‘Tashlich” ayinini çok iyi biliyordu; Yahudi toplulukları yüzyıllardır su kenarlarında, suya ekmek atmalarıyla sona eren bir Roş Aşana ayini yaparlardı. Kutsal Kitap'taki sözler aklına üşüştü: “Bize yine acıyacaksın, / Çiğneyeceksin suçlarımızı ayak / altında. / Bütün günahlarımızı denizin / dibine atacaksın. ” (Mika 7: 19)

Bento haham'ı dinlemek için daha da yaklaştı; cemaatine, etrafını sarmış olan adamlar ve dış çemberde duran kadınlara geçen yılki bütün pişmanlıklarını, kibarca olmayan bütün davranışlarını ve bütün nahoş düşüncelerini, kıskançlık, kibir ve suçluluk hislerini düşünmelerini, bunlardan kurtulmalarını, bu değersiz düşünceleri tıpkı şimdi ekmeği denize attıkları gibi fırlatıp atmalarını söylüyordu. Haham ekmeğini suya attı ve hemen

ardından diğerleri de aynı şeyi yaptı. Bento bir an için ekmeği koyduğu cebine uzandı ama elini geri çekti. Ayinlere katılmaktan hoşlanmıyordu ve dahası, kanaldan çok uzakta duran bir seyirciydi sadece. Haham İbranice ilahiler okudu ve Bento bir refleks olarak sözleri onunla birlikte mırıldandı. Genel olarak hoş ve son derece hassas bir ayindi, kalabalık dönüp sinagoga doğru ilerlerken çoğu başıyla selam verip, “Gut Yontef’ (“Iyi Tatiller”) dedi. O da gülümseyerek karşılık verdi, “Gut Yontef dir” (“Size de iyi tatiller”). Yüzlerini sevmişti, iyi insanlara benziyorlardı. Görünüşleri kendi Sefarad cemaatindekilerden farklı olsa da, çocukken tanıdığı insanlara benziyorlardı. Basit ama düşünceliydiler. Birbirleriyle mutlu ve huzurluydular. Onları özlemişti. Onları hakikaten özlemişti.

Rifke'nin ekmeğinden küçük ısırıklar alarak Simon'ın evine doğru giderken yaşadığı bu deneyim üstüne düşündü. Geçmişin gücünü hafife aldığı çok açıktı. Geçmiş derin izler bırakır, kolayca silinemez, şimdiki zamana kendi rengini verir, duygu ve eylemler üzerinde devasa bir etkiye sahiptir. Bilinçli olmayan düşünce ve duyguların da nedensel ağın bir parçası olduğunu hiç olmadığı kadar net bir şekilde kavradı. Birçok şey açıklık kazandı: Franco'ya yüklediği sağaltıcı güç, "Tashlich" ayininin güçlü, tatlı çekiciliği, hatta sanki bütün tat zerreciklerini özümsemek ister gibi ağır ağır çiğnediği Rifke'nin ekmeğinin olağanüstü tadı. Dahası zihninde görünmez bir takvim olduğunu, Roş Aşana'yı unutmuş olsa da zihninin bir köşesinin bugünün yeni yılın başlangıcı olduğunu hatırladığını kesinkes biliyordu. Muhtemelen, bütün gün ona musallat olan kötü halin ardında yatan gizli bilgiydi bu. Bu düşünceyle birlikte üstündeki keyifsizlik ve ağırlık birdenbire yok oldu.

Amsterdam’a ve Siman de Vries’e doğru ilerlerken adımları hızlandı.

FRIEDRICH'İN OFİSİ,

OLIVAER PLATZ 3, Berlin – 1925

Zira bizi yargılayacak olan, beyler, sizler değilsiniz. Bu yargıyı ezeli tarih mahkemesi veriyor. . . İsterseniz bizi binlerce kez suçlu ilan edin, ezeli tarih mahkemesinin tanrıçaları gülümseyecek ve Devlet Savcısı'nın görüşlerini, mahkemenin kararını yırtıp atacaktır; zira o bizi temize çıkarıyor.

Adolf Hitler, 1924 Münih duruşmasında

yaptığı konuşmanın son cümleleri.

1 Nisan 1925'te VB günlük gazete olarak tekrar

çıkmaya başladı. Peki, bütün itiraz ve savlanma rağmen, kim tekrar editör yapıldı? Bence bugüne kadar Goebbels'ten sonra harekete en çok zara vermiş olan o dayanılmaz, dar kafalı, sahte mitoloji uzmanı, Yahudi karşıtı yarı Yahudi Rosenberg.

Ernst (Putzi) Hanfstaegl

Hitler'in notu beni tamamen afallattı. Al bak Friedrich, kendi gözlerinle görmeni istiyorum. Sürekli cüzdanımda taşıdım. Şimdi de zarfta tutuyorum, yırtılmaya başlıyor. ”

Friedrich zarfı büyük bir dikkatle eline aldı, açtı ve notu çıkardı.

SEVGİLİ ROSENBERG, ARTIK HAREKETİN LİDERİ SENSİN.

“Bu sana başarısız darbe girişiminden hemen sonra, iki yıl önce mi verildi?”

“Hemen ertesi gün, 10 Kasım 1923'te yazmış. ”

“Nasıl tepki verdiğini biraz daha anlat. ”

“Söylediğim gibi, afalladım. Onun beni halefi olarak seçeceği hiç aklıma gelmezdi. "

“Devam et. "

Rosenberg başını sağa sola salladı. “Ben. . . ” Bir an için nutku tutuldu, sonra kendine geldi ve laflar ağzından dökülmeye başladı: “Sarsılmıştım. Şaşırmıştım. Nasıl olabilirdi? Hitler bu nottan önce partiye liderlik etmemden hiç bahsetmemişti, notu yazdıktan

sonra da bir daha hiç bahsetmedi!”

“Hitler öncesinde ya da sonrasında bundan hiç bahsetmemişti. ” Friedrich bu garip düşünceyi hazmetmeye çalışıyordu ama Alfred'in duygularına odaklanmaya devam etti. Aldığı analiz eğitimi onu daha sabırlı biri yapmıştı. “Sesinde çok fazla duygu var, Alfred. Duyguları takip etmek önemli. Neler geliyor aklına?”

“Darbeyle birlikte her şey çöktü. Parti dağıldı. Liderler ya Hitler gibi hapishanede, ya Göring gibi yurtdışında ya da benim gibi gizli bir sığınaktaydı. Hükümet partiyi yasadışı ilan etti ve Völkischer Beobachter’i süresiz kapattı. Gazete daha birkaç ay önce açıldı ve ben de eski işime geri döndüm. ”

"Bütün bunları dinlemek istiyorum ama şimdilik nota dair duygularına

geri dön. Daha önce yaptığımız şeyi yap, notu ilk açtığın andaki sahneyi hayal et ve sonra da aklına ne gelirse söyle. ”

Alfred gözlerini kapattı ve odaklandı. “Gurur. Büyük bir gurur; diğerlerinden önce beni seçti, beni, beni. . . pelerinini bana devretti. Bu not benim her şeyimdi. Bu yüzden yanımda taşıyorum. Bana neden bu kadar güvenip, değer verdiğine dair hiçbir fikrim yoktu. Başka? Büyük bir haz. Muhtemelen hayatımdaki en gurur verici andı. Hayır, muhtemelen değil, kesinlikle en gurur verici andı. Bu yüzden onu çok sevmiştim. Ama sonra. . . ama sonra. . . ”

“Sonra ne, Alfred. Durma. ”

“Sonra her şey bok gibi oldu! O not. Her şey! En büyük sevincim hayatımın en büyük. . . . en büyük vebasına dönüştü. ”

“Sevinçten vebaya. Bu dönüşümdeki boşlukları doldur benim için. ” Friedrich yorumlarının gereksiz olduğunu biliyordu. Alfred akın akın konuşuyordu zaten.

“Detaylardan bahsetmek bugün bütün vaktimizi alır, çok fazla şey oldu. ” Alfred saatine baktı.

“Son üç yıla dair her şeyi anlatamayacağını biliyorum ama sıkıntını gerçekten anlamak için en azından bir özete ihtiyacım var. ”

Alfred Friedrich'in lüks ofisinin yüksek tavanlarına baktı ve düşüncelerini toparladı. “Nasıl söylesem? Temelde bu not bana imkânsız bir görev yüklemişti. Hepsi iktidar planları yapan, hepsi beni alt etmeye yönelik kişisel planlara sahip olan kindar adamlardan oluşan zavallı bir kadroya liderlik etmem isteniyordu. Hepsi sığ ve aptaldı, hepsi benim üstün zekâm

karşısında tehdit altında hissediyordu ve söylediklerimi kavrama yetisinden tamamen yoksundu. Partinin temsil ettiği ilkelerden bihaberdi hepsi. ”

“Peki ya Hitler? Senden partiye liderlik etmeni istemişti. O da destek olmadı mı?”

“Hitler mi? Beni tamamen afallatıyor ve hayatımı daha da zorlaştırıyordu. Partimizin dramını izlemedin mi?”

“Üzgünüm ama siyasi olayları pek takip etmiyorum. Alanımdaki yeni gelişmeler ve bana başvuran bütün o hastalar, özellikle de eski as-

kerler bütün vaktimi almaya devam ediyor. Ayrıca her şeyi senin bakış açından duymam daha iyi. ”

‘özetleyeceğim. Muhtemelen bildiğin üzere, 1923'te Baverya

hükümeti liderlerini Musolini’nin Roma’ya yürüyüşünü model alan büyük yürüyüşümüze katılmaya ikna etmeye çalıştık. Ama darbe girişimimiz tam bir fiyaskoydu. Bundan daha kötüsünün olamayacağını düşünüyor herkes. Kötü planlanmış ve kötü icra edilmişti ve ilk direniş belirtisi karşısında dağılıverdi. Hitler bana bu notu yazdığında Putzi Hanfstaengl’in çatı katında saklanıyordu, hemen yakalanabilir ve muhtemelen de sınır dışı edilebilirdi. Frau Hanfstaengl notu verirken neler olduğunu anlattı. Üç araba dolusu polis eve gelmiş, Hitler cinnet geçirmiş ve silahını sallayarak o domuzlar onu yakalamadan önce kendini vuracağını söylemiş. Neyse ki kocası Frau’ya jujutsu öğretmişmiş ve Hitler yaralı omzuyla onunla baş edememiş. Frau silahı Hitler'in elinden zorla almış ve iki yüz

kiloluk devasa bir un varilinin içine fırlatmış. Bana hızla bir not yazdıktan sonra Hitler uslu uslu hapishaneye gitmiş. Herkes kariyerinin sona erdiğini düşünüyordu. Hitler bitmişti, artık milletin maskarası olmuştu.

“Ya da öyle görünüyordu. Ama gerçek dehası işte bu en dip noktada ortaya çıktı. Fiyaskoyu saf altına çevirdi. Dürüst olacağım, bana bok gibi davrandı. Yaptığı şeyler beni mahvetti ama şu anda onun dünyanın kaderini belirleyecek bir adam olduğuna her zamankinden daha fazla inanıyorum. ”

“Açıklasana biraz, Alfred. ”

“Kurtuluş anı duruşmada gerçekleşti. Duruşmada diğer bütün darbeciler ihanet suçlamasını korkakça reddettiler. Bazılarına hafif cezalar verildi, mesela Hess yedi ay ceza aldı.

Dokunulmaz Feldmareşal Ludendorff gibi bazıları ise suçlu bulunmadı ve anında serbest bırakıldı. Ama sadece Hitler ihanet suçlamasını kabul etmekte ısrar etti ve duruşmada yaptığı dört saatlik mucizevi bir konuşmayla yargıçları, izleyicileri ve Almanya'nın bütün büyük gazetelerinden gelen muhabirleri büyüledi. Bu onun için en büyük andı, onu bütün Almanlar'ın gözünde kahramanlaştıran bir andı. Eminim bundan haberdarsındır, öyle değil mi?”

“Evet. Bütün gazeteler duruşmayı haber yaptı ama konuşmasını okumadım. ”

“Suçlu olmadığını iddia eden diğer bütün zayıf karakterlilerin aksine, suçunu defalarca ilan etti. ‘Eğer' dedi, ‘eğer cesur Alman Ordusu’nu sırtından bıçaklayan Kasım suçlularından oluşan bu hükümeti devirmek büyük bir ihanetse, o zaman ben suçluyum. Eğer Alman ulusunun yüce görkemini yeniden

tesis etmeyi istemek ihanetse, o zaman ben suçluyum. Eğer Alman ordusunun şerefini yeniden tesis etmeyi istemek ihanetse, o zaman ben suçluyum. ’ Yargıçlar o kadar duygulanmıştı ki onu tebrik ettiler, elini sıktılar ve beraat ettirmek istediler ama ettiremediler. Hitler ihanetten suçlu olduğunda ısrar ediyordu. Sonuçta onu Landsberg’deki asgari güvenlikli hapishanede beş yıla çarptırdılar ama özel bir afla daha erken serbest bırakılacağı konusunda onu temin ettiler. Böylece, olağanüstü bir öğle vaktinde Hitler küçük çaplı, maskara bir siyasetçiden, evrensel olarak saygı gören bir ulusal bir hgüre dönüştü. ”

“Evet, isminin artık herkesçe bilindiğini fark ettim. Beni bilgilendirdiğin için teşekkürler. Aklıma takılan, geri dönmek

istediğim bir şey var, kullandığın o ağır veba kelimesi. Adolf Hitler'le aranda neler oldu?”

“Ne olmadı ki? En son olan şey (ki benim burada olmamın gerçek nedeni budur) beni uluorta aşağılamasıydı. Yine o büyük öfke nöbetlerinden birini geçiriyordu ve beni acımasızca beceriksizlikle, sadakatsizlikle ve sözlükteki bütün suçlarla itham etti. Daha fazla ayrıntı isteme benden. Bunu bloke ettim ve insanın bulanık bir kâbusu hatırlaması gibi sadece parçalarını hatırlıyorum. İki hafta oldu ve hala kendime gelemedim. ”

“Ne kadar sarsılmış olduğunu görebiliyorum. Bu öfke nöbetini ne tetikledi peki?’’

“Parti politikası. 1924 meclis seçimlerine bazı adaylar sokmaya karar verdim. Geleceğimizin bu yönde olduğu çok açık. Felaketle sonuçlanan darbe girişimi

parlamenter sisteme girmekten başka bir seçeneğimiz olmadığını göstermişti. Partimizin itibarı ayaklar altındaydı ve seçime girmezsek parti tamamen dağılacaktı. NSDAP yasadışı ilan edildiği için, üyelerimizin Feldmareşal Ludendorff önderliğinde farklı bir partide güçlerini birleştirmesini teklif ettim. Landsberg hapishanesine yaptığım ziyaretlerden birinde bunu Hitler'le uzun uzadıya tartıştım. Haftalarca karar vermeyi reddetti ama nihayet bana karar verme yetkisi verdi. O hep böyledir, politika konusunda bir karar vermek yerine, kararla boğuşmayı alt kademedekilerden birine bırakır. Tercihimi yaptım ve seçimlerde de iyi sonuç aldık. Fakat sonra Ludendorff onu kenara itmeye çalıştığında, Hitler kararımı açıkça kınadı ve onun adına kimsenin konuşamayacağını ilan

ederek, bütün yetkiyi benden aldı. ”

“Bana öfkesi yön değiştirmiş öfke gibi geliyor, yani yanlış yönlendirilmiş ve başka kaynaklardan, özellikle de gücünü kaybetme olasılığından beslenen bir öfke. ”

“Evet, evet, Friedrich. Kesinlikle. Hitler şu anda sadece ve sadece tek bir şeyle ilgileniyor, liderlik konumuyla. Temel ilkelerimiz de dâhil başka hiçbir şeyin önemi yok. Landsberg’de on üç ay kaldıktan sonra salıverildiğinden beri çok değişti. Bakışları uzaklara dalıp gidiyor, sanki diğerlerinin göremediği bir şeyler görüyormuş, sanki dünyevi meselelerin ötesine geçmiş gibi. Ve şimdi herkesin ona ‘Führer’ demesini istiyor. Benden kelimelerle ifade edilemeyecek ölçüde uzaklaştı. ”

“Son görüşmemizde senden uzaklaştığını hissettiğinden, diğerlerine daha yakın davrandığını gördüğünde ne kadar kırıldığından bahsetmiştin, Göring miydi söz ettiğin kişi?”

“Evet, kesinlikle. Ama şimdi olay çok daha büyüdü. Halkın içinde kendini herkesten uzak tutuyor. Ve bu Göring denilen hödük sorunun büyük bir parçası. Yalaka, arabozucu ve küfürbaz olması bir yana, herkesçe bilinen uyuşturucu bağımlılığı da utanç verici. Halka açık toplantılarda her saat başı ilaç kutusunu çıkarıp, bir avuç dolusu hap yuttuğunu duydum. Onu Parti'den atmaya çalıştım ama Hitler'in onayını alamadım. Aslında bugün burada olmanın bir diğer sebebi de Göring. Hala ülke dışında olmasına rağmen, güvenilir kaynaklardan, Hitler’in yokluğunda partiye liderlik etmem için beni

düşünülebilecek en uygunsuz aday olduğum için kasten seçtiği söylentisini yaydığını duydum. Başka bir deyişle, o kadar beceriksiz olacaktım ki Hitler'in kendi güç ve konumu tehdit altında olmayacaktı. ” Alfred sandalyesine gömüldü ve elleriyle gözlerini kapattı. “Yardımına ihtiyacım var. Seninle konuşmanın hayalini kurup durdum. ”

“Benim ne söylediğimi ya dane yaptığımı hayal ediyorsun peki?" “Orada tıkanıyorum. Hiç o kadar ileri gitmedim. ”

“Benim seninle acım dindirecek bir şekilde konuştuğumu hayal etmeye çalış. Söyle bana, söyleyeceğim en iyi şey ne olurdu?” Bu Friedrich’in en sevdiği oyunlardan biriydi zira her zaman, terapist-hasta ilişkisine dair daha derinlikli bir soruşturmaya yol açardı. Ama bugün değil.

“Hayır, yapamam bunu. Senden duymalıyım. "

Alfred'in çok fazla düşünemeyecek kadar gergin olduğunu gören Friedrich ona elinden geldiğince destek olmaya çalıştı. “Alfred, sen konuşurken ne düşündüğümü söyleyeyim. Her şeyden önce, üzerindeki yükün ağırlığını hissettim. Bu tam bir korku hikâyesi. Sanki bir engerek yılanının yuvasına düşmüşsün ve herkes sana haksız ve acımasızca davranıyor gibi. Ve dikkatle dinlememe rağmen, herhangi bir kaynak tarafından onaylandığını duymadım. ”

Alfred derin bir nefes verdi. “Durumu anladın bile. Anlayacağını biliyordum. Başka hiç kimse yaptığım şeyleri onaylamıyor. Seçim konusunda doğru bir karar verdim ve şimdi Führer tam olarak benim önerdiğim yolda ilerliyor.

Ama asla, asla övücü bir söz duymuyorum. ” “Hayatındaki hiç kimseden mi?”

“Karım Hilda’dan duyuyorum, kısa süre önce evlendim ama onun övgüleri önemli değil. Sadece Hitler'in lafları önemli. ”

“Sana bir şey soracağım, Alfred. Bu gördüğün kötü muamele, acımasız söylentiler, Hitler’in seni küçük düşüren tiradı, bu onaylanma yoksunluğu, bütün bunlara neden katlanıyorsun? Seni buraya kilitleyen, daha fazlasını istemeni sağlayan şey ne? Kendine neden daha iyi bakmıyorsun?”

Alfred sanki bu sorunun geleceğini tahmin ediyormuş gibi başını sağa sola salladı. “Banal laflar etmekten hoşlanmıyorum ama yaşamak zorundayım. Paraya ihtiyacım var. Başka ne yapabilirim ki? Radikal bir gazeteci olarak tanınıyorum ve başka bir iş şansım yok. Aldığım

mimarlık eğitimi bana iş sağlamaz. Bitirme projemin bir krematoryum tasarımı olduğunu söylemiş miydim?”

Friedrich başını hayır anlamında sallayınca Alfred devam etti: “Korkarım Katolik Baverya’da hiç kimse daha fazla krematoryum inşa etmeye can atmıyordur. Hayır, başka bir iş seçeneğim yok. ”

“Ama kendini Hitler'in boyunduruğu altına alman ve bu kadar kötü muameleye dayanıp, bütün özsaygının Hitler’in ruh haline göre artıp azalmasına izin vermen istikrar ve refahın için iyi bir reçete değil. Onun sevgisi senin için neden bu kadar çok şey ifade ediyor?”

“Ben olaya böyle bakmıyorum. Onun sadece sevgisini değil, yardımını da istiyorum. Benim raison d'etre’ım (varoluş nedenim) ırksal arınmadır. Bunun benim hayatımın uğraşı olduğuna bütün

kalbimle inanıyorum. Eğer Almanya'nın tekrar ayağa kalkmasını istiyorsam, eğer Yahudilerden arınmış bir Almanya ve Avrupa istiyorsam, o zaman Hitler'in yanında kalmalıyım. Bunları ancak onun aracılığıyla gerçekleştirebilirim. ”

Friedrich saate baktı. Daha çok vakit vardı çünkü çifte seans yapmaya karar vermişlerdi ve ertesi gün de çifte seans yapacaklardı. “Alfred, Hitler'in sana karşı davranışlarını değiştirmesi üzerine düşündüm. Sanırım bunun genel tutumundaki değişimle, bir vizyoner pozu takınmasıyla alakası var. Kendini yeniden yaratmaya, hayattan daha büyük olmaya çalışıyor gibi görünüyor. Ve sanırım kendini, altı üstü sıradan bir insanken tanımış olan herkesten uzaklaştırmaya çalışıyor. Muhtemelen kendini senden

uzaklaştırmasının ardında da bu yatıyor. ”

Alfred bunun üzerine düşündü. “Ben bunu pek böyle ifade etmedim ama sanırım söylediklerinde doğruluk payı var. Yeni bir iç grubu var ve dış grupta kalan herkesin onunla temas kurması için çok çabalaması gerekiyor. Göring hariç bütün eski takımı dışladı. Yeni gelenler arasında Joseph Goebbels diye bilhassa kötü niyetli biri var ve ben onun bir zamanlar dimdik ayakta duran hareketimizin Mefisto’su olacağına inanıyorum. Ona katlanamıyorum ve o da bana hiç katlanamıyor. Şu anda Goebbels Berlin'deki günlük Nazi gazetesinin editörü ve yakında bütün seçimleri o kontrol edecek. Başka bir iç üye daha var; Rudolf Hess. Bir süredir hareketin içinde ve darbe girişimde bir SA bölüğüne komuta etmişti.

Ama yine de Hitler’in hayatına benden çok sonra girdi. Landsberg’de Hitler'e yakın bir hücrede kalıyor ve onu her gün ziyaret ediyordu. Babasının işini devam ettirmeyi planladığı için stenograftık eğitimi almış ve Hitler’in Mein Kampf’ını (Kavgam) yazıya dökmeye başlamıştı. Hess'i kıskandığımı kabul ediyorum. Hitler'le her gün görüşebilmek için seve seve hapse girerdim. İlk cildi hapishanede bitirdiler ve sanırım Hess birçok düzelti yapmıştı ama çoğu hatalıydı. Partinin en önde gelen entelektüeli ve en iyi yazarı ben olduğuma göre, Hitler'in kitabın editörlüğünü benim yapmamı istemesi gerekirdi, öyle değil mi? Hitler’in şu anda yazdığına pişman olduğu birçok sayfayı çıkarırdım, özellikle de frengiye dair o kaçıkça bölümü. Ama benden bunu hiç istemedi. ”

“Neden istemedi peki?”

“Senin dışında hiç kimseyle paylaşamayacağım bazı iyi tahminlerim var. Birincisi, sanırım, benden çaldığı bütün o fikirlerden ötürü tarafsız bir editör

olamayacağımı biliyordu. O hapse girmeden önce ben partinin resmi filozofuydum. Aslında bazı solcu gazeteler “Hitler Rosenberg'in sözcüsü” ya da “Rosenberg istiyor Hitler uyguluyor” gibi ifadelere yer veriyordu düzenli olarak. Bunlar onu çok kızdırdı ve şimdi parti ideolojisinin tek yazarı olduğunu ve onun eserinde benim hiçbir rol oynamadığımı açıkça ortaya koymak istiyor. Mein Kampf’ta bunu açıkça dile getiriyor. Şu cümleyi ezberledim: ‘İnsanlığın ilerleyişinin uzun tarihinde pratik politikacı ve politik filozof nadiren aynı kişi olabilir. ' işte bu nadir bulunan lider türünün örneği olarak görülmek istiyor. ”

Alfred sandalyesine yaslandı ve bir an için gözlerini kapattı.

“Daha rahatlamış görünüyorsun, Alfred. ”

“Seninle konuşmak işe yarıyor. ”

“Bunu irdeleyelim mi? Sana yardımcı olabiliyor muyum?”

“Başıma gelen şeylere yeni açılardan bakmamı sağlıyorsun. Zeki bir insanla konuşmak çok rahatlatıcı. Etrafım öyle vasat insanlarla çevrili ki. ”

"Sanki burası, bu konuşma şekli yalıtılmışlığını biraz azaltıyor gibi, öyle değil mi?”

Alfred başıyla onayladı.

“Evet” diye devam etti Friedrich: “Sana bunu sunmaktan mutluluk duyuyorum. Ama bu yeterli değil. Sana rahatlamadan daha mühim bir şey sunmamın bir yolu var mı merak ediyorum. Daha derin ve daha kalıcı bir şey sunmamın. ”

“Buna dünden razıyım. Ama nasıl?"

“Bir deneyeyim. Bir soruyla başlayacağım. Hitler’den ve daha birçok kişiden sana geçen birçok

olumsuz his var. Sorum şu: Senin bunda oynadığın rol ne?”

“Buna zaten değinmiştim. Bir kez daha söylüyorum, üstün zekâmdan ötürü sevmiyorlar beni. Karmaşık bir zihnim var ve insanların çoğu düşüncelerimin ince damarlarını takip edemiyor. Bu benim suçum değil ama insanlar benden korkuyor. Fikirlerimi tamamen kavrayamadıkları için çoğu kendini salak gibi hissediyor ve sonra sanki bu benim suçummuş gibi bana saldırıyorlar. ”

“Hayır, peşinde olduğum şey bu değil. Aslında ‘Kendinde neyi değiştirmek istiyorsun?’ sorusuna gelmek istiyorum. Çünkü ben bunu yapmaya çalışıyorum, hastalarımın değişmesine yardımcı olmaya. Sorunun senin üstün aklından kaynaklandığı yönündeki cevabın bizi çıkmaza sürüklüyor çünkü doğal olarak üstün aklını feda

etmek istemiyorsun. Kimse istemez bunu. ”

“Anlamıyorum Friedrich. ”

“Kastettiğim şey şu; terapi değişim amaçlıdır ve ben kendinde değiştirmek istediğin şeyi bulmanda sana yardımcı olmaya çalışıyorum. Eğer sorunlarının tamamen başkalarından kaynaklandığını söylersen, o zaman seni teselli etmek ve kötü muameleyi tolere etmeyi öğrenmene yardımcı olmak dışında herhangi bir iyileştirici işlevim olamaz. ” Friedrich hep iyi sonuç veren başka bir taktik denedi. “Ya da şöyle ifade edeyim, yüzleştiğin sorunların yüzde kaçına diğerleri sebep oluyor? Yüzde yirmi, elli, yetmiş, doksan?”

“Bunu ölçmek mümkün değil. ”

“Elbette ama ben zaten kesin bir rakam beklemiyorum; ilk aklına

gelen tahmini istiyorum. ”

“Pekâlâ, yüzde doksan diyelim. ”

“Güzel. Demek ki, seni üzen kötü olayların yüzde onu senden kaynaklanıyor. Bu bize yön verebilir, seninle bu yüzde onu incelemeli ve sonra da anlayıp değiştirmeye çalışmalıyız. Söylediğim şeyi anlıyor musun, Alfred?”

“Seninle her konuşmamda olduğu gibi, yine sersemlemiş gibiyim. ”

“Bu kötü bir şey olmayabilir. Değişim süreci genellikle insanın dengesini bozar. Şimdi işimize geri dönelim, şu yüzde onu inceleyelim. Senin başkalarının sana bu kadar kötü davranmasında ne gibi bir rol oynadığını bilmek istiyorum. "

“Bunu zaten cevapladım. Bunun, sıradan insanın yüksek hayal gücü ve zekâya sahip olana duyduğu kıskançlık olduğunu söylemiştim. "

“İnsanlar sana, zekân yüzde doksanlık kategoriye dâhil olduğu için kötü davranıyorlar. Şimdilik yüzde onluk kısma odaklanalım, yani sana ait olan kısma. Dışlandığını, sevilmediğini ve söylentilerin kurbanı olduğunu söyledin. Bunlara sebep olmak için ne yapıyorsun?”

“Hitler’i çerçöpten, küçük akıllardan, Göring, Streicher, Himmlers ve Röhms gibilerden kurtulmaya ikna etmek için elimden geleni yaptım ama nafile. ”

“Ama Alfred, Aryan soyunun üstünlüğünden söz ediyorsun ve eğer Hitler kazanırsa, bu adamlar Aryan hükümdarlar olacaklar. Eğer Aryan soyunun bir parçasıysalar nasıl bu kadar değersiz olabilirler? Bazı güçleri, bazı erdemleri olması gerekmez mi?”

“Eğitim ve aydınlanmaya ihtiyaçları var. Şu anda üzerinde

çalıştığım kitap gelecekteki Aryan liderlerimizin alacağı eğitimi sağlayacak. ” Friedrich biraz sersemlemişti. Alfred’in direnişinin gücünü nasıl olur da bu kadar hafife alabilirdi? Tekrar denedi. “En son görüştüğümüzde diğer ofis çalışanlarının sana ‘Sfenks' dediğinden ve Dictrich Eckart'ın yaptığı eleştirinin seni kendinde bazı önemli değişiklikler yapmaya ikna ettiğinden söz etmiştin. Hatırlıyor musun?”

“Geçmişte kaldı bunlar. O dönem ve Dietrich Eckart'ın etkisi sona erdi. Eckart aylar önce öldü. ”

“Bunu duyduğuma üzüldüm. Senin için büyük bir kayıp mıydı?” “Kısmen. Ona çok şey borçluyum ama Hitler onun VB’nin baş editörü olamayacak kadar hasta ve güçsüz olduğuna karar verip, onun yerine beni atadığında ilişkimiz bozuldu. Bu benim suçum değildi ama

Eckart beni suçladı. Elimden geleni yapmama rağmen ona karşı kumpas kurmadığıma ikna edemedim. Onu son ziyaret ettiğimde, yatağına yaklaşmamı istedi ve kulağıma 'Hitler'i takip et. ' diye fısıldadı 'O dans edecek. Ama aslında benim borum ötecek. ' Ölümünden sonra Hitler onun için Nazi hareketinin 'kuzey yıldızı' dedi. Ama tıpkı bana yaptığı gibi ona da haksızlık yapıp, ona özel bir şey öğrettiğinden hiç bahsetmedi. ”

Friedrich'in enerjisi azalıyordu ama denemeye devam etti. “Az önce değindiğim konuya geri dönelim. Eckart için çalışırken kendinde değişiklikler yapmak daha az Sfenks olmak, sosyalleşmek istediğini söylemiştin. . . "

“O, o zamandı. Şimdi daha aşağı akıllara yaltaklanmak için kendimi zayıf düşürmeye hiç niyetim yok.

Aslında şu anda bu düşünce bana iğrenç geliyor. Bu fikir, ulus olarak yüzleşmemiz gereken büyük sorunun bir mikrokozmosudur: Zayıflarla güçlüler eşit değildir. Eğer güçlü olanlar irade ve güçlerini azaltırlar, hükümdar olma yazgılarından vazgeçer ya da çapraz evliliklerle soylarını kirletirlerse, o zaman Volk'un büyüklüğünün altını oyarlar. ”

“Alfred, sen dünyayı güçlü-zayıf bağlamında görüyorsun. Dünyaya başka açılardan da. . . ”

“Bütün tarih” diye araya girdi Alfred, daha güçlü bir ses tonuyla: “Bir güçlü ve zayıf destanıdır. Açık konuşacağım. Hitler, ben ve sen gibi güçlü insanların görevi üstün Aryan ırkını daha da yukarı taşımaktır. Tarihi ‘başka açılardan’ görmeyi öneriyorsun. Bizi kan bağlarından kurtarmaya ve kutuplaşma ya da güçten mahrum

bir soyutlamadan başka bir şey olmayan egemen bireyi yaratmaya çalışan Kilise’nin bakış açısına gönderme yapıyorsun herhalde, öyle değil mi? Bütün eşitlik anlayışları birer fantezidir ve doğaya aykırıdır. ”

Friedrich bugün farklı bir Alfred görüyordu; kitlesel Nazi toplantılarında konuşan, Nazi ideologu, propagandacı Alfred Rosenberg. Gördüğü şeyi sevmemişti ama sanki refleks gereği, rolünü sürdürdü. “Birer yetişkin olarak yaptığımız ilk konuşmada felsefi sohbetten büyük keyif aldığını söylemiştin. Yıllardır böyle bir sohbet yapma fırsatı bulamadığını söylemiştin. ”

“Kesinlikle doğru. Hâlâ da öyle. ”

“Öyleyse, yorumlarına dair bazı felsefi sorular ortaya atabilir miyim?”

“Çok memnun olurum. ”

“Bu sabah öne sürdüğün her şey temel bir varsayıma dayanıyor: Aryan ırkı üstündür ve bu ırkın safiyetini arttırmak için büyük ve zorlu bir çabaya girişmek gerekir. Doğru mu?”

"Devam et. ”

“Sorum basitçe şu: Ne gibi delililler var elinde? Eğer sorulsaydı diğer bütün ırkların da üstün olduklarını iddia edeceklerine hiç şüphem yok. ”

“Delil mi? Bütün bu büyük Almanlara bir bak. Gözlerini, kulaklarını kullan. Beethoven’ı, Bach’ı, Brahms’ı, Wagner'i dinle. Goethe’yi, Hitler’i, Schopenhauer, Nietzsche’yi oku. Şehirlerimize, mimarimize ve Aryan atalarımızın kurduğu ve nihayetinde aşağılık Yahudi kanıyla kirlendikten sonra çöken harika uygarlıklara bak. ”

“Sanırım Houston Stewart Chamberlain'den alıntı yapıyorsun. Şimdi bazı kitaplarını okuyorum ve dürüst olmak gerekirse, Mısırlı, Hintli ya da Romalı saray mensuplarının resimlerinde arada sırada mavi gözlü, sarı saçlı Aryanları gördüğünü iddia etmekten ibaret olan delilleri beni hiç etkilemedi. Bu bir delil değil. Başvurduğum tarihçiler Chamberlain'in kendi iddialarını destekleyecek bir tarih uydurduğunu söylüyorlar. Lütfen Alfred önermelerine dair sağlam deliller, Kant, He-gel ya da Schopenhauer’ın saygı duyacağı deliller sun bana. "

“Delil mi dedin? Kanımda hissettiğim şeyler benim delilimdir. Biz gerçek Aryanlar tutkularımıza güveniriz ve hak ettiğimiz hükümran konumu yeniden

kazanmak için bunlardan nasıl yararlanacağımızı biliriz. ”

“Tutkudan bahsediyorsun ama hala delil yok ortada. Benim alanımda, biz güçlü tutkuların sebeplerini araştırırız. Sana psikiyatrideki, tartışmamızla son derece alakalı olan bir teoriden bahsedeyim. Viyanalı hekim Alfred Adler, sırf bir insan olarak büyümenin ve çaresiz, güçsüz ve bağımlı hissettiğimiz uzun bir süreçten geçmemizin sonucunda biriken evrensel aşağılık kompleksleri üzerine çok şey yazdı. Bu aşağılık olma hissini dayanılmaz bulan ve bunu bir üstünlük kompleksi geliştirerek telafi eden (ki bu da aynı madalyonun diğer yüzüdür sadece) birçok insan var. Sen de bu dinamiğin etkili olabileceğini düşünüyorum. Çocukken mutsuz olduğundan, hiçbir yerde yuvanda hissetmemenden, popüler bir

çocuk olmamandan ve kısmen ‘onlara gününü göstermek’ için başarıyı yakalamaya çalışmandan bahsetmiştik, hatırlıyor musun?”

Gözlerini ona dikmiş olan Alfred’den cevap gelmedi. Friedrcih devam etti: “Bence iki bin yıl boyunca kendilerini üstün halk, Tanrı'nın seçilmiş kulları olarak gören Yahudilerle aynı hatayı yapıyorsun. Spinoza'nın bu savı yıktığı konusunda fikir birliğine varmıştık ve eğer yaşasaydı Spinoza'nın mantığının senin Aryan savını da yıkacağından hiç şüphem yok. ”

“Seni bu Yahudi alanına girmemen konusunda uyarmıştım. Psikanaliz ırk, kan ve ruha dair ne biliyor ki? Seni uyarmıştım ve korkarım artık çoktan yozlaşmışsın. ”

“Ve ben de sana bu bilgi ve bu yöntemin yalnız Yahudilerin tekeline bırakılamayacak kadar iyi

ve güçlü olduğunu söylemiştim. Ben ve meslektaşlarım bu alanın ilkelerini binlerce yaralı Aryan'a büyük yardımlarda bulunmak için kullandık. Ve sen de yaralısın Alfred ama bunu istemene rağmen sana yardım etmeme izin vermiyorsun. ”

“Ben de bir *übermensch*'le (Üstinsan) konuştuğumu sanıyordum. Ne kadar da yanılmışım!” Alfred ayağa kalktı, cebinden bir zarf dolusu Alman markı çıkardı ve müthiş bir özenle Friedrich'in masasının kenarına bırakıp, kapıya doğru yürüdü.

“Yarın aynı saatte görüşürüz. ” diye seslendi Friedrich arkasından.

“Yarın gelmeyeceğim. ” diye bağırdı Alfred, kapının eşiğinden. “Asla gelmeyeceğim! Ve bu Yahudi düşüncelerinin Yahudilerle birlikte Avrupa'yı terk etmesini sağlayacağım. ”

RIJNSBURG VE AMSTERDAM – 1662

Bento Amsterdam’a doğru ilerlerken düşüncelerini geçmişten, “Tashlich” ayinindeki Aşkenazi Yahudilerini gözünde canlandırdığı nostaljik Roş Aşana görüntülerinden uzaklaştırıp, önünde uzanan şeylere kaydırdı. Yaklaşık bir saat içinde Simon'ı, en ateşli destekçisi sevgili cömert Simon'ı tekrar görecekti. Simon'ın arada sırada ziyaret edebileceği kadar yakında olması iyiydi ama daha da yakında yaşasa kötü olabilirdi zira birçok görüşmede Simon ona çok yakın olmak istediğinin işaretlerini vermişti. Simon’ın Rijnsburg’a yaptığı son ziyaretten bir sahne geldi aklına.

“Bento” demişti Simon: “Yakın olmamıza rağmen sana tam olarak ulaşamıyorum. Bana bir iyilik yapıp

gününü tam olarak nasıl geçirdiğini anlat dostum. Dünü, mesela. ”

“Dün de diğer günler gibiydi: güne, zihnimin gece boyunca biriktirdiği düşünceleri toparlayıp, yazarak başladım ve sonra dört saattir de mercek yontmakla meşguldüm. ”

‘Tam olarak ne yapıyorsun? Bana süreci adım adım anlatsana. ” “Anlatmaktansa göstereyim daha iyi. Ama çok zaman alır. ”

“Senin hayatını paylaşmaktan başka bir şey istemiyorum. ”

“Benimle diğer odaya gel. ”

Laboratuarda Bento büyük kalın bir cam tabakasına işaret ediyor. “İşte buradan başlıyorum. Bunu dün, buradan bir kilometre uzaklıktaki cam fabrikasından aldım. ” Bir demir testere aldı eline. “Keskin ama yeterince keskin değil. Şimdi yağ ve elmas kumuyla ovuyorum. ” Bento daha sonra üç santimetrelik yuvarlak bir işlenmemiş parça

kesti. “Bir sonraki adım bu işlenmemiş camı uygun eğim ve açıya getirmek için yontmak. İlk önce ıstampaya yerleştirip sabitleyeceğim. ” Bento camı yerine yerleştirmek için büyük bir özenle karasakız sürdü üzerine. “Ve şimdi feldspat ve kuvarsla kaba yontmayı yapmak için torna tezgâhını kullanacağım. ” On dakika yonttuktan sonra Bento camı hızla dönen ahşap bir diskin üstündeki kaba koydu. “Ve son olarak hassas, ince yontma işlemiyle bitiriyoruz. Bir zımpara ve tin oksit karışımı kullanıyorum. Seni uzun ve yorucu yontma süreciyle sıkmamak için sadece başlangıç kısmını yapacağım. ” Simon’a döndü ve “Artık sabahlarımı nasıl geçirdiğimi biliyorsun. ” dedi, “Gözlüklerin nereden geldiğini de biliyorsun ayrıca”. . .

“Seni izlerken” dedi Simon: “Aklım ikiye bölünüyor. Bir yandan, becerilerine ve hassas tekniğine hayran olduğumu bilmeni isterim ama öte yandan da, aklımın daha yüce yanı ‘Bu işi zanaatkârlara bırak’ diye haykırıyor, ‘Avrupa'daki

bütün toplulukların zanaatkâr var ama dünyanın neresinde başka bir Bento Spinoza daha var ki? Sadece senin yapabileceğin şeyi yap Bento. Bütün dünyanın beklediği felsefi projeyi bitir. Bütün bu gürültü, toz, kötü hava, bu kokular, tüketilen bütün bu değerli zaman. Lütfen, bir kere daha yalvarıyorum sana, seni bu zanaat yükünden kurtarmama izin ver. Sana ömür boyu sürecek yıllık bir maaş (ne kadar istersen) bağlayayım ki sen de bütün saatlerini felsefeye ayırabil. Rahatça karşılayabilirim bunu ve sana böyle bir yardım da bulunmak bana inanılmaz keyif verecektir. "'

“Cömert bir insansın sen Simon. Ve senin bu cömertliğini sevdiğimi de biliyorsun. Ama benim ihtiyaçlarım az ve kolayca karşılanıyor ve fazladan para yoğunlaşmama yardım etmek bir yana, ilgimi

dağıtacaktır. Dahası, Simon, bunu pek inanılası bulmayabilirsin ama inan bana; mercek yontmak düşünmeye iyi geliyor. Evet, torna tezgâhına, camın açısı ve yarıçapına, hassas parlatma işlemine odaklanıyorum ama bunları yaparken düşüncelerim canlı kalıyor ve arka planda öylesine bir hızla dönüyorlar ki genellikle bir merceği bitirdiğimde, dikenli felsefi argümanlara dair yeni çözümler mirabile dictu ortaya çıkmış oluyor. Bana, en azından dikkat kesilmiş bir bana ihtiyaç yok gibi. Bu, birçok eski düşünürün ifade ettiği o ‘problemlerin rüyada çözülmesi' fenomenine benziyor biraz. Bunun yanı sıra, bu optik bilimi beni büyülüyor. Şu anda, ince teleskop merceklerini yontmanın yeni bir yolunu geliştiriyorum, eminim büyük bir gelişme olacak bu. ”

Konuşmanın sonunda Simon Bento'nun elini iki eliyle birden sıktı ve uzun uzun tutarak, “Benden kaçmamalısın. ” dedi. “işlerini kolaylaştırma çabamdan vazgeçmeyeceğim. Teklifimin ömür boyu geçerli olduğunu lütfen unutma. "

Bento’nun Simon'ın çok yakında yaşamamasının iyi olduğunu düşündüğü an buydu.

***

Amsterdam’da, Singel kıyısındaki bir bankta Simon Joosten de Vries arkadaşının gelmesini bekliyordu. Zengin bir tüccarın oğlu olan Simon van den Enden’den birkaç sokak ötede, kanala bakan bitişik evlerin iki katı genişliğinde dört katlı bir evde yaşıyordu. Bento'ya hayran olmasının yanı sıra görünüş olarak da ona benziyordu, kırılgan,

ufak tefek bir adamdı, güzel, zarif yüz hatlarına ve asil bir duruşa sahipti.

Güneş batarken ve parıldayan turuncu gökyüzü kömür grisine dönerken, Simon evinin önünde sabırsızca yürüdü ve arkadaşının nerede kaldığını gitgide daha da merak etmeye başladı. Trekschuit bir saat önce varmış olmalıydı. İki sokak ötede Singel'de yürüyen Bento'yu aniden fark edince Simon el salladı, ona doğru koştu defterlerinin ve yeni yapılmış merceklerin olduğu sırt çantasını taşımak için ısrar etli. Eve girdiklerinde Simon çavdar ekmeği, peynir ve yeni yapılmış, kuzey Hollanda'ya özgü anasonlu bir lezzet olan baharatlı oudewijvenkoek'len (koca karı keki) oluşan bir sofraya buyur etti.

Simon kahve yaparken ertesi gün için planları gözden geçirdi. “Felsefe Kulübü akşam yedide burada toplanacak. On iki kişinin gelmesini bekliyorum, hepsi de

senin bana postayla gönderdiğin on sayfayı okumuş olacak. İki kopya hazırladım ve onlardan bir gün içinde okuyup, diğerlerine vermelerini istedim. Ve akşamüstü sana Felsefe Kulübü olarak, geri çevirmeyeceğinden emin olduğum bir hediye vereceğim. İki kitapçıda -Abraham de Wees ve Lubbert Meydertsz'in dükkânlarında-bazı ilginç kitaplar buldum ve Virgil, Hobbes, Öklit ve Cicero'dan oluşan lezzetli bir menüden seçim yapman için sana o dükkânlara kadar eşlik edeceğim. ”

Bento bu teklifi geri çevirmedi, gözleri parlamıştı. “Simon çok teşekkür ederim. Çok cömertsin. "

Evet, Bento'nun bir zaafı vardı ve Simon da bunu keşfetmişti. Bento kitaplara âşıktı; sadece okumaya değil, sahip olmaya da. Diğer bütün hediyeleri kibar bir şekilde hep geri çevirse de değerli bir

kitabı asla reddedemezdi. Simon ve diğer birçok Kolegiyant da Bento için, Rijnsburg'daki duvarında duran büyük kitaplığı neredeyse dolduran güzel bir kütüphane oluşturuyorlardı yavaş yavaş. Bazen geceleri uyuyamadığında kitap raflarına gider ve kitaplara baktıkça içini bir sıcaklık kaplardı. Bazen büyüklüklerine, konularına ya da basitçe alfabetik sıraya göre kitapları yeniden dizer, bazen koklayıp, okşar, ağırlıklarının ya da avucunun içinde renk renk ciltlerin bıraktığı hissin tadını çıkarırdı.

“Ama kitap teslimatından önce” diye devam etti: “Başka bir sürprizimiz var. Bir ziyaretçi! Umarım seversin. Al, geçen hafta gelen şu mektubu oku. "

Bento sıkıca rulo yapılmış ve sicimle bağlanmış mektubu açtı. İlk satır Portekizce yazılmıştı ve

Bento, Franco’nun el yazısını hemen tanıdı. “Sevgili dostum, uzun zaman oldu. ” Bu noktadan sonra mektup İbranice devam ediyordu, Bento buna çok şaşırdı. “Seninle konuşacak çok şeyim var. Birincisi, ben artık ciddi bir öğrenci ve babayım. Çok fazla yazmaktan imtina ediyor ve arkadaşının buluşmamız için bir yol bulabileceğini ümit ediyorum. ”

“Bu ne zaman geldi, Simon[7]”

“Yaklaşık bir hafta önce. Getiren kişi, kapıyı açar açmaz içeri dalıveren bir gizlilik abidesiydi. Bana hemen mektubu verdi ve sonra kapıyı hafiften aralayıp, kimsenin onu görmediğinden emin olmak için caddeyi kolaçan etti ve çabucak çıkıverdi. Adını vermedi ama senin ona beni bağlantı olarak kullanmanı söylediğini söyledi. Suikast girişiminden sonra sana yardım eden adamdı bu herhalde. "

“Evet, adı Franco ama bunun bile gizli kalması gerekiyor. Çok büyük risk alıyor, aforozun bütün Yahudileri benimle konuşmaktan açıkça men ettiğini unutma. O benim geçmişle olan tek bağlantım, sen de onunla tek bağlantımsın. Onunla buluşmayı çok istiyorum. ”

“Güzel. Sana sormadan bugün senin Amsterdam’da olacağını söyledim ve gözleri öyle bir parladı ki yarın sabah gelip seni görmesini önerdim. ”

“Ne cevap verdi?”

“Bazı engellerin olduğunu ama öğleden önce bir ara buraya gelmek için bir insanın yapabileceği ne varsa yapacağını söyledi. ”

“Teşekkürler, Simon. ”

***

Ertesi sabah kapı bütün evi inletecek şekilde çalındı. Simon kapıyı açtığında başını ve yüzünün çoğunu kapatan takkeli bir cübbe giymiş olan Franco içeri süzüldü. Simon onu kanala bakan ön salonda bekleyen Bento'nun yanına götürdü ve onları kibarca baş başa bıraktı. Bento'nun omuzlarını iki eliyle birlikte kavrayan Franco'nun gözleri parıldadı. "Ah, Bento, seni görmek ne büyük mutluluk. "

"Benim için de seni görmek büyük hir mutluluk. Şu cübbeni çıkar da sana bir bakayım, Franco. " Bento Franco'nun etrafında yürüdü. "Vay, vay, vay. Değişmişsin, kilo almışsın, yüzün daha dolgun, daha canlı. Ama o sakal ve siyah kıyafetlerin, Talmud öğrencilerine benziyorsun. Senin için burada olmak ne kadar tehlikeli? Peki, evli

olmak nasıl bir şey? Baba olmak? Mutlu musun?”

“Ne çok soru sordun!” diyerek güldü Franco. “İlk önce hangisinden başlayayım Sanırım sonuncuyla başlamalıyım. Arkadaşın Epikür bunu temel soru olarak görmez miydi? Evet, çok mutluyum. Hayatım çok olumlu anlamda değişti. Peki sen, Bento? Sen mutlu musun[7]”

“Ben de mutluyum, hem de hiç olmadığım kadar. Simon sana söylemiştir, Rijnsburg’da, küçük sakin bir köyde ve tam da istediğim gibi yaşıyorum, ilgimi dağıtacak çok şey olmadan, yalnız. Düşünüyorum, yazıyorum ve kimse beni bıçaklamaya çalışmıyor. Daha ne olsun? Peki diğer sorularım?”

“Karım ve oğlum gerçek birer hediye benim için. Hep beklediğim ruh eşim o benim ve şimdi de

eğitimli bir ruh eşine dönüşüyor. Ona Portekizce ve İbranice öğretiyorum ve ikimiz birlikte Felemenkçe öğreniyoruz. Başka ne sormuştun7 Kıyafetlerim ve suratımdaki çalılığı sormuştun değil mi?” dedi Franco sakalını okşayarak. “Bu seni şaşırtabilir; eski okulun Pereira Yeshibah’ta öğrenciyim. Haham Mortera bana sinagogdan çok cömert bir maaş bağladı, artık amcam ya da başka biri için çalışmak zorunda değilim. ”

“Ender rastlanan bir şey bu. ”

“Bir zamanlar sana böyle bir maaş önerildiğini duymuştum. Kaderin cilvesi bu ya, maaş bana yöneltildi. Sanırım sana ihanet ettiğim için ödüllendiriliyorum. ”

“Haham Mortera’nın sunduğu sebep neydi?"

“Ona 'Nasıl olur da bu kadar değerli olurum?' diye sorduğumda beni şaşırttı. Maaşın, itibarı ve uzun haham soyundan gelen itibarı hayal edebildiğimden çok yüksek olan babama saygı göstermek için onun ve Yahudi cemaatinin seçtiği bir yol olduğunu söyledi. Ama ümit vaat eden bir öğrenci olduğumu ve bir gün babamın izinden gidebileceğimi de ekledi. ”

“Peki ” dedi Bento derin bir nefes alarak. “Senin tepkin ne oldu?”

“Müteşekkir oldum açıkçası. Sen benim bilgiye susamamı sağladın Bento ve ben de hahamı da sevindirerek, keyifli bir Talmud ve Tevrat çalışmasına gömüldüm. "

“Anlıyorum. Hımm. . . pekala. . . çok şey başarmışsın. Yazdığın notta kullandığın İbranice kusursuzdu. ”

“Evet, hâlimden memnunum ve öğrenmekten aldığım keyif günden güne artıyor. "

Kısa bir sessizlik oldu. İkisi de konuşmak için aynı anda ağızlarını açıp durdular. Kısa bir sessizlik daha yaşandı ve sonra Franco, “Seni saldırıdan sonra son gördüğümde çok kaygılıydın. ” dedi. “Çabuk mu toparladın kendini?”

Bento başıyla onayladı. “Evet, bu büyük ölçüde senin sayende oldu. Şu anda Rijnsburg'da bile yırtık paltomu gözle görülür şekilde duvarda asılı tuttuğumu bilmeni isterim. Mükemmel bir tavsiyeydi. "

“Hayatından bahsetsene biraz. ”

“Ah, ne söyleyeyim ki? Günün yarısında cam yontuyorum ve geri kalan yarısında da düşünüyor,

okuyor ve yazıyorum. Tamamen zihnimin içinde yaşıyorum. ”

"Peki, beni odana getiren ve sana çok acı çektiren hanımefendiye ne oldu?”

“O ve arkadaşım Dirk evlenmeyi planlıyorlar. ”

Kısa bir sessizlikten sonra “Ee, başka?” dedi: “Biraz daha anlatsana. ” “Hala arkadaşız ama o sofu bir Katolik ve Dirk de Katolik oldu. Dine dair görüşlerimi yayımlayınca arkadaşlığımızın bozulacağını düşünüyorum. ”

“Peki, tutkularının gücüne dair kaygıların ne oldu?”

“Ah. . . ” Bento duraksadı. “Şey, seni son gördüğümden beri huzurluyum. ”

Yine bir sessizlik oldu ve Franco nihayet sessizliği bozdu.

“Bugün aramızda farklı bir şey olduğunu fark ettin mi?”

Bento kafası karışmış bir halde omuz silkti. “Nasıl yani?” “Sessizlikleri kastediyorum. Daha önce aramızda hiç sessizlik olmazdı. Hep söyleyecek çok fazla şeyimiz olurdu, durmaksızın konuşurduk. Asla sessiz bir an olmazdı. ”

Bento başıyla onayladı.

“Nur içinde yatsın, babam hep” diye devam etti Franco: “Ortada konuşulmayan büyük bir şey varsa, başka önemli bir şey söylenemez. Katılıyor musun buna Bento?”

“Baban akıllı bir adammış. Büyük bir şey? Ne geçiyor aklından?” “Bunun hiç şüphesiz yeni görünüşüm ve Yahudi eğitimi konusundaki heyecanımla alakası

var. Sanırım bu seni rahatsız etti ve ne diyeceğini bilmiyorsun. ”

“Evet, söylediklerinde doğruluk payı var. Ama. . . hımm. . . pek emin değilim. . . ”

“Bento, lafları ağzında gevelemene hiç alışık değilim. Eğer senin adına konuşmama izin verirsen, sanırım o ‘büyük şey' çalışmalarımın izlediği istikameti onaylamamana rağmen, kalben beni sevdiğin için kararıma saygı duymak ve beni rahatsız edecek bir şey söylememeyi istemenden kaynaklanıyor. ”

“İyi ifade ettin, Franco. Doğru kelimeleri bulamıyordum. Bu konuda sıra dışı bir beceriye sahip olduğunu biliyorsun. ”

“Hangi konuda?”

“İnsanlar arasında konuşulan ve konuşulmayan şeylerin nüanslarını

anlamak konusunda. Keskin duyarlılığınla beni şaşırtıyorsun. ”

Franco başını öne eğdi. “Teşekkür ederim, Bento, bu bana sevgili babamdan bir hediye. Onun dizinin dibinde öğrendim bunu. ”

Yine bir sessizlik.

“Lütfen Bento, şimdiye kadar olan görüşmemize dair düşüncelerini paylaşmayı dene. ”

“Deneyeceğim. Kabul ediyorum bugün bir şey farklı. Değiştik biz ve ben bununla baş etmekte olağanüstü beceriksizim. Bunu çözmeme yardım etmelisin. ”

“En iyisi nasıl değiştiğimizden konuşalım. Senin açından demek istiyorum. ”

“Daha önce ben öğretmendim ve sen görüşlerime katılan ve hayatını benimle birlikte sürgünde geçirmek isteyen bir öğrenciydin. Şimdi her şey değişti. ”

‘Tevrat ve Talmud çalışmaya başladığım için mi?”

Bento başını hayır anlamında salladı. “Çalışma değil sadece, sen buna ‘keyifli çalışma’ demiştin. Ve kalbimden geçenlere dair tespitinde de haklıydın. Seni gücendirmekten ya da keyfini kaçırmaktan korktum hakikaten. ”

“Yollarımızın ayrıldığını mı düşünüyorsun?"

“Ayrılmıyor mu? Şu anda, üzerinde aile yükü olmasa bile benimle birlikte benim yolumdan gitmeyi ister miydin?"

Franco duraksadı ve cevap vermeden önce uzun uzun düşündü. “Buna cevabım Bento, hem evet hem de hayır. Sanırım senin hayat yolunu takip etmezdim. Ama yine de yollarımız ayrılmadı. "

“Nasıl olabilir ki. Açıklasana. ”

“Ben ve Jacob'la yaptığın konuşmalarda batıl inançlara dair sunduğun bütün o eleştirileri hala tüm kalbimle kucaklıyorum. Bu konuda seninle hemfikirim. ”

“Fakat şu anda batıl inançlarla dolu metinleri çalışmaktan büyük bir keyif alıyorsun. ”

“Hayır, doğru değil bu. Çalışma sürecinden keyif alıyorum, çalıştığım şeyin içeriğinden değil. Biliyorsun sevgili hocam, bu ikisi arasında fark var. "

“Lütfen açıklayın sevgili hocam. ” Şimdi çok daha rahatlamış olan Bento içtenlikle gülümsedi ve uzanıp Franco’nun saçını okşadı.

Franco da gülümsedi ve bir an için durup bu dokunuşun tadını çıkardıktan sonra devam etti. “‘Süreç’le kastım şu; düşünsel bir çalışma yapmayı seviyorum. İbranice çalışmaktan keyif

duyuyorum ve önümde açılan bütün o antik dünya bana haz veriyor. Talmud çalışmaları dersim tahmin ettiğimden çok daha ilgi çekici. Daha dün Haham Yohanon'un hikâyesini tartıştık. . . "

“Hangi hikâyeyi?”

“Elini vererek başka bir hahamı iyileştirmesinin hikâyesi. Kendisi hastalanınca başka bir haham onu ziyaret etmiş ve ‘Bu acılar senin için kabul edilebilir bir şey mi?’ diye sormuş. Ve Haham Yohanon da ‘Hayır, ne bunlar ne de bunların mükâfatı kabul edilebilir. ” demiş. Diğer haham da elini vererek Haham Yohanon’u iyileştirmiş. ”

“Evet, bu hikâyeyi biliyorum. Peki, hangi açıdan ilgi çekici buldun bunu?”

“Tartışmamız esnasında pek çok soru ortaya attık. Örneğin, neden Haham Yohanon kendini iyileştirmemişti?”

“Ve elbette sınıf da mahkûmun kendini özgürleştiremeyeceği ve acı çekmenin mükâfatının öbür dünyada olduğu hususunu tartıştı. ”

“Evet, bunun senin için çok tanıdık, muhtemelen de usandırıcı olduğunu biliyorum ama benim gibi biri için bu tür tartışmalar çok yenileyici bir şey. Böyle ruhu irdeleyen sohbetler için başka nerede fırsat bulabilirim ki? Sınıftan bazıları bir şey söyledi, diğerleri itiraz etti, bazıları da başka bir kelime daha büyük bir etkiye sahip olabilecekken neden bazı kelimelerin seçildiğini sorguladı. Hocamız metindeki her bilgi kırıntısını irdelemeye teşvik ediyor bizi.

“Başka bir örnek vermek gerekirse” diye devam etti Franco: “Geçen hafta, ölmek üzere olan ve büyük acılar çeken fakat

öğrencilerinin ve diğer hahamların dualarıyla hayatta tutulan ünlü bir hahamın hikâyesini tartıştık. Hizmetçisi hahama acımış ve çatıdan aşağı bir kavanoz atmış, kavanoz öyle büyük bir gürültüyle parçalanmış ki hepsi dua etmeyi bırakmış ve o anda haham ölmüş. "

“Aa evet, Haham Yehudah haNasi. Eminim hizmetçi kızın yaptığı şey doğru muydu, yoksa bu bir cinayet miydi, diğer hahamlar onu hayatta tutup, öbür dünyada huzurlu hayata kavuşmasını geciktirdikleri için merhametten yoksun muydular gibi şeyleri tartışmışsınızdır. ” “Buna vereceğin tepkiyi hayal edebiliyorum Bento. Öbür dünya inancına dair tavrını çok iyi hatırlıyorum. ”

“Kesinlikle. Bence bu temel öbür dünya varsayımı yanlış. Fakat

sınıfınız bu varsayımı sorgulamaya açık değil. ”

“Evet, katılıyorum, bazı sınırlamalar var. Ama yine de diğer öğrencilerle oturup bu kadar mühim meseleleri saatlerce tartışmak benim için bir ayrıcalık, bir keyif. Ve hocamız nasıl tartışacağımız konusunda bize yol gösteriyor. Eğer bir husus çok açıksa, yazarın bu hususu neden dile getirdiğini sorgulamamız öğretiliyor bize, muhtemelen kelimelerin ardında yatan derin bir husus vardır. Kavrayışımız bizi tatmin ettiğinde ise temelde yatan genel ilkeyi ortaya çıkarmamız söyleniyor bize. Eğer bir husus bu ilkeyle alakasızsa, o zaman yazarın bunu neden metine dâhil ettiğini sorguluyoruz. Kısacası Bento, Talmud çalışmaları bana nasıl düşüneceğimi öğretiyor ve sanırım bu senin için de geçerliydi. Belki

de zihnini bileyip bu kadar keskinleştiren şey yaptığın Talmud çalışmalarıydı. ”

Bento başıyla onayladı. “Bunun bir faydasının olduğunu inkâr edemem Franco. Ama şimdi düşünüyorum da herhalde daha az dolambaçlı, daha rasyonel bir rotayı tercih ederdim. Örneğin Öklit direk konuya girer ve esrarengiz, genellikle kendiyle çelişen hikâyelerle suları bulandırmaz. ”

“Öklit mi? Geometriyi icat eden kişi mi?"

Bento başıyla onayladı.

“Öklit bir sonraki, dünyevi eğitimimi sağlayacak. Ama şimdilik Talmud işe yarıyor. Bir kere ben hikâyeleri seviyorum. Derslere hayat ve derinlik katıyorlar. Hikâyeleri herkes sever. ”

“Hayır, Franco, herkes değil. Bu iddia için ne gibi bir delilin

olduğunu düşün. Yanlış olduğunu şahsen bildiğim asılsız bir iddia bu.

“Ne yani hikâyeleri sevmiyor musun7 Çocukken de mi sevmezdin?”

Bento gözlerini kapattı ve ezberden okudu: ‘“Çocukken çocuk gibi konuşur, çocuk gibi anlar, çocuk gibi düşünürdüm. .

Franco araya girdi ve aynı tonla devam etti. ‘“Yetişkin biri olunca çocukça davranışları bıraktım. ' Pavlus’tan Korintlilere birinci mektup 13: 11. ”

“Harika! Artık çok çeviksin, Franco, özgüvenin de çok yüksek. Portekiz gemisinden yeni inmiş o eğitimsiz, darmadağın gençten çok farklısın. "

“Yahudi geleneği konusunda eğitimsizdim. Ama unutma biz “Kon-versolar” zorla eksiksiz bir

Katolik eğitiminden geçtik. Yeni Ahit'i satır satır okudum. ”

"Unutmuştum bunu. Demek kı ikinci eğitimine kısmen başlamışsın bile. Güzel. Hem eski hem de Yeni Ahit'te çok bilgece şeyler var. Özellikle de Pavlus’da birkaç satır önce Pavlus hikâyelere dair görüşümü tam tamına iTade ediyor: ‘Ne var ki, yetkin olan geldiğinde sınırlı olan ortadan kalkacaktır. ”’

Franco kendi kendine “‘Sınırlı mı?' ‘Yetkin mi?”' diye tekrar ederek duraksadı.

“Yetkin olan” dedi Bento: “Ahlaki hakikattir. ‘Sınırlı olan' ise pakettir, bu durumda ise hakikat iletildiğinde artık gerekli olmayan hikâyedir. ”

“Pavlus’u bir yaşam modeli olarak kabul ettiğimden emin değilim. Bize öğretildiği kadarıyla, hayatı

çok dengesizmiş. Çok sert, çok fanatikçe, çok keyifsiz ve dünyevi hazları tamamen lanetleyen bir hayat. Bento kendine çok yükleniyorsun. Iyi bir hikâyenin verdiği hazdan, bu kadar zararsız ve evrensel bir hazdan niye vazgeçesin ki? Hikâyeleri olmayan bir kültür var mı?"

"Mucize hikâyeleri ve kehanetlere karşı çıkan bir genç hatırlıyorum ben. Jacob'un muhafazakârlığının üzerine giden öfkeli, hayat dolu ve isyankâr bir genç hatırlıyorum. Sinagog ayinindeki tepkilerini hatırlıyorum. İbranice bilmemesine rağmen Tevrat'ın Portekizce çevirisini takip ettiğini ve Tevrat'taki hikâyelere öfke kusup, hem Yahudi hem de Katolik ayinlerini delilik ve saçmalık olarak gördüğünü hatırlıyorum. 'Mucize sezonu neden kapandı? Neden Tanrı bir mucize sergileyip babamı kurtarmadı?' diye sorduğunu hatırlıyorum. Ve aynı zamanda bu genç adam babasının mucize ve kehanetlere duyulan batıl

inançlarla dolu olan Tevrat için hayatından vazgeçmesinden acı duyan biriydi. ”

“Evet, öyleydi. Hatırlıyorum. ”

“Peki, o hisler şimdi nereye gitti Franco? Şimdi sadece Tevrat ve Talmud çalışmasından keyif aldığından bahsediyorsun. Ama yine de benim batıl inançlara dair eleştirimi bütün kalbinle kucakladığını söylüyorsun. Nasıl olabilir böyle bir şey?”

“Bento, cevap yine aynı, bana keyif veren şey çalışma süreci. İçeriği çok ciddiye almıyorum. Hikâyeleri seviyorum ama bunları tarihsel birer gerçek gibi görmüyorum. Ahlaki tavırla, kutsal metinlerde sevgi, yardımseverlik, şefkat ve ahlaki davranışa dair verilen mesajlarla ilgileniyorum ben. Geri kalan her şeyi aklımdan çıkarıyorum. Ayrıca, hikâye var hikâye var. Bazı mucize hikâyeleri, senin de söylediğin gibi, akıl

düşmanı. Ama diğer bazı hikâyeler öğrencinin ilgisini çekiyor; çalışmalarımda ve yeni başladığım öğretim sürecinde yararlı bulduğum şey bu. Şundan kesinkes eminim; öğrenciler hikâyelerle her zaman ilgilenecek, asla Öklit ve geometriyi öğrenmeye istekli uzun bir öğrenci listesi olmayacak. Ha bu arada, eğitimimden bahsederken sana söylemeyi çok istediğim bir şey aklıma geldi! İbranice gramer öğretmeye başlıyorum ve öğrencilerimden biri kim tahmin et. Şaşırmaya hazır ol, sana suikast düzenleyen adam!"

"Ne! Suikastçı mı? Gerçekten şaşırdım buna! Sen şimdi o suikastçının öğretmenisin öyle mi! Anlat bakalım. "

"Adı Isaac Ramirez. Yetiştiği koşullara dair tahmininde tamamen haklıymışsın. Ailesi Engizisyon'un gazabına uğramış,

anne babası öldürülmüş ve o da üzüntüden delirmiş. Hikâyesinin benimkine benzer olması onun öğretmeni olmaya gönüllü olmaya itti beni ve şimdiye kadar da her şey yolunda gitti. Ona nasıl davranmam gerektiğine dair, hiç unutmadığım bir tavsiye vermiştin. Hatırlıyor musun?”

“Nerede olduğunu polise bildirmemeni söylediğimi hatırlıyorum. "

“Evet, ama sonra bir şey daha söyledin. ‘Dindarca bir yol izle' dedin. Hatırlıyor musun? Bu beni şaşırtmıştı. "

“Sanırım yeterince açık ifade edememişim. Dini seviyorum ama batıl inançlardan nefret ediyorum. "

Franco başıyla onayladı: “Evet, ben de seni böyle anlamıştım zaten, onu anlamalı, ona şefkat

göstermeli ve onu affetmeliydim. Öyle değil mi?"

Bento başıyla onayladı.

“’Tevrat’ta sadece mucize hikâyeleri değil, ahlaki bir davranış düsturu olarak, bu da var. "

“Hiç şüphesiz öyle, Franco. Talmud'da benim en çok sevdiğim hikâye şu; bir kâfir, Haham Hillel'e yaklaşıp eğer tek ayak üstünde dururken ona bütün Tevrat'ı öğretebilirse Museviliğe geçeceğini söylemiş. Hillel de, ‘Nefret ettiğin şeyi, kendi komşuna yapma. ’ diye cevap vermiş. ‘Tevrat’ın bütün mesajı budur, geri kalan her şey yorumdur. Git ve Tevrat'ı incele. ”'

“Öyleyse hikâyeleri sen de seviyorsun. . . "

Bento cevap vermek üzereydi ki Franco hemen söylediği şeyi düzeltti: “ya da en azından bu hikâyeyi. . . Hikâyeler hatırlamaya

yardımcı bir araç olabilir. Birçokları için bu geometriden daha etkili bir şey".

“Ne dediğini anlıyorum Franco ve çalışmalarının zihnini daha da keskinleştirdiğinden şüphem yok. Korkulası bir tartışmacıya dönüşüyorsun. Haham Mortera'nın neden seni seçtiği anlaşılıyor. Bu gece bir felsefe kulübünün Kolegiyant üyeleriyle yazılarımı tartışacağım, keşke dünyanın hali başka olsaydı da sen de gelebilseydin. Senin eleştirilerini diğer herkesinkinden daha çok ciddiye alırım. "

“Yazdıklarını okumak benim için bir şereftir. Hangi dilde yazıyorsun? Felemenkçem ilerliyor. "

“Maalesef Latince. Umarım bu da senin ikinci eğitiminin bir parçası olur zira Felemenkçe’ye çevrileceğinden şüpheliyim. "

“Katolik eğitimim esnasında temel Latinceyi öğrendim. ”

“Latinceni eksiksiz hale getirmeyi amaçla. Haham Menasseh ve Haham Mortera Latince eğitimi almış kişiler ve senin Latince öğrenmene izin verebilir, belki de seni buna teşvik edebilirler. "

“Haham Menasseh geçen yıl öldü ve korkarım Haham Mortera da hızla güçten düşüyor. "

“Bunları duyduğuma üzüldüm. Ama yine de seni teşvik edecek başka birilerini bulabilirsin. Belki de Venedik’teki Yeshibah’ta bir yıl geçirebilirsin. Bu çok önemli: Latince, insanın önünde koca bir dünya. . . ”

Franco aniden ayağa kalktı ve camın önünden geçen üç kişiye daha yakından bakmak için hızla cama doğru gitti. Geri dönüp, “Kusura bakma Bento!" dedi,

“cemaatten birilerini gördüğümü sandım. Birileri beni burada görecek diye biraz gerginim”.

“Evet, aldığın riske dair sorduğum soruya hiç değinmedik. Söyle bana, ne kadar büyük bir risk altındasın Franco?”

Franco başını öne eğdi. “Çok büyük, o kadar büyük ki karımla paylaşamadığım tek şey bu. Bu yenidünyada beraber mücadele edip kurduğumuz her şeyi riske attığımı söyleyemem ona. Bu riski sadece senin için göze alırım, yeryüzündeki başka hiç kimse için değil. Ve biraz sonra gitmem lazım. Karıma ya da hahamlara sunacak bir bahanem yok. Eğer biri beni görecek olursa yalan atıp, Simon’ın benden İbranice dersi almak istediğini söyleyebileceğimi düşünmüştüm. "

“Evet, ben de bunu düşündüm. Ama Simon'ın adını verme. Onunla bağlantıda olduğum biliniyor, en azından Yahudi olmayanlar

arasında. Burada tanışmış olabileceğin birinin, mesela Felsefe Kulübü'nden Peter Dyke'ın adını vermen daha iyi olabilir. ”

Franco iç çekti. “Yalanlar dünyasına girmek üzücü. Sana ihanet ettiğimden beri girmediğim bir alan bu Bento. Ama gitmeden önce lütfen bana biraz felsefi gelişiminden bahset. Latince öğrendiğimde Siman senin eserlerini bana ulaştırabilir belki. Ama şimdilik, bugün, senin bana söyleyeceklerin dışında başka bir kaynak yok elimde. Düşüncelerin ilgimi çekiyor. Jacob ve bana söylediğin şeyler hala kafamı kurcalıyor. ” Bento sorgular bir ifadeyle çenesini havaya kaldırdı.

“ilk karşılaşmamızda Tanrı'nın eksiksiz, kusursuz olduğunu ve bizim onu yüceltmemize ihtiyaç duymadığını söylemiştin. ”

“Evet, bu benim görüşüm ve bu ifadeler benim ifadelerim. ”

“Sonra da Jacob’a yaptığın yorumu hatırlıyorum, seni sevmemi sağlayan bir yorumdu bu. ‘Bırak da Tanrı’yı kendimce seveyim ben!' demiştin. ”

“Evet, kafam kurcalayan şey ne peki?”

“Senin sayende, Tanrı'nın bizim gibi ya da başka bir varlık gibi olmadığını biliyorum. Tanrı’nın Doğa olduğunu üstüne basa basa söyledin, Jacob için nihai darbe de buydu. Ama söyle bana, öğret bana: Doğayı nasıl sevebilirsin? Bir varlığı değil de bir şeyi nasıl sevebilirsin?” “Birincisi, Franco, ‘Doğa’ kavramım özel bir biçimde kullanıyorum. Ağaçları, çimenleri, okyanusu ya da insan yapımı olmayan diğer şeyle-

ri kastetmiyorum. Var olan her şeyi kastediyorum: mutlak gereklilik, kusursuz birlik. Bu Doğa anlayışı sonsuz, birleşik, kusursuz, rasyonel ve mantıklı olan şeyi ifade ediyor. Her şeyin içkin nedenidir bu. Ve var olan her şey, hiç istisnasız Doğa yasalarına göre işler. Dolayısıyla ben Doğa sevgisinden bahsederken karına ya da çocuğuna duyduğun sevgiyi kastetmiyorum. Farklı bir sevgi türünden, zihinsel bir sevgiden bahsediyorum. Latincede buna amor dei intellectualis diyorum. ”

“Zihinsel bir Tanrı sevgisi mi. ?”

“Doğaya ya da Tanrı'ya dair olası en eksiksiz kavrayışa duyulan sevgi. Her sonlu şeyin sonsuz nedenler bağlamında sahip olduğu yeri kavramak. Bu, mümkün olduğunca, evrensel Doğa yasalarını kavramaktır. "

“Yani Tanrı sevgisinden bahsederken kastettiğin şey Doğa

yasalarını kavramak, öyle mi?”

“Evet, Doğa yasaları Tanrı’nın ebedi emirlerine verilen daha rasyonel bir isimdir sadece. ”

“O halde bu insan sevgisinden farklıdır çünkü insan sevgisi sadece bir kişiyi içerir, öyle mi?”

“Kesinlikle. Ve değişmez ve ebedi bir şeyi sevmek, sevilen kişinin ruhsal dalgalanışlarına, değişkenliğine ya da faniliğine tabi olmaman anlamına gelir. Ayrıca, kendimizi başka bir insanla tamamlamaya çalışmamamamız anlamına da gelir. ”

“Bento, eğer doğru anladıysam, bu ayrıca sevgimize karşılık beklemememiz anlamına geliyor. ”

“Yine kesinlikle doğru. Hiçbir karşılık bekleyemeyiz. Doğanın sonsuz bir karmaşıklığa sahip, devasa planını bir an için görmekten, bunu kavrama ayrılacağına sahip olmaktan haz dolu bir huşu duyarız. ”

“Ömür boyu sürecek bir proje daha mı?”

“Evet, Tanrı ya da Doğa asla tam olarak kavrayamayacağım sonsuz sayıda özelliğe sahip. Ama sınırlı kavrayışım da büyük bir huşu ve hazza, bazen de esrik bir hazza yol açıyor. ”

“Tuhaf bir din, eğer buna din denebilirse tabii. ” dedi ve ayağa kalktı Franco. “Yine şaşkınlık içinde yanından ayrılmak zorundayım. Ama son bir soru daha, merak ediyorum, Doğa’yı tanrılaştırıyor ya da Tanrı’yı doğallaştırıyor musun?”

“İyi ifade ettin Franco. Bu soruya cevabımı oluşturabilmek için zamana, çok zamana ihtiyacım var. ”

BERLİN -1936

Yirminci Yüzyıl Miti, korkutucu derecede karmaşık düşünen, dar kafalı bir Alman tarafından yazılmış, kimsenin anlayamamayacağı bir şey.

Adolf Hitler

Rosenberg'in kitabını okuyanlar arasında Parıi nin eski üyelerinden çok az kişi var. Ben de şahsen şöyle bir göz gezdirdim.

Bence anlaşılması çok güç bir üslupla yazılmış. ”

Adolf Hitler

“Sigmund Freud Goethe Ödülü'nü aldı. ”

Almanya’daki en büyük bilimsel (akademik) ve edebi ödül olan Goethe Ödülü 28 Ağustos 1930’da Frankfurt'ta Goethe'nin doğum günü için yapılan büyük kutlamalar kapsamında Freud'a verildi. Isrealitische Gemeindezeitung bunu zil ve davullarla kutladı. Verilen para ödülü 10, 000 Mark. . Önemli akademisyenlerin Yahudi Sigmund Freud’un psikanalizini tamamen reddettiği biliniyor. Eğer kendi adını taşıyan bir ödülü bir Yahudi'nin aldığım duysaydı büyük Yahudi karşıtı Goethe mezarında ters dönerdi.

A. Rosenberg, Völkischer Beobachter

“Mein Führer, Hohenlychen Kliniği başhekimi Dr. Gebhardt'ın Reichsleiter Rosenberg'e dair yazdığı şu mektuba bir bakın lütfen. ”

Hitler mektubu Rudolph Hess'ten aldı ve Hess’in altını çizdiği yer lere bilhassa dikkat ederek inceledi.

> “Reichsleiter Rosenberg'le temas kurmak oldukça zor oldu. . . Bir doktor olarak, iyileşmesinin gecikmesinin, her şeyden önce. . . Büyük ölçüde ruhsal yalıtılmışlığına atfedilebileceği izlenimine kapıldım.
>
> Benim bir köprü kurmak için gösterdiğim, tabiri

caizse, ustalıklı çabalar. . . Reichsleiter'in ruhsal oluşum şekli ve siyasi hayattaki özel konumu nedeniyle başarısız oldu. . . Bu *tutukluğundan, ancak en azından onunla eşit koşullarda konuşma yetkisine ve benzer bir entelektüel kapasiteye sahip birine zihnini açarsa kurtulabilir ve böylece eyleme geçmek ve aslında gündelik hayatın kendisi için de gerekli olan sükünet ve kararlılığa tekrar kavuşabilir.*

Geçen hafta en mahrem düşüncelerini biriyle hiç tam olarak paylaşıp paylaşmadığını sordum. Son derece beklenmedik bir şekilde cevap verip, Estonya'dan çocukluk arkadaşı olan Friedrich Pfister'ten bahsetti. Sonra bu Friedrich Pfister'in artık

> Herr Ober-leutnant (üsteğmen) Pfister olduğunu, Berlin'de çalışan, saygın bir Wehrmacht (ordu) hekimi olduğunu öğrendim. Pfister'in hemen Reichsleiter Rosenberg'in tedavisini üstlenmeye çağrılmasını rica edebilir miyim?

Hitler mektubu Hess'e geri verdi: "Bu mektupta bizi şaşırtacak hiçbir şey yok ama başkasının görmemesine dikkat et. Ve Herr Oberleutnant. Pfister'i göreve çağırma emrini hemen çıkart. Rosenberg katlanılmaz biri. Hep de öyle oldu. Bunu hepimiz biliyoruz. Ama sadık biri ve Parti hala onun becerilerinden faydalanabilir. "

Berlin'in yüz kilometre kuzeyindeki Hohenlychen Kliniği, Himmler tarafından Nazi liderlerinin ve üst rütbeli SS yetkililerini tedavi etmek

amacıyla kurulmuştu. Alfred 1935'te geçirdiği ağır depresyondan sonra üç ayını klinikte geçirmişti. Şimdi, 1936 yılında yine aynı güçsüz düşüren semptomlardan mustaripti: bitkinlik, sinir ve depresyon. Beobachter'deki editörlük görevine odaklanamayan Alfred haftalarca kendi içine kapanmış, karısı ve kızıyla da nadiren konuşmuştu.

Hastaneye yatırıldığında Dr. Gebhardt'ın fiziksel muayenesini kabul etmiş ama akli durumu ya da kişisel hayatına dair sorulan cevaplamayı sürekli reddetmişti. Kari Gebhardt Himmler'in kişisel doktoru ve yakın arkadaşıydı ve (kişisel doktoru Theodor Morell'i hep yanında bulunduran Hitler hariç) diğer Nazi liderlerini de tedavi etmişti: Alfred'in, Gebhardt'a söyleyeceği her şeyin çok geçmeden Nazi düşmanları

gürühuna nakledileceğinden hiç şüphesi yoktu. Aynı nedenden ötürü, bir psikiyatrla konuşmayı da reddediyordu. Alfred'in küçümser bakışları karşısında sessizce oturmaktan bıkıp usanmış olan Dr. Gebhardt, sinir bozucu hastasını başka bir doktora devretmek için can atıyordu ve kimsenin anlayamadığı nedenlerden ötürü Rosenberg'e değer veren ve zaman zaman durumunu soran Hitler'e gönderdiği özenli mektubu yazarken akla karayı seçmişti.

Dr. Gebhardt psikoloji eğitimi almamıştı, olaylara psikolojik açıdan da bakmazdı ama liderler arasındaki büyük ihtilafın işaretlerini hemen fark etmişti; bitimsiz bir çekişme, karşılıklı küçümseme, acımasız komplolar, güç ve Hitler'in onayı için rekabet. Hiçbir konuda uzlaşamıyorlardı ama Gebhardt yegâne ortak

yönlerini bulmuştu, hepsi Alfred Rosenberg’den nefret ediyordu. Birkaç hafta Alfred'i her gün ziyaret ettikten sonra, bunun nedenini anlamıştı.

Alfred muhtemelen bunu hissetmiş olmasına rağmen sessizliğini korumuş ve Hohenlychen Kliniğinde, Alman ve Rus klasiklerini okuyarak ve klinik personeliyle ya da diğer Nazi hastalarla iletişim kurmayı reddederek haftalarını geçirmişti. Klinikteki beşinci haftasında bir sabah kendini son derece gergin hissetmiş ve kliniğin bahçesinde kısa bir yürüyüşe çıkmaya karar vermişti. Kendi ayakkabılarını bile bağlayamayacak kadar bitkin olduğunu anladığında küfretmiş ve uyanmak için kendini bir güzel tokatlamıştı. Geri dönüşü olmayan bir çaresizliğe kayıp gidişini durdurmanın bir yolunu bulmalıydı.

Çaresizlik anlarında aklına Friedrich'in yüzünü getiriyordu. Friedrich olsa ne yapacağını bilirdi. Ne önerirdi acaba? Bu kahrolası depresyonunun nedenlerini anlamaya çalışırdı hiç şüphesiz. Alfred Friedrich'in söyleyeceği şeyleri hayal etti: “Ne zaman başladı? Zihninin özgürce akmasına izin ver ve çöküşünün kaynağına git. Zihnine akan bütün görüntüleri, fikirleri gözlemle. Eğer yapabiliyorsan bunları not al. ”

Alfred hunu yapmayı denedi. Gözlerini kapattı ve zihnindeki geçit törenini gözlemledi. Zamanda geriye doğru sürüklendi ve bir sahnenin vücut buluşunu izledi.

Bundan yıllar önce Alfred VB ofisinde, Hitler’in ona aldığı masada oturuyor. Baş yapıtı Der Mythus des 20. Jahrhunderts'in (Yirminci Yüzyıl Miti) son sayfasının

son düzeltmelerini yapıyor, kırmızı kalemini bırakıyor, muzaffer bir edayla sırıtıyor, yedi yüz sayfalık müsveddeyi kalın plastiklerle bir arada tutulan derli toplu bir deste haline getiriyor ve sevgiyle göğsüne bastırıyor.

Evet, hayatının en güzel anını hatırlaması şu an bile gözlerinden birkaç damla yaş dökülmesine sebep oluyor. Alfred bu genç haline, Mythus'un dünyayı şaşırtacağını bilen bu gence sempatiyle bakıyor. Kitabın doğum süreci zorlu ve sancılı geçmişti, on yıl boyunca her Pazar günü ve haftanın diğer günleri boş kalabildiği her saat çalışmıştı ama buna değmişti. Evet, evet, karısını ve kızını ihmal ettiğini biliyordu ama bu mesele, dünyayı ayağa kaldıracak, kan, ırk ve ruha dayalı yeni bir tarih felsefesi, Volk’a, völkisch sanata, mimariye,

edebiyata ve müziğe yeni bir kavrayış, hepsinden de önemlisi, gelecekteki Reich için yeni bir temel değerler takımı sunacak olan bir kitap yaratmakla mukayese edilemezdi.

Alfred komodine uzanıp, kendi Mythus kopyasını aldı ve sayfaları rast gele kurcaladı. Bazı pasajlar ilham aldığı fiziksel mekânı aklına getirdi. Köln Katedrali'ni ziyaret edip, İsa'nın çarmıha gerilişini ve bir deri bir kemik kalmış, güçsüz düşmüş şehitlerin tasvir edildiği vitraylara bakarken aklına bir fikir gelmişti, Roma Katolik kilisesi Museviliğe karşı değildi. Kilise Yahudi karşıtı olduğunu söylese de, kilise aslında Yahudi fikirlerin sağlıklı Alman düşüncesine bulaşmasını sağlayan temel kanaldı. Kendi cümlelerini müthiş bir keyifle okudu:

Büyük Almanlar doğayla uyum içinde yaşamışlar ve güzel fiziklerini ve erkeksi güzelliklerini el üstünde tutmuşlardı. Ama Hıristiyanların bedene karşı beslediği düşmanlık, sakat doğan çocukların yaşatılması gerektiği yönündeki duygusal fikirler ayrıca suçluların ve kalıtımsal hastalıklara sahip olanların kusurlarını bir sonraki kuşağa aktarmasına izin verilmesi bu durumu sona erdirdi. Böylece ırksal safiyetin bozulması kişiliğin parçalanmasına, yön duygusu ve düşüncelerin zedelenmesine ve içsel belirsizliğe yol açmıştır. Alman halkı günah içinde değil, asil doğmuştur. . . Dini bir rehber olarak Eski

> Ahit'ten tamamen kurtulmak gerek. Eski Ahit’in feshiyle birlikte hepimizi ruhsal olarak Yahudi yapmaya yönelik bin beş yüzyıllık başarısız girişim de sona erecektir. . . Ateşin ruhu, kahramanlık ruhu çarmıhın yerini almalıdır.

Evet, diye düşündü, bu tip pasajlar Mythus'un 1934'te Katoliklerin yasaklı kitaplar listesine girmesine yol açmıştı. Ama bu bir talihsizlik değildi, satışları yükselten bir lütuftu. Üç yüz binden fazla sattı ve Mythus'um şu anda Mein Kampftan sonra ikinci sırada geliyor ama işte ben bu haldeyim, duygusal bir iflas içinde.

Alfred kitabı elinden bıraktı, başını yastığına koydu ve derin düşüncelere daldı. Mythus’um benim için büyük bir haz aynı

zamanda büyük bir acı kaynağı oldu! Bok kafalı edebiyat eleştirmenleri, istisnasız hepsi “undegreiflich” (anlaşılmaz) terimini kullandılar. Onlara neden karşılık vermedim ki? Yazılı basında onlara ‘benim yazılarımın böcek kafalılar için fazla incelikli ve karmaşık olabileceğini hiç düşündünüz mü acaba’ diye neden sormadım ki? Onlara ortalama zihinler ve büyük eserler karşılaştığında ortaya çıkan sonuçları neden hatırlatmadım: her zaman daha aşağı olanlar daha üstün düşünürlere saldırır. Halk ne istiyor? Julius Streicher'in kaba saba aptallığı için kendilerini yırtıyorlar. Hitler bile Streicher’in yazdıklarım tercih ediyor. Streicher'ın süprüntüsü Der Stürmer’in benim Beobachter’imden her zaman daha fazla sattığını bana her hatırlattığında bağrıma bir hançer daha saplıyor.

Ve Nazi liderlerinin hiçbirinin benim Mythus’umu okumaması! Sadece Hess açık konuşup, özür diler tonda bana çok uğraştığını ama zor metinle baş edemediğini söyledi. Diğerleri kitaptan hiç söz

etmedi. Düşünsenize, devasa bir çoksatar yazdım ve bu kıskanç piçler beni yok sayıyor. Ama bu beni neden rahatsız etsin ki? O tiplerden başka ne bekleyebilirim ki? Asıl sorun Hitler, her zaman Hitler. Bunun üzerine daha da düşündükçe, çöküşümün, Goebbels'in herkese Hitler'in birkaç sayfa okuduktan sonra Mythus'umu fırlatıp attığını ve "Bu şeyi kim anlayabilir ki!" diye haykırdığını anlattığını duyduğum gün başladığından daha da emin oluyorum. Evet, ölümcül yara aldığım an buydu. Sonuçta tek önemli olan şey Hitler'in yargısı. Ama eğer sevmediyse kitabımı neden bütün kütüphanelere aldırttı ve herkesin resmi Nazi kartındaki okunacak temel kitaplar listesine ekledi ki? Kitabı Hitlerjugend'in (Hitler Gençliği) bile okumasını emrediyor. Neden hem bunu yapıp, hem de kendisini kitabımla

özdeşleştirmeyi kesinkes reddediyor?

Halkın önündeki bu tutumunu anlayabiliyorum. Katolik desteğin Führer’lik mevkii için hala hayati olduğunu biliyorum; elbette bu kadar keskin bir şekilde Hıristiyan karşıtı olan bir kitabı ulu orta destekleyemez. Biz gençken, 20'li yıllarda Hitler benim din karşıtı duruşumu bütün kalbiyle benimsiyordu. Hala da benimsediğini biliyorum. Baş başa kaldığımızda benden daha ileri gidiyor, hahamlarla birlikte rahipleri de asacağını kaç kere söyledi bana? Halkın önündeki tutumunu anlayabiliyorum. Ama bana baş başayken neden onaylayıcı herhangi bir şey söylemiyor? Neden beni baş başa konuşmak için öğle yemeğine davet etmiyor? Hess bana, Köln Başrahibi benim Mtyhus’umdan yakındığında Hitler'in şu cevabı verdiğini söylemişti: ‘Kitabın bana hiç faydası yok. Rosenberg de bunu biliyor. Ona söyledim. Wotan Kültü gibi sapkın şeyleri öğrenmek istemiyorum. ” Başrahip ısrar ettiğinde, Hitler “Rosenberg partimizin

dogmacısıdır. ” diye açıklamış ve bu kadar acımasızca saldırarak kitabın satışlarını patlattığı için Başrahibi haşlamış. Ben Hitler’e eğer Mythus’um onu utandırıyorsa partiden istifa etmemi önerdiğimde, bu fikri hemen bir kenara itti ve yine bana baş başa görüşmeyi teklif etmedi. Ama Himmler'le sürekli baş başa buluşuyorlar ve Himmler benden çok daha keskin ve öfkeli bir Katolik karşıtı.

Bana biraz saygı duyuyor olmalı, biliyorum. Bana birbiri ardına önemli görevler verdi: önce Londra'da, sonra Norveç'te diplomatik görevlerde bulundum, sonra da NSDAP, Alman emek cephesi ve diğer bütün alakalı örgütlerin ideolojik eğitiminin başına geçtim. Önemli mevkiler. Ama görevlendirmeleri neden posta yoluyla öğreniyorum? Neden beni ofisine çağırıp, elimi sıkıp, karşısına alıp konuşmuyor? Bu kadar itici miyim?

Evet, hiç şüphe yok, sorun Hitler. Onun ilgisini dünyadaki her şeyden daha çok istiyorum. Onun kızgınlığı beni her şeyden daha çok korkutuyor. Almanya'daki en etkili gazeteyi yönetiyorum; bütün Nazilerin ruhsal ve felsefi eğitiminden sorumluyum. Ama gerekli makaleleri yazıyor muyum? Gerekli dersleri veriyor muyum? Müfredatı yayımlıyor muyum? Bütün Alman gençlerinin eğitimini denetliyor muyum? Hayır, Reichsleiter Rosenberg Hitler'den neden sevgili dolu bir gülümseme ya da selam ya da Tanrı korusun bir öğle yemeği daveti almadığım düşünmekle fazlasıyla meşgul!

Kendimden iğreniyorum! Bu şey sona ermeli!

Alfred ayağa kalkıp masasına gitti. Bir dosya çantasına uzanarak "Hayır" dosyasını çıkardı. (İki dosyası vardı; olumlu eleştirileri,

hayran mektuplarını ve bütün gazete makalelerini sakladığı bir “Evet” dosyası ve bütün karşıt görüşleri sakladığı bir “Hayır” dosyası). “Evet” dosyası yıpranmıştı. Alfred her hafta defalarca olumlu eleştirilere ve hayran mektuplarına göz atıyordu, bir kuvvet ilacı işlevi görüyordu bu, her sabah vitaminlerini alması gibi bir şeydi. Ama artık kuvvet ilacı etkisini yitiriyordu. Şimdi bütün “Evet” yorumları çok az, en fazla bir milimetre nüfuz ediyor ve çabucak buharlaşıyordu. “Hayır” dosyası ise bilinmeyen bir bölgeydi, nadiren ziyaret edilen derin bir mağaraydı. Ama bugün! Bugün dönüm noktası olacaktı! Şeytanlarıyla yüzleşecekti. Sakıncalı dosyaya uzanırken, şaşkınlık içersindeki mektup ve makalelerin kapağa doğru hızla koştuklarını hayal etti. Bu tuhaf espri anlayışı dudaklarında

haftalardır ilk kez bir gülümseme belirmesine yol açtı. Rast gele bir kâğıt aldı eline, bu aptallığı alt etmenin vakti gelmişti: cesur bir adam kendini acı verici şeyler okumaya zorlar ta ki bunlar artık acı vermeyene dek. Kâğıda baktı, Hitler'den gelen, 24 Ağustos 1931 tarihli bir mektup:

> "Sevgili Herr Rosenberg: Völkischer Beobachter sayı 235/236, sayfa l 'de "Wirth Geri Dönme Niyetinde Mi?" başlıklı bir makale okuyorum. Makale mevcut yönetim biçiminden kopuşu engelleme eğilimi gösteriyor. Bense şahsen tam tersini yapmak için bütün Almanya'yı *dolaşıyorum. Dolayısıyla, kendi gazetemin taktik açıdan hiç akıllıca olmayan makalelerle beni sırtımdan bıçaklamamasını isteyebilir miyim?*

Alman usulü *selamlar,*

Adolf Hitler

Alfred'i bir çaresizlik dalgası kapladı. Mektup beş yıllıklı ama hala güçlü, hâlâ acı vericiydi. Hitler'in açtığı kâğıt yaraları hiç kapanmıyordu. Alfred aklım boşaltmak için kafasını hızla saga sola salladı. Hitler denilen bu adamı bir düşün, dedi kendi kendine. Altı üstü bir insan işte. Gözlerini kapatıp, düşüncelerinin akmasına izin verdi.

Ben Hitler'i Alman kültürünün enginliği ve derinliğiyle tanıştırdım.

Ona Yahudi musibetinin ne kadar devasa olduğunu gösterdim. Irk ve kana dair fikirlerini perdahladım. Aynı sokaklarda yürüdük, aynı kafelerde olurduk, durmaksızın konuştuk,

Beobachler makaleleri üzerine beraber çalıştık, hatta bir keresinde beraber resim yaptık. Ama arlık bunlar yok. Şimdi tek yapabildiğim, bir tavuğun kafasını kaldırıp bir kartala bakması gibi onu hayranlık içinde izlemek. Hapisten çıktığında dağılmış parti üyelerini toparlamasına, meclis seçimlerine içirmesine, dünyanın bir benzerini daha görmediği bir propaganda makinesi - doğrudan gönderilen mektupları içeren ve seçim olmadığında bile daima işleyen bir makine- inşa etmesine tanık oldum. İlk beş yıl yüzde beşten daha az olan düşük oyları hiçe sayışını ve 1930'da oyların yüzde on sekizini alarak partisini Almanya'nın ikinci

büyük partisi yapana kadar oyları arttırışını gördüm. Ve 1932'de Nazi'lerin oyların yüzde otuz sekizini alarak birinci parti olduğunu duyuran dev manşetler atlım. Bazıları partinin beyninin Goebbels olduğunu söylüyor ama ben Hitler olduğunu biliyorum. Her şeyin arkasında Hitler vardı. İzlediği yolun her adımını Beobachter'de haber yaptım. Şehirden şehre uçup aynı gün içinde bütün ülkeyi dolaşarak halkı übermensch olduğuna, her yerde aynı anda var olabildiğine ikna ettiğini gördüm. Komünistlerin denetimi altındaki tehlikeli bölgelerin orta yerinde kasten mitingler düzenlerken ve militan

birliklerine Bolşeviklerle sokaklarda çarpışmayı emrederkenki korkusuzluğuna hayran oldum. 1932'de önerimi reddedip, Hindenburg'a karşı seçime girmesine tanık oldum. Oyların sadece yüzde otuz yedisini aldı ama seçime girmekte haklı olduğunu bana gösterdi: hiç kimsenin Hinderberg'i alt edemeyeceğini biliyordu ama seçimler isminin dillere dolanmasını sağladı. Birkaç ay sonra koalisyon oluşturmayı ve Hitler/Papen hükümetini kurmayı kabul etti ve çok geçmeden de başbakan oldu. Attığı her siyasi adımı takip ediyor ama yine de bunu nasıl başardığını anlamıyordum.

Ve Reichsıag yangını: sabah 5'te ofisime *öfke saçan gözlerle gelip, "Nerde bu insanlar?" diye bağırdığını ve Komünistlerin Reichstag'ı yakıp yıkmasına dair çok büyük bir haber yapmamı talep ettiğini hatırlıyorum. Hâlâ Komünistlerin yangınla bir alakası olduğunu düşünmüyorum ama sorun değil, dâhice bir hamleyle yangını Komünist Partiyi yasaklamak ve tek adam olarak mutlak iktidar sahibi olmak için kullandı. Hiç çoğunluk oyu almamıştı, hiç yüzde otuz sekizin üstüne çıkmamıştı ama işle, artık mutlak hükümdardı! Bunu nasıl başardı? Hâlâ bilmiyorum!*

Kapıyı çalıp, ardında Friedrich Prfisler'le içeri giren Doktor Gebhardt Alfred'i daldığı hülyalardan uyandırdı. “Sana bir sürprizim var Reichsleiter Rosenberg. Durumunu iyileştirmene yardımcı olabilecek eski bir arkadaşını getirdim. Baş

başa konuşmanız için ikinizi yalnız bırakacağım. ”

Alfred, Friedrich'e uzun uzun baktıktan sonra “Bana ihanet ettin. ” dedi. “Verdiğin gizlilik sözünü tutmadın. Seninle benim bir zamanlar görüştüğümüzü başka nereden bilebilirdi ki. . . ”

Friedrich hemen harekete geçti ve Alfred bakmadan, tek kelime etmeden odadan çıktı.

Panikleyen Alfred yatağa yığıldı, gözlerini kapattı ve hızlanan soluklarını yavaşlatmaya çalıştı.

Birkaç dakika sonra Friedrich Doktor Gebhardt'la birlikte geri döndü. “Doktor Pfister sana onu nasıl seçtiğimi anlatmamı istedi. Üç dört hafta önce yaptığımız konuşmayı hatırlamıyor musun, Reichleiter Rosenberg? Sana kendini birine hiç tamamen açıp açmadığını sormuştum. Sen de

tam tamına şöyle demiştin; ‘Estonya'dan bir arkadaşım vardı, şimdi burada yaşıyor, Doktor Friedrich Pfister. ’”

Alfred başını ağır ağır sağa sola salladı. “Bu konuşmamızı hayal meyal hatırlıyorum ama onun adını verdiğini hatırlamıyorum. ”

“Verdin onun adını. Adını ya da Almanya'da yaşadığını başka nereden bilebilirdim ki? Geçen hafta depresyonun derinleştiğinde ve benimle konuşmamaya başladığında, onun seni ziyaret etmesinin sana iyi geleceğini düşünerek arkadaşını bulmaya karar verdim. Wehrmacht'ta olduğunu öğrendiğimde Führer'den onu Hohenlychen Kliniği'ne tayin etmesini istedim. ”

“Acaba?” diye sordu Friedrich: “Reichsleiter Rosenberg'e benim ne tepki verdiğimi de söyler misiniz?”

“Sadece bir zamanlar onu Estonya’da tanımış olduğunuzu söylediniz. ”

“Ve. . . ” diye ısrar etti Friedrich.

“Hepsi bu kadar. . . sadece size bel bağlayan çok sayıda hastayı bıraktığınıza üzüldüğünüzü ama hiçbir şeyin Führer’in emirlerine uymaktan daha öncelikli olmadığını söylediniz. ”

“Bu sabah siz koğuşu terk etmeden önce Reichleiter Rosenberg’le baş başa kısa bir konuşma yapabilir miyim?”

“Elbette, sizi hemşire odasında bekliyor olacağım. ”

Kapı kapandığında, “Başka sorun var mı Reichsleiter Rosenberg?” diye sordu.

“Lütfen Friedrich, Alfred de bana. Ben Alfred'im. Bana Alfred de. ” “Pekâlâ. Başka sorun var mı Alfred? Doktor beni bekliyor. ”

“Benim doktorum mu olacaksın? Seni temin ederim ki geçmişteki koşullar altında bunu kabul ederdim. Ama şimdi seninle nasıl konuşabilirim ki? Sen Wehrmacht’tasın ve ona rapor sunma emri almışsın. ” “Evet, çelişkini anlıyorum. Senin durumunda olsam ben de aynı şekilde hissederdim. ” Friedrich yatağın yanındaki sandalyeye oturdu, birkaç dakika düşündü ve “Bir dakika içinde döneceğim. ” diyerek odadan çıktı ve çok geçmeden Doktor Gebhardt'la birlikte geri döndü.

“Efendim” diye seslendi Doktor Gebhardt'a: “Reichsleiter Rosenberg’ın tedavisini üstlenme emri aldım ve tabii ki bu emri elimden geldiğince yerine getireceğim. Ama bir engel var. Biz kendisiyle eski arkadaşız ve birbirimizle uzun zamandır mahrem sırlarımızı paylaşıyoruz. Ona yardımcı olabilmem için, tam bir mahremiyet içinde

olmamız çok önemli. Ona mutlak gizlilik sözü verebilmem gerekiyor. Tıbbi tutanaklardaki günlük notların zorunlu olduğunu biliyorum ve sizden sadece tıbbi durumunu anlatan notlar girme izni istiyorum. ” “Ben psikiyatr değilim, Doktor Pfister ama bu vakadaki mahremiyet ihtiyacım anlayabiliyorum. Standart prosedür bu değil ama hiçbir şey Reichsleiter Rosenberg’in sağlığına kavuşup, önemli görevine geri dönmesinden daha öncelikli olamaz. İsteğinizi kabul ediyorum. ” İkisine de selam verip, odadan çıktı.

“İçini rahatlattı mı bu Alfred?”

Alfred başıyla onayladı. “Artık içim rahat. ”

“Başka sorun da yok öyle mi?”

“Tatmin oldum ben. Son görüşmemiz pürüzlü bir şekilde sona ermesine karşın sana hâlâ garip bir güven duyuyorum. Garip diyorum çünkü aslında hiç kimseye güvenmiyorum. Ve yardımına da ihtiyacım var. Geçen yıl beni üç aylığına

benzer bir durumda buraya yatırmışlardı, derin bir kara delikten farksızdı. Tırmanıp dışarı çıkamıyordum. Tükenmiş hissediyordum. Uyuyamıyordum. Yorgundum ama yerimde duramıyor, dinlenemiyordum. ”

“Senin rahatsızlığın (ki biz buna ‘ajite depresyon’ diyoruz) hemen hemen her zaman üç ila altı ay içerisinde çözülür. Bu süreyi kısaltmana yardımcı olabilirim. ”

“Sonsuza dek müteşekkir olurum. Her şey -bütün hayatım- tehlike altında. ”

“Hadi işe koyulalım. Yaklaşımımı biliyorsun ve ilk işimizin beraber çalışmamızın önündeki bütün engelleri kaldırmak olduğunu söylemem seni şaşırtmayacaktır. Benim de senin gibi bazı kaygılarım var. İzin ver de düşüncelerimi toparlayayım. ”

Friedrich birkaç dakika gözlerini kapattı ve konuşmaya başladı.

“Havayı temizleyip, aklıma ne gelirse söylemem en iyisi. Beraber çalışmak konusunda rahatsız edici şüphelerim var. Çok farklıyız. Benim eğilimim anlamak, zorlukların gizli kökenlerini açığa çıkarmak yönünde, psikanalitik yöntemin temel inancı budur. Eksiksiz bilgi, çatışmaları ortadan kaldırır ve iyileşmeye yardımcı olur. Fakat seninle bu yolda ilerleyemeyeceğimden endişeleniyorum. Son defasında, yaşadığın zorlukların kaynağına inmek istediğimde sinirlendin, savunmaya geçtin ve ofisimden çıkıp gittin. Dolayısıyla acaba benim varlığım ya da en azından bu yaklaşım, senin için faydalı olabilir mi diye endişe ediyorum. ”

Alfred ayağı kalktı ve odada yürümeye başladı.

“Dürüstlüğümle seni huzursuz mu ediyorum?”

“Hayır, sorun sinirlerimde. Çok uzun süre oturamıyorum. Açık sözlülüğünü takdir ediyorum. Başka hiç kimse benimle bu kadar açık açık konuşmuyor. Sen benim tek dostumsun Friedrich. ”

Friedrich bu sözleri sindirmeye çalıştı. Kendine rağmen duygulanmıştı. Ve önceden haber verilmeden Hohenlychen Kliniği’ne transfer edilmesine öfkeliydi. Ani transferi çok sayıda hastayı tedavilerinin orta yerinde, kesin bir dönüş tarihi veremeden bırakmasına neden olmuştu. Alfred Rosenberg’i yeniden gördüğüne de çok sevinmemişti. Altı yıl önce, mesleğinin Yahudi kökenlerine dair feci tehditler mırıldanarak ofisinden hışımla çekip giden Alfred Rosenberg'in ardından bakarken, onu bir daha görmeyecek olması içini rahatlamıştı. Dahası, Yirminci

Yüzyıl Miti’ni de okumaya çalışmış ve herkes gibi o da kitabı anlaşılmaz bulmuştu. Herkesin aldığı ama kimsenin okumadığı çok satan kitaplardan biriydi işte. Ama okuduğu az sayıda sayfa onu tedirgin etmişti. Alfred acı çekiyor olabilir; sızlanarak tek dostunun ben olduğumu söylüyor ama tehlikeli biri, Almanya için, herkes için tehlikeli biri.

Mythus ve Mein Kampftaki düşünceler birbirine paraleldi, Alfred Hitler'in onun fikirlerini çaldığını söylemişti. İki kitap da midesini bulandırmıştı; o kadar kötü, o kadar rezillerdi ki. Ayrıca o kadar da tehditkârlardı ki Friedrich göç etmeyi düşünmüş ve eğitim gördüğü Zürih Hastanesi’nde görev alıp alamayacağını sormak için Carl Jung ve Eugen Bleuler’e mektup yazmıştı. Ama sonra Wehrmacht'a Oberle-utnant olarak

atandığı için onu tebrik eden o zorunlu askerlik kâğıdı gelmişti. Daha önce harekete geçmeliydi. Mein Kampfı yıllar önce bir hafta sonu okuyup bitirmiş olan, yaklaşan felaketi öngörüp, bütün Yahudi hastalarına ülkeyi hemen terk etmelerini salık veren analisti Hans Meyer onu uyarmış ve bir ay içinde de Londra'ya göç etmişti.

O halde ne yapmalıydı? Alfred'in daha iyi bir insan olmasına yardım edebileceği yönündeki naif düşüncesini bir kenara bırakmıştı, şimdi bu ona toy bir aptallık örneği gibi geliyordu. Kendi kariyerinin (karısı ve iki küçük oğlunun) bekası için sadece tek bir seçenek vardı: emirlere uyup, Alfred'i hastaneden mümkün olduğunca çabuk çıkarmalı ve kendisi de ailesinin yanına ve Berlin'deki görevine dönmeliydi. Hastasına duyduğu nefreti gömmeli ve profesyonelce

davranmalıydı. İlk adımı terapi için net bir çerçeve inşa etmek oldu.

“Dostluğumuza dair yorumun beni duygulandırdı. " dedi. “Ama tek dostunun ben olduğumu söylemen beni endişelendirdi. Herkesin dostlara ve sırdaşlara ihtiyacı var. Senin bu yalıtılmışlığını çözmeye çalışmamız lazım, hastalığında önemli bir rol oynadığına hiç şüphe yok. Beraber çalışmamıza gelince, sana birkaç endişemden daha bahsetmek isterim. Bunları açıklamak daha zor ama açıklamam çok önemli. Benim de bazı mahremiyet sorunlarım var. Bildiğin gibi şu anda partinin tutumlarını sorgulamak suç kabul ediliyor. İnsanların bütün konuşmaları denetleniyor ve bu denetim zaman geçtikçe hiç şüphesiz daha da yoğunlaşacak. Otoriter rejimlerde hep böyle olmuştur. Ben, çoğu Alman gibi,

NSDAP'nin bütün ilkelerini kabul etmiyorum. Elbette Hitler'in asla çoğunluk oyu almadığını biliyorsun. Son görüştüğümüzde (yıllar önceydi, sanırım altı yıl) ofisimden, tanımlarımı mazur gör ama öfkeli, kontrolsüz bir halde çekip gitmiştin. Bu durumda ben senin benim mahremiyetime saygı göstereceğinden emin olamıyorum. Ve bu da benim bu çalışmada daha kısıtlı ya da daha az etkili olmama neden olacaktır. Lafı çok uzattım ama sanırım ne dediğimi anlıyorsundur, gizliliğin karşılıklı olması gerekir. Söyleyeceklerinin burada kalacağına dair kişisel ve mesleki olarak söz verdim. Benim de aynı güvenceye ihtiyacım var. ”

Bir süre sessizce oturdular ve sonra Alfred “Evet, anlıyorum. ” dedi. “Yorumlarının hepsini sır olarak saklayacağıma söz

veriyorum. Ve eğer kontrolü kaybedersem neden güvende hissedemeyeceğini de anlıyorum. ”

“Doğru. O halde daha güvenli koşullar altında çalışmalı ve ikimizin de güvende hissetmesini sağlamalıyız, öyle değil mi?”

Friedrich hastasına daha yakından baktı. Tıraş olmamıştı. Gözlerinin altındaki siyah torbalar uykusuz gecelerin işaretiydi ve acıklı ifadesi de Friedrich’in doktorluk içgüdülerini harekete geçiriyordu; antipatisini böylece devre dışı bıraktı ve işe koyuldu. “Söyle bana Alfred, bizim amacımız ne? Yardım etmek istiyorum. Benden ne almak istiyorsun[7]” Alfred bir süre duraksadı ve sonra “Şunu bir dene. ” dedi. “Son haftalarda çok okuyorum. ” Odayı dolduran kitap yığınlarına işaret etti. “Klasiklere, özellikle de Goethe'ye geri dönüyorum. Liseden mezun

olmadan hemen önce müdür Epstein'la yaşadığım sorunlardan bahsetmiştim, hatırlıyor musun?”

“Hafızamı tazele. ”

“Sınıf başkanı olarak yaptığım Yahudi karşılı bir konuşmadan ötürü Goethe'nin otobiyografisinden bazı bölümleri ezberlemem istenmişti. ” “Aa evet, evet. . . hatırlamaya başladım. Spinoza’yla ilgili bölümler. Ödev olarak bu bölümleri vermişlerdi çünkü Goethe Spinoza'ya çok hayrandı. ”

“Mezun olamayacağım diye öyle korkmuştum ki hepsini çok iyi ezberledim. Şimdi bile ezberden okuyabilirim ama kısa tutmak için temel noktaları özetleyeyim sadece: Goethe huzursuz olduğundan ve Spinoza’yı okumanın tutkularını yatıştırdığından söz ediyordu. Spinoza’nın matematiksel

yaklaşımı rahatsız edici düşünceleri için harika bir denge oluşturuyor, sükûnete ve kendi yargılarına güvenip, diğerlerinin etkisinden muaf hissetmesine olanak tanıyan daha disiplinli bir düşünce şekline yol açıyordu. ”

“İyi ifade ettin, Alfred. Peki, ikimizle olan bağlantısı. . . ?”

“Şey, senden istediğim şey bu. Goethe’nin Spinoza’dan aldığı şeyi istiyorum. Bütün bu şeylere ihtiyacım var. Tutkularım için bir yatıştırıcı istiyorum. Ben. . . ”

“Güzel. Çok güzel. Dur bir saniye. Bunu bir not alayım. ” Friedrich müfettişinin hediyesi olan dolmakalemini açtı “tutkular için yatıştırıcı” yazdı. Friedrich not alırken Alfred devam etti. “Diğerlerinin etkisinden kurtulmak. Denge. Sakin, disiplinli bir düşünme şekli. "

“Güzel, Alfred. Spinoza’ya geri dönmek ikimiz için de iyi olacak. Ve dahası, onun fikirlerini uygulamaya çalışmak seninki gibi felsefi eğilimli bir akla çok uygun olabilir. Muhtemelen bu bizi çekişmeli bölgelerden uzak tutacaktır. Yarın aynı saatte buluşalım. Bu arada ben işe koyulup, biraz okuma yapayım. Goethe'nin otobiyografisini ödünç alabilir miyim senden? Bir de, Etik var mı sende hala?”

“Yirmi yaşımdayken aldığım kitap hala duruyor. Goethe’nin Etik'i bütün bir yıl cebinde taşıdığını söylüyorlar. Ben cebimde taşımadım. Aslında, yıllardır elime almadım. Ama bir türlü de fırlatıp atamıyorum. ” Daha birkaç dakika önce gitmeye istekli olan Friedrich fikrini değiştirip sandalyesine yaslandı. “Görevimin ne olduğunu anlıyorum. Goethe'ye yardımcı

olan ve sana da yardımcı olabilecek pasajları tespit etmeye çalışacağım. Ama önce bu mevcut mutsuzluk krizini tetikleyen şeyin ne olduğuna dair daha fazla şey öğrenmem gerekiyor. ”

Alfred o gün yaptığı kişisel analizini anlattı. Başarılarından keyif alamadığını ve en büyük başarısı olan Mythus’un ona büyük bir acı verdiğini söyledi. Her şeyi, özelikle de her şeyin acımasızca Hitler’e dayandığını anlattı. “Bütün benlik algımın Hitler’in bana dair görüşüne dayandığını hiç olmadığı kadar açıkça görüyorum. " dedi. “Bundan kurtulmalıyım. Onun tarafından onaylanma arzumun kölesi oldum. ” “Son görüşmemizde senin bu meseleyle boğuştuğunu hatırlıyorum. Hitler’in hep başkalarını tercih ettiğini ve seni iç çembere hiç dâhil etmediğini söylemiştin. ”

“Şimdi o zamanlar ki hissimi al ve onla, yüzle çarp. Aklımın her köşesine sızan bir lanet bu. Bu şeytanı çıkarmalıyım içimden. ”

“Elimden geleni yapacağım. Bakalım Benedictus Spinoza bize neler sunacak. ”

Ertesi gün öğleden sonra Friedrich Alfred’in odasına girdiğinde karşısında daha temiz tıraş olmuş, daha iyi giyimli bir hasta buldu. Alfred çevik bir hamleyle ayağa kalktı ve “Ah be Friedrich” dedi: “Başlamayı çok istiyorum. Son yirmi dört saattir bugünkü buluşmamızdan başka bir şey düşünmedim pek. ”

“Daha canlı görünüyorsun. "

“Öyle hissediyorum. Haftalardır olmadığım kadar iyi hissediyorum. Nasıl oldu ki bu? Görüşmelerimiz iki kez sona ermiş olsa da, seni

görmek bana yine de iyi geliyor. Bunu nasıl yapıyorsun Friedrich?”

“Belki de ümit veriyorumdur?”

“Bu işin bir kısmı. Ama başka bir şey daha var. ”

“Bence bunun sevme ve bağlantı kurmaya duyduğun gayet insani ihtiyaçla alakası var. Bunu aklımızda tutalım, önemli bir şey bu. Ama şimdilik eylem planımıza odaklanalım. Spinoza'dan alakalı gibi görünen birkaç pasaj seçtim. Şu iki ifadeyle başlayalım. ” Etik’i açıp okumaya başladı:

Farklı insanlar aynı nesneden farklı şekilde etkilenebilirler.

Aynı insan aynı nesneden farklı zamanlarda farklı şekillerde etkilenebilir.

Alfred'in şaşırmış bakışını fark eden Friedrich açıklamaya çalıştı. “Bunu çalışmamız için bir başlangıç noktası olarak

alıntılıyorum. Spinoza basitçe şunu söylüyor; her birimiz aynı dışsal nesneden farklı şekillerde etkilenebiliriz. Senin Hitler'e gösterdiğin tepki diğerlerininkinden çok farklı olabilir. Diğerleri de onu senin gibi sevip sayabilir fakat bütün refahları ve özsaygıları ona bağlı olmayabilir. Öyle değil mi?" "Olabilir. Ama diğerlerinin içsel deneyimlerini bilmem mümkün değil. "

"Ben hayatımın çoğunu bu bölgeyi keşfederek geçirdim ve Spinoza'nın önermesini destekleyen çok fazla delil gördüm. Örneğin hastalarımın ilk ziyaretlerinde bile bana çok çeşitli tepkileri oluyor. Bazıları bana güvenmezken, bazıları hemen güven duyuyor, bazılarıysa onlara zarar vereceğimi hissediyor. Ve eminim ki ben her hastaya aynı

şekilde davranıyorum. Bunu nasıl açıklayabiliriz? Ancak tek bir olayı algılayan farklı iç dünyalar olduğunu varsayarak. ”

Alfred başıyla onayladı. “Ama bunun benim durumumla ne alakası var?”

“Güzel. Konuyu dağıtmama izin verme. Sadece şunu söylemek istiyorum ki Hitler’le olan ilişkin bir dereceye kadar senin zihninin ürünü. Önerim basit. Hitler’in davranışını değiştirmeye çalışmaktansa, seni değiştirme amacıyla yola çıkmalıyız. ”

“Bunu kabul ediyorum ama ‘bir dereceye kadar’ diye eklemene sevindim çünkü Hitler herkesin gözünü korkutuyor. Goring bile kendisinden beklenmedik bir açık sözlülükle, şöyle demişti: ‘Hitler’in etrafındaki herkes onu onaylıyor çünkü onaylamayanların hepsi mezarı boyladı. ”’

Friedrich başıyla onayladı.

“Ama benim gözümü aşırı derecede korkuttuğuna ikna ettin beni” diye devam etti Alfred: “Vebunu değiştirmem için bana yardım etmeni istiyorum. Spinoza’nın bir yöntem önerisi var mı?”

“insanın kendini başkalarının etkisinden kurtarması konusunda neler dediğine bir bakalım. ” dedi Friedrich, notlarını tarayarak.

“Goethe’nin Spinoza’dan öğrendiği şeylerden biri buydu. Dördüncü Bölüm’de, ‘İnsan Esaretine Dair’ adlı kısımda bununla alakalı bir pasaj var: ‘Bir insan duygularının esiriyse kendi kendisinin efendisi değildir, kaderin insafına kalmıştır. ' Senin yaşadığın şeyi çok iyi tarif ediyor bu Alfred. Duygularının esiri olmuşsun, kaygı, korku ve kendinden iğrenme dalgalarıyla boğuşuyorsun. Doğru mu?”

Alfred başıyla onayladı.

“Spinoza şöyle devam ediyor; eğer özsaygınız çoğunluğun sevgisine dayanıyorsa, o zaman hep kaygılı olursunuz çünkü bu tip sevgi değişkendir. Buna ‘boş özsaygı’ diyor. ”

“Neyin aksine? Yani, ‘dolu’ özsaygı ne?”

“Goethe ve Spinoza yazgımızı asla bozulabilir ya da değişken şeylere bağlamamamamız gerektiğinde ısrar ediyorlar. Bozulmayacak ve ebedi bir şeyi sevmemizi öğütlüyorlar. ”

“Nedir o şey?"

“O şey Tanrı’dır ya da Spinoza'nın tamamen doğaya eşdeğer olan Tanrı versiyonudur. Spinoza'nın Goethe'yi çok etkileyen o ifadesini hatırlasana; Tanrı’yı gerçekten seven kişi karşılığında Tanrı'nın onu sevmesini arzu etmemelidir. ’ Eğer Tanrı’yı onun da karşılığında bizi

sevmesi beklentisiyle seviyorsak, delilik ederiz, diyor Spinoza. Spinoza'nın Tanrısı duygulu bir Tanrı değil. Eğer Tanrı'yı seviyorsak, karşılığında sevgi alamayız ama başka bir şey alırız. "

"Neymiş o başka şey?"

"Spinoza'nın en yüce mutluluk durumu dediği şeyi: Amor Dei Intel-lectualis. Etik'teki şu satırları dinle:

Bu nedenle hayatta her şeyden daha önemlisi kavrayış ya da aklı kusursuzlaştırmaktır. . . İnsanın en büyük mutluluğu bundan ibarettir; aslında yüce mutluluk, Tanrı'ya dair sezgisel bilginin verdiği ruhsal tatmindir.

"Gördüğün gibi" diye devam etti Friedrich: "Spinoza gibi Goethe'nin dinsel hissiyatı da insanın Doğa yasalarının büyük planını

kavradığında tecrübe ettiği bir huşu halidir. ”

“Söylediklerini kavramaya çalışıyorum, Friedrich, ama somut, kullanabileceğim bir şeye ihtiyacım var benim. ”

“Çok iyi bir rehber olduğumu sanmıyorum şu anda. Senin asıl isteğine geri dönelim: ‘Goethe’nin Spinoza’dan aldığı şeyi istiyorum. ”’ Friedrich notlarına baktı: “Şunları istediğini söylemiştin; ‘huzur, denge, diğerlerinin etkisinden kurtulmak ve berrak bir dünya algılayışına yol açan sakin, disiplinli bir düşünce şekli. ’ Bu arada, harika bir hafızan var. Dün gece Goethe’nin otobiyografisinde Spinoza'ya dair yaptığın yorumları okudum, onun söylediklerini eksiksiz bir şekilde aktarmışsın. Spinoza’yı asil, kayda değer bir ruh olarak görmesine ve Spinoza’nın hayatım değiştirdiğini söylemesine

karşın, maalesef, Spinoza’nın ona nasıl yardım ettiğine dair bizim işimize yarayacak herhangi bir detaydan bahsetmemiş. ”

“Peki, bu bizi nereye götürüyor?”

“Benim önerim şu. Spinoza’nın onu nasıl etkilediğine dair bazı tahminlerimi sunacağım sana. İlk olarak, şunu unutma ki Goethe Spinoza'yla karşılaşmadan önce de bazı Spinozavari fikirler geliştirmişti; Doğa’da her şeyin birbiriyle bağlantılı olması, Doğa’nın kendi kendini düzenlediği, ötesinde ya da üstünde hiçbir şey olmadığı fikri. Dolayısıyla Goethe Spinoza’yı okuduğunda onaylandığını hissetmişti. İkisi de Doğa'daki her şeyin birbirine bağlı olduğunu kavramaktan büyük keyif almıştı. Ve Spinoza için Tanrı’nın Doğa’ya eşdeğer olduğunu da unutma. Hıristiyan ya da Musevi bir

Tanrı’dan değil, Hıristiyan, Musevi, Müslüman ya da Hindu diye bir şeyin olmayacağı evrensel bir akıl dininden söz ediyor. ”

“Hımm, bütün dinleri ortadan kaldırmak istediğini anlamamıştım. İlginç. ”

“Spinoza evrenselciydi. Kendini kozmosu daha eksiksiz bir şekilde kavramaya adayan insanların sayısı arttıkça geleneksel dinlerin silinip gideceğini ümit ediyordu. Yıllar önce bunlardan biraz bahsetmiştik. Spinoza en radikal akılcılardan biriydi. Dünyada bir nedensellik akışı görüyordu. Onun için irade ya da irade gücü diye bir şey yoktur. Hiçbir şey nedensizce, şımarıkça oluvermez. Her şey bir önceki şeyden kaynaklanır ve kendimizi bu nedensel ağa ne kadar adarsak o kadar özgür oluruz. Goethe'ye bir sükûnet hissi veren şey evrenin, tahmin

edilebilir, matematiksel yasalarla işleyen, sonsuz bir açıklama gücüne sahip olan bir yer olduğuna dair bu görüştü. ”

“Yeter, Friedrich, başım dönüyor. Bu doğal düzen karşısında tek hissettiğim şey korku. Çok anlaşılmaz bir şey bu. ”

“Sadece Goethe’nin Spinoza’dan nasıl yardım aldığı yönündeki merakına ve aynı sonuçları elde etme arzuna cevap veriyorum. Spinoza’nın eserinde tek, mutlak bir teknik yok İtiraf, katarsis ya da psikanaliz gibi tek bir yöntem sunmuyor. Kapsayıcı bir dünya, davranış ve ahlak görüşüne ulaşmak için onu adım adım takip etmen gerekiyor. ”

“Hitler bana acı veriyor. Spinoza bu acıyı dindirmem için bana ne önerirdi?”

“Spinoza, dünyayı mantıkla örülmüş bir yer olarak kavrayarak acının ve bütün insani tutkuların üstesinden gelebileceğimizi savunuyordu. Buna o kadar inanıyor ki şöyle diyor. . . ” dedi Friedrich, sayfaları çevirerek: “insan davranışları ve hislerini sanki bir düzlem, katman ve boyut meselesiymiş gibi ele almalıyım. ”

“Peki, ben ve Hitler?”

“Eminim Spinoza senin gerçekliğin doğasını algılamaya yönelik gerçek bir arayıştan ortaya çıkan fikirlerin değil yetersiz fikirlerin neden olduğu tutkulara tabi olduğunu söylerdi. ”

“Peki, insan kendini bu yetersiz fikirlerden nasıl kurtarır?”

“Spinoza tutkuya dair daha berrak ve daha mesafeli bir fikir geliştirdiğimizde, yani tutkunun temelinde yatan nedensel ağı

gördüğümüzde tutkunun tutku olmaktan çıktığını söylüyor açıkça. ”

Alfred sessizleşti ve sanki ekşimiş sütün tadına bakmış gibi suratını buruşturarak sandalyesine gömüldü. “Bunda rahatsız edici bir şey var. Çok rahatsız edici. Sanırım Spinoza’nın içindeki Yahudiyi görmeye başlıyorum: yumuşak, solgun, güçsüz ve Alman karşıtı bir şey. İradeyi inkâr ediyor, tutkuları aşağılık şeyler olarak damgalıyor, hâlbuki biz modern Almanlar tam tersi bir bakış açısına sahibiz. Tutku ve irade ortadan kaldırılması gereken şeyler değildir. Tutku, kutsal üçlüsü cesaret, sadakat ve fiziksel güç olan Volk'un kalbi ve ruhudur. Evet, buna hiç şüphem yok: Spinoza’da Alman karşıtı bir şeyler var. ”

“Alfred, yargısız infaz yapıyorsun. İlk birkaç sayfa anlaşılmaz aksiyom

ve tanımlarla dolu olduğu için Etik'i fırlatıp attığını hatırlasana. Spinoza'yı anlamak için Goethe’nin yaptığı gibi kendimizi onun diline alıştırmalı ve adım adım, teorem teorem, onun dünya görüşünü nasıl inşa ettiğini takip etmeliyiz. Sen bir araştırmacısın. Eminim Mythos'u yazarken yıllarca tarihsel araştırma yapmışsındır. Fakat tarihin gördüğü en büyük akıllardan biri olan Spinoza'ya bölüm başlıklarına şöyle bir bakış atmak dışında ilgi göstermeyi reddediyorsun. Büyük Alman entelektüelleri eserlerine derinlemesine dalmışlardı. Spinoza’ya hak ettiği zamanı vermelisin. ”

“Sen hep Yahudileri savunuyorsun. ”

“Spinoza Yahudileri temsil etmiyor. Saf aklı savunuyor. Yahudiler onu dışlamışlardı. ”

“Seni yıllar önce Yahudilerle çalışmak konusunda uyarmıştım. Seni bu Yahudi alanına girmemen konusunda uyarmıştım. Ne kadar büyük bir tehlike altında olduğun konusunda uyarmıştım. ”

“İçin rahat olsun. O tehlike geçti. Psikanaliz enstitüsündeki bütün Yahudiler ülkeyi terk etti. Tıpkı Albert Einstein’ın ve diğer bütün büyük Yahudi bilim adamlarının yaptığı gibi. Tıpkı bütün büyük Yahudi olmayan Alman yazarların, Thomas Mann'in ve en iyi iki yüz elli yazarımızın yaptığı gibi. Bunun ülkemizi güçlendirdiğine gerçekten inanıyor musun?”

“Ülkeyi terk eden her Yahudi ya da Yahudi aşığıyla beraber Almanya daha güçlü ve daha katışıksız bir yer oluyor. ”

“Böyle bir nefretin. . . "

“Asıl mesele nefret değil. Asıl mesele ırkı muhafaza etmek. Almanya için Yahudi sorunu ancak son Yahudi de Üstün Alman topraklarını terk ettiğinde çözülecektir. Onlara zarar vermek istemiyorum. Sadece başka bir yerde yaşamalarını istiyorum. ”

Friedrich, Alfred'i amaçlarının doğuracağı sonuçlarla yüzleşmeye zorlayabileceğini ümit etmişti. Bu rotayı takip etmenin anlamsızlığını hissetmişti ama kendini kontrol edemiyordu: “Milyonlarca kişiyi yerinden etmekte bir sakınca görmüyor musun? Ne olacak onlara?”

“Başka bir yere gitmeliler. Rusya'ya, Madagaskar’a, nereye olursa işte. ”

“Aklını kullan! Bir de kendini filozof olarak görüyorsun. . . ” “Akıldan daha yüce şeyler var; haysiyet,

kan, cesaret gibi. ” “Önerdiğin şeyin doğuracağı sonuçlara bir bak, Alfred. Önerilerinin doğuracağı insani sonuçlara bakma, gerçekten bakma cesareti göstermeni istiyorum. Ama belki bir düzeyde zaten biliyorsundur. Belki bu büyük huzursuzluğun, zihninin bu dehşeti bilen kısmından kaynaklanıyordur-”

Kapı çalındı. Alfred ayağa kalktı, kapıya yürüdü ve kapıyı açtığında karşısında Rudolf Hess'i görünce şaşırdı.

“İyi günler, Reichsleiter Rosenberg. Führer sizi ziyarete geldi. Size verecek haberleri var ve sizi konferans salonunda bekliyor. Dışarıda bekleyip, size eşlik edeceğim. ”

Alfred bir an için donup kaldı, sonra şöyle bir doğrulup elbise dolabına gitti ve Nazi üniformasını aldı, Priedrich'e döndü ve hala

orada olmasına şaşırmış gibi bakıp, “Herr Oberleutnant Pfister” dedi, “odanıza gidin ve beni orada bekleyin”.

Üniformasını ve botlarını hızla giyip, Hess’in yanına gitti. Hitler’in beklediği salona doğru sessizce yürüdüler.

Hitler Alfred'i karşılamak için ayağa kalktı, selamına karşılık verdi, ona oturmasını işaret ederken, Hess’e de dışarıda beklemesini işaret etti.

“İyi görünüyorsun, Rosenberg. Hiç de hastanede yatan bir hasta gibi görünmüyorsun. İçim rahatladı. ”

Hitler’in kibarlığı karşısında bocalayan Alfred, mırıldanarak teşekkür etti.

“Nobel barış ödülünün Cari von Ossietzky'ye verilmesine dair geçen sene Völkischer Beobachter'de yayımladığın

makaleyi tekrar okudum. Harika bir gazetecilik örneği, Rosenberg. Senin yokluğunda gazetemizde basılan yavan şeylerden çok daha üstün. Kendi ülkesinde vatan hainliğinden ötürü hapis yatan bir vatandaşa barış ödülünü veren Nobel komitesine duyulan öfkeyi tam da olması gereken asil tonla ifade eden bir yazı. Görüşlerine tamamen katılıyorum. Egemen Reich'e yapılan bir hakaret ve açık bir saldırı bu. Lütfen Ossietzky'nin ölüm ilanını hazırla. Toplama kampına pek dayanamıyor ve yakında onun ölümünü ilan etmemiz gayet olası.

“Ama bugün sadece sağlık durumunu öğrenmek ve sana selamlarımı sunmak için değil ayrıca iyi haberler vermek için buradayım. Makaledeki, Almanya'nın artık Stockholm'un kibrine müsamaha göstermemesi

ve bunun yerine, artık kötü kokular yayan Nobel ödülünün Alman eşdeğerini başlatmamız gerektiği yönündeki önerini çok sevdim. Harekete geçip, Alman Ulusal Sanat ve Bilim Ödülü için seçim komitesini oluşturdum ve Müller-Erfurt'u zarif, elmas işlemeli bir madalya tasarlaması için görevlendirdim. 100, 000 Reichmarklık bir ödül olacak. Seni ilk Deutscher Nationalpreis'e aday gösterdiğimi ilkönce senin öğrenmeni istedim. Yakında yapacağım kamusal duyurunun bir kopyası burada var. ”

Alfred kâğıdı aldı ve iştahla okudu:

Nasyonal Sosyalist Hareket ve bunun da ötesinde bütün Alman halkı, Führer'in Alfred Rosenberg'e Alman Ulusal Ödülü'nü vererek onu en eski ve en sadık savaşçı yoldaşlarından biri olarak

onurlandırmasından derin bir mutluluk duyacaktır.

“Teşekkürler. Teşekkürler, mein Führer. Hayatımın bu en gurur verici anı için teşekkürler. ”

“Peki, işinin başına dönecek misin? Völkischer Beobachter’in sana ihtiyacı var. ”

“Hemen yarın. Artık tamamen iyileştim. ”

“Yeni doktor, şu senin eski arkadaşın, mucizeler yaratıyor olmalı. Onu tebrik etmeli ve terfi, ettirmeliyiz. ”

“Hayır, hayır ben o gelmeden önce iyileşmiştim. Övülmeyi hak etmiyor. Aslında Berlin’deki şu Yahudilerin yönettiği Freud enstitüsünde eğitim almış ve Yahudi psikiyatrların hepsi ülkeyi terk ettiği için gözyaşı döküyor. Denedim ama içindeki Yahudi’yi çıkaramadım. Gözümüz üstünde olmalı. Rehabilitasyona ihtiyacı olabilir. Ve

şimdi ben işimin başına dönüyorum. Heil, mein Führer!”

Alfred odasına doğru uygun adım yürüdü ve hızla çantasını toplamaya başladı. Birkaç dakika sonra Friedrich kapısını çaldı.

“Alfred gidiyor musun?”

“Evet, gidiyorum. ”

“Ne oldu ki?”

“Olan şu ki artık sizin hizmetinize ihtiyacım yok Herr OberleuLnant Pfister. Hemen Berlin’deki görevinize geri dönün. ”

VOORBURG - Aralık 1666

Sevgili Bento, Simon bu mektubu sana bir hafta içinde ulaştıracağına söz verdi ve eğer ona aksini söylemezsen, seni 20 Aralık sabahı ilerleyen saatlerde ziyaret edeceğim. Seninle paylaşmak ve hayatın hakkında öğrenmek istediğim çok şey var. Seni o kadar özledim ki!

O kadar sıkı bir gözetim altındayım ki mektubu vermek için Simon'ı *bile ziyaret etmeye cesaret edemedim. Lütfen şunu bil, bütün bu yıllar boyunca beraber olmamış olsak da hep kalbime yakın oldun. Zihnimde* senin *ışıltılı yüzünü görmediğim ve sesini duymadığım tek bir gün bile yok.*

Haham Mortera’nın son görüşmemizden kısa bir süre sonra ve (onun cenaze konuşmasını yapan) kardeşinin kocası Samuel Casseres'in de ondan birkaç hafta sonra öldüğünü muhtemelen biliyorsundur. Kız kardeşin Rebekah şimdi 16 yaşına girmiş ve hahamlık okuluna başlayacak olan oğlu Daniel'le birlikte yaşıyor. Erkek kardeşin Gabriel (namı diğer Abraham) başarılı bir tüccar oldu ve ticaret yapmak için sık sık Barbados’a seyahat ediyor.

Ben de artık hahamım! Evet, haham! Veyakın zamana kadar da şimdi Baş Haham olan Haham Aboab'ın yardımcısıydım. Amsterdam'ı şu anda bir

çılgınlık kapladı ve hiç kimse Mesih'in, Sabetay Sevi'nin gelmesinden başka bir şey konuşmuyor. Garip ama (bunu daha sonra açıklayacağım) seni ziyaret etmemi mümkün kılan şey bu Mesih çılgınlığı. Haham Aboab hâlâ her hareketimi incelese de, artık önemli değil. Seni kucaklıyorum, yakında her şeyi öğreneceksin.

Franco (namı diğer Haham Benitez)

Bento Franco'nun mektubunu ikinci ve üçüncü kez okudu. O olağanüstü artık önemli değil ifadesine güldü. Ne demekti bu? Yeni Mesih'ten bahsetmesine de güldü. Sabetay Sevi her yerdeydi. Daha dün, sık sık yazıştığı Henry Oldenburg'dan (İngiliz Kraliyet Bilimler Cemiyeti'nin yazışmalardan sorumlu sekreteri) Mesih'in

gelişine dair bir mektup almıştı. Bento, Oldenburg'un mektubunu aldı ve alakalı pasajı tekrar okudu:

> Burada, iki bin yılı aşkın bir süredir dağınık halde yaşayan lsraillilerin anavatanlarına geri dönecekleri söylentisi dolaşıyor. Buralarda buna çok az kişi inanıyor ama bunu isteyen çok. . . Amsterdam'daki Yahudilerin duydukları şeyleri ve böyle aniden yapılan bir açıklamadan nasıl etkilendiklerini duymak isterim.

Bento bir yandan düşünürken bir yandan yürüyordu. Yerleri çini kaplı odası Rijnsburg’daki odasından daha ferahtı. Şimdi elliden fazla kitapla dolu olan iki kitaplığı dön duvardan birini kaplıyordu, yırtık paltosu bir diğer duvardaki iki

küçük pencerenin yanında asılıydı, diğer iki duvar ise yel değirmeni motifli Delft çiniler ve felsefesine hayran olan Kolegiyant ev sahibi Daniel Tydeman'in topladığı Hollandalı ressamlara ait Hollanda manzaraları tablolarıyla süslenmişti. Bento'nun Dainel'in ısrarıyla üç yıl önce Rijnsburg'dan ayrılıp, onun Voorburg'de-ki (Hague'deki hükümet merkezinden sadece üç kilometre uzaklıkta olan büyüleyici bir köy) evinde bir oda kiralamıştı. Dahası Voorburg ayrıca kıymetli bir tanıdığının, Bento'nun merceklerini sık sık metheden saygın gökbilimci Christiaan Huygens'in de yaşadığı yerdi.

Bento alnına bir tokat atıp: "Sabetay Sevi! Mesih'in gelişi! Ne delilik! Bu aptalca kanağanlık hiç bitmeyecek mi?" Bento'yu irrasyonel rakamsal inançlardan daha çok kızdıran bir şey yoktu ve

1666 fantastik tahminlerle dolmuş taşıyordu. Batıl inançlı birçok Hıristiyan uzunca bir süre büyük sel yaradılıştan 1656 yıl sonra gerçekleştiği için ikinci geliş ya da dünyayı değiştirecek benzer bir olayın 1656’da yaşanacağını savundular. Bu yıl olaysız geçtiğinde beklentilerini 1666’ya aktardılar; ifşaatlar kitabında canavarın rakamı 666 (“altı yüz altmış altı” Vahiy 13: 18) olarak belirtildiği için önem taşıyan bir tarihti bu. Bu nedenle birçok kişi 666’da deccalın geleceği tahmininde bulunmuştu. Bu tahmin yanlış çıkınca, o zamanki kâhinler bu uğursuz günü bir milenyum ileri, 1666'ya attılar, üç ay önce çıkan büyük Londra yangını bu inanca güveni daha da arttırmıştı.

Yahudiler de daha az kanağan değildi. Özellikle de Marranolar arasındaki Mesihçiler, dağılmış olan bütün Yahudileri toplayacak ve Kutsal Topraklarına geri döndürecek Mesih’in gelişinin yakın olduğuna kesinkes

inanıyorlardı. Sabetay Sevi birçoğu için dualarının karşılığıydı.

Cuma günü, Franco’nun geleceği gün, Bento evinden sadece otuz metre uzakta olan Voorburg pazarından gelen seslerden olağandışı bir şekilde rahatsız oluyordu. Onun için garip bir şeydi bu, normalde bütün gürültüler ve dışarıdaki bütün olaylara rağmen çalışmalarına odaklanabiliyordu. Ama şimdi Franco'nun yüzü zihninde dans edip duruyordu. Epictetus’un kitabının aynı sayfasını yarım saat boyunca tekrar tekrar okumaya çalıştıktan sonra pes etti, kitabı kapattı ve kitaplığa geri koydu. Bu sabah zihninin gündüz düşlerine dalmasına izin verecekti.

Odayı topladı, yastıkları ve sayvanlı karyolanın üstündeki battaniyeleri düzeltti. Bir adım geri atıp, eserine hayranlıkla baktı ve

bir gün bu yatakta öleceğim diye düşündü. Franco'nun gelişini heyecanla bekliyor ve odanın yeterince sıcak olup olmadığını merak ediyordu. Kendisi odanın sıcaklığına aldırmasa da Franco'nun uzun yolculuğundan sonra üşümüş olacağını düşünüyordu. Bu yüzden evin arkasındaki odunluktan kucak dolusu odun aldı ama eve girerken ayağı takıldı ve odunlar yere dağıldı. Odunları yine topladı, odasına götürdü ve şöminede ateş yakmak için eğildi. Düşen odunların gürültüsünü duyan Daniel Tydemann kapıyı hafifçe çaldı: "Günaydın. Şömineyi mi yakıyorsun? İyi hissetmiyor musun?”

“Kendim için değil, Daniel. Amsterdam'dan bir ziyaretçim gelecek. ”

“Amsterdam’dan mı? Acıkmış olacaktır. Huishoudster’den biraz kahve ve fazladan akşam yemeği hazırlamasını isteyeceğim. ”

Bento sabahın büyük bir kısmını camdan dışarı bakarak geçirdi. Gün ortasında, Franco'yu gördüğünde sevinç içinde onu kucaklamak için dışarı koştu ve odasına buyur etti. İçeri girdiklerinde, bir adım geri atıp, Franco'ya hayran gözlerle baktı. Tam bir Holllanda vatandaşı gibi giyinmişti; büyük, geniş kenarlı bir şapka, uzun bir palto, kare beyaz bir yakası olan, boynuna kadar iliklenmiş bir ceket, dize kadar gelen pantolon ve uzun çoraplar. Saçı ve kısa sakalı özenle taranmıştı. Sessizce Bento'nun yatağında oturdular ve birbirlerine ışıldayan gülümsemelerle baktılar.

"Bugün de sessiziz" dedi Bento, yıllar öncesinden gelen o tanıdık Portekizcesiyle: "Ama bu sefer neden olduğunu biliyorum. Söyleyecek çok fazla şey var. "

“Ve bu büyük sevinç genellikle kelimeleri bastırıyor. ” diye ekledi Franco.

Tatlı sessizlikleri Bento'nun kısa öksürük nöbetiyle kesintiye uğradı. Mendiline çıkardığı balgamda kahverengi ve sarı lekeler vardı.

“Yine öksürüyorsun Bento. Hastalanıyor musun?”

Arkadaşının kaygısını ortadan kaldırmak için elini şöyle bir salladı: “Bu öksürük ve kan toplanması göğsüme sıkıca yerleştiler ve asla evden çok uzaklaşmıyorlar. Ama bunun dışında hayatım iyi gidiyor. Sürgün tam bana göre ve yalnız olduğum için müteşekkirim, bugün hâriç tabii.

Ve sen Franco, yoksa Haham Franco Benitez mi demeliyim, o kadar farklı, o kadar bakımlı, o

kadar. . . Hollandalı görünüyorsun ki. ”

“Evet, Haham Aboab her ne kadar Kabalacı olsa ve başka bir dünyaya aitmiş gibi görünse de, benim sokakta Hollandalı gibi giyinmemi ve sakâlimı kesmemi istiyor. Sanırım cemaatteki tek uzun sakallı Yahudi olmak istiyor. ”

“Peki, Amsterdam'dan buraya bu kadar kısa sürede nasıl gelebildin?” “Dün Amsterdam’dan Hague’ye Trekschuit’le geldim ve geceyi orada bir Yahudi ailenin yanında geçirdim. ”

“Susadın mı? Kahve ister misin?”

“Belki daha sonra, şu anda susadığım tek bir şey var, seninle konuşmak. Yeni yazı ve düşüncelerinden haberdar olmak istiyor. ”

“Eğer önce zihnimi rahatlatırsam, daha kolay iletişim kurarım.

Mektubundaki bir cümle beni çok endişelendirdi. ” Bento masasına yürüdü, Franco’nun mektubunu eline aldı ve baktı. “Şu cümle; ‘Haham Aboab hala her hareketimi incelese de, artık önemli değil. ’ Ne oldu Franco?” “Olması gereken şey oldu ve sanırım senin de kullandığın bu olması gereken kelimesini bazı şeylerin başka şekilde olamayacağını ifade etmek için, doğru bir şekilde kullanıyorum. ”

“Ama ne oldu?”

“Telaşa kapılma Bento. Birincisi, acelemiz yok. Bu öğleden sonra ikiye kadar vaktimiz var, sonra Leiden Trekschuit’ine binip, bazı Yahudi aileleri ziyaret edeceğim. Hayat hikâyelerimizden bahsetmek için bol bol vaktimiz var. Hepsi güzel anlatılan, güzel hikâyeler olacak ama en iyisi sondan başa değil, baştan sona anlatmaktır.

Gördüğün gibi, hâlâ hikâyeleri seviyorum ve senin hikâyelere olan saygını arttırmak için yaptığım kampanyada ısrarcıyım. ”

“Evet, benim hikâyelerden gizliden gizliye keyif aldığıma dair garip fikrini hatırlıyorum. Ama burada fazla hikâye bulamayacaksın. ” dedi Bento, eliyle kitaplığına işaret ederek.

Franco yaklaşıp, Bento’nun kütüphanesini inceledi ve dört raf dolusu kitabın adlarına şöyle bir göz gezdirdi. “Çok güzeller, Bento. Keşke kitaplarını okuyup, sohbet etmek için burada aylarımı geçirebilsem. Ama şuraya bak!” dedi Franco raflardan birine işaret ederek: “Neler görüyorum böyle?” Tüm zamanların en büyük hikâyecilerini mi? Ovid, Homeros, Virgil? Aslında bir şeyler fısıldadıklarım duyuyorum. " Franco kulağını kitaplara doğru eğdi: “Yalvarıyorlar, ‘Lütfen, lütfen

oku bizi, bizde büyük bir bilgelik var ama bizim tatsız sahibimiz bizi çok ihmal ediyor. ”’

Bento bir kahkaha patlattı, ayağa kalktı ve arkadaşını kucakladı. “Ah be Franco, seni çok özlemişim. Benimle sadece sen böyle konuşuyorsun. Diğer herkes Voorburg Azizi’ne o kadar saygılı ki. ”

“Aa, evet. Ve Bento ikimiz de Aziz'in kendisine gösterilen saygıda hiç rol oynamadığını biliyoruz. ”

Bento büyük bir kahkaha daha patlattı. “Azizi nasıl olur da bekletirsin. Anlat çabuk hikâyeni. ”

Franco Bento’nun yanına oturdu ve anlatmaya başladı. “Simon'ın evindeki son görüşmemizde, Talmud ve Tevrat çalışmama yeni başlıyordum ve eğitim süreci beni çok heyecanlandırıyordu. ”

“‘Keyifli bir Talmud ve Tevrat çalışmasına gömüldüm. ’ demiştin. ”

Franco gülümsedi. “Tam da benim kullandığım ifade, ama senden de bunu beklerdim. Üç dört yıl önce, hastalanınış ve ölmek üzere olan yaşlı kâhya Abrihim’e sana dair anılarını sorduğumda, ‘Baruch de Espinoza hiçbir şeyi unutmaz. Sünger gibidir. ’ diye cevap verdi. Evet, öğrenmek bana hakikaten de keyif veriyordu ve iştah ve yatkınlığım o kadar barizdi ki Haham Aboab çok geçmeden beni en iyi öğrencisi olarak görmeye başladı ve hahamlık çalışmalarıma devam edebilmem için ödeneğimi uzattı. Bu konuda sana yazmıştım. Mektubumu aldın mı?” Bento başıyla onayladı. “Aldım ama kafam karıştı. Aslında afalladım. Öğrenme isteğin değildi beni afallatan, bunu anlıyorum, bende

de var bu istek. Ama dinin tehlikeleri, kısıtlamaları ve irrasyonelliğine dair güçlü hislerine rağmen neden haham olmayı tercih ettin? Neden aklın düşmanlarına katıldın?”

“Onlara, senin onları terk etmenle aynı nedenden ötürü katıldım. ” Bento kaşlarını kaldırdı ve anladığını belli eder şekilde hafifçe gülümsedi.

“Sanırım anlıyorsun, Bento. İkimiz de Museviliği değiştirmek istiyoruz, sen dışarıdan, bense içeriden!”

“Hayır, hayır, buna katılamayacağım. Benim amacım Museviliği değiştirmek değil. Benim amaçladığım radikal evrenselcilik bütün dinleri ortadan kaldıracak ve bütün insanların eksiksiz bir Doğa kavrayışı aracılığıyla yüce mutluluğa ulaşmaya çalışacağı evrensel bir dine bağlılık yaratacak. Ama bunu

sonra konuşuruz. Çok fazla kanala girmek, Haham Aboab'ın gözetiminin senin içinde artık neden önemli olmadığını açıklama sürecine mani olacaktır. ”

“Pekâlâ, çalışmalarımı tamamladıktan sonra" diye devam etti Franco: “Haham Aboab beni kutsadı ve yardımcısı ilan etti. İlk üç yıl her şey yolundaydı. Onun yanında bütün günlük ayinlere katıldım, bar mitzvah ve evlilik törenlerinin çoğunu üstlenerek yükünü hafiflettim. Çok geçmeden bana o kadar güvenmeye başladı ki her gün akıl danışmak isteyen daha fazla sayıda cemaat üyesini bana göndermeye başladı. Ama sinagoga baba ve oğul gibi girdiğimiz bu altın döneme gölge düştü. Karanlık bulutlar ufukta belirlemeye başladı. ”

“Sabetay Sevi'nin gelişi yüzünden mi? Haham Aboab’ın ateşli bir

Mesihçi olduğunu hatırlıyorum. ”

“Hayır, daha öncesi de var. Haham Aboab bana Kabala eğitimi vermeye başladığında işler ters gitmeye başladı. ”

“Ha, evet. Elbette. Sanırım keyif dolu bir öğrenci olmayı bıraktığın an buydu. ”

“Kesinlikle. Elimden geleni yaptım ama inanma sınırlarımı aştı bu olay. Bunun dikkatle incelemem gereken tarihsel bir metin olduğuna ikna etmeye çalıştım kendimi. Bir âlimin başka kültürlerinkinin yanı sıra kendi kültürünün mitolojisini de bilmesi gerekmez mi? Ama Bento senin berrak sesin ve Tevrat'ı eleştirirkenki keskin zekân kulaklarımda yankılanıp duruyordu; tutarsızlıkları ve Kabala'nın yaslandığı mesnetsiz önermeleri açıkça görüyordum. Ve elbette Haham Aboab bana

mitoloji öğretmediğinde ısrar ediyordu, bana tarihi, gerçekleri, yaşayan gerçeği, Tanrı'nın kelamını öğretiyordu. Ne kadar belli etmemeye çalışsam da heyecansızlığım açıkça görülüyordu. Yavaş yavaş, gün be gün o sevgi dolu gülümsemesi soldu, yürürken artık koluma girmiyordu, gitgide uzaklaştı, buruklaştı. Sonra öğrencilerimden biri Luria'nın Kabalistik kozmik yaradılış tasvirinden 'metafor' diye söz ettiğimi bildirdiğinde, beni uluorta azarladı ve görevlerime kısıtlama getirdi. Sanırım sonra bütün sınıflanma muhbirler ve bütün eylemlerimi rapor eden gözlemciler yerleştirdi. ”

“Benimle yazışmak için Simon'la neden temas kuramadığını şimdi anlıyorum. ”

“Evet ama kısa süre önce karım, Simon'dan senin tutkuların

üstesinden gelmeye dair düşüncelerini içeren on iki sayfalık bir çeviri aldı. ”

“Karın mı? Ben senin bunları karınla paylaşamayacağını sanı. . . ”

“Buraya bir ayraç koyalım. Sabır. Buna kısa süre sonra döneceğiz ama kişisel tarihçeme devam edecek olursam, Kabala konusunda yaşadığım sorunlar yeterince can sıkıcıydı. Ama Haham Aboab’la yaşadığım asıl kriz Mesih Sabetay Sevi ile alakalıydı. ”

“Ona dair ne anlatabilirsin bana?”

“Herhalde Zohar’ı (İhtişamın Kitabı) okuyalı uzun zaman olmuştur ama eminim Mesih’in gelişine dair kehanetleri hatırlıyorsundur. ”

“Evet, Haham Mortera'yla yaptığımız son konuşmayı

hatırlıyorum; kutsal metinlerin, Yahudiler dibe vurduklarında Mesih’in geleceği kehanetinde bulunduğuna inanıyordu. ‘Eğer hakikaten seçilmiş halksak, Mesih’in gelmesi için neden en büyük çaresizlik noktasına sürüklenmemiz gerekiyor ki?’ diye sorduğumda aramızda tatsız bir konuşma geçti. Mesih fikrinin muhtemelen insanların ümitsizlikle savaşması için kurgulanmış olduğunu söylediğimde kutsal kelamı sorgulama cüreti göstermeme fena öfkelenmişti. ”

“Bento inanmayacaksın ama aslında Haham Mortera’yla geçirdiğim günleri özlüyorum! Haham Aboab’ın Mesih inancı o kadar radikal boyutta ki Haham Mortera ona kıyasla gayet aydınlanmış biri gibi görünüyor. Dahası, bazı rastlantılar da Haham Aboab'ın şevkini arttırdı. Zohar’da

Mesih’in doğacağı güne dair yapılan kehaneti hatırlıyor musun?”

“Dokuz/beş olayını hatırlıyorum, beşinci ayın dokuzu. ”

“Ve, sıkı dur, Sabetay Sevi'nin Türkiye’de, İzmir’de 1626’da Nisan’ın dokuzunda doğduğu söyleniyor ve geçen sene, sonradan onun hamisi olan Gazze’li Kabalacı Nathan tarafından Mesih ilan edildi. Ortalıkta bir sürü mucize söylentisi dolaşıyor. Sevi’nin karizmatik, selvi boylu, güzel, dindar ve zahit olduğu söyleniyor. Uzun süre oruç tuttuğu ve bütün gece o güzel sesiyle ilahiler okuduğu söyleniyor. Gittiği her yerde zıvanadan çıkıp, kemikleşmiş haham otoriteleri kızdırıyor ve tehdit ediyormuş. Sinagogun binasında Tanrı’nın adını zikretme cüreti gösterdiği için İzmir hahamları tarafından ve

kendisinin damat, Tevrat’ın ise gelin olduğu bir evlilik töreni düzenlediği için de Selanik hahamları tarafından kovulmuş. Ama hahamların hoşnutsuzluğuna pek aldırış etmeyip, Kutsal Topraklarda dolaşmaya ve gittikçe artan sayıda mürit toplamaya devam etmiş. Çok geçmeden Mesih'in geldiği haberleri Yahudi dünyasında bir fırtına gibi esti. Amsterdam Yahudilerinin haber geldiğinde sokaklarda dans ettiklerini kendi gözlerimle gördüm ve birçok Yahudi de dünyevi mallarını satıp ya da bağışlayıp, kutsal topraklarda ona katılmak için yola koyuldu. Ve sadece eğitimsizler değil, önde gelen birçok yurttaşımız da onun büyüsüne kapıldı; hep temkinli davranan Isaac Pereira bile bütün servetini elden çıkarıp, ona katılmaya gitti. Ve aklıselimi tekrar tahsis etmek yerine, Haham Aboab

bu adama duyulan coşkuyu kutsuyor ve doruk noktasına çıkarıyor. Kutsal topraklarda birçok haham onu cherem'le tehdit etmesine rağmen bu böyle devam ediyor. ”

Bento gözlerini kapatıp, iki elini başına koyarak “Aptallar, aptallar!” diye inledi.

“Bir dakika. En kötüsünü duymadın daha. Yaklaşık üç hafta önce doğudan gelen bir seyyahın söylediğine göre, Osmanlı Sultanı Mesih’e katılmak için doğuya akın eden Yahudilerden o kadar rahatsız olmuş ki Sabetay Sevi’yi sarayına çağırmış ve ona ya şehit olursun ya da din değiştirip Müslüman olursun demiş. Sabetay Sevi ne karar vermiş peki? Hemen Müslüman olmayı seçmiş!"

“Müslüman mı olmuş! Hepsi bu kadar mı?" dedi Bento yüzünde şaşkın bir ifadeyle: “Öyle pat diye.

O zaman Mesih çılgınlığı sona ermiş olmalı. ”

“Öyle olacağını sanırdım! Mesih'in müritlerinin kandırıldıklarını anlayacaklarını sanırdım. Ama hiç de öyle olmadı; Nathan ve diğerleri, müritleri, Mesih’in din değiştirmesinin ilahi planın bir parçası olduğuna ikna etliler ve yüzlerce, belki de binlerce Yahudi onun izinden gidip, Müslüman oldu. ”

“Peki, sen ve Haham Aboab’a ne oldu?”

“Artık kendimi tutamıyordum ve cemaatime kendilerine gelmelerini, evlerini ve mallarını satmayı bırakıp, kutsal topraklara göç etmeden önce en azından bir yıl beklemelerini söyledim. Haham Aboab çok sinirlendi, beni açığa aldı ve şu anda da cherem'le tehdit ediyor. ”

“Cherem mi? Cherem mi? Franco, senden öğrendiğim ‘Franco usulü' bir gözlemde bulunmak zorundayım. "

“Neymiş o?” Franco Bento’ya büyük bir ilgiyle baktı.

“Söylediklerinle tonlaman birbirine uymuyor. “

“Söylediklerim ve tonlamam mı?”

“Çok meşum olaylardan bahsediyorsun; Haham Aboab’ın seni herkesin önünde azarlaması, sevgisini geri çekmesi, gözlemciler göndermesi, özgürlüğünü kısıtlaması ve şimdi de cherem tehdidi. Fakat benim cherem’im seni dehşete düşürmüş olmasına karşın, yüzünde hiçbir çaresizlik ve sözlerinde hiçbir korku görmüyorum. Aslında. . . Nasıl desem? Neredeyse uçacak gibisin. Bu hafiflik nereden geliyor?”

“Kesinlikle doğru bir gözlem Bento ama daha bir ay önce konuşmuş olsaydık hiç de bu kadar hafiflemiş olmazdım. Ama kısa süre önce aklıma bir çözüm geldi. Göç etmeye karar verdim! Benim Yahudilik anlayışıma inanan en azından yirmi beş aileyle birlikte üç hafta içinde Yenidünya'ya, Curacao'daki Felemenk Adası'na doğru yola çıkacağız ve orada kendi sinagogumuzu, kendi dinsel yaşamımızı kuracağız. Dün, Hague'de iki sene önce Haham Aboab'ın cemaatinden ayrılan iki aileyi ziyaret ettim, büyük ihtimalle onlar da bize katılacak. Bu akşam listeye iki aile daha eklemeyi ümit ediyorum. ”

“Curacao mu? Dünyanın öbür ucuna gidiyorsunuz yani?”

“İnan bana Bento, Yenidünya'daki geleceğimize dair içim ümit dolu olsa da, bir daha asla

karşılaşamayacak olmamız beni üzüyor. Dün treckschuit'te gündüz düşlerine daldım; sen yine bizi Yenidünyada ziyarete geliyor ve âlim ve azizimiz olarak bizimle kalmaya karar veriyordun. Ama bunun hayal olduğunu biliyorum. Öksürüğün ve kan tükürmen bana bu seyahati yapamayacağını ve dahası hayatından memnun olman da bu seyahati yapmayacağını söylüyor. ”

Bento ayağa kalktı ve odada yürümeye başladı. “O kadar sarsıldım ki, yerimde duramıyorum. Mecburen çok nadir görüşsek de, hayatımdaki varlığın benim için çok önemli. Sonsuza dek vedalaşma fikri benim için öyle bir şok, öyle bir kayıp ki ne diyeceğimi bilemiyorum. Ama aynı zamanda sana olan sevgim başka düşünceler doğuruyor. Tehlikeleri düşün. Nasıl yaşayacaksın?

Curacao'da zaten Yahudiler ve kurulmuş bir sinagog yok mu? Sizi nasıl kabul edecekler?”

“Yahudiler için tehlike her zaman var. Hep baskı gördük, Hıristiyanlar ya da Müslümanlar baskı uygulamadığı zaman da devreye kendi büyüklerimiz girdi. Amsterdam eski dünyada bize bir nebze özgürlük tanıyan tek nokta ama birçok kişi bu özgürlüğün sona ereceğini öngörüyor. Çok sayıda düşman güç kazanıyor: İngilizlerle yapılan savaş sona erdi ama muhtemelen sadece kısa bir süreliğine, XIV. Louis bizi tehdit ediyor ve kendi liberal hükümetimiz de bir monarşi kurmak isteyen Felemenk Orangistlere karşı uzun süre dayanamayabilir. Bu kaygıları sen de paylaşmıyor musun Bento?”

“Evet! O kadar paylaşıyorum ki Etik’e dair çalışmalarımı bir kenara

bırakıp, teolojik ve siyasi görüşlerime dair bir kitap yazmaya başladım.

Dini otoriteler hükümet kuramlarını etkiliyor ve artık siyasete o kadar çok müdahale ediyorlar ki durdurulmaları gerekiyor. Din ve siyaset işlerini birbirinden ayrı tutmalıyız. ”

“Yeni projenden bahsetsene biraz Bento. ”

“Büyük bir kısmı eski bir proje. Sana ve Jacob'a sunduğum kutsal kitap eleştirilerini hatırlıyor musun?”

“Kelimesi kelimesine hatırlıyorum. ”

“Bu eleştirileri kâğıda döküyorum ve bütün o argümanları ve çok daha fazlasını kitaba dâhil edeceğim, öyle ki bütün mantıklı insanlar kutsal metinlerin ilahi kaynağından şüphe edecek ve

nihayetinde her şeyin evrensel Doğa yasalarına göre işlediğini kabul edecekler. ”

“Yani cherem’ine yol açan fikirlerini yayımlayacaksın öyle mi?” “Bunu sonra tartışalım. Şimdilik, senin planlarına geri dönelim. Bu daha acil bir şey. ”

“Grubumuz tek ümidimizin Yenidünya olduğuna gitgide daha da inanmaya başladı. Tüccar üyelerimizden biri oraya gidip, bir toprak parçası seçti bile; biz de orayı Dutch West Indies Company'den satın aldık. Ve evet, haklısın Curacao'da zaten yerleşik bir Yahudi cemaati var. Ama biz adanın diğer tarafında olacağız, kendi toprağımız olacak, tarım yapmayı öğreneceğiz ve farklı bir Yahudi cemaati yaratacağız. ” “Peki ya ailen? Bu hamleye nasıl tepki verdiler?”

“Eşim Sarah gitmeyi kabul ediyor ama bazı şartlar altında. ”

“Bazı şartlar derken? Yahudi bir kadın şart koşabilir mi? Nasıl şartlar bunlar?”

“Sarah iradesi kuvvetli biri. Ancak Museviliğin kadınlara karşı bakış ve muamelesini değiştirmeye yönelik görüşlerini ciddiye alırsam gitmeyi kabul ediyor. ”

“Kulaklarıma inanamıyorum. ‘Kadınlara bakışımız’ mı? Hiç bu kadar saçma bir şey duymadım. ”

“Benden bu konuyu seninle tartışmamı istedi. ”

“Ona benden bahsettin mi? Benimle olan bağlantını ondan gizlemek zorunda olduğunu sanmıştım. ”

“Sarah çok değişti. Biz çok değiştik. Birbirimizden sakladığımız sırlar yok. Sana onun söylediklerini aktarabilir miyim?"

Bento başıyla onayladı, biraz tedirgin olmuştu.

Franco boğazını temizledi ve daha yüksek bir tondan konuştu. “Sayın Spinoza, kadınlara her açıdan daha aşağı varlıklar olarak muamele edilmesinin adilce olduğunu kabul ediyor musunuz? Sinagogda erkeklerden ayrı, daha kötü yerlerde oturmak zorundayız ve de. . . "

“Sarah” diye araya girdi Bento, rolünü hemen benimseyerek: “Elbette siz kadınlar ve şehvetli bakışlarınız erkeklerden ayrı tutuluyorsunuz. Erkeklerin Tanrı'ya olan ilgilerinin dağılması doğru bir şey midir?” “Onun vereceği cevabı çok iyi biliyorum. ” dedi Franco ve Sarah’yı taklit ederek, devam etti: “Yani erkeklerin sürekli şehvet dolu hayvanlar olduğunu ve sırf bir kadın var diye mantıklı akıllarını yitirdiklerini söylüyorsunuz ki o

kadınla her gece yan yana uyurlar. Ve sadece yüzlerimizi görmelerinin onlardaki Tanrı sevgisini fırlatıp atacağını söylüyorsunuz. Bunun bize nasıl hissettirdiğini hayal edebiliyor musunuz?” “Ah ahmak kadın ah, elbette göz önünde olmamamız gerekiyor! Baştan çıkarıcı gözleriniz, dalgalanan yelpazeleriniz ve sığ yorumlarınız dini tefekküre mani olur. ”

“O halde erkeklerin zayıf olması ve odaklanamamaması kendilerinin değil kadınların suçu öyle mi? Kocam hiçbir şeyin iyi ya da kötü olmadığını, bir şeyi iyi ya da kötü yapanın zihin olduğunu söylediğinizi söyledi. Doğru değil mi?”

Bento gönülsüzce başıyla onayladı.

“Öyleyse muhtemelen eğitilmesi gereken şey erkek zihnidir. Belki de kadınların örtünmesini talep etmektense, erkeklerin at gözlüğü

takması gerekir! Derdimi anlatabildim mi yoksa devam edeyim mi?"

Bento ayrıntılı bir cevap vermek üzereydi ama durdu, başını sağa sola salladı ve “Devam et. " dedi.

“Biz kadınlar eve hapsediliyoruz, bize asla Felemenkçe öğretilmiyor ve böylece de alışveriş yapamıyor, diğerleriyle konuşamıyoruz. Biz aile içinde haksız bir iş yükünün altında ezilirken, erkekler bütün gün oturup, Talmud’daki meseleleri tartışıyorlar. Hahamlar bizi eğitmeye açıkça karşı çıkıyorlar zira bizim düşük zekâlı olduğumuzu ve bize Tevrat öğretseler bile bunun saçma olacağını çünkü biz kadınların Tevrat'ın karmaşıklığını asla kavrayamayacağımızı düşünüyorlar. ”

“Bu örnekte hahamlara katılıyorum. Hakikaten erkeklerle

kadınların eşit zekâya sahip olduğuna inanıyor musun?"

“Kocama sorun. Hemen yanınızda duruyor. Sorun bakalım onun kadar hızlı öğreniyor ve derinlemesine kavrıyor muymuşum?”

Bento çenesini havaya kaldırıp Franco’ya bir işaret yaptı, Franco da gülümsedi ve “Doğruyu söylüyor Bento. ” dedi. “Benim kadar, hatta benden daha hızlı öğreniyor ve kavrıyor her şeyi. Ve sen de böyle bir kadın tanımıştın. Sana Latince öğreten, senin bizzat dahi dediğin o kızı hatırlıyor musun? Sarah kadınların minyondan sayılması, bimadan okumalar yapması ve hatta haham olması gerektiğini savunuyor. ” “Bimadan okumak mı? Haham olmak mı? Yok artık! Eğer kadınlar erkeklerle gücü paylaşma yetisine sahip olsaydı, o zaman tarihe başvurabilir ve birçok örnek

bulurduk. Ama hiç böyle bir örnek yok, kadınların erkeklerle eşit bir şekilde hüküm sürdüğü ya da kadınların erkekleri yönettiğine dair hiçbir örnek yok. Kadınların doğuştan gelen bir zayıflığa sahip oldukları sonuca ulaşmaktan başka çaremiz yok. ” Franco başını sağa sola salladı. “Sarah olsa şöyle derdi (ve ben de ona katılıyorum); deliliniz gerçek bir delil değil. Kadınların gücü paylaşmamasmın sebebi. ’

Çalman kapı konuşmalarını böldü ve hizmetçi kız yemek dolu bir tepsiyle içeri girdi. “Servis yapmamı ister misiniz Bay Spinoza?"

Bento başıyla onayladı ve hizmetçi kız üzerinden dumanlar tüten tabakları Bento'nun masasına koydu. Bento Franco’ya dönerek, “Öğle yemeğine hazır mıyız, diye soruyor. " dedi. “Burada yiyebiliriz. ”

Franco şaşkın bir ifadeyle Bento’ya baktı ve Portekizce cevap verdi: “Bento bu yemeği seninle yiyebileceğimi nasıl düşünürsün? Unuttun mu, ben hahamım artık!”

BERLİN, HOLLANDA - 1939-1945

Ona ‘neredeyse Alfred’ diyorum. Rosenberg neredeyse bir âlim, gazeteci ve siyasetçi olmayı başardı ama sadece neredeyse.

Joseph Goebbels

Dünya, küçük bir Yahudi azınlığın fazlasıyla hak ettiği yazgısı için neden timsah gözyaşları döküyor. . . ? Roosevelt’e soruyorum, Amerikan halkına soruyorum: Alman halkının ve evrensel Hıristiyan ruhunun pınarlarını zehirleyen bu insanları aranıza almaya hazır mısınız? Eğer onlardan kurtulabileceksek,

> her birine birer vapur bileti ve yolculuk masrafları için bin marklık birer banknot vermeye hazırız.
>
> Adolf Hitler

Afred bir daha güçsüz düşürücü bir depresyon geçirmese de, kendi derisi içinde hiçbir zaman rahat hissetmedi ve özsaygı-ı hayatı boyunca şiddetli bir şekilde yükselip alçaldı: Adolf Hitler'le arasında hissettiği yakınlığına bağlı olarak, ya şişiyor ya da sönüyordu.

Hitler Alfred'i hiçbir zaman sevmedi fakat yeteneklerinin parti için faydalı olduğuna kani olduğu için üzerine sorumluluklar yığmaya devam etti. Bunlar, Alfred’in parti gazetesinin baş editörü olarak üstlendiği temel görevin yanında ikincil görevlerdi. “Nazi Partisi'nin savaşçı gazetesi” Völkischer

Beobachter Alfred'in yönetimi altında gelişip büyüdü: 1940'larda bir milyonun çok üstünde bir günlük tiraja ulaştı. Hitler şahsen Streicher’in Der Stümer'indeki kaba saba, Yahudi karşıtı karikatürlerini tercih ediyordu ama Beobachter Parti’nin resmi gazetesiydi ve Hitler ve vekili Rudolf Hess gazeteyi her gün okumayı asla ihmal etmiyorlardı.

Alfred’in Hess'le samimi bir ilişkisi vardı ve onun aracılığıyla Hitler'e ulaşıyordu. Ama bu durum 10 Mayıs 194l’de aniden sona erdi: Hess, Rosenberg’le yaptığı uzun, keyifli bir kahvaltıdan sonra havaalanına gitmiş, tarihçilerin hala anlayamadığı nedenlerden ötürü Messerschmitt BF110’uyla İskoçya’ya uçmuş ve paraşütle aşağı atlamıştı. İngilizler tarafından hemen yakalanmış ve ömür boyu hapse mahkûm edilmişti. Martin

Bormann Hess’in vekillik görevini üstlenmiş ve Alfred’in ifadesiyle, “ön büronun diktatörü” olmuştu. Bormann nadir durumlar hariç, Führer'e sadece iç çemberdekilerin ulaşmasına izin veriyordu ve Alfred Rosenberg asla bu çemberde yer almadı.

Fakat kitabı Yirminci Yüzyıl Miti’nin şaşırtıcı başarısını kimse inkâr edemezdi. 1940’a gelindiğinde kitap bir milyondan fazla satmıştı ve Almanya’da Mein Kampftan sonra ikinci sıradaydı. Diğer görevleri de çok fazlaydı: Alfred’in bütün bir Nazi Partisi’nin ideolojik eğitiminin müdürü olarak üstlendiği rol sık sık mitingler düzenleyip, halka seslenmesini gerektiriyordu. Konuşmaları kitabında özetlenen öğretiden asla çok uzaklaşmıyordu: Aryan ırkın üstünlüğü, Yahudi tehdidi, kanın saflığı, saf olmayan üremenin

tehlikeleri, Lebensraum ihtiyacı ve dinin oluşturduğu tehlikeler. Yahudilerin Reich için oluşturduğu tehdide acımasızca yükleniyor ve Yahudi sorunun Avrupa’dan bütün Yahudilerin atılmasıyla çözülmesi gerektiğinde sürekli ısrar ediyordu. 1939'da Alman, Polonyalı ve Çek Yahudileri hiçbir ülkenin kabul etmeyeceği daha bir açıklık kazandığında, Avrupalı Yahudilerin Avrupa dışındaki bir toprak parçasına (kesinlikle bir devlete değil), mesela Madagaskar ya da Guyana’ya gönderilmesi gerektiğini iddia etmeye başladı. Bir süre

Alaska'yı düşündü ama iklim koşullarının Yahudiler için fazla zor olacağına karar verdi.

1939'da Hitler bir toplantı için Rosenberg’i çağırdı.

“Rosenberg Alman Ulusal ödülünü aldığına dair resmi açıklamam var

şu anda elimde. Seni aday gösterdiğime dair yaptığımız konuşmayı hatırlıyorsundur eminim, hayatının en gurur verici günü olduğunu söylemiştin. Şu satırları bizzat ben onayladım. ‘Rosenberg’in Nasyonal Sosyalist felsefenin bozulmaması için verdiği yorulmak bilmez mücadele bilhassa takdir şayandı. Bu adamın Nasyonal Sosyalist Reich’in felsefi temeli üzerindeki derin etkisini ancak gelecekte tam olarak idrak edebileceğiz. ”’

Alfred'in gözbebekleri büyüdü: Hitler’in cömertliği karşısında afallamıştı.

“Ve bugün seni hak ettiğin bir göreve atamayı planlıyorum. Hohe Schule’yi, partinin elit Nazizm Üniversitesi’ni resmen kurmaya karar verdim. Üniversitenin başına sen geçeceksin. ”

“Büyük gurur duydum, Mein Führer. Ama Hohe Schule planlarından hiç haberdar değildim. ”

“Kuzey Bavyera’da kurulacak gelişmiş bir ideolojik ve pedagojik araştırma merkezi olacak bu. Üç bin kişilik bir konferans salonu, 500, 000 kitaplık bir kütüphane ve Reich’in çeşitli şehirlerinde açılacak farklı şubeler hayal ediyorum. ”

Alfred not defterini çıkardı. “Bunu Beobachter’de haber yapayım mı?”

“Evet. Sekreterim gerekli bilgileri verecek sana. Beobachter’de üniversitenin kurulup, başına da senin atandığına dair kısa bir ilan yayımlamanın tam vakti. İlk görevin ama bunu haber yapmayacaksın” dedi Hitler sesini alçaltarak: “. . . üniversite kütüphanesini kurmak olacak.

Çok çabuk. Hemen. Kitaplara hemen ulaşabiliriz. Senden işgal edilmiş bölgelerdeki bütün Yahudi ve Hür Mason kütüphanelerinin içeriğine el koyma sürecine liderlik etmeni istiyorum. ”

Alfred sevinçten havalara uçuyordu, bu görev tam ona göreydi ve hemen işe koyuldu. Kısa süre sonra Rosenberg'in elçileri Doğu Avrupa’daki Yahudi kütüphanelerini yağmalaya ve ender bulunan binlerce kitabı Frankfurt’a göndermeye başladılar. Frankfurt’ta kütüphaneciler Hohe Schule Kütüphanesi için en iyi kitapları seçeceklerdi. Hitler ayrıca nesli tükenmiş halklar için de bir müze kurmayı düşünüyordu ve müzede kalıcı olarak sergilenmek için de değerli kitaplar seçiliyordu. Çok geçmeden Alfred’in görevi kitapların yanı sıra sanat eserlerini de içerecek şekilde genişletildi.

Führer'in 50. doğum gününde İlgiye muhtaç bir köpek yavrusu gibi şunları yazdı Hitler’e:

Heil, mein Führer

Doğum *gününüzde* sizi *keyiflendirme arzusuyla, Führer'im, özel görev timimin emirleriniz doğrultusunda işgal edilmiş bölgelerdeki sahipsiz Yahudi sanat koleksiyonlarından topladığı en değerli tablolardan bazılarının fotoğraflarını sunmak isterim.* Bu *fotoğraflar bir süre önce koleksiyonunuza dâhil edilen en değerli 53 sanat eseri arasına eklenecek eserleri göstermektedir.*

Size yalvarıyorum, Führer'im, bir sonraki görüşmemizde, bu sanat

eseri haczi operasyonunun tam kapsamı ve içeriğine dair size sözlü olarak rapor vermeme fırsat tanıyın. Size ayrıca, sanat eseri haczi operasyonunun ilerleyişi ve kapsamına dair ileride vereceğim sözlü raporun temelini oluşturacak kısa ara raporu ve koleksiyonunuzun sadece bir kısmını gösteren geçici resim kataloğunun üç kopyasını da sunmak isterim. Ayrıca size *bir sonraki görüşmemizde, Führer'im -kalbinize çokyakın olan güzel sanat eserleriyle kısa süre de olsa ilgilenmenin aziz hayatınıza bir güzellik ve keyif ışığı katması ümidiyle- yirmi resim dosyası daha sunmak isterim.*

Hitler 1940'ta bütün Nazi partisine ERR’nin (Reichsleiter Rosenberg'in Einsatzstab’ı (görev timi)

kurulduğunu resmen bildirdi. ERR'nin misyonu Avrupa'da Yahudilerin sahip olduğu bütün sanat eserleri ve kitaplara el koyup, Reich'in kullanımına sokmaktı. Rosenberg kendini, orduyla birlikte işgal edilmiş bölgelere girip, Almanya için değerli görülen bütün "sahipsiz" Yahudi mallarına el koyan devasa bir organizasyonun başında buldu.

Alfred çok heyecanlıydı. Bu ona verilen en tatmin edici görevdi. ERR takımıyla birlikte Prag ve Varşova sokaklarında yürürken "Güç!" diye düşünüyordu. "Nihayet, güç bende[1] Avrupa'daki Yahudi kütüphaneleri ve galerileri için ölüm kalım kararını verme gücü! Ve ayrıca, birdenbire çok iyi davranmaya başlayan Göring'le hesaplaşma gücü. Tamahkâr elleri sanat eserlerini yağmalamak için her yere uzanıyor. Ama şimdi ilk

sırada ben varım. Sanat eserlerini, Göring bunları kendi koleksiyonu için kapıp götürmesine fırsat bırakmadan, Führer için önce ben topluyorum. Ne açgözlü bir adam bu! Göring uzun süre önce devre dışı bırakılmalıydı. Führer Aryan geleceği ve ideolojisine yapılan böylesi bir ihanete müsamaha göstermemeli. ”

Polonya ve Çekoslovakya’daki Yahudi kütüphanelerine el konması, en büyük hazine için Alfred’in iştahını kabartmıştı, Rijnsburg Müzesi’ndeki kütüphane. Spinoza'nın kütüphanesini gözünde canlandıran Alfred Nazilerin Batı Cephesi’ndeki ilerleyişine dair manşet üstüne manşet atıyordu. “Blitzkrieg’imizi kimse durduramaz!” diye haykırıyordu Beobachter. Ülkeler tek tek Hitler’in gücüne boyun eğmişti ve şimdi de sıra Hollanda'daydı. Bu

küçük ülke Birinci Dünya Savaşı’nda tarafsız kalmıştı ve yeni savaşta da aynı şeyi yapmayı ümit ediyordu ama Hitler'in başka fikirleri vardı. 10 Mayıs 1940'da Nazi birlikleri Hollanda’yı işgal etti. Dört gün sonra Luftwaffe endüstriyel Rotterdam şehrine yaygı bombardımanı uygulayıp şehir merkezinin yaklaşık üç kilometrelik bir kısmını yok etti ve ertesi gün de Hollanda ordusu teslim oldu.

Alfred Völkischer Beobachter için beş günlük Hollanda savaşını haber yapıp, sürmanşetler hazırlarken çok sevinçliydi ve Nazi Blitz-krieg'inin yenilmezliğine dair bir baş makale yazmıştı. Alfred'in hali Beobachter çalışanlarını afallatmıştı, onu hiç bu kadar sırıtırken görmemişlerdi. Ofiste şampanyalar patlatan, herkese içki dağıtan ve yüksek sesle önce

Führer’e ve sonra da Dietrich Eckart’ın şerefine kadeh kaldıran bu adam, Alfred Rosenberg olabilir miydi?

Alfred birkaç hafta önce Albert Einstein’in bir sözüyle karşılaşmıştı: “Yaratıcılığın sırrı kaynaklarınızı nasıl gizleyeceğinizi bilmektir. " İlk önce “Arsız bir sahtekâr, tipik Yahudi ikiyüzlülüğü. ” diye düşünmüş ve bu fikri bir kenara almıştı. Ama Einstein’ın sözü günlerce açıklanamaz bir şekilde aklına gelmeye devam etti. “Spinoza Problemi”ni çözmek için bir ipucu muydu bu? Belki de Bento Spinoza'nın “orijinal” fikirleri o kadar da orijinal değildi. Belki de düşüncelerinin gerçek kaynakları kişisel kitaplığındaki yüz elli dokuz kitabın sayfalarında gizliydi.

Alfred’in görev timi ERR 1941 Şubat’ında Hollanda'da harekete geçmek için hazırdı. Alfred

Amsterdam’a uçmuş ve Hollanda'daki Hür Masonlar ve benzeri örgütlerin buharlaşmasından sorumlu olan Alman subay Werner Schwier'in düzenlediği bir kadro toplantısına katılmıştı. Naziler Hür Masonlar'dan, hem Yahudi hem de Yahudi olmayan üyelerinden nefret ediyorlardı. Hitler Mein Kampfta Hür Masonlar’ın Yahudilere “yenik düştüğünü” ve Almanya’nın Birinci Dünya Savaşı’nı kaybetmesindeki temel etkenlerden biri olduğunu düşünüyordu. Kadro toplantısında Schwier’in bir düzinelik, her biri kendi bölgesinden sorumlu olan “Bölgesel Buharlaştırıcı” kadrosu da vardı. Toplantıdan önce, Schwier Alfred’den buharlaştırıcılara dağıtmayı planladığı yönergeleri onaylamasını istedi. Hür Masonluk amblemi taşıyan bütün eşyalar yok edilecekti: bardaklar, büstler,

tablolar, rozetler, mücevherler, kılıçlar, çeküller, malalar, tokmaklar, yedi kollu şamdanlar, sekstantlar. . . Üzerinde çıkarılabilir amblemler olan bütün ahşap eşyalar parçalanmalı ya da yakılmalıydı. Bütün deri Hür Masonik önlükler kesilip dörde ayrılmalı ve bunlara el konulmalıydı. Alfred bunu okurken gülümsedi ve sadece tek bir düzeltme yaptı, el konulacak deri önlükler kesilip on altı paçaya ayrılmalıydı. Diğer her şeyi teyit etti ve Schwier'i başarısından ötürü tebrik etti. Sonra, ele geçirilecek bölgeler listesine bir göz atarak, sordu:

"Herr Schwier, bu listede Rijnsburg Spinozahuis'un da olduğunu görüyorum. Neden peki?"

"Spinoza Derneği Hür Mason kaynıyor. "

“Spinozahuis'La Hür Mason toplantıları düzenliyorlar mı?” “Bildiğim kadarıyla hayır. Rijnsburg'daki toplantı yerlerini henüz keşfedemedik. ”

“Size bütün şüpheli Hür Masonları tutuklama yetkisi veriyorum ama Spinozahuis'u ERR'a bırakın. Ben kütüphaneye el koymak için Spinozahuis’a şahsen gideceğim ve eğer Hür Masonlara ait bir belge bulursam, size aktaracağım. ”

“Siz şahsen mi gideceksiniz Reichsleiter? Elbette. Yardıma ihtiyacınız var mı? Adamlarımdan bazılarını memnuniyetle görevlendirebilirim. ” “Teşekkürler ama gerek yok. ERR'a bağlı adamlarım görevlerinin başındalar ve biz de bütün hazırlıklarımızı tamamladık. ”

“Acaba sorabilir miyim, Reichsleiter, bu yer neden sizin

için kişisel olarak ilgilenmenizi gerektirecek kadar önemli?"

“Spinoza'nın kütüphanesi ve genel olarak eserleri Hohe Schule için önemli olabilir. Onun kütüphanesiyle şahsen ilgilenmem gerekecek. Führer’in kurmayı planladığı Nesli Tükenmiş Halklar Kütüphanesi’nde sergilenebilir belki. ”

İki gün sonra saat 11:00’de Rosenberg ve baş yardımcısı Oberbereichsleiter Schimmer lüks bir Mercedes limuzinle Rijnsburg’a ulaştılar, arkalarında başka bir limuzin ve ERR personelini ve boş sandıkları taşıyan küçük bir kamyonet vardı. Alfred iki birliğe kâhyanın müzeye bitişik olan evini muhafaza etmelerini ve iki birliğe de birkaç sokak ileride yaşayan Spinoza Derneği Başkanı’nı yakalamalarını emretti. Müzenin kapısı kilitliydi ama çok geçmeden

yakalanıp getirilen kâhya Gerard Egmond kapıyı açtı. Alfred holden geçip kitaplığa doğru ilerledi. Hatırladığı gibi değildi, çok daha boştu. Sessizce kitapları saydı. Altmış sekiz.

“Diğer kitaplar nerede?” diye sordu.

Şaşırmış ve korkuya kapılmış olan kâhya omuz silkti.

“Diğer doksan bir kitap!” dedi Alfred, tabancasını çıkararak.

“Ben altı üstü bir kâhyayım. Hiçbir şey bilmiyorum. ”

“Kim biliyor?"

Tam o esnada Alfred'in adamları Spinoza Derneği’nin başkanı Johannes Diderik Bierens de Haan’la birlikte içeri girdiler; asil görünüşlü, iyi giyimli, beyaz keçi sakallı, demir çerçeveli bir gözlük takmış olan yaşlı bir adamdı. Alfred ona dönüp, tabancasını yarı boş

kitaplığa doğru sallayarak “Kütüphane için geldik. ” dedi. “Güvenli bir yere götürmek için. Diğer doksan bir kitap nerede? Bizi aptal mı sanıyorsun?”

Bierens de Haan sarsılmış görünüyordu ama hiçbir şey söylemedi.

Alfred odada yürüdü. “Peki Herr Başkan, Einstein’ın bir zamanlar tam şurada asılı olan şiiri nerede?” Alfred tabancasıyla duvardaki bir noktaya vurdu.

Bierens de Haan tamamen afallamış gibiydi. Başını sağa sola sallarken, “Hiçbir fikrim yok. ” diye mırıldandı. “Ben hayatımda hiç orada asılı duran bir şiir görmedim. "

“Kaç yıldır görevlisin?"

“On beş yıldır. "

“Burada Yirmili yıllarda çalışan ve sanki buranın sahibiymiş gibi

davranan o bekçi, o utanç verici pejmürde şişko nerede?"

“Muhtemelen Abraham'ı kastediyorsunuz. Öleli çok oldu. "

“Şanslı adammış. Yazık, onunla tekrar karşılaşmayı o kadar çok istiyordum ki. Aileniz var, öyle değil mi Herr Spinozahuis başkanı?"

Bierens de Haan başıyla onayladı.

“İki seçeneğiniz var. Ya bizi kitaplara götürüp, hemen ailenizin yanma ve sıcak mutfağınıza dönersiniz ya da bize hiçbir şey söylemez ve onları uzun, soğuk bir zaman dilimi boyunca bir daha göremezsiniz. Sizi temin ederim ki, geride bir moloz yığınından başka bir şey bırakmayacak şekilde bu müzenin altını üstüne getirmemiz gerekse bile o kitapları bulacağız. Ve bu alt üst etme işine hemen girişeceğiz. "

Bierens de Haan'dan cevap çıkmadı.

“Ve aynı şeyi yandaki ev için de yapacağız. Ve sonra sizin evinize sıra gelecek. Sizi temin ederim kitapları bulacağız. "

Bierens de Haan bir an düşündü ve sonra beklenmedik bir şekilde Egmond’a dönerek, “Onları kitapların olduğu yere götür. " dedi.

“Şiiri de istiyorum. " diye ekledi Alfred.

“Şiir falan yok. " diye karşılık verdi Bierens de Haan.

Kâhya onları kilerdeki gizli bir bölmeye götürdü; kitaplar çuha bezinden bir örtünün altına acemice istiflenmiş ve üstleri çanak çömlek ve reçel kavanozlarıyla kaplanmıştı.

Birlikler kitapları ve diğer bütün değerli malları (Spinoza’nın

portreleri, bir on yedinci yüzyıl manzara resmi, bronz bir Spinoza büstü ve küçük bir okuma masası) ahşap sandıklara doldurdular ve kamyonete taşıdılar. İki saat sonra yağmacılar ve ganimetleri Amsterdam'a doğru yola çıkmıştı.

“Bu tip birçok operasyonda görev aldım, Reichsleiter Rosenberg” dedi Schimmer, yolda giderlerken: “ama bu kadar başarılı bir şekilde yürütülenini hiç görmedim. Sizi iş başında görmek bir ayrıcalıktı. Kitapların eksik olduğunu nereden anladınız?”

“Bu kütüphaneye dair çok şey biliyorum. Hohe Schule için paha biçilmez değerde olacak; ‘Spinoza Problemi’ni çözmemizde bize yardımcı olacak. ”

“Spinoza Problemi mi?”

“Şimdi ayrıntılarıyla açıklayamayacağım kadar karmaşık bir konu bu. Yüzyıllardır

süren felsefi bir Yahudi aldatmacası diyelim. Bu konuyla bizzat ilgileneceğim. Kitapları doğrudan doğruya Berlin ERR ofisine sevk edin. ”

“O yaşlı adamla başa çıkma şeklinize de hayran oldum. Kan dökmeden başarıya ulaştınız. Hemen teslim oldu. ”

Alfred parmağıyla alnına vurdu. “Gücünü göster. Üstün bilgi ve kararlılığını göster. Yüce düşüncelere sahipmiş gibi yapıyorlar ama evlerinin yıkılacağı düşüncesi karşısında dizleri titremeye başlıyor. Artık o sıcak mutfağına kavuşamayacağından bahsettiğim anda, oyun bitmişti. Işte bu yüzden bütün Avrupa'da kolayca hâkimiyet kuracağız. "

“Peki ya şiir?”

“Kitaplardan çok çok daha az değerliydi. Doğruyu söylediği

açıktı: paha biçilmez bir kütüphaneden vazgeçen hiç kimse bir kâğıt parçası üzerine çiziktirilmiş değersiz bir şiir için kendini tehlikeye atmaz. Muhtemelen şiir müzeye ait değildi, bir bekçi onu oraya asmıştı. ”

Iki Hollandalı, kâhyanın mutfağında kederli kederli oturuyorlardı.

Bierens de Haan başını ellerinin arasına alıp: “Emanete ihanet ettik. ” diye inledi. “Kitapların muhafızlarıydık biz. ”

“Başka seçeneğin yoktu. " dedi Egmond. “İlk önce müzeyi, sonra da bu evi yıkacaklar ve sadece kitapları değil, o kadını da bulacaklardı. ” ˡ Bierens de Haan inlemeye devam etti.

“Spinoza olsa ne yapardı?" diye sordu kâhya.

“Erdemli davranmayı tercih ederdi elbette. Eğer değerli malları kurtarmak ve bir insanı kurtarmak arasında bir seçim yapmamız gerekiyorsa, o insanı kurtarmalıyız. ”

“Evet, katılıyorum. Neyse artık gittiler. Tehlikenin geçtiğini söyleyeyim mi ona?"

Bierens de Haan başıyla onayladı ve Egmond üst kata çıkıp, uzun bir sopayla yatak odasının tavanına üç kez vurdu. Birkaç dakika sonra çatıdaki gizli kapak açıldı, aşağı bir merdiven düştü ve orta yaşlı, korkmuş bir Yahudi kadın, Selma de Vries-Cohen aşağı indi.

“Selma” dedi Egmond: “İçin rahat olsun. Gittiler. Değerli olan her şeyi aldılar ve şimdi ülkemizin geri kalanını yağmalayacaklar. ”

“Neden geldiler buraya? Ne istiyorlardı?” diye sordu Selma.

“Bütün Spinoza kütüphanesini. Onlar için neden bu kadar önemli olduğunu bilmiyorum. Tam bir muamma bu. Amsterdam'daki Rijksmuseum’da yer alan onlarca Rembrandt’tan birini bile alsalar, bütün bu kitaplardan daha değerli bir şey ele geçirmiş olurlardı. Ama sana bir şey sakladım. Bir kitabı ıskaladılar. Felemenkçe’ye çevrilmiş, oğlumun evinde ayrı bir yerde sakladığım bir Spinoza kitabı vardı; Etik. Ondan haberdar değillerdi, sana yarın getireceğim kitabı. Okumak ilgini çekebilir, Spinoza'nın en önemli kitabı. ”

“Felemenkçe çevirisi mi? Ben hep onun zaten Hollandalı olduğunu düşünmüştüm. ”

“Öyleydi ama o zamanlar âlimler Latince yazarmış. ”

“Şimdi güvende miyim?" diye sordu Selma, hala gözle görülür bir şekilde titriyordu,

“Annemi buraya getirmem güvenli mi? Peki siz, siz güvende misiniz?” “Hiç kimse bu çığırından çıkmış canavarlar karşısında tamamen güvende değil. Ama Hollanda’daki en güvenli kasabadasın. Müze kapıları ve camlarını mühürlediler, Spinoza Derneği’ni feshettiler ve Alman hükümeti hu ev üzerinde hak iddia ediyor. Ama bu boş müzeye bir daha döneceklerinden şüpheliyim. Burada önemli bir şey kalmadı. Yine de tamamen güvende olman için bir aylığına başka bir yere taşınmanı öneririm. Rijnsburg’da birçok aile seni saklamaya gönüllü oldu. Rijnsburg’da bir sürü arkadaşın var. Bu arada, bir dahaki ay annen gelmeden önce odana bir tuvalet inşa etmem gerekiyor. ”

Kitaplar Berlin'e ulaştığında, Alfred adamlarına kitapları hemen evdeki ofisine getirmelerini emretti. Ertesi

sabah kahvesini alıp ofisine gitti, oturdu ve kitaplara baktı; bu kıymetli kitapların, Spinoza'nın bizzat eline alıp okuduğu bu kitapların varlığının ve kokusunun tadını çıkardı. Saatlerce kitapları okşadı ve isimlerine baktı. Bazı yazarlar tanıdıktı; Virgil, Homeros, Ovid, Caesar, Aristoteles, Tacitus, Petrarch, Pliny, Cicero, Livy, Horace, Epictetus, Seneca ve beş ciltlik bir Machiavelli seti. Ah keşke Gymnasium'a gitseydim, diye yakındı. Bütün bunları okuyabilirdim. Latince ya da Yunanca bilmiyorum, hayatımın trajedisi. Sonra, ani bir şokla, okuyabileceği tek bir kitap bile olmadığını fark etti: hiçbiri Almanca ya da Rusça değildi. Descartes’ın Discours de la methode'u vardı ama Fransızcası başlangıç seviyesindeydi.

Ve kitapların çoğu ona tamamen yabancıydı: birçok İbranice kitap vardı, muhtemelen Eski Ahitler ve kutsal kitap tefsirleriydi bunlar. Ve adını hiç duymadığı Nizolius, Josephus ve Pagninus gibi yazarlar vardı ve bazıları da illüstrasyonlardan anladığı kadarıyla optik (Huygens, Longomontanus), anatomi (Riolan) ya da matematiğe dair kitaplardı. Alfred kitapların üzerine düştüğü notlarda Spinoza'nın faydalandığı kaynaklara dair ipuçları bulabileceğini düşünerek günün geri kalanını bütün kitapların sayfalarını tek tek çevirerek geçirdi. Ama nafile, hiçbir şey yoktu, Spinoza'ya dair tek bir iz bile yoktu. Öğleden sonra acı gerçek ortaya çıktı: Spinoza'ya dair kütüphanesinden bir şey öğrenmesi için gereken bilgilerden yoksundu. Hiç şüphesiz bir sonraki

adımı klasikler üzerine çalışan âlimlere danışmak olmalıydı.

Ama Hitler’in onun için başka planları vardı. Kütüphanenin Rosenberg’in evine ulaşmasından kısa bir süre sonra dört buçuk milyon Nazi askeri Rusya'yı işgal etti. Hitler Rosenberg’i İşgal Altındaki Doğu Bölgelerinden sorumlu Reich Bakanı olarak atadı ve ondan 30 milyon Rus’un yaşadığı engin Batı Rusya topraklarına Almanların yerleştirilmesi için bir ana plan yapmasını istedi. On beş milyon Rus sınır dışı edilecekti. Diğer on beş milyonun kalmasına izin verilecekti ama otuz yıl içince “Almanlaşmaları" gerekiyordu.

Alfred'in Rusya'ya dair baskın düşünceleri vardı. Rusya'nın ancak Ruslar tarafından alt edileceğine ve Almanların ülkeyi bölmeye çalışması ve Bolşeviklere karşı

hareket edecek Ukraynalılardan oluşan savaş birlikleri kurması gerektiğine inanıyordu.

İlk başta Rosenberg için bir zafer olan bu üst rütbeli görev çok geçmeden bir felakete dönüştü. Planlarını Hitler'e sundu ama askeri liderler (Göring, Himmler ve Erich Koch) ona hararetle karşı çıktılar ve bütün önerilerinin altını boşalttılar. On binlerce Ukraynalı savaş tutsağının kamplarda ölmesine ve bütün tahıl ve yiyecekleri Almanya'ya sevk ederek de milyonlarca sivilin açlıktan ölmesine göz yumdular. Rosenberg Hitler'e yakınmaya devam ediyordu ve Hitler de nihayetinde "Askeri işlere burnunu sokmaktan vazgeç!" diye tersledi Rosenberg'i. "İdeolojik meselelere kendini kaptırman gündelik olaylarla bağını koparıyor. "

Milyonlarca satan bir kitabın yazarı. En önemli gazetenin baş editörü. Birbiri ardına gelen prestijli hükümet görevleri: Nazi ideoloji ve eğitiminin başı, ERR'in başı, işgal edilmiş doğu bölgelerinden sorumlu Reich Bakanı. Ama yine de Nazi iç çemberi tarafından hiç sevilmiyor ve hep hor görülüyordu. Rosenberg bu kadar çok onur verici unvanı nasıl biriktirmişti peki? Bazen anlaşılmaz, çapraşık ve nüfuz edilemez üslup, yazarın zekâsının gerçekdışı bir şekilde övülmesine neden olabilir. Muhtemelen Hitler'in Rosenberg'e üst üste zorlu görevler vermekte ısrar etmesinin nedeni buydu.

Nihayetinde, Ruslar Alman kuvvetlerini püskürtmeye ve topraklarını geri kazanmaya başladıklarında, işgal edilmiş Doğu'dan sorumlu Reich Bakanı olarak üstlendiği görev önemini yitirdi ve Alfred istifasını sundu. Hitler cevap veremeyecek kadar meşguldü.

Spinoza kütüphanesini derinlemesine inceleme ümidi asla gerçekleşmedi. Çok geçmeden Müttefikler Berlin'i bombalamaya başladılar. Kendi evinden sadece iki yüz metre uzaklıktaki bir ev yerle bir edildiğinde, Alfred daha güvende olması için kütüphanenin Frankfurt'a gönderilmesini emretti.

Alfred'in Völkischer Beobachter'ı, “Nazi Almanya'sının Savaşçı gazetesi" sonuna kadar savaşmaya devam etti ve Alfred sayfalarında Hitler'i kölemsi bir sadakatle övmekten hiç vazgeçmedi. Son sayılarından birinde (20 Nisan 1945) Rosenberg Adolf Hitler'i “Yüzyılın Adamı" olarak selamlayarak, elli altıncı doğum gününü kutlamıştı. Bundan sadece on gün sonra, yaklaşan Rus ordusu Hitler'in yeraltı sığınağından sadece birkaç sokak uzak ötedeyken, Führer, Eva

Braun’la evlendi, düğün davetlilerine siyanür kapsülleri dağıttı ve karısı siyanürü içtikten sonra kendini vurdu. Yirmi dört saat sonra aynı sığınakta Goebbels ve karısı altı çocuklarını morfin ve siyanürle öldürüp, beraber intihar ettiler. Buna rağmen VB’nin yayını Almanya 8 Mayıs l 945’te teslim olana kadar devam etti. Gazetenin ofisi ele geçirildiğinde Ruslar önceki günlere ait birkaç sayı buldular. Dağıtıma girmemiş 11 Mayıs 1945 tarihli en son sayı “Alman Tarla ve Ormanlarında Hayatta Kalmak” başlıklı bir hayatta kalma rehberi içeriyordu.

Hitler'in ölümünden sonra Alfred hayatta kalan diğer Nazi liderleriyle birlikte yeni devlet başkanı Amiral Doenitz'in hükümetini topladığı Flensburg'a kaçtı. Alfred hayatta kalan en yaşlı Reichsleiter olarak kabineye katılmaya davet edileceğini ümit ediyordu. Ama hiç kimse onun varlığını umursamadı. En sonunda

Feldmareşal Montgonıery’ye özenle kaleme aldığı bir teslimiyet mektubu gönderdi. Ama İngilizler bile onun önemini tanı olarak kavrayamadılar ve Reichsleiter Rosenberg İngiliz askerleri gelip onu tutuklayana kadar otel odasında sabırla bekledi. Kısa bir süre sonra Amerikan denetimine verildi ve az sayıda önde gelen Nazi savaş suçlularının oluşturduğu grupla birlikte Nürnberg özel yetkili uluslararası ceza mahkemesinde yargılanacağı bilgisi verildi.

Önde gelen Nazi savaş suçluları! Tabii ki Alfred'in dudaklarında bir gülümseme belirdi.

Bu esnada, Rijnsburg’da, Avrupa Zafer Günü’nde, Selma de Vries-Cohen ve yaşlı annesi Sophie küçük odalarının merdiveninden aşağı indiler ve yıllardır ilk defa gün ışığında dışarı çıktılar. Evin etrafından dolaşıp, Spinozahuis

girişine ulaştılar ve Misafir defterini imzaladılar, dört yıldır atılan ilk imzaydı bu. “Burada saklanmamıza izin verilen zamanın yüce hatırası adına. Spinoza Evi’ne ve bize harika bir şekilde göz kulak olup, hayatlarımızı Alman tehdidinden kurtaranlara. ”

VOORBURG - Aralık 1666

Bento başını şaşkınlık içinde sağa sola sallayarak, Huisdouder'e doğru yürüdü ve Felemenkçe öğle yemeği yiyemeyeceklerini söyledi mırıldanarak.

Hizmetçi kız yanlarından ayrıldıktan sonra “Koşer mi? Sen Koşer'e mi uyuyorsun?” diye haykırdı.

“Tabii ki! Ne sandın Bento? Hahamım ben. ”

“Ve ben de afallamış filozofum. İstekleri ya da talepleri olan, arzularımız, dualarımız ya da varlığımızdan hoşnut olan, gocunan ya da bizim farkımızda olan doğaüstü bir Tanrı olmadığını kabul etmiyor musun?” “Kesinlikle ediyorum. ”

“Ve -Halaha ile Levilileri ve gizemli beslenme kuralları da dâhil- bütün Tevrat’ın iki bin yıl önce Ezra tarafından derlenen teolojik, hukuki, mitolojik ve siyasi yazılardan ibaret olduğunu da kabul ediyor musun?” “Elbette. ”

“Yeni, aydınlanmış bir Musevilik yaratacağını da kabul ediyorsun. ” “Ümidim o yönde. ”

“Ama tamamen uydurma olduğunu bildiğin kurallar yüzünden benimle öğle yemeği yiyemeyecek misin?”

“Ah, işte bu noktada yanılıyorsun Bento. ” Franco çantasına uzandı ve bir paket çıkardı. “Hague’de ziyaret ettiğim aile yemek hazırlamıştı. Hadi beraber bir Yahudi yemeği yiyelim. ”

Franco füme ringa balığı, ekmek, peynir ve iki elmadan oluşan paketi açarken, Bento devam etti. “Ama Franco, yine soruyorum,

neden koşer’e uyuyorsun? Rasyonel aklını nasıl devre dışı bırakabiliyorsun? Ben bırakamıyorum. Ve bu kadar zeki bir adamın böyle keyfi yasalara itaatkâr bir şekilde boyun eğdiğini görmek bana acı veriyor. Ve Franco sana yalvarıyorum, ‘iki bin yıllık geleneği ayakta tutmalıyım' diyerek bana o standart cevabı verme. ”

Franco ağız dolusu ringa balığını yuttu, bir yudum su içti ve birkaç dakika düşündü. “Seni bir kez daha temin ederim ki ben de senin gibi, senin gibi Bento, dinimizdeki akıl dışılığı tasvip etmiyorum. Sahte Mesih konusunda cemaatime konuşma yaparken nasıl akla başvurduğumu bir düşün. Ben de senin gibi dinimizi değiştirmek istiyorum ama senden farklı olarak dinimizin içeriden değişmesi gerektiğini düşünüyorum. Aslında,

dinimizin sadece içeriden değiştirilebileceği sonucuna senin başına gelenlere tanık olduktan sonra ulaştım. Museviliği değiştirebilmek ve cemaatimi doğaüstü açıklamalardan uzaklaştırabilmek için ilkönce onların güvenini kazanmalıyım. Beni kendilerinden biri olarak görmeliler ve bu koşer'e uymayı da içeriyor. Cemaatimde bir haham olarak, dünyadaki herhangi bir Yahudi'nin beni ziyaret edip, evimde yemek yemek konusunda içinin rahat olması lazım. ”

“Diğer bütün kurallara uyup, ritüelleri de uyguluyor musun peki?” “Sebt Günü’ne uyuyorum. Tefilin takıyorum, yemeklerde dua okuyorum ve elbette sinagogdaki birçok ibadete öncülük ediyorum, yani yakın zamana kadar ediyordum. Bento biliyorsun, hahamların kendilerini cemaatin

dini yaşamına tamamen bırakmaları gerekiyor. ”

“Peki” diye araya girdi Bento: “Bütün bunları sadece insanların güvenini kazanmak için mi yapıyorsun?”

Franco bir an için duraksadı. “Sadece bunun için değil. Böyle demem dürüstçe olmaz. Çoğu kez törensel görevlerimi yerine getirirken, kelimelerin içeriğini görmezden geliyor ve kendimi törenin ve üzerimi kaplayan o hoş duygu dalgalarının içinde kaybediyorum. İlahilerdeki, bütün Piyyut’daki şiirselliği seviyorum. Ahengi, ses yinelemelerini seviyorum ve yaşlılığa, ölümle yüzleşmeye ve kurtuluş özlemine dair bütün o dokunaklılık beni çok etkiliyor. "

“Ama daha da önemli bir şey var. " diye devam etti Franco. “Bütün cemaatle birlikte İbranice ezgileri

okuduğumda kendimi güvende, yuvamda, neredeyse kendi halkımla iç içe geçmiş gibi hissediyorum. Aynı çaresizliği ve aynı özlemi diğer herkesin benimle paylaştığını bilmek diğer insanlara karşı sevgiyle dolduruyor içimi. Sen bu deneyimleri hiç yaşamadın mı Bento?”

“Gençken kesinlikle yaşadım. Ama anık, yıllardır yaşamıyorum. Senin aksine ben, dikkatimi kelimelerin anlamından uzaklaştırmayı başaramıyorum. Zihnim sürekli tetikte. Tevrat'ın gerçek anlamını irdeleyecek kadar yaşlandığımda cemaatimle olan bağını zayıflamaya başladı. "

“işte" dedi Franco Bento’nun kolunu tutarak: “Burada çok temel bir fark var aramızda. Bütün duyguların aklın kölesi olması gerektiğine katılmıyorum. Akılla aynı statüde olmayı hak eden bazı

duygular var. Mesela, nostaljiyi ele alâlim. İbadetleri yönetirken geçmişimle, babamla, dedemle bağlantı kuruyorum ve evet, Bento, bunu söyleme cüreti gösteriyorum, iki bin yıldır aynı satırları okuyan, aynı duaları söyleyen, aynı ezgileri mırıldanan atalarımı düşünüyorum. Böyle anlarda kendime biçtiğim önem, ayrıksılığım kayboluyor ve kesintisiz bir cemaat nehrinin bir parçası, çok küçük bir parçası oluyorum. Bu düşünce bana paha biçilmez bir şey sunuyor, nasıl tarif etsem, bir bağlantı, diğerleriyle kurulan çok ama çok rahatlatıcı bir birlik. Buna ihtiyacım var. Ve sanırım herkesin var. ”

“Ama Franco bu hislerin faydası ne? Gerçek kavrayıştan, gerçek Tanrı bilgisinden daha da uzaklaşmanın faydası ne?”

“Faydası mı? Hayatta kalmak desem? İnsan, basit aile topluluğu bile olsa, her zaman bir çeşit topluluk içinde yaşamamış mıdır? Başka nasıl hayatta kalabilirdik ki? Sen topluluktan hiç keyif almıyor musun? Bir gruba ait olma hissine sahip değil misin?”

Bento başını hayır anlamında sağa sola sallamak üzereydi ama kendini tuttu. “Bunu, ne gariptir ki, son görüşmemizden bir gün önce tecrübe ettim. Amsterdam'a giderken Tashlich ayini yapan bir Aşkenazi Yahudisi grubuyla karşılaştım. Trekschuit’teydim ama hemen inip, onları takip ettim ve onlar da beni aralarına alıp, Rifke adlı yaşlı bir kadının verdiği ekmeği ikram ettiler bana. Adı neden aklımda kaldı bilmiyorum. Ayini dinledim, içimi hoş bir sıcaklık kapladı ve kendimi bütün cemaate yakın, olağandışı bir

şekilde yakın hissettim. Rilke’nin ekmeğini suya atmak yerine, yedim. Ağır ağır. Ekmeğin tadı olağanüstüydü. Ama sonra, yoluma devam ettiğimde, bu içimi ısıtan nostaljik his sönüp gitti. Bütün bu tecrübe cherem’in beni sandığımdan daha fazla etkilediğine dair bir diğer hatırlatıcıydı. Ama artık kovulmanın acısı nihayet dindi ve ne olursa olsun, bir cemaate katılma ihtiyacı hissetmiyorum. ”
“Ama Bento açıklar mısın bana, böyle bir yalnızlık içinde nasıl, nasıl yaşayabiliyorsun? Sen tabiatın gereği soğuk, mesafeli bir insan değilsin. Bundan eminim çünkü ne zaman bir araya gelsek, hem senin hem de benim tarafımdan çok kuvvetli bir bağ hissediyorum. Aramızda büyük bir sevgi olduğunu biliyorum. ”

“Evet, ben de aramızdaki sevgiyi hissediyor ve buna çok değer veriyorum. ” Bento bir an için Franco’nun gözlerinin içine bakıp, sonra bakışlarını kaçırdı. “Yalnızlık. Yalnızlığı sormuştun. Bazen yalnızlık bana acı veriyor. Ve fikirlerimi seninle paylaşamadığıma çok üzülüyorum.

Fikirlerime açıklık kazandırmaya çalışırken genellikle seninle konuştuğumuza dair gündüz düşlerine dalıyorum. ”

“Bento, kim bilir belki de bu son şansımızdır. Lütfen bana şimdi bahset bu fikirlerden. En azından takip ettiğin başlıca rotalardan bahset. ”

“Evet, ben de istiyorum ama nereden başlasam? Kendi başlangıç noktamla başlayacağım, ben neyim? Çekirdeğim, özüm ne? Beni ben yapan şey ne? Benim başka biri değil de bu kişi olmama

yol açan şey ne? Varlığı düşündüğümde temel bir gerçek kendiliğinden ortaya çıkıyor ben de, diğer bütün canlılar gibi, kendi varlığımı sürdürmeye çalışıyorum. Bu Conatus'un, gelişmeye devam etme arzusunun bir insanın bütün çabalarının ardındaki itici güç olduğunu düşünüyorum. "

“O halde sen benim üstün tuttuğum topluluk kutbundan değil, tam tersine yalnız bireyden yola çıkıyorsun. ”

“Ama insanın yalnız bir yaratık olarak tahayyül etmiyorum. Mesele sadece şu ki ben bağlantı fikrine farklı bir açıdan bakıyorum. Bağlantı kurmaktan çok, ayrıksılığın ortadan kalkmasından kaynaklanan hoş tecrübeler arıyorum ben. ”

Franco şaşkınlık içinde başını sağa sola salladı. “Daha yeni başladın ama benim kafam karıştı bile.

Bağlantı kurmak ve ayrıksılığın ortadan kalkması aynı şey değil mi?”

“Çok ince ama hayati bir fark var. İzin ver de açıklayayım. Bildiğin üzere, düşüncemin temelinde Doğa ya da Tanrı’nın özünün bir kısmını sadece mantık aracılığıyla kavrayabileceğimiz fikri yatıyor. ‘Bir kısmını’ diyorum çünkü Tanrı’nın gerçek Varlığı düşünce sınırlarımızı aşan bir muammadır. Tanrı sonsuzdur ve biz sonlu varlıklar olduğumuz için, havsalamız sınırlıdır. Yeterince açık konuşuyor muyum?"

“Şimdiye kadar evet. ”

“Dolayısıyla" diye devam etti Bento: "Kavrayışımızı artırmak için bu dünyayı ‘sub specie aeternitatis’ yani, sonsuzluk açısından görmeyi denemeliyiz. Başka bir deyişle, bilgimizin önündeki kendi benliğimize

bağlılığımızdan kaynaklanan engellerin üstesinden gelmeliyiz. ” Bento duraksadı ve “Franco, çok şüpheci bir ifade var yüzünde. ” dedi.

“Yönümü kaybettim. Ayrıksılığın ortadan kalkmasından bahsedecektin. Ne oldu?”

“Sabret, Franco. Sıra ona geliyor. Önce sana arka planı sunmalıyım. Söylediğim gibi, dünyayı sub species aeternitatis görmek için kendi kimliğimden, yani kendime olan bağlılığımdan kurtulmam ve her şeyi mutlak derecede yeterli ve doğru perspektiften görmem gerekiyor. Bunu yapabildiğimde kendim ve diğerleri arasındaki sınırlan tecrübe etmez oluyorum. Bunu yaşadığımda, müthiş bir huzur kaplıyor içimi ve beni endişelendiren hiçbir olayın, kendi ölümümün bile bir önemi kalmıyor. Ve diğerleri de bu perspektife

ulaştığında birbirimizle dost olur, kendimiz için istediğimiz şeyleri diğerleri için de ister ve yüce gönüllülükle hareket ederiz. Dolayısıyla, bu yüce ve neşe dolu tecrübe bağlantı kurmaktan çok ayrıksılığın ortadan kalkmasından kaynaklanır. Bu nedenle arada bir fark var; sıcaklık ve güvenlik için birbirine sokulan insanlar ve aydınlanmış, neşe dolu bir Doğa ya da Tanrı görüşünü paylaşan insanlar arasındaki farktır bu. ”

Yüzünde hâlâ şaşkın bir ifade olan Franco: “Anlamaya çalışıyorum ama hiç kolay değil. " dedi. "Çünkü ben bu tecrübeyi hiç yaşamadım, Bento. insanın kendi kimliğini kaybetmesi, bunu tahayyül etmek zor. Bunu düşünmek başımı ağrıtıyor. Ve çok yalnız, çok soğuk bir durum gibi görünüyor. "

“Yalnız bir durum ama yine bu fikir paradoksal bir şekilde bütün

insanları birbirine bağlayabilir, aynı anda hem ayrı hem de parçası olma durumudur bu. Yalnızlığı salık veriyor ya da tercih ediyor değilim. Aslında, eğer seninle her gün buluşup konuşabilseydik, kavrama çabalarımızın çok daha güçleneceğine hiç şüphem yok. İnsanların en çok, herkes kendi çıkarını gözettiğinde birbirine faydalı olabileceğini söylemek çelişkili gibi görünüyor. Ama insanlar akılcı insanlar olduklarında, durum budur. Aydınlanmış bir egoizm karşılıklı fayda sağlar. Hepimizde ortak olan bir akıl yürütme becerisi var ve Doğa'yı ya da Tanrı'yı anlama uğraşı, bütün diğer dini, kültürel ya da milli bağlılıkların yerini aldığında, gerçek yeryüzü cennetine kavuşmuş olacağız. ”

“Bento, eğer doğru anladıysam, korkarım böyle bir cennet bize binlerce yıl uzaklıkta. Ayrıca kendiminki ya da seninki gibi bir zihne, enginlik ve derinliğe sahip olmayan diğerlerinin bu fikirleri tamamen kavrayabileceğinden şüpheliyim. ”

“Bunun çaba gerektirdiğine hiç şüphem yok, mükemmel olan her şey nadir olduğu kadar zorludur da. Fakat çoğu daha fazla açıklama almak için bana bir sürü mektup yazsa da, yazdıklarımı okuyan ve anlayan Kolegiyantlar ve diğer felsefecilerden oluşan bir topluluğa sahibim. Fikirlerimin hazırlıksız zihinler tarafından okunup anlaşılmasını beklemiyorum. Aksine, insanların çoğunun aklı karışacak ya da huzuru kaçacaktır ve ben onların eserlerimi okumamasını tavsiye ederim. Felsefi akıllar için Latince yazıyorum ve sadece etkilediğim akıllardan bazılarının diğerlerini de etkileyeceğini ümit ediyorum. Mesela, şu anda Büyük Başkan’ımız Johan De Wiu ve İngiliz Kraliyet Derneği sekreteri Henry Oldenburg yazıştığım kişiler arasında. Ama eğer eserlerimin daha büyük bir okur kitlesi için asla

yayımlanmayacağını düşünüyorsan, haklı olabilirsin. Muhtemel fikirlerimin bin yıl daha beklemesi gerekecek. ”

İkisi de sessizliğe gömüldü ta ki Bento sessizliği bozana kadar. “Akla yaslandığıma dair bütün söylediklerimi göz önüne aldığında, benim kelimeleri ve duaları içeriklerine dikkat etmeden okumaya ve söylemeye neden karşı çıktığımı anlayabiliyor musun şimdi? Bu iç yarılma akıl sağlığın için faydalı olamaz. Ritüellerin akıl yürüten, uyanık akılla aynı anda var olabileceğine inanmıyorum. Bu ikisinin birbirlerinin ezeli düşmanı olduğuna inanıyorum. "

“Ben ritüeli tehlikeli bir şey olarak görmüyorum Bento. Unutma ki bana hem Katolik hem de Musevi inanç ve ritüelleri aşılandı ve son iki yıldır İslam’ı da inceliyorum. Okumaya devam ettikçe, istisnasız her dinin bir cemaat hissi uyandırdığını, ritüel ve müziği

kullandığını ve mucizevi olaylara dair hikâyelerle dolu bir mitoloji geliştirdiğini görmek beni daha da şaşırtıyor. Ve istisnasız bütün dinler, eğer insan önceden belirlenmiş kurallara uygun yaşarsa, sonsuz hayat vaadinde bulunuyor. Dünyanın farklı yerlerinde birbirinden bağımsız olarak ortaya çıkan dinlerin birbirine bu kadar benzemesi kayda değer bir şey değil mi?”

“Ne anlatmaya çalışıyorsun?”

“Anlatmaya çalıştığım şey şu ki Bento, eğer ritüel, tören ve evet, ayrıca batıl inanç da insan doğasına bu kadar derinlemesine nüfuz etmişse, o halde biz insanların bunlara ihtiyaç duyduğu sonucuna ulaşmak meşru olacaktır. ”

“Benim bunlara ihtiyacım yok. Çocuklar yetişkinlerin ihtiyaç duymadıkları şeylere ihtiyaç

duyarlar. İki bin yıl öncesinin insanları bugünkü insanların ihtiyaç duymadığı şeylere ihtiyaç duyuyorlardı. Bence bütün bu kültürlerde görülen batıl inançların sebebi eski insanların varoluşun esrarengiz bulanıklığı karşısında dehşete kapılmasıydı. Eski insanlar en çok ihtiyaç duydukları şeyi, yani açıklamaları onlara sunacak bilgiden yoksundular. Ve bu eski çağlarda insanlar mevcut tek açıklama biçimine; doğaüstü olana sarılıyorlardı, dualar, adaklar, koşer kuralları ve. . . ”

“Ee? Devam et bakalım Bento açıklama ne işe yarar?"

“Açıklama yatıştırır. Belirsizliğin verdiği acıyı dindirir. Antik çağ insanları hayatta kalmak istiyorlar, ölümden korkuyorlardı, çevrelerindeki birçok şeye karşı çaresizdiler ve açıklama kontrol hissi ya da en azından yanılsaması

sağlıyordu. Eğer her şey doğaüstü bir şekilde gerçekleşiyorsa, o zaman doğaüstü güçleri sakinleştirmenin bir yolu bulunabilir diye düşünüyorlardı. "

“Bento bu konuda fikir ayrılığı yaşamıyoruz, sadece yöntemlerimiz farklı. Bin yıllık düşünme biçimlerini değiştirmek yavaş bir süreçtir. Her şeyi bir seferde yapamazsın. İçeriden gerçekleşen değişimin bile yavaş olması gerekir. "

“Haklı olduğuna eminim ama şundan da eminim ki bu yavaşlık büyük ölçüde yaşlanan haham ve rahiplerin iktidara inatla yapışıp kalmalarından kaynaklanıyor. Haham Mortera böyleydi ve bugün de Haham Aboab böyle. Aboab’ın Sabetay Sevi'ye duyulan inancın nasıl körüklediğini anlattığında ürperdim. Bütün gençliğim boyunca batıl inançlı insanlar

arasında yaşadım ama bu Sevi çılgınlığı beni yine de dehşete düşürdü. Yahudiler böyle bir saçmalığa nasıl inanabilirler? Yahudiler akıl dışılıkta sınır tanımıyor gibiler. Bu dünyada her göz kırpışımızda bir yerlerde bir aptal daha doğuyor. "

Franco elmasından son ısırığını aldı, sırıttı ve “Bento, ‘Franco usulü’ bir gözlemde bulunabilir miyim?" diye sordu.

“Aha, tatlı vakti! Daha iyisi olamazdı. Dur hazırlanayım. ” Bento arkasına yaslandı ve yastığına iyice gömüldü. “Sanırım kendime dair yeni bir şey öğrenmek üzereyim. "

“Kendimizi tutkunun esaretinden kurtarmamız gerektiğini söylemiştin fakat bugün tutkun defalarca patlak verdi. Seni öldürmeye çalışan bir adamı tamamen affetsen de, Haham

Aboab’a ve yeni Mesih’i kabul edenlere karşı öfke dolusun. "

Bento başıyla onayladı: “Evet, doğru. ”

“Daha da ileri gideceğim; ayrıca Yahudi saldırgana karşı, karımın bakış açılarına karşı olduğundan daha anlayışlıydın. Öyle değil mi?"

Bento yine başıyla onayladı, bu sefer temkinliydi. “Devam edin, hocam. ”

“Bir keresinde bana insan duygularının birer çizgi, katman ya ve kütleymiş gibi ele alabilineceğini söylemiştin, öyle değil mi?"

Bir kez daha başıyla onayladı Bento.

“O halde bu ilkeyi, senin Haham Aboab ve Sabetay Sevi'nin kanağan takipçilerine ve karım Sarah'a gösterdiğin aşağılayıcı tepkiye de uygulamalı mıyız?”

Bento'nun yüzünde şaşkın bir ifade vardı. “Nereye varmaya çalışıyorsun, Franco?”

“Kavrayış aletlerini kendi duyguların üzerinde kullanmanı istiyorum. Ben saldırgana çok öfkelenmişken bana söylediklerini hamla. ‘İstisnasız her şeyin, her olgunun’ demiştin, ‘bir nedeni vardır ve her şeyin zaruri olarak gerçekleştiğini anlamalıyız. ’ Doğru hatırlıyor muyum?”

“Mükemmel bir hafızan var, Franco. "

“Teşekkür ederim. O zaman aynı akılcı yaklaşımı bugün de uygulayalım. ”

“Bir yandan akıl arayışının benim raison d’etre'im olduğunu iddia ederken, bu teklifi geri çeviremeyeceğimi biliyorsun. "

“Güzel. Talmud'da Haham Yohanon'a dair anlatılan hikâyede

verilen ahlaki dersi hatırlıyor musun?"

“Mahkûm kendini özgürleştiremez. Herhalde benim başkalarını özgürleştirip, kendimi özgürleştiremediğimi ima ediyorsun?”

“Aynen. Belki de Bento Spinoza’ya dair, kendinin göremediği bir şeyler görüyorum. ”

Bento gülümsedi. “Peki, senin gözlerin neden onunkilerden daha keskin?"

“Az önce söylediğin gibi, muhtemelen kendi benliğin önünü kesiyor ve görme yetini engelliyor. Mesela, Amsterdam’da sahte Mesih’e inanan aptal kanağanlara dair acımasız yorumlarını ele alalım. Senin tutkulu, yakıcı sözlerin ve onların kanağanlığı mecburen böyledir. Başka türlü olamazdı. Ve Bento, onların ve

senin davranışlarının kaynaklarına dair bazı fikirlerim var. ”

“Neymiş onlar? Devam et. ”

“Birincisi, seninle benim aynı şeylere tanık olup, farklı tepkiler vermemiz gayet ilginç. Senin ifadenle ‘bunu böyle yapan zihinlerimizdir. ’ Doğru değil mi?"

“Yine doğru. "

“Marrano nüfusunun kanağanlığı beni şaşırtmıyor. " Franco artık çok rahat ve kendinden emin konuşuyordu. “Onlar Mesih’e mecburen inanıyor. Elbette biz Marranolar Mesihçi düşünceye eğilimliyiz! Bize verilen Katolik eğitimde İsa'nın sadece sıradan bir insan olmadığı, dünyaya bir misyonla gönderilmiş biri olduğu fikriyle sürekli karşılaşmadık mı? Ve elbette Marranolar Sabetay Sevi'nin zorla din değiştirmesine de öfkelenmediler. Marranolar

zorla din değiştirmeyi birinci elden tecrübe etmediler mi? Ve dahası, birçoğumuz tekrar din değiştirip daha iyi bir Yahudi olma tecrübesini şahsen yaşamadık mı?"

“Doğru, doğru ve doğru, Franco. Seninle konuşmayı ne kadar çok özleyeceğim bir bilsen! Özgür olmayan yönlerimi tespit etmeme yardımcı oluyorsun. Haklısın, Sabetay Sevi, Haham Aboab ve kanağan aptallara dair sözlerim akla uygun değil. Özgür bir adam böyle öfke dolu ya da hor gören hislerle kendi huzurunu bozmaz. Tutkularımı denetlemek için daha çalışmam lazım. "

“Bir keresinde aklın tutkuyla baş edemeyeceğini ve kendimizi tutkulardan kurtarmanın tek yolunun aklı tutkuya dönüştürmek olduğunu söylemiştin. ”

“Aha, sanırım neyi ima ettiğini biliyorum; ben aklı o kadar çok

dönüştürmüşüm ki bazen akıldışından ayırt edilemiyor. "

“Aynen, öfkenin ve huysuz suçlamalarının sadece ve sadece akıl tehdit edildiği zaman ortaya çıktığını fark ettim. ”

“Hem akıl hem de özgürlük. " diye ekledi Bento.

Franco bir an duraksadı ve kelimelerini özenle seçerek, “Bir daha düşündüm de” dedi: “tutkularının kabardığına şahit olduğum başka bir an daha var; kadınların yer ve haklarının tartışırken de aynı şey olmuştu. Kadınların daha düşük zekâlı olduğuna dair argümanların senin her zamanki sağlamlığından yoksundu. Mesela, kadınlarda hükümdarlık yetisi olmadığını söyledin ama güçlü kraliçelerin, örneğin Mısır Kraliçesi Kleopatra’nın, İngiltere Kraliçesi Elizabeth'in ve İspanya Kraliçesi

Isabella'nın varlığını yok saydın. . . ”

“Evet, evet, ama bugün zamanımız kıymetli, bütün meselelere değinemeyiz. Akıl ve özgürlük üzerine çalışalım. Şu anda kadın meselesiyle ilgilenmeye hiç niyetim yok. ”

“En azından bunun gelecekte ele alınması gereken bir konu olduğunu kabul etmiyor musun?"

“Belki. Emin değilim. ”

“O zaman izin ver son bir yorum daha yapayım, sonra başka konulara geçeriz. ” Cevabı beklemeden hızla devam etti Franco. “Kadınlara karşı çok farklı tutumlara sahip olduğumuz çok açık ve sanırım buradaki nedensel ağa dair bazı fikirlerim var. İlgini çeker mi?"

“Çekmesi gerek ama söyleyeceklerini duymaya

gönülsüz olduğumu hissediyorum. ”

“Yine de devam edeceğim, bir dakika sürecek sadece. Sanırım bu, kadınlarla yaşadığımız farklı tecrübelerden kaynaklanıyor. Annemle sevgi dolu bir ilişkim oldu ve şimdi de karım ve kızımla öyle ve sanırım senin kadınlara karşı tavrın daha önceki deneyimlerinden ötürü mecburen olumsuz. Bana anlattığın kadarıyla tecrübelerin iç karartıcıymış; annen sen daha çocukken ölmüş ve sonraki annelerin de (büyük ablan ve sonra da üvey annen) ölmüş. Sağ kalan kız kardeşin Rebekah’ın da seni acımasızca reddettiğini bütün cemaat biliyor. Mirası almaman için babanın vasiyetine karşı dava açtığını duymuştum. Ve bir de Clara Maria var, sevdiğin tek kadın, o da seni başka birini seçerek yaraladı. Clara

Maria hariç başka hiçbir kadınla olumlu bir tecrübe yaşadığından bahsettiğini duymadım. "

Bento sessiz kaldı, birkaç dakika boyunca başını sallayıp, Franco'nun sözlerini ağır ağır hazmetmeye çalıştı ve sonra, “Şimdi başka konulara geçelim. ” dedi. “İlk olarak, sana söylemediğim bir şey var, cemaatine itidal çağrısı yaparken ki cesaretine hayran olmuştum. Haham Aboab’a uluorta karşı çıkışın benim ‘yeterli’ dediğim, tutkulardan ziyade akıldan feyiz alan fikirlere dayanıyordu. Ayrıca yaratmayı ümit etliğin yeni Museviliğe dair tahayyülüne dair daha fazla şey duymak isterim. Ben daha önce konuşmamızın yönünü değiştirmiş olabilirim. ”

İkisi de zamanlarının azaldığını biliyordu, Franco hızlı hızlı konuştu. “Birbirimize duyduğumuz sevgi ve

ortak geleneğimize dayalı farklı bir Musevilik yaratmayı ümit ediyorum. Doğaüstü güçlerden hiç bahsetmeyen ve sevgi dolu, ahlaki bir yaşama yol açan, Tevrat ve Talmud'daki bilgeliğin izinden gidip, ortak insancıllığımıza dayanan dini törenler düzenlemeyi planlıyorum. Ve evet, Yahudi Şeriatı'na da uyacağız ama ilahi takdire dayandığı için değil, bağlantı kurmamıza ve ahlaki bir hayat sürmemize hizmet edeceği için. Ve arkadaşım Baruch Spinoza'nın ruhu da bütün bunlara nüfuz edecek. Gelecek için planlar yaparken bazen seni baba olarak hayal ediyorum. Hayâlim senin kendi oğlunu göndereceğin bir sinagog inşa etmek. ”

Bento yanağından süzülen gözyaşını sildi. “Eğer ritüeli doğamızın buna ihtiyaç duyan tarafını doyurmak için yeterli

ölçüde kullanmamız ama bizi köleleştirecek kadar kullanmamamamız gerektiğine inanıyorsan, seninle hemfikiriz. ”

“Evet tam da bunu savunuyorum. Ve Museviliği sen dışarıdan, bense içeriden değiştirmeye çalışsak da, ikimizin de cherem'le yüzleşmesi ironik değil mi, seninki zaten gerçekleşti, benim ki de hiç şüphesiz gerçekleşecek. ”

“Söylediğin şeyin ikinci kısmına katılıyorum, ikimizin de cherem'le yüzleşmesi çok ironik. Ama beni yanlış anlamamam için bir kez daha, Museviliği değiştirmek gibi bir niyetimin olmadığını söylememe izin ver. Akla sadık kalmanın, Musevilik de dâhil bütün dinleri ortadan kaldıracağını ümit ediyorum. ” Bento göz ucuyla saatine bakıyor. “Ne yazık ki, vaktimiz doldu Franco, saat ikiye

geliyor ve Trekschuit de yakında burada olur. ”

Trekschuit iskelesine doğru giderlerken Franco, “Sana söylemem gereken son bir şey daha var. ” dedi. “Kutsal Kitap eleştirisine dair yazmayı planladığın şu kitap vardı ya. ”

“Evet?"

“Bunu yazdığın için seni çok seviyorum ama lütfen dostum temkinli ol. Kitabın üstüne adını yazma. Söylediklerine inanıyorum ama akılcı bir tavırla dinlenmeyecektir söylediklerin. Şimdi değil, sen ölene kadar da değil. ”

Franco Trekschuit’e bindi. Mavnacı halatları çözdü, atlar iplerini çekiştirdiler ve Trekschuit iskeleden ayrıldı. Bento mavnaya uzun uzun baktı. Mavna ufka doğru gittikçe küçülürken, Bento’nun

cherem'inin hayaleti gittikçe büyüdü. En sonunda, Franco'ya dair hiç iz kalmadığında, Bento iskeleden yavaş yavaş geri çekildi, yine yalnızlığın kollarına doğru.

EPİLOG

1670'de Bento otuz sekiz yaşındayken Teolojik ve Politik Bir İncelemesini bitirdi. Yayıncısı, gayet haklı bir şekilde kitabın kışkırtıcı olacağını öngördü. Dolayısıyla kitap hayali bir şehirdeki hayali bir yayıncının basım ruhsatı altında anonim olarak yayımlandı. Kitabın satışları hem sivil hem de dini otoriteler tarafından hemen yasaklandı. Fakat çok sayıda yeraltı kopyası dolaşımdaydı.

Birkaç ay sonra Spinoza Voorburg'den hayatının geri kalanını geçireceği Hague'ye taşındı. İlk önce dul Van der Werwe'nin evinde mütevazı bir çatı katı kiraladı ve birkaç ay sonra da daha ucuz bir yere taşındı; ev içi

boya ustası Hendrik Van der Spyck'ın evinde büyük bir oda. Dingin bir yaşam, Spinoza’nın istediği ve Hague’de bulduğu şey buydu. Günlerini kütüphanesindeki harika eserleri okuyarak, Etik üzerine çalışarak ve mercek yontarak geçirdi. Akşamları piposunu tüttürüyor ve Van der Spyck, karısı ve yedi çocuğuyla şen şakrak konuşuyordu, odasından çıkamayacak kadar kendini yazmaya kaptırdığı, bazen günlerce süren zaman dilimleri hariç. Pazar günleri bazen yakındaki Nieuwe Kerk’te vaazı dinlemek için aileye eşlik ediyordu.

Hiç iyileşmeyen ve sık sık kan lekeli balgama yol açan bir öksürük yüzünden yıldan yıla gözle görülür şekilde zayıfladı. Belki de optik işinde yuttuğu cam tozları ciğerlerini zedelemişti ama kuvvetle muhtemel vereme yakalanınıştı, tıpkı annesi ve diğer aile fertleri gibi. 20 Şubat 1677'de Spinoza kendini o kadar güçsüz

hissetti ki doktoru çağırttı ve doktor da Bayan der Spyck'a yaşlı bir tavuğu pişirmesini ve Spinoza'yı tavuk suyuyla beslemesini salık verdi. Bayan der Spyck söyleneni yaptı ve Spinoza ertesi sabah daha iyi gibiydi. Aile öğleden sonra kiliseye gitti ama iki saat sonra döndüklerinde Bento Spinoza ölmüştü, kırk dört yaşında.

Spinoza felsefesini yaşamışa: Amor dei intellectualis'e ulaşmış, rahatsız edici tutkuların esaretinden uzak yaşamış ve hayatının sonuyla dinginlik içinde yüzleşmişti. Fakat bu sakin hayat ve ölüm, ardından günümüze kadar devam eden büyük bir çalkantı bıraka, bazıları ona saygı duyup onu yeniden sahiplenirken, bazıları onu kovup, yerden yere vurdu.

Ardında bir vasiyet bırakmamasına karşın, ev sahibine ölünce yazı masasını ve çekmecelerindeki her

şeyi hemen Amsterdam'daki yayıncısı Rieuwertsz’e göndermesini tembih etmişti. Van der Spyck Spinoza’nın isteğini yerine getirdi: masasını paketleyip, Trekschuit’le Amsterdam’a gönderdi. Masa güvenli bir şekilde Amsterdam'a ulaştı, kilitli çekmecelerinde Etik ve diğer kıymetli, yayımlanmamış el yazmaları ve mektupları vardı.

Bento’nun arkadaşları hemen el yazmalarını ve mektuplarını yayıma hazırlamaya koyuldular. Spinoza'nın tembih ettiği gibi, mektuplardan bütün kişisel şeyleri çıkarıp, sadece felsefi içeriği bıraktılar.

Ölümünden birkaç ay sonra Spinoza’nın Toplu Eserleri (Etik, bitmemiş Tractatus politicus ve Spinoza’nın mektupların bir seçki olan De Intellectus Emendatione, *İbranice Gramer* ve Gökkuşağı

Üzerine Bir İnceleme) yine yazarın adı kullanılmadan, hayali bir yayıncı ve hayali bir yayın şehri ile hem Felemenkçe hem de Latince yayımlandı. Beklendiği üzere, Hollanda devleti kitabı müstehcen ve ateist fikirler içermekle suçlayarak, hemen resmi bir emirle yasakladı.

Spinoza’nın ölüm haberi yayıldığında, uzun zamandır ondan uzak duran kız kardeşi Rebekah tekrar ortaya çıktı ve kendini ve oğlu

Daniel’i Bento’nun yegâne vârisleri olarak sundu. Fakat Van der Spyck ona Spinoza’nın mal ve borçlarının bir dökümünü sunduğunda Rebekah geri adım attı: Bento'nın gecikmiş kiralar, defin masrafları, berber ve ilaçlardan ötürü biriken borçları muhtemelen mallarının ederinden daha fazlaydı. Sekiz ay sonra malları (temel olarak

kütüphanesi ve mercek yontma aletleri) açık arttırmaya çıkarıldı ve hakikaten de elde edilen kazanç borçlarından daha azdı. Rebekah borçları miras almaktansa, bütün miras iddialarından resmen vazgeçti ve bir kez daha tarih sahnesinden silinip gitti.

Bento'nun küçük miktardaki borçlan Bento'nun arkadaşı Simon de Vries'in damadı tarafından karşılandı. (On yıl önce 1667'de ölen Simon, Bento'ya bütün mal varlığım bırakmayı önermiş ama Bento bunun Simon'ın ailesine haksızlık olacağını ve dahası paranın kendisi için dikkat dağıtıcı bir şey olacağını söyleyerek bu teklifi geri çevirmişti. Simon'ın ailesi de Bento'ya yıllık beş yüz guldenlik bir ödenek bağlamayı önermiş ama Spinoza ihtiyacından daha fazla olduğunda ısrar ederek bunu da geri çevirmişti. En

sonunda yılda üç yüz guldenlik küçük bir ödenek almayı kabul etmişti.)

Spinoza’nın mallarının açık arttırmasını titiz bir noter memuru olan W. Van den Hove yürütmüş ve Spinoza kütüphanesindeki 159 kitabın yayım yılı, yayıncı ve formatına dair kesin bilgiler içeren ayrıntılı bir dökümünü çıkarmıştı. 1900 yılında Hollandalı işadamı George Rosenthal filozofun kitap koleksiyonunu Rijnsburg’daki Spinozahuis için yeniden derlerken noter memurunun bıraktığı listeyi kullanmıştı. Aynı yayım tarihi ve yayın şehrine sahip aynı baskıları satın almaya büyük özen gösterilmişti ama elbette bunlar Spinoza'nın elinde tuttuğu aynı kitaplar değildi. (32’inci bölümde Alfred Rosenberg’in bu gerçekten haberdar olmadığı bir sahne hayal etmiştim) Nihayetinde George

Rosenthal Spinoza’nın orijinal koleksiyonundaki 159 kitaptan llO’unu toplamayı başardı. Ayrıca kütüphaneye 17. yüzyıl öncesinden kalma 35 başka kitap ve Spinoza'nın hayatı ve felsefi üzerine yazılmış bazı eserler de bağışladı.

Spinoza Nieuwe Kerk’te döşeme taşlarının altına gömüldü, bu da birçok kişinin Spinoza'nın son dönemde Hıristiyanlığa geçtiğini varsaymasına neden oldu. Fakat Spinoza'nın “Tanrı'nın insan doğasına büründüğü anlayışı dairenin karenin doğasına büründüğü beyanatı kadar çelişkili görünüyor. ” diyerek yaptığı açıklama göz önüne alındığında, Hıristiyanlığa geçmiş olması çok olasılık dışı görünüyor. Liberal 17. yüzyıl Hollanda’sında Protestan olmayanların da kilise içine gömülmesi ender rastlanan bir

durum değildi. Protestan Hollanda'da Yahudilerden çok daha fazla yadırganan Katolikler bile arada sırada Kiliseye gömülebiliyordu. (Bir sonraki yüzyılda bu uygulama değişti ve sadece çok zenginler ve önde gelen kişiler kiliseye gömülmeye başladı.) Âdet olduğu üzere Spinoza'nın gömüldüğü yer belli bir süre için kiralanmıştı ve bakım parası ödenmemeye başladığında, muhtemelen on yıl sonra, kemikleri çıkarılmış ve Kilisenin yanındaki yarım dönümlük kilise mezarlığına dağıtılmıştı.

Yıllar geçtikçe Hollanda Spinoza'ya sahip çıktı ve Spinoza o kadar önemli bir konuma ulaştı ki 2002'de Avro'ya geçilene kadar 1000 Guldenlik banknotların üzerinde Spinoza'nın portresi vardı. Bütün Spinoza portreleri gibi banknottaki portreler de yetersiz

yazılı betimlemelere dayanıyordu: yaşarken Spinoza’ya dair hiçbir çizim yapılmamıştı.

192Tde Spinoza’nın 250. yılını kutlamak üzere Nieuwe Kerk kilise mezarlığına bir plaket yerleştirildi. Filistin'den gelen, Baruch Spinoza'ya bir Yahudi olarak tekrar sahip çıkmak isteyen birçok Yahudi de kutlamaya katılmıştı. Plakette Latince şu yazılıydı: “Bu toprak,

Bento Spinoza’nın bir zamanlar yeni Kilise’de gömülü olan kemiklerini örtüyor. ”

Filistin’de, bu plaketin yerleştirilmesiyle hemen hemen aynı zaman diliminde daha sonra İsrail’in ilk başkanlık seçimlerinde aday olan ünlü tarihçi Joseph Klausner İbrani Üniversitesi'nde bir konuşma yapıp, Yahudi halkının Spinoza'yı aforoz ederek berbat bir günah işlediğini söyledi ve

Spinoza’nın bir sapkın olduğu fikrinin kınanması çağrısında bulundu. Konuşmasını şu sözlerle bitirdi: “Yahudi Spinoza'ya sesleniyoruz. . . yeni Kutsal Mekanı'mız Scopus Dağı'nın üzerinden -Kudüs İbrani Üniversitesi’nden- sana konan yasak feshedilmiştir! Museviliğin sana karşı işlediği kabahat bundan böyle telafi edilmiştir ve senin Museviliğe karşı işlediğin günah her neyse affedilecektir. Sen bizim kardeşimizsin, sen bizim kardeşimizsin, sen bizim kardeşimizsin!”

1956’da, Spinoza’nın aforoz edilişinin üç yüzüncü yılında Spinoza'nın Hollandalı hayranlarından biri olan Heer H. F. K. Douglas 1927 tarihli plaketin yanına ek bir anıt daha yapılması fikrini öne sürdü. İsrail Başbakanı Ben-Gurion'un da Spinoza'yı el

üstünde tuttuğunu bildiği için, Heer Douglas ondan destek istedi. Ben-Gurion seve seve destek sağladı ve İsrail’de bu haber yayıldığında, Haifa'daki, Spinoza'yı Yahudi hümanizminin başlatıcısı olarak gören hümanist bir Yahudi örgütü anıtın bir parçası olarak siyah bir bazalt taşı sundu. Anıtın resmi açılışına katılım büyüktü ve hem Hollanda hem de İsrail'den hükümet yetkilileri törende hazır bulundu. Ben-Gurion açılışa katılmadı ama anıtı üç yıl sonra resmi bir törenle ziyaret etti.

1927 tarihli plaketin yanına yerleştirilen yeni plaket Spinoza’nın kabartma bir portresini ve Spinoza'nın yüzük mühründe bulunan “Caute” (ihtiyat) kelimesini içeriyordu ve bunun altında plakete mühürlenen siyah İsrail bazalt taşının üzerinde İbranice “Senin

Halkın” anlamına gelen "pv (AMCHA) kelimesi vardı.

Bazı İsraillliler Ben-Gurion’un Spinoza’yı yeniden sahiplenme çabalarına karşı çıktılar. Knesset’in tutucu üyeleri İsrail'in Spinoza’yı onurlandırmasına o kadar öfkelendiler ki Hollanda'daki İsrail Büyükelçisi’nin açılışa katılmasını istedikleri için hem Ben-Gurion hem de Dışişleri Bakanı Golda Meir'ın kınanması çağrısında bulundular.

Ben-Gurion daha önce yazdığı bir makalede Spinoza'nın aforoz edilişini ele almıştı. “17. yüzyıl Amsterdam’ındaki Yahudi cemaatini suçlamak zor. Durumları çok sallantılıydı. . . ve travmatize olmuş Yahudi cemaatinin birlik ve tutarlığını savunmaya hakları vardı. Ama bugün Yahudi halkının Spinoza’yı ölümsüz İsrail Toplumu'ndan sonsuza dek aforoz

etmeye hakkı yok. ” Ben-Gurion Spinoza'nın eserleri olmasa İbranice'nin eksik kalacağında ısrar ediyordu. Ve bu makalenin yayımlanmasından kısa bir süre sonra İbrani Üniversitesi Spinoza’nın bütün eserlerini İbranice yayımladı.

Bazı Yahudiler Ben-Gurion’un aforozun geri alınması için Amsterdam Hahamlığı’na başvurmasını istediler ama Ben-Gurion bunu reddedip, şunları yazdı: “Afarozun feshedilmesi için başvuruda bulunmadım çünkü zaten aforozun hükümsüz olduğunu peşinen kabul ediyorum. . . Tel-Aviv’de Spinoza’nın adını taşıyan bir cadde var ve bu ülkede aforozun hala geçerli olduğunu düşünen tek bir makul insan bile yok. ”

Rijnsburg Spinoza kütüphanesine ERR tarafından 1942’de el

konuldu. ERR’nin Hollanda’daki başkanı Oberbereichsleiter Schimmer 1942’de yazdığı raporda (bu rapor daha sonra resmi bir Nürnberg belgesi olarak kullanıldı) el koyma operasyonunu şöyle betimlemişti: “Den Haag’daki Societas Spinozana ve Rijnsburg’daki Spinoza Evi'ndeki kütüphaneler de toplandı. 18 kutuya doldurulan bu kitaplar da “Spinoza Problemi"nin irdelenmesi için paha biçilmez değerde eski eserler içeriyor. Societas Spinozana'nın müdürünün bizim sonra açığa çıkardığımız bahanelerle kütüphaneyi bizden gizlemeye çalışması boşuna değildi. ”

Çalınan Rijnsburg Kütüphanesi de dünya tarihindeki en büyük yağma stokunun bir parçası olarak Frankfurt’a yerleştirildi. Rosenberg’in liderliğinde ERR

yaklaşık bin kütüphaneden üç milyonu aşkın kitap çaldı. Frankfurt 1944'te müttefiklerin ağır bombardımanına uğradığında Naziler yağmaladıkları kitapları hemen yeraltı depolama bölgelerine taşıdı. Spinoza'nın kütüphanesi binlerce kataloglanmamış kitapla birlikte Münih yakınlarında, Hungen’deki bir tuz ocağına gönderildi. Savaş sona erdiğinde Hungen’deki bütün hazine Amerikan Offenbach merkezi deposuna gönderildi ve orada kütüphaneci ve tarihçilerden oluşan küçük bir ordu kitapların sahiplerini aradı. En sonunda Hollandalı arşivci Dirk Marius Graswinckel Spinoza’nın kitaplarına rastladı ve birkaç kitap hariç bütün koleksiyonu Hollanda gemisi Mary Rotterdam’la Hollanda’ya gönderdi. Kitaplar Mart l 946’da Rijnsburg’a ulaştı ve bir kez daha Spinoza müzesine

yerleştirildi, kitaplar halen orada görülebilmektedir.

***

Yargılanmayı beklediği bir ay boyunca Alfred Nürnberg hapishanesinde hücre hapsinde tutuldu ve sadece savunmasını hazırlayan avukat, Amerikalı bir askeri hekim ve bir psikologla görüşmesine izin verildi. Diğer Nazi sanıklarını hiç görmedi ta ki duruşmanın başladığı 20 Kasım 1945 tarihinde, mahkeme heyeti ve ABD, İngiltere, Rusya ve Fransa'dan gelen davacı grupları karşısında bir araya toplandıklarını görene kadar. Takip eden on bir ay boyunca hepsi aynı salonda, iki yüz seksen kez toplanacaklardı.

Yirmi dört sanık vardı ama bunlardan sadece yirmi ikisi

duruşmaya katıldı. Yirmi üçüncü sanık Robert Lay kendini iki hafta önce hücresinde havluyla asmış ve yirmi dördüncü sanık Martin Bormann (“Hitler'in ön odasının diktatörü”) ise gıyabında yargılanacaktı fakat Ruslar Berlin’i istila ettiğinde öldürüldüğüne inanılıyordu. Sanıklar iki sıra halinde düzenlenmiş dört ahşap bankta oturuyorlardı ve arkalarında bir sıra asker vardı. Alfred ön sağ bankta ikinci sırada oturuyordu. Ön sol bankta Göring, Hess, Nazi Dışişleri Bakamjoachim von Ribbentrop ve ordu komutam Feldmareşal Wilhelm Keitel vardı. Duruşmadan önceki tutukluluk aylarında Göring uyuşturucuları bırakmış ve on iki kilo vermişti ve şimdi zayıf ve keyifli görünüyordu.

Alfred’in sağında, hayatta kalan en yüksek rütbeli SS subayı Ernst Kaltenbrunner vardı. Solunda ise

işgal edilmiş Polonya’nın Genel Valisi Hans Frank, Bohemia-Moravia'nın Reich Muhafızı Wilhelm Frick ve bankın sonunda da Der Stürmer’in editörü Julius Streicher vardı. Alfred bilhassa itici bulduğu Streicher’in yanına oturtulmadığı için rahatlamış olmalıydı.

İkinci sırada Hitler’in intiharından sonra Reich Başkanı olan, denizaltı operasyonunun komutam Amiral Dönitz ve Feldmareşal Alfred Jodl gibi önde gelen kişiler vardı. İkisi de kibirli, askeri bir duruşu muhafaza ediyorlardı. Onların yanında Nazi köle işçi programının başı Fritz Sauckel, Reich Hollanda Şefi Arthur Seyss-Inquart, Alfred’in neredeyse Goebbels kadar nefret ettiği Hitler’in yakın arkadaşı mimar Al-bert Speer, Reichsbank’ı toplama kampı kurbanlarından yağmalanan altın diş ve diğer değerli mallar için bir depoya çeviren Walther Funk ve Nazi

gençlik programının başı Baldur von Schirach vardı. Arka sıradaki diğer iki sanık daha az tanınan Nazi işadamlarıydı.

Önde gelen Nazi savaş suçlularının seçimi aylar sürmüştü. Bunlar elbette orijinal iç çemberi oluşturan Naziler değillerdi ama Hitler, Goebbels ve Himmler'in intiharından sonra bu kişiler en çok tanınan Naziler olmuştu. Nihayet, nihayet Alfred iç çembere girebilmişti. Hitler'in sağ kolu olan Göring kişiliğine uygun bir şekilde, gözlerinde baştan çıkarıcı bir parıltı ya da zorbaca bir bakışla grubun kontrolünü ele geçirmeye çalışmış ve çok geçmeden çoğu ona hürmet etmeye başlamıştı. Göring'in diğer sanıkların ifadelerini etkileyeceğinden korkan savcı heyeti hemen Göring'i gruptan ayırmak için önlemler almaya başladı. İlk önce Göring'in

duruşma günlerindeki öğle yemeklerini yalnız yemesi emredildi, diğer sanıklar üçlü gruplar halinde masalarda yiyorlardı. Daha sonra, Göring'in etkisini daha da azaltmak için bütün sanıklar için daha sıkı hücre hapisleri uyguladılar. Alfred her zamanki gibi, geri kalan az sayıdaki sosyalleşme fırsatına (yemekler, mahkeme salonuna hep beraber gidiş ya da duruşmalarda fısıldanarak yapılan yorumlar) katılmayı reddediyordu. Diğerleri ondan hoşlanmadıklarını gizlemiyorlardı ve Alfred de onlara aynen karşılık veriyordu; bunlar Alfred'in Führer'le birlikte büyük bir özenle şekillendirdiği asil ideolojik temelin başarısız olmasından sorumlu tuttuğu adamlardı.

Duruşmalar başladıktan birkaç gün sonra bütün mahkeme Amerikan birliklerinin toplama kamplarını özgürleştirirken çektikleri etkileyici bir filmi izledi. Hiçbir şey, hiçbir

vahşet dolu ayrıntı çıkarılmamıştı: gaz odaları, yarı yanmış cesetlerle dolu ölü yakma fırınları, çürüyen ceset dağları ve ölülerden alınan şeylerden (gözlükler, bebek ayakkabıları, insan saçları) oluşan devasa yığınlara dair perdede gösterilen görüntüler bütün mahkemeyi afallattı. Amerikalı bir kameraman merceğini filmi izleyen sanıkların yüzüne doğrulmuştu. Rosenberg’in beyaz yüzünde hemen dehşet dolu bir ifade belirdi ve bakışlarını kaçırdı. Filmden sonra Alfred bütün Nazi sanıklarıyla ağız birliği içinde böyle şeylerin varlığından hiç haberdar olmadığında ısrar etli.

Doğru muydu bu peki? Doğu Avrupa’daki kitlesel Yahudi katliamı konusunda ne kadar şey biliyordu? Ölüm kampları hakkında ne biliyordu? Rosenberg bu sırrı kendisiyle birlikte mezara götürdü.

Ardında hiçbir belge, hiçbir kesin delil bırakmadı. (Hitler’in imzası bile kamplara ilişkin hiçbir belgede görülmedi). Ve elbette Alfred Beobachter’de kamplara dair asla bir şey yazmamıştı zira Nazi politikası kampların uluorta tartışılmasını açıkça yasaklamıştı. Rosenberg Ocak 1942’de yapılan, üst düzey Nazi bürokratlarının katıldığı ve Reinhard Heydrich’in Nihai Çözüm planlarını açıkladığı o çok önemli Wannsee konferansına katılmadığını belirtti hemen. Kendi yerine asistanı Alfred Meyer'i göndermişti. Ama Meyer yıllarca yakın çalışma arkadaşı olmuştu: Wannsee hakkında hiç konuşmamış olmaları imkânsızdı.

Duruşmanın 17. gününde iddia makamı çeşitli Nazi propaganda filmleri ve haber filmlerinden derlenen dört saatlik “Nazi Planı” adlı filmi delil olarak sundu. Film

Leni Riefenstahl'ın yönettiği ve Rosenberg’in şık parti üniforması içinde caka satarak olayları anlattığı “iradenin Zaferi’’nden parçalarla başlıyordu. Alfred ve sanıklar muzaffer geçmişlerine yapılan bu kısa yolculuktan keyif aldıklarını gizlemediler.

Diğer sanıklar mahkeme salonunda çapraz sorguya alınırken Alfred pek oralı olmuyordu. Bazen mahkeme salonundaki yüzleri tarıyor, bazen de kulaklarını açıp, Rusça çevirileri dinliyor ve sayısız hata karşısında yılışıkça sırıtıp başını sağa sola sallıyordu. Kendi sorgusu esnasında bile Rusça çeviriyi dinlemiş ve yapılan çok sayıda hatayı uluorta protesto etmişti.

Duruşma boyunca mahkeme, Rosenberg’i Nazilerin aldığından çok daha fazla ciddiye aldı. Mahkeme onu Nazi partisinin önde gelen ideologu, Avrupa’daki

yıkımın planını çizen adam olarak tanımladı ve Rosenberg bu suçlamaları hiç reddetmedi. Göring’in bu durum karşısında kapılacağı karmaşık hisleri hayal edebilirsiniz: Rosenberg’in Üçüncü Reich’teki sözde önemine dudak bükerken, bir yandan da Rosenberg'in kendi tabutuna çivi çaktığı gerçeğinden bihaber olmasına kıs kıs gülüyordur.

Uzun savunması boyunca Rosenberg'in kaypaklığı, bilgiç ses tonu ve karmaşık dili savcıların fena halde sinirini bozdu. Hitler'in aksine savcılar Rosenberg’in takındığı derinlikli insan pozlarına karımadılar. Bunun nedeni belki de Nürnberg avukatlarının Amerikalı psikolog Yüzbaşı G. M. Gilbert tarafından yapılan IQ testi sonuçlarına sahip olmalarıydı. Rosenberg’in aldığı 124 puan onu 21 sanığı tam ortasına

yerleştirmişti. (Hitler'in favori gazetesinin yayın yönetmeni Julius Streicher 106 ile en son sıradaydı). Rosenberg o çok iyi çalıştığı sırıtışı sürdürse de, artık kimseyi onların anlamayacağı kadar derinlikli şeyler düşündüğü konusunda kandıramıyordu.

Nürnberg Uluslararası Askeri Ceza Mahkemesinin, ABD'li başsavcısı, ABD Yüksek Mahkemesi Yargıcı şöyle demişti: "Yahudilerin yok edilmesinin ardındaki itici gücü sağlayan nefret doktrinini ortaya atan ve 'kâfirler' teorisini İşgal Edilmiş Doğu Bölgeleri'nde uygulamaya sokan kişi, 'efendi' ırkın başrahibi Rosenberg'di. Onun bulanık felsefesi de o uzun Nazi vahşetleri listesinin can sıkıcılığını daha da arttırıyor. " Amerikalı yardımcı savcı (ve Senatör Christopher Dodd'un babası) Thomas Dodd yayımlanan mektuplarında Rosenberg'e dair hislerini açık etmişti: "İki gün daha geçti. Bu sabah Alfred Rosenberg'i

çapraz sorguya çektim ve sanırım iyi iş çıkardım. . . Son derece zorlu bir sanıktı; yalancı, kaypak bir hırsız gibiydi. Aslında ondan hoşlanmadım, o kadar sahte, o kadar ikiyüzlü biri ki. ”

İngiliz başsavcı Sir David Maxwell ise şu yorumda bulundu: “Sunulan tek kanıt sineğe bile zarar vermeyeceği ve onu sineğe bile zarar verirken gören birinin olmaması iddiası. Rosenberg tam bir ‘hüsnü tabir’ ustası, bürokratik bir bilgiçti, sonu gelmez gibi görünen cümleleri fazla haşlanmış spagetti gibi kıvrılıyor, iç içe geçiyor ve birbirine yapışıyordu. ”

Rus başsavcı General Rudenko’nun kapanış konuşması ise şu sözlerle bitiyordu: “Rosenberg, tarihsel olgu ve gerçeklerle oynama çabasına karşın, Nazi Partisi’nin resmi ideologu olduğunu; bundan çeyrek yüzyıl önce faşist Hitlerci devletin ‘teorik’ temellerini attığını,

bu süre boyunca da milyonlarca Alman'ı yozlaştırıp, Hitlercilerin işlediği cana-varımsı suçlara ‘ideolojik' olarak hazırladığını inkâr edemez. ”

Rosenberg’in olası tek savunması vardı, Nazi mesai arkadaşları onu asla ciddiye almamışlardı ve işgal edilmiş Doğu bölgelerinde uygulanmasını önerdiği bütün politikalar tamamen görmezden gelinmişti. Ama özsaygısı kendi önemsizliğini uluorta kabul edemeyeceği kadar yüksekti. Bunun yerine saatlerce lafı dolandırdı. Bir Nürnberg gözlemcisinin söylediği gibi: “Onu söylediklerini kavramak bir avuç bulutu elinize almanız kadar imkânsızdı. ”

Diğer sanıkların aksine Rosenberg asla çark etmedi. Sonuçta yegâne gerçek mürit olarak kaldı. Hitler’i ve ırkçı ideolojisini asla kınamadı.

“Hitler’i asla bir tiran olarak görmedim. ” dedi mahkemeye: “Milyonlarca Nasyonal Sosyalist gibi ben de on dört yıllık bir mücadele deneyiminin gücüne yaslanarak ona güvendim. Adolf Hitler’e sadık bir şekilde hizmet ettim ve parti o yıllarda ne yaptıysa destekledim. ” Başka bir sanıkla olan konuşmasında Hitler’i daha da kesin bir şekilde destekledi. “Aklımdaki her şeyi ne kadar gözden geçirirsem geçireyim, bu adamın karakterinde tek bir kusur bile olduğuna inanamıyorum. ” İdeolojisinin doğruluğu konusunda ısrar etmeye devam etti: “Beni son yirmi beş yılda motive eden şey, sadece Alman halkına değil, bütün Avrupa’ya, aslında bütün beyaz ırka hizmet etme isteğiydi. ” Ve ölmeden kısa süre önce Nasyonal Sosyalizm fikrinin asla unutulmayacağı ve “acıyla

sertleşmiş bir kuşaktan yeniden doğacağı” ümidini dile getirdi.

I Ekim 1946, mahşer günü. Mahkeme iki yüz on sekiz kere toplanmıştı ve jüri üyeleri uzun soluklu tartışmalar yaparken, önceki altı hafta boyunca mahkemeye ara verilmişti. 1 Ekim sabahı her sanık oturma sırasına göre mahkemenin kararını öğrendi. Üç sanık; Schacht, von Papen ve Fritzsche tahliye edildi ve hemen özgürlüklerine kavuştular. Diğerleri ise suçlamaların hepsi ya da bir kısmından hüküm giydi.

O öğleden sonra bütün sanıklar yazgılarını öğrendiler. Alfred mahkemenin karşısına çıkan altıncı kişiydi: “Sanık Alfred Rosenberg, iddianamede yer alan münferit suçlamalardan hüküm giymiş olduğunuzdan, mahkeme sizi asılarak idama mahkûm etmiştir.

Diğer on sanık da aynı kelimeleri duydu: Göring, Von Ribbentrop, Keitel, Kaltenbrunner, Jodl, Frank, Frick, Streicher, Seyss-Inquart ve

Sauckel. Martin Bormann'a gıyabında ölüm cezası verildi, geri kalan yedi kişi ise farklı sürelerde hapis cezasına çarptırıldı.

İnfazların 16 Ekim 1946 sabahı erken saatlerde yapılmasına karar verildi. Her hücrenin başına dikilen askeri bir muhafız tutukluları hücre kapısındaki küçük bir pencereden gün boyu gözetledi. Çok geçmeden, üç darağacı hapishane bahçesine çakılırken, sanıklar çekiç seslerini duymaya başladılar.

İnfazların gerçekleşeceği tarihten bir gece önce, 15 Ekim'de saat on bir civarı Göring’in hücresinin önündeki muhafız Göring'in inlediği duydu ve yatağında kıvrandığını gördü. Kamp komutanı ve hekim hemen hücresine girdiler ama Göring ölmüştü. Ağzındaki cam parçaları bir siyanür kapsülü çiğnediğine işaret ediyordu. Nazi liderlerine böyle yüzlerce intihar

kapsülü dağıtılmıştı ama Göring'in üzerinde ve mallarında yapılan sayısız yakın aramaya rağmen hayatına son veren bu kapsülü gizlemeyi nasıl başardığı bir sır olarak kaldı. Diğer sanıklar Göring'in ölümünden haberdar olmadılar. Çağırılacak ilk kişi olarak Von Ribbentrop aldı onun yerini. Muhafızlar her hücreye tek tek girdiler, tutukluyu çağırdılar ve asılacak mahkûmlara, daha birkaç gün öncesinde Amerikalı güvenlik görevlileri tarafından basketbol maçı için kullanılan spor salonuna kadar eşlik ettiler. 16 Ekim sabahı spor salonunda üç siyah darağacı vardı. İki darağacı sırayla kullanılıyor, üçün-cüsü ise yedek olarak tutuluyordu. Darağacının temelindeki kalaslar, seyircilerin asılan kişinin ipin ucunda çırpındığını görmeyeceği şekilde yerleştirilmişti.

Dördüncü sıradaki Rosenberg'in elleri kelepçelendi, darağacının önüne getirildi ve kendisine adı soruldu. Yumuşak bir ses tonuyla “Rosenberg” diye cevap verdi ve her iki yanında onu destekleyen ABD’li iki çavuş eşliğinde darağacının on üç merdivenini tırmandı. Son bir sözü olup olmadığı sorulduğunda, etrafında siyah torbalar oluşmuş gözlerinde vahşi bir ifadeyle birkaç dakika boyunca cellada baktı ve sonra başım hızla sağa sola salladı. Diğer dokuz Nazi'nin her biri son bir açıklama yaptı; Streicher “Bolşevikler bir gün sizi asacak” diye bağırdı. Ama Rosenberg ölüme sessiz sedasız gitti. Bir sfenks gibi.

Göring’in ve asılan dokuz sanığın cesetleri tabutlara yerleştirildi ve ölüp ölmediklerine dair bütün şüpheleri ortadan kaldırmak için fotoğrafları çekildi. Gece olduğunda cesetler Dachau'ya götürüldü ve fırınlar yaratıcılarını yakmak için son bir kez daha yakıldı. Nazi liderlerinden arta

kalan tek şey olan otuz kilo kül bir nehre saçıldı ve çok geçmeden, tarihin en üzücü ve karanlık hikâyelerinin başladığı Münih'in içinden geçen Isar Nehri’ne doğru sürüklendi.

GERÇEK MI, KURGU MU?

Yaşanmış olabilecek olaylara dair bir roman yazmaya çalıştım.

Tarihsel olaylara mümkün olduğunca sadık kalarak ve bir psikiyatr olarak birikimlerime dayanarak ana karakterlerimin, Bento Spinoza ve Alfred Rosenberg’in iç dünyalarını hayal etmeye çalıştım. Ana karakterlerimin ruhlarına açılan birer kapı işlevi gören iki karakter yarattım: Franco Benitez ve Friedrich Pfister. Bu iki karakterin olduğu bütün sahneler elbette kurgusaldır.

Muhtemelen gözlerden uzak kalmayı tercih ettiği için Spinoza’nın hayatına dair kesin bilgiler bir hayli az. İki Yahudi ziyaretçinin, Franco ve Jacob’un hikâyesi, Spinoza’ya dair ilk biyografide, sapkın görüşlerini açığa çıkarma niyetiyle Spinoza’yla sohbet eden iki genç, isimsiz karaktere dair anlatılan kısa anekdota dayanıyor. Çok geçmeden Spinoza bu iki kişiyle bağlantısını kesmiş, bunun üzerine de onlar Spinoza’yı Haham Mortera ve Yahudi cemaatine şikâyet etmişlerdi. Bu iki kişiye dair başka bir şey bilinmiyor (ki bu bir romancı için pek nahoş bir durum sayılmaz) ve bazı Spinoza uzmanları da bütün bu olayın gerçekliğini sorguluyor. Fakat bu olay yaşanmış da olabilirdi. Bu iki kişinin Spinoza'ya garezi olan amcası olarak betimlediğim

açgözlü Duarte Rodriguez kesinlikle tarihsel bir figürdür.

Spinoza'nın Jacob ve Franco ile olan tartışmada kullandığı kelime ve ifade ettiği fikirler büyük ölçüde *Teolojik ve Politik Bir inceleme* adlı eserinden alınmıştır. Aslında roman boyunca bu metinden, Etika'dan ve mektuplarından birçok ifade kullandım. Dükkân sahibi Spinoza tamamen hayal ürünüdür; Spinoza'nın perakende işi yapıp yapmadığı şüphelidir. Babası Michael Spinoza, başarılı bir ithalat ihracat işletmesi kurmuş fakat Spinoza'nın ergenliğe ulaştığı yıllarda zor zamanlar yaşamaya başlamıştı.

Spinoza'nın öğretmeni Franciscus van den Enden sonraları Paris'e taşınan ve XIV Louis tarafından monarşiyi yıkma planları yaptığı gerekçesiyle idam edilen son derece ilgi çekici, enerjik ve özgür

düşünceli bir adamdı. Kızı Clara Maria neredeyse bütün Spinoza biyografilerinde, nihayetinde Spinoza'nın van den Enden akademisindeki sınıf arkadaşı olan Dirk Kerckrinck ile evlenen büyüleyici bir dahi çocuk olarak tanımlanıyor.

Spinoza'ya dair bilinen az sayıda gerçek içinde en kesin olanı aforoz edilmesidir; yasağı ilan eden resmi metni aynen tekrar ettim burada. Büyük ihtimalle Spinoza bir daha asla bir Yahudi'yle temas kurmamıştı. Yahudi Franco ile süregiden ilişkileri elbette tamamen kurgusaldır. Ben Franco'yu zamanının ötesine geçen ve 20. yüzyılda Museviliğin laikleşmesi ve modernleşmesinde öncülük eden Mordecai Kaplan'ı önceden haber veren biri olarak hayal ettim. Spinoza'nın hayatta olan iki kız kardeşi yasağa uymuş

ve kardeşleriyle bütün bağlantılarını koparmışlardı. Romanda anlattığım gibi, Rebekah Spinoza'nın ölümünden sonra mal varlığı üzerinde hak iddia etmek üzere tekrar ortaya çıkmıştı. Gabriel Karayiplerde bir adaya taşınmış ve orada hummadan ölmüştü. Haham Mortera ise 1 7. yüzyıl Musevi cemaatinde çok önemli bir figürdü ve birçok vaazı halen varlığını korumaktadır.

Spinoza’nın cemaatinden kovulması karşısında verdiği duygusal tepkiye dair neredeyse hiçbir şey bilinmiyor. Benim bu tepkiye dair yazdıklarım tamamen kurgusaldır ama tanıdığı herkesten radikal bir şekilde koparılması karşısında böyle tepki vermesi gayet olasıydı. Spinoza’nın yaşadığı ev ve şehirler, mercek yontması, Kolegiyantlarla olan ilişkisi, Simon de Vries’le

arasındaki dostluk, yaptığı anonim yayınlar, kütüphanesi ve son olarak ölüm ve cenazesini saran koşullar tamamen tarihsel verilere dayanmaktadır.

Romanın yirminci yüzyılda geçen kısmında daha fazla tarihsel kesinlik var. Fakat Friedrich Pfister tamamen kurgusaldır ve Alfred Rosenberg'le olan ilişkisi hayalidir. Fakat Rosenberg'in karakter yapısı ve psikoterapinin 20. yüzyıl başlarındaki durumuna dair bildiklerime dayanarak şunu söyleyebilirim: Rosenberg ile Pfister arasında yaşanan her şey olmuş olabilirdi. Ne de olsa, Andre Gide'in söylediği gibi: "Tarih, gerçekleşmiş olan kurgudur. Kurgu ise gerçekleşmiş olabilecek olan tarihtir. "

Prologda ifade ettiğim gibi, Spinoza kütüphanesine el koyan ERR subayı (Oberbereichter

Schimmer) tarafından yazılmış bir belge (17b-PS), kütüphanenin Nazilerin “Spinoza Problemi"ni çözmelerine yardımcı olabileceğini belirtiyor. Rosenberg ve Spinoza’yı birbirine bağlayan başka bir delil bulamadım. Ama bu yaşanmış olabilirdi: Rosenberg kendisini bir filozof olarak görüyor ve birçok büyük Alman düşünürünün Spinoza’ya saygı duyduğunu kesinlikle biliyordu. Bu nedenle Spinoza ve Rosenberg’i birbirine bağlayan bütün bölümler (Rosenberg’in Rijnsburg Spinoza müzesine yaptığı iki ziyaret de dâhil olmak üzere) kurgusaldır. Diğer bütün bölümlerde Rosenberg’in hayatının önemli ayrıntılarını doğru bir şekilde aktarmaya çalıştım. Nürnberg Duruşmaları esnasında hapiste tutulurken yazdığı hatıralarından, on altı yaşındayken Yahudi karşıtı yazar Houston Stewart

Chamberlain tarafından “fişeklendiğini” biliyoruz. Bu gerçek, ergen Rosenberg ile Müdür Epstein ve Herr Schafer arasındaki hayali görüşmeler için ilham kaynağı oldu.

Rosenberg’in daha sonraki hayatına dair ayrıntılar tarihsel kayıtlara dayanmaktadır: ailesi, eğitimi, evlilikleri, sanatsal özlemleri, Rusya’da-ki deneyimleri, Alman ordusuna yazılma girişimi, Estonya'dan Berlin’e ve sonra da Münih’e kaçışı, Dietrich Eckart’ın yanından çalışması, bir editör olarak gelişimi, Hitler'le olan ilişkisi, Münih darbesindeki rolü, Hitler ve Houston Stewart Chamberlain’le yaptığı üçlü görüşme, getirildiği çeşitli Nazi mevkileri, yazılan, aldığı Ulusal Ödül ve Nuremberg duruşmaları esnasında yaşadıkları.

Rosenberg'in içsel hayatına dair tasvirlerime Spinoza'nınkine dair tasvirlerimden daha çok güveniyorum çünkü Rosenberg'in konuşmaları, otobiyografik yazıları ve diğerlerinin gözlemlerinden edindiğim çok fazla veriye sahibim. Gerçekten de Hohenlychen Kliniğine 1935'te üç hafta ve 1936'da altı hafta olmak üzere, en azından kısmen psikiyatrik nedenlerden ötürü iki kez yatırılmıştı Rosenberg. Psikiyatr Dr. Gebhardt'ın Hitler'e yazdığı ve Rosenberg'in kişilik sorunlarını anlattığı mektubu (Friedrich Pfisler'e dair kurgusal son paragraf hariç) aslına sadık kalarak aktardım. Dr. Gebhardt toplama kamplarında yaptığı tıbbi deneylerden ötürü bir savaş suçlusu olarak 1948'de idam edilmiştir. Chamberlain'in Hitler'e yazdığı mektup da aslına kelime kelimesine uygundur. Bütün gazete

manşetleri, resmi emirler ve konuşmalar da aslına sadıktır. Friedrich'in Alfred Rosenberg'e psikoterapi uygulama çabalan da, Rosenberg gibi biriyle çalışma görevine ben şahsen nasıl yaklaşırdım sorusuna dayanmaktadır.